

UDGIVET AF FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR

REDIGERET AF HAVEARKITEKT JOHANNES THOLLE

BIND 13 + APRIL 1938

VORE KIRKE GAARDE



1

NÆSTE HEFTE UDKOMMER I JUNI MAANED

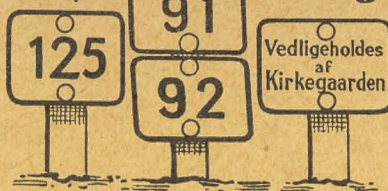
A|s De forenede Granitbrud

RØNNE TLF. 110 - KØBENHAVN TLF. C. 12223

NEXØ Sandsten - MONUMENTER

RØNNE Granit - og FLISER

Mønster-
beskyttet



**Vedligeholdelses- og
Nummerskilte til
Kirkegaarde**

Kemisk graverede Zinkskilte
paa galv. Jernstang

H. BAADÉ

Raadmandsg. 58, København N.
Tel. C. 11881 - Taga 2495

Gravmonumenter

JOHS. NIELSENS

Sten- og Billedhuggeri

J. L. Tvedesvej 11

Tlf. Helsingør 368

Største Udvalg - Mindste Priser

Fri Opstilling paa alle Landets
Kirkegaarde

Th. Petersen

Bygnings-, Monument- og
Skulpturarbejder

Frederiksborgvej 50

Tlf. Taga 2001 - København N.



ALTERLYS

*i alle Størrelser
og iøvrigt*

*Stearinlys og Vokslys
af enhver Art.*

ASP-HOLMBLAD

STEARINLYSFABRIKER

KØBENHAVN

Aarhus Sten- og Gruskompagni

Telefon 2184

:::

Telefon 2184

SAND, GRUS OG SINGELS

Specialitet: Ral, Ærtesten og Grus

::: til Gravsteder :::

SKÆRVER, BROSTEN OG GRANIT

Forsendes overalt - - Tilbud og Priser paa Forlangende

Fyns Granithuggeri

Telefon 1953

Kirkegaardsalléen 17, Odense

Telefon 1953

Udfører alt Stenhuggerarbejde



**Gravminder
Kaminer - Solure**

Marmorvinduesplader

B. PRISKORNS

Marmorindustri og Stenhuggeri
Brønshøjvej 18.

Besøg Udstillingen. - Synligt paamaled
Priser. - Linie 2 eller 5 til Døren.

Tlf. Bella 246. København, Brønshøj



KIRKE-ORGLER

Bygning - Reparation - Stemning

Lydløs, elektr. Orgelblæser til nye og ældre Værker

Eggert Froberg

Skibhusvej 76 Odense. Telefon 4523

DANSK PARAMENTHANDEL

Gothersgade 115

KØBENHAVN

Telf. Byen 4558

Altersærkalke

Alterstager og Lys

Alterbeklædning

Grundtvigstager

Lysekroner

Messehageler

Præstekjoler

Præstekraver

Titusstager

m. m.



VORE KIRKEGAARDE

UDGIVET AF FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR



13. BIND * 1938—1941

124 SIDER OG 271 ILLUSTRATIONER

REDAKTØR:
HAVEARKITEKT *JOHANNES THOLLE*

REDAKTIONSUDVALG:
ARKITEKT *C. E. BAUDITZ*
INSPEKTØR *CHR. BECH SKRYDSTRUP*
STENHUGGERMESTER *HANSENGLEM*
KIRKEGAARDSINSPEKTØR *J. GRAVESEN*
TRÄDGÅRDSARKITEKT *G. W. WALBERG*

UDGIVET MED TILSKUD FRA
KIRKEMINISTERIET, LANDBRUGS-
LOTTERIET, NY CARLSBERG FONDET,
KØBENHAVNS KREDS AF
»ALM. DANSK GARTNERFORENING«,
DEN DANSKE PRÆSTEFORENING m. fl.

TRYKT I THOMSENS BOGTRYKKERI, HOLSTEBRO

CLICHEER FRA
KØBKES REPRODUKTIONSANSTALT
KØBENHAVN

*

TITELVIGNET
PARTI FRA MINDELUNDEN I BREDEVAD

INDHOLDSFORTEGNELSE

* foran en Artikel betyder, at den er illustreret.

Forfatterregister:

* <i>Aberg, Gunnar</i> , Magister, Havebrugskand.: Gamla Begravningspladsen i Åbo, Finland.....	S. 43-44
* <i>Arendt, A.</i> , Graver: Randers Kirkegaarde.....	S. 90-92
* <i>Bang, Arne</i> , Billedhugger: En symbolsk Kirkegaardsskulptur.....	S. 98-99
* <i>Beyer, Frode</i> , Sognepræst, Provst: Mindehøjen paa Rinkeæs Kirkegaard i Sønderjylland.	S. 72-73
* <i>Boye, Georg</i> , Havearkitekt, Havebrugskand.: Regulering af Venge Kirkegaard i Aarhus Stift	S. 1-4
* <i>Garboe, Axel</i> , Sognepræst, Dr. phil.: Pietet paa Kirkegaarden.....	S. 42
* — — — — — Ved Grundtvigs Grav.....	S. 119-120
* <i>Fritz, jun.</i> , Arkitekt: Kasserede Gravminder paa Landsbykirkegaardene.....	S. 38-39
* — — — — — Kristrup Kapel.....	S. 35-36
* — — — — — Landsbykirkegaarden skal have sig et Lighus.....	S. 10-11
* <i>Frydendahl, H. C.</i> , Førstelærer: Trægravmæler fra den fynske Øgruppe.....	S. 54-56, 64, 73-74, 87-88, 100, 111-112
* <i>Hansen, Sven</i> , Kirkegaardsgartner, Havebrugsk.: Mariebjerg Kirkegaard i Gentofte Kommune	S. 29-35
* <i>Hansen, Willy F.</i> , Gartnerassistent: Nogle stedsegroene Planter.....	S. 74-76
* <i>Hansen Glem, H. P.</i> , Stenhuggermester: Christiansø Kirkegaard.....	S. 44
* <i>Hilsoe, A.</i> , Overassistent, Havebrugsk.: Det nye Kolumbarium paa Søndermark Kirkegaard	S. 61-63
* — — — — — Elektrisk Ringning ved Begravelser.....	S. 86
* — — — — — Vandkandeaumater.....	S. 26-27
<i>Holm, H. K.</i> , Civilingeniør: Vore Kapellers Varmeforsyning i denne Vinter.....	S. 117-118
* <i>Häggqvist, John</i> , Disponent: Finlands Krematorium i Helsinki.....	S. 8-10
* — — — — — Om eldbegængelser under krigen i Finland.....	S. 104-106
* <i>Jeanson, Kurt</i> , Bergingeniør: Klockringning med radiogramofon.....	S. 106-108
* <i>Jensen, Chr.</i> , Krematorieass., og <i>E. Qwist</i> , Overgartner: Udsmykning af Urnepladser i Kolumbarier (Urnehaller).....	S. 48-52
<i>Lund, Magnus</i> , Realskolelærer: Ligbrænding under Krigsforhold.....	S. 103-104
* — — — — — Urnegaarden i Svendborg.....	S. 40-41
* <i>Noring, Karl</i> , Stiftsprovst: Om Viborg Kirkegaard.....	S. 21-25
* <i>Outze, Helge</i> , Tegner: Père Lachaise.....	S. 78-80
* <i>Paludan, Hans Aage</i> , Bibliotekar: Tyrkiske Kirkegaarde.....	S. 12, 27-28, 53-54
* <i>Qwist, Eigil</i> , Overgartner, Havebrugsk.: Foraarsblomstrende Løg og Knoldvækster paa Grave	S. 4-7
* — — — — — Hvad lærte vi om Planterne af Vinteren 1940.....	S. 113-115
* <i>Raahauge-Askegaard, O.</i> , Kirkegaardsinsp.: En Stigevojn til Brug ved Klipping af Stammehække	S. 85
* — — — — — Kirkegaardskapel i Odense.....	S. 65-68
<i>Rasmussen, Th.</i> , Kontorchef: Beredskabsforanstaltninger ved Københavns Begravelsesvæsen	S. 102-103
* <i>Redaktionen</i> : De danske Landsbykirkegaarde.....	S. 37
* — — — — — De faldt den 9. April 1940 for Danmarks Land og Folk.....	S. 89
* — — — — — De faldt for Finlands Frihed og Nordens Enhed.....	S. 73, 77
* — — — — — De nye Kriges Grave.....	S. 87, 99-100, 108-111, 122-124
* — — — — — Det kirkepolitiske Udvalgs Betænkning.....	S. 118
* — — — — — Kirkegaardskort og Belægningsplaner.....	S. 45-47
* — — — — — Kommentarer til et Ministerskifte.....	S. 102
* — — — — — Om Bygning af Kapeller og Krematorier.....	S. 112
* — — — — — Reichsgartenschau.....	S. 54
* — — — — — Søndermark Krematorium.....	S. 42-43
* <i>Scharling, C. I.</i> , Biskop, Dr. phil.: Foreningen for Kirkegaardskultur 29. Septbr. 1920-40.	S. 101
* — — — — — Kirkegaardsgartner Immanuel Blomberg †.....	S. 116
* <i>Schmelling, Asger</i> , Arkitekt: Om Bygning af Kapeller og Krematorier.....	S. 92-96
* <i>Skrydstrup, Chr. Bech</i> , Inspektør, Havebrugskand.: Bænke og Siddepladser paa Kirkegaardene	S. 69-71
* — — — — — Plantesygdomme paa Kirkegaardene.....	S. 57-58
* <i>Tholle, Johannes</i> , Havearkitekt, Havebrugsk.: Landsbykirkegaardenes nærmeste Omgivelser	S. 81-84
* — — — — — Pas paa Snetrykket.....	S. 121
* — — — — — Skulpturer til Urnehaver.....	S. 97-98
* — — — — — Vandkummer og Pumper.....	S. 13-20
* <i>Weber, Anna</i> , Assistent, Havebrugskand.: Skjoldlus paa Taks.....	S. 59-61
* — — — — — Skjoldlus paa Taks og Thuja.....	S. 116

Emneregister:

	Side		Side
Belægningsplaner, Kirkegaardskort og....	45-47	Danmarks Land og Folk, De faldt den 9.	
Beredskabsforanstaltninger ved Københavns		April 1940 for.....	89
Begravelsesvæsen.....	102-103	eldbegængelser under krigen i Finland, Om	104-106
Blomberg, † Kirkegaardsgartner Immanuel.	116	Elektrisk Ringning ved Begravelser.....	86
Bygning af Kapeller og Krematorier, Om	92-96, 112	Finlands Frihed og Nordens Enhed, De	
Bænke og Siddepladser paa Kirkegaardene	69-71	faldt for.....	73, 77
Christiansø Kirkegaard.....	44	Finlands Krematorium i Helsinki.....	8-10

	Side		Side
Foreningen for Kirkegaardskultur 29. Sept. 1920-40	101	Plantesygdomme paa Kirkegaardene	57-58
Gamla begravningspladsen i Åbo, Finland	43-44	Randers Kirkegaard	90-92
Grundtvigs Grav, Ved	119-120	Regulering af Venge Kirkegaard i Aarhus Stift	1-4
Kasserede Gravminder paa Landsbykirkegaardene	38-39	Reichsgartenschau	54
kirkepolitiske Udvalgs Betænkning, Det. ..	118	Skjoldlus paa Taks og Thuja	59-61, 116
Kirkegaardsskulptur, se symbolsk		Skulpturer til Urnehaver	97-98
Klipning, se Stigevojn		Snetrykket, Pas paa	121
Klockringning med radiogrammofon	106-108	stedsegrønne Planter, Nogle	74-76
Kriges Grave, De nye 87, 99-100, 108-111, 122-124		Stigevojn til Brug ved Klipping af Stammehække, En	85
Krigsforhold, Ligbrænding under	103-104	Svendborg, Urnegaarden i	40-41
Kristrup Kapel	35-36	symbolsk Kirkegaardsskulptur, En	98-99
Landsbykirkegaarde, De danske	37	Søndermark Kirkegaard, Det nye Kolumbarium paa	61-63
Landsbykirkegaardenes nærmeste Omgivelser	81-84	Trægravmæler fra den fynske Øgruppe 54-56, 64, 73-74, 87-88, 100, 111-112 ..	120-121
Lighus, Landsbykirkegården skal have sig et	10-11	Tyrkiske Kirkegaarde	12, 27-28, 53-54
Løg- og Knoldvækster paa Grave, Foraarsblomstrende	4-7	Udsmykning af Urnepladser i Kolumbarier (Urnehaller)	48-52
Mariebjerg Kirkegaard i Gentofte	29-35	Vandkandeautomater	26-27
Mindehøjen paa Rinkenæs Kirkegaard i Sønderjylland	72-73	Vandkummer og Pumper	13-20
Ministerskifte, Kommentarer til et	102	Varmeforsyning i denne Vinter, Vore Kappellers	117-118
Odense, Kirkegaardskapel i	65-68	Viborg Kirkegaard, Om	21-25
Père Lachaise	78-80	Vinteren 1940, Hvad vi lærte om Planterne af	113-115
Pietet paa Kirkegården	42		
Planterne af Vinteren 1940, Hvad vi lærte om	113-115		

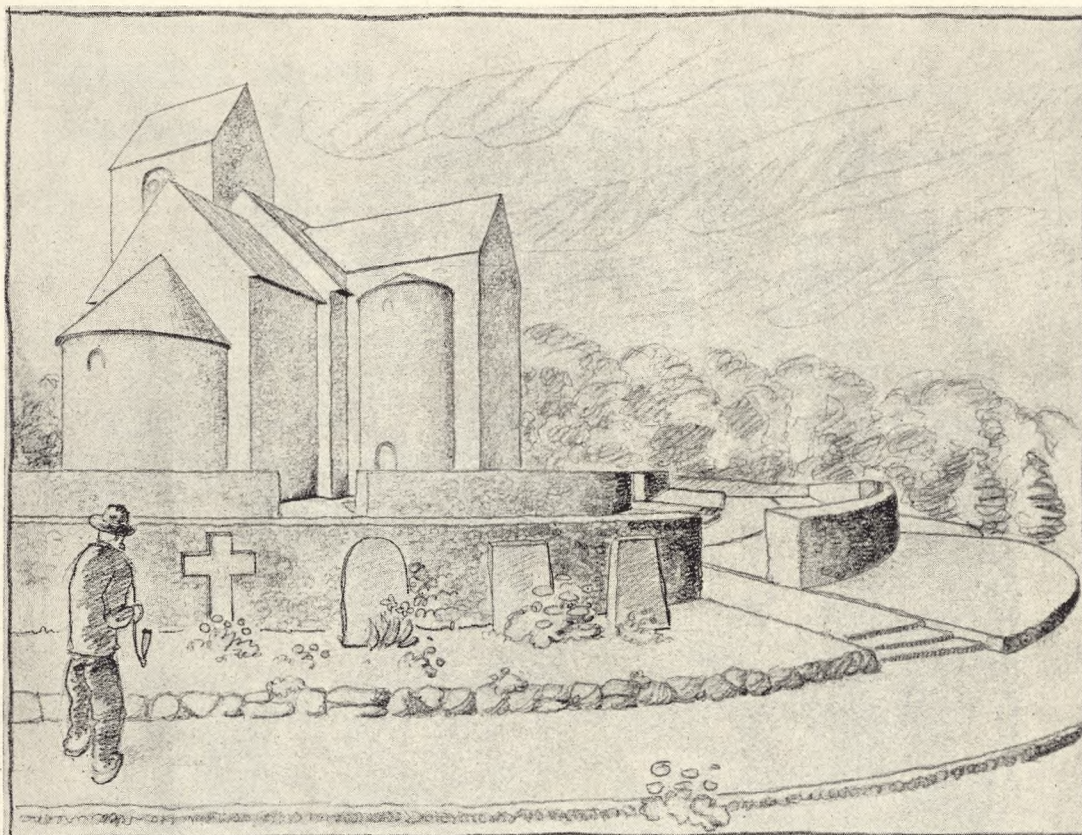
FORTEGNELSE OVER ILLUSTRATIONERNE

1. Kirkegaardsplaner: 2, 3, 103-108.			
2. Prospekter (Indlandet):			
Aarslev	15-16	Hørsholm	35, 160
Bispebjerg	113, 115, 117-118, 265-266	Lindelse	189
Brøndbyvester	188	Mariebjerg ..	66-73, 77, 82, 150
Claras Kirkegaard ..	248-249	Marstal	123
Christiansø	102	Nykøbing F.	116, 226
Ensted	181	Nykøbing S.	225
Esbjerg	267	Odense ..	137-138, 192-194, 268
Faxe	190	Randers	203-215
Fredericia	269	Rise (Ærø)	179
Hjørlande	186	Sjælland	180
Prospekter (Udlandet):		Solbjerg F.	147, 195
Finland		Italien	109, 124
12-13, 101, 163, 170, 221, 223, 232-233, 259-260, 262		Norge	254-258, 261
Frankrig		Polen	198
110, 171-177, 241, 263-264		Spanien	111
3. Gravstedsanlæg, Mindeanlæg: 4, 6, 9-11, 51, 54, 59, 101, 161-163, 198, 215, 236-37, 239-241, 254-266.			
4. Gravmæler: 6, 49-50, 56, 57, 59, 92, 102, 123, 124, 134-136, 164, 171-177, 198-201, 211-215, 227, 229, 236-242, 248, 250-252, 254-271.			
5. Ligfærd, Ligkister o. l.: 170, 202, 228, 238, 249.			
6. Urner, Urnehaver, Urnehaveskulpturer: 12, 68, 96-97, 112-113, 225-226, 232-233.			
7. Indgange, Hegn m. m.: 16, 46, 66, 189, 190, 208.			
8. Planter: 4-11, 47-48, 50, 55, 69, 71, 72, 77, 82, 126-130, 165-169, 192-194, 205, 243-247, 253.			
9. Kapeller, Krematorier, Kirker o. a. Bygninger: 13-16, 74-76, 78, 80, 81, 84-89, 93-98, 100, 109-120, 131-133, 138-146, 210, 216-224, 233.			
10. Vandindlæg, Vandkummer, Pumper m. m.: 18-45, 60-61, 83, 138.			
11. Varmeindlæg, Forbrænding m. m.: ingen.			
12. Klokker, Klokketabler, Ringning m. v.: 195-197, 209, 234-235.			
13. Bænke, Taburetter: 138, 147-160.			
14. Diverse: 99, 192-194, 230, 231.			

TRYKFEJL OG RETTELSE

S. 14 L. 13 f. o. staar en halv Snes, skal staa 100 à 150.	S. 80 Tekst til Fig. 176 skal staa: Typisk Bedekapel paa fransk Grav.
S. 20 Fig. 42 tilføjes i Billedteksten (Einar Andersen).	S. 84 De to Billeder i højre Side er byttet om.
S. 27 L. 23 f. o. staar Eyubs, skal staa Euyb	S. 89 Billedet er spejlvendt.
S. 45 L. 21 f. n. staar pinligt for Følelserne, skal staa pinligt Følelserne.	S. 92-96 Det i Artiklen om Krematorium omtalte Bygningsværk i Viborg blev ikke indrettet som Krematorium, men som Begravelseskapel.
S. 53 Fig. 121 Billedteksten staar Eyubs, skal staa Skutari.	S. 97 Billedtekst til Fig. 226 staar Nykøbing S., skal staa Nykøbing F.
S. 73 Fig. 162 staar Plads til, skal staa Plan til.	

Fig. 1.
Georg Boye:
Regulering af
Venge Kirkegaard.



Regulering af Venge Kirkegaard i Aarhus Stift

Af Havearkitekt, Havebrugskandidat Georg Boye, Charlottenlund

Samtidig med at Menighedsraadet i Venge ved Skanderborg i Slutningen af forrige Aar begyndte at arbejde med Planer om en grundig Restaurering af Kirken, besluttedes det at foretage en haardt tiltrængt Regulering af Kirkegaarden. Det blev i Januar 1937 overdraget mig at udarbejde Planer.

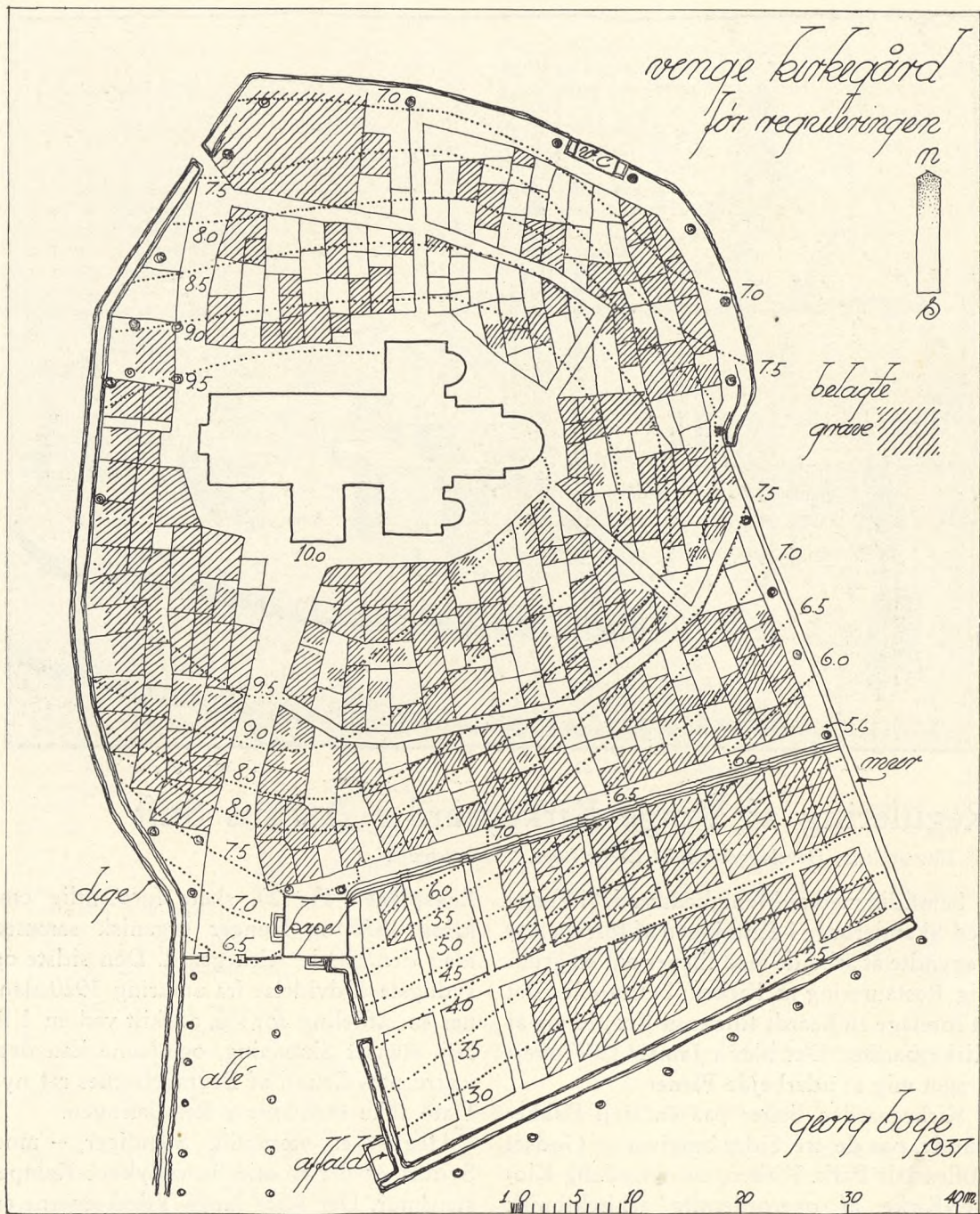
Kirkegaarden ligger paa en stejl Bakkeknode, paa de tre Sider omgivet af Godset Sofiendals Park. Kirken, en oprindelig Klosterkirke af overordentlig arkitektonisk Værdi fra Slutningen af 1000-Tallet, krøner Bakken. Kirkegaarden har oprindelig været kredsrun, men den er i Tidens Løb to Gange udvidet mod Syd. Den første Udvidelse, Stykket mellem den krumme Gang Syd for Kirken og den lige Gang, der fra Ligkapellet udgaar mod Øst (se Opmaa-

lingsplanen Fig 2), skete formentlig omkring 1870 og hænger organisk sammen med den gamle Kirkegaard. Den sidste og sydligste Udvidelse fra omkring 1920 danner en Afdeling for sig, adskilt ved en 1 m høj, stensat Skraaning, og denne kan desværre paa Grund af Begravelsernes ret nye Dato ikke medtages i Reguleringen.

Hegnet er væsentlig Stendiger, — mod Sydøst er der en mindre vellykket Kampestensmur. Der staar langs Yderkanterne en Del ret anselige Kastanjetræer, formentlig plantede samtidigt med første Udvidelse. En Kastanjeallé fører op til Kirkegaardslaagen.

De værste praktiske Ulemper var i første Række Mangelen paa Gange, dernæst ringe Overskuelighed og Bortskyl af Jord i Regn-

Fig. 2.
Georg Boye:
Opmaaling af
Venge Kirkegaard.



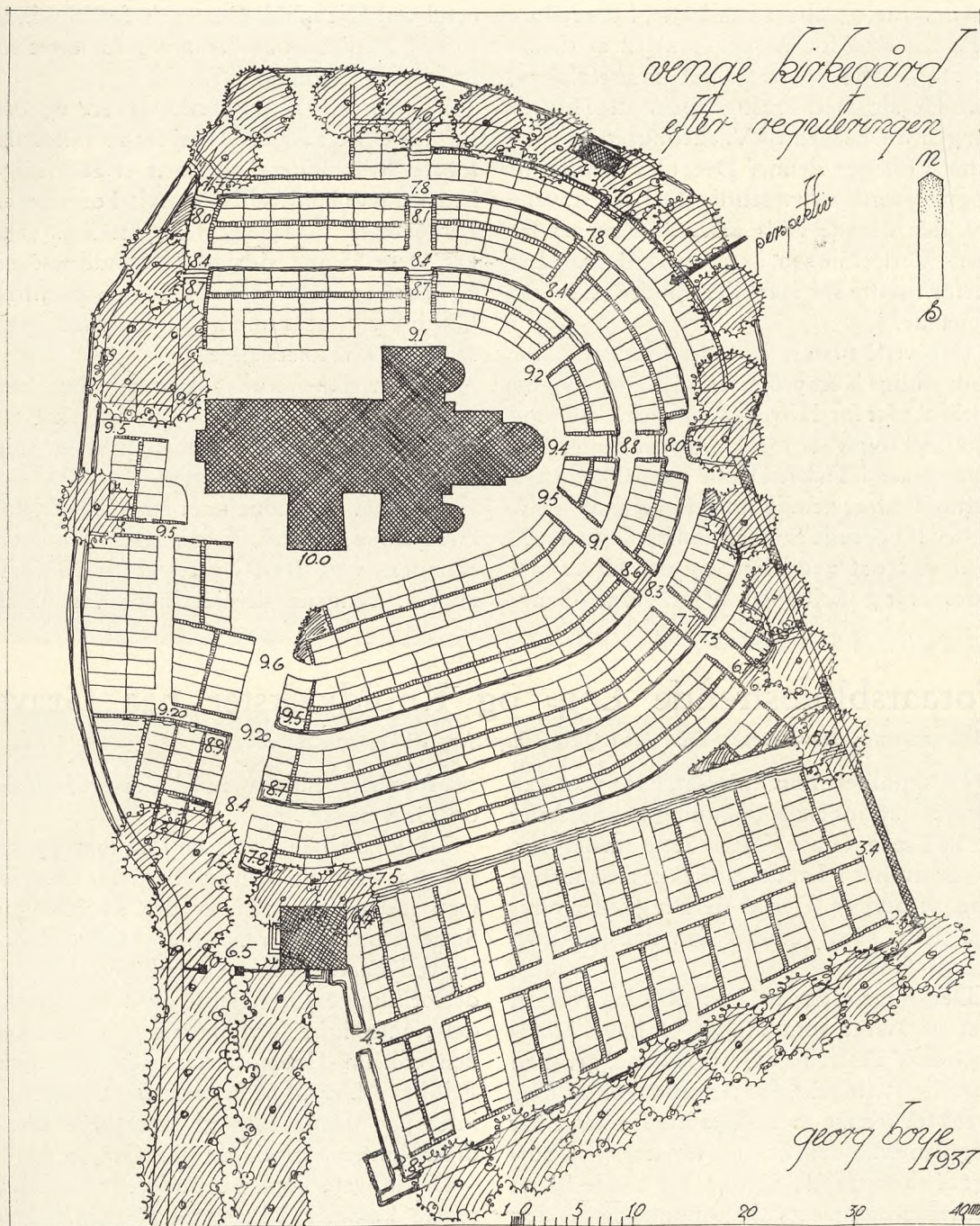
vejr. Rent æstetisk frembød Gravene intet positivt.

Programmet for Reguleringen gik i Hovedsagen ud paa saavidt muligt at afhjælpe disse Mangler og frembringe en holdbar og saglig Løsning, selvom det maatte ske ved

personlige Ofre fra Gravstedsejernes Side. Det er hidtil lykkedes at gennemføre Reguleringen uden i egentlig Forstand at flytte Grave, men til Gengæld er Størstedelen mer eller mindre forskudte eller drejede.

Da Terrainet har Form af en noget flad-

Fig. 3.
 Georg Boye:
 Reguleringsplan til
 Venge Kirkegaard.



trykt Kugleflade, falder det naturligt at lægge Gangene i Kreds omkring Kirken. Gravene er paa sædvanlig Vis lagt i Dobbelttrækker med fælles Ryghække, som plan-tes af Kirkegaarden. Der er foretaget en Terrassering derved, at hver Dobbelttrække

paa den nedadvendende Side er hævet 30 cm ved en Stensætning. Fra Kirken udstråler, delvis paa Grundlag af gamle Gange, Tværgange, der aftrappes.

I en første Skitse foreslog jeg Længdegangene tilnærmelsesvis parallelle med Høj-

dekurverne og altsaa vandrette, hvorved de i Partiet Syd for Kirken kom til at danne en større Vinkel med Vest-Østretningen, sluttede sig med kraftige Buer til Hovedgangen fra Laagen til Vaabehuset og fortsatte Vest for denne. Det blev imidlertid opgivet, fordi en væsentlig Del af Gravene paa den Maade vilde afvige for meget fra Øst-Vestretningen, og nye Begravelser derfor maatte ske mer eller mindre paa skraa af gamle.

Den viste Plan indeholder formentlig alle nødvendige Kompromiser. Gangene Syd for Kirken, Øst for Hovedgangen har Fald mod Nordøst, og Vest for Hovedgangen er Planen »gaaet i Fisk«. Denne tætpakkede Afdeling bestaar nemlig hovedsagelig af Gravsteder tilhørende Sognets større Gaarde. De fornyes i det uendelige, og der bliver saaledes aldrig Lejlighed til at vinde Gang-

areal ved Hjemfald. Der er derfor blot indført et Minimum af Gange og foretaget en nødtørftig Ordning i Rækker.

I Foraaret 1937 er Afsnittet Nord og Øst for Kirken reguleret. Arbejdet er udført af lokale Folk under Ledelse af et af Menighedsraadet nedsat Udvalg, hvis Formand er Kirkeværge, Gaardejer *Jens Eriksen*. Takket være denne sidstes Forhandlingsevne og Takt er det lykkedes uden væsentlige Gnidninger at komme til Enighed med samtlige Gravstedsejere.

Der er ikke truffet Bestemmelser om, hvornaar Resten af Kirkegaarden skal tages under Behandling, men man er enig om, at det skal ske snart.

Arbejdet er budgetteret til 2300 Kr. for Arbejds løn, Kørsel, Plantning og Honorar. Kampesten og Jord leveres gratis af Kommunen. Pengene tilvejebringes ved Laan.

Foraarsblomstrende Løg og Knoldvækster paa Grave

Af Overgartner, Havebrugskandidat Eigil Qwist, Bispebjerg Kirkegaard, København

Tidspunktet er nu kommet, hvor man kan forsvare at anbefale Plantning af alle Arter af Løg paa Grave. Med dette mener jeg, at der nu her i Landet tiltrækkes saa mange Løg, at dog en Del af de Penge, der ofres paa dette Felt, kommer den danske Gartner til Gode.

Den Trang, der er i os til i saa stor en Del af Aaret som muligt at have blomstrende Vækster paa Gravstederne, giver en naturlig Betingelse for Anvendelsen af Løg. Frem for mange andre Gravstedsplanter har Løgplanterne den Fordel, at det er en hurtigt afblomstrende Kultur, set baade fra en Kirkegaardsgartners Standpunkt og fra den æstetiske Side. Der kan med de rette Farvesammensætninger skabes Skønhedsværdier af betagende Dimensioner, og det baade til de mere traditionelle Anlæg som til de nyere, friskere og naturligere Former, som vi er ved at komme ind paa, om end langsomt. Fordomme er som bekendt intet Sted

saa fremherskende som ved Gravstedsanlæg og Gravmæler.

De forskellige Arter af Løg maa benyttes paa hver sin ganske bestemte Maade, men inden for Arten er der en Mængde Sorter, som i alt væsentligt kun adskiller sig ved Farve, Højde og Tidlighed. Jeg vil derfor kun nævne Arterne og deres Anvendelse, men ikke fordybe mig i Sortsnavne; den enkelte Gravstedsejer maa paa dette Felt have Lov til at bestemme Farverne, da intet paa denne Aarstid kan skabe uheldige Kontrastvirkninger paa Graven.

De tidligste Foraarsbebudere er *Eranthis*, senere kommer Vintergæk (*Galanthus nivalis*), Dorthealillie (*Leucojum vernalis*), *Scilla sibirica*, *Chionodoxa Luciliae*, Perlehyacinten (*Muscari botryoides*), *Hyacinthus amethystinus* og Vibæg (*Fritilaria Meleagris*) samt alle de dejlige *Crocus*.

Disse Smaaløg og Knolde har i mange Aar ført en beskedent Tilværelse paa vore



Fig. 4.
Hvide Tulipaner i
korsformet Bed.



Fig. 5 tv.
Scilla.

Fig. 5 th.
Muscari (Perle-
hyacinter).

Kirkegaarde, naar lige Crocus fraregnes. Med de nyere Former for Gravenes Udformning — den friere »Stil« — er eller bør disse smaa livlige, ja næsten »næsvis« Forarsblomster atter bruges. De maa gerne

bruges i stor Udstrækning; man vil glæde sig over at se dem pippe tidligt frem af Jorden; de fortæller, at nu er det ved at være Slut med den lange mørke Vinter. Lad os bruge dem alle de Steder, hvor vi har

Fig. 6
Græs med *Bellis* og
afblomstrede Smaa-
løg paa et større
Gravsted.

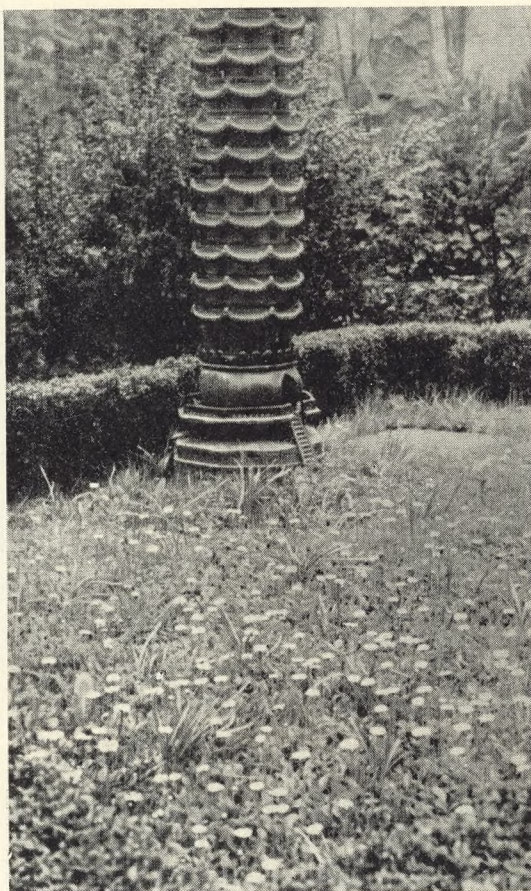


Fig. 7.
Lilium regale.

et Stenbed, og navnlig, hvor dette er forbundet med et Fliseparti. Lad os bruge dem paa de Grave, hvor Beplantningen ses som »spredte Partier«, med eller uden Sten som Støtte, og vær ikke bange for, paa større Grave, at lave smaa Nischer med Græs som en Art »Miniatureblomsterenge«. Gør man dette sidste, maa Græsset aldrig graves, ikke dækkes med Gran og naturligvis ikke slaas før i Maj–Juni. Hvorfor skal en Grav altid se kold og upersonlig ud med Buxbom, Perlesten og Roser? Lad disse glade, friske Foraarsbørn hjælpe til med at fremkalde de smukke opløftende Minder; det er dog dem, vi helst skal have i Erindringen.

Vi kan kun have Smaaløgene og have Glæde af dem i de mere ubundne Anlæg. Det er ikke kønt at se f. Eks. *Scilla* og *Eranthis* under Roser, indhegnet af Buxbom.

Naturligvis er det ikke min Mening at sige, at man kun kan bruge Smaaløg til de mere »moderne« Anlæg, ogsaa *Paaskelillier*, *Pinselillier*, *Hyacinter* og *Tulipaner* er meget velegnede; de kan, hvor man bruger »Pletbeplantninger«, give de skønneste Farvevirkninger.

De Grave, hvor Pladsen til Aarstidens Blomster er begrænset til et regulært Bed, maa man lade Valget af Løg falde paa en Art af de store Løg, f. Eks. *Hyacinth*, *Tulipan* eller lignende. I de fleste Tilfælde vil det være smukke at holde sig til een Sort.

Af de store Løg er vel *Pinselillien* den mindst brugte og med Rette; der er ikke den Frodighed over et Bed *Pinselillier* som over en Samling store dobbelte *Paaskelillier*. *Hyacinter* og *Tulipaner* bruges mest; der findes af disse to saa dejlige Sorter, at alle kan faa netop den, som passer bedst til Formalet, baade med Hensyn til Tidlighed, Højde og Farve.

En Ting, som maaske egentlig ikke hører med her, men som navnlig paa de store Grave kan være dejlige, er *Lillier*, særlig i Arterne *Lilium candidum* (hvid), *L. croceum* (safran), *L. Martagon* (*Turbanlillie*) og maaske den allerbedste *L. regale* (hvid).

De bruges meget lidt paa Grave, men paa egnede Steder, f. Eks. lagt under en Beplantning af *Cotoneaster*, vil de, baade ved Farve og Duft, tiltale enhver Blomsterelsker.

Tidligere gjorde man sig stort Besvær, naar man lagde Løg. Jorden blev gravet af, og der blev lagt et Lag Grus i Bunden af Bedet; derpaa ordnedes Løgene sirligt ovenpaa Gruset, og Jorden blev atter lagt paa. Hvis Jorden ikke er inficeret med Løgsygdomme, behøver man kun at ordne Løgene oven paa Jorden paa det Sted, hvor de skal placeres, og derpaa stikke dem ned med en Planteske. Er der derimod det ene Aar Sygdomme i Løgene, maa man det næste Aar grave al Jorden af og paaføre ny, sygdomsfri. Det er en vigtig Ting at tage Græsdækningen af Løgbedene i meget god Tid, saaledes at man undgaar at se Løgene spire og kæmpe sig igennem et ofte tykt Lag Gran. Naar det ikke drejer sig om Smaaløg i fri Beplantning, vil det i de fleste Tilfælde være almindeligst at tage Løgene op efter Afblomstringen.

Men skal vi saa ikke prøve paa at lade alle de dejlige Løg sige til os: »Vi er nogle mere eller mindre pralende Fyre, men vi er smaa Blomster, der i Naturen er vant til at vokse frit og uhæmmet og vi vil derfor saa gerne anbringes omtrent, som vi plejer det, vi vil saa nødtigt klemmes ind i et »Uniformsgravsted«.

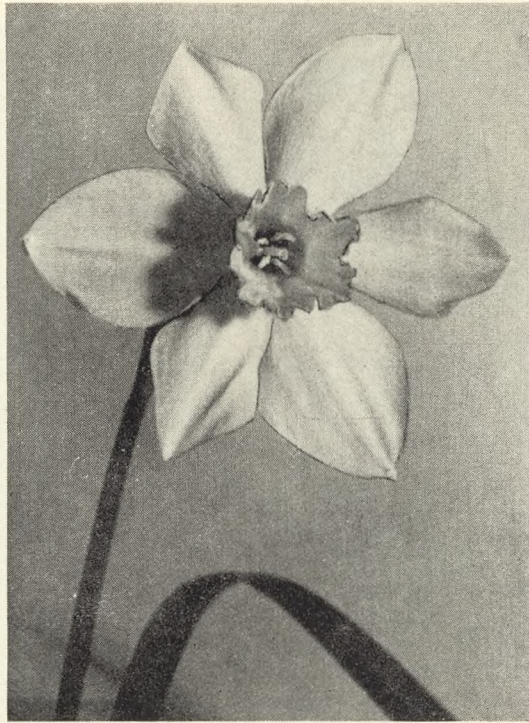


Fig. 8.
Pinselille.

Fig. 9.
Hvide Tulipaner
(sml. Fig. 4).

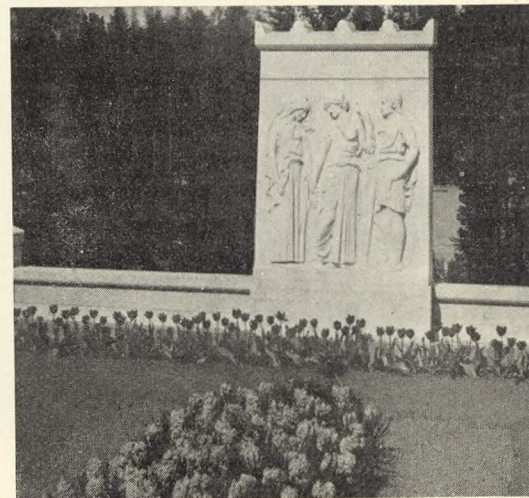


Fig. 10 th.
Røde Tulipaner og
lyseblaa Hyacinter.

Fig. 11 tv.
Røde Tulipaner i
klinkeindfattet Bed.

Fig. 12.
Partier fra Kremato-
riet i Helsingfors og
Urnehave og Kirke-
gaard derved.



Finlands Krematorium i Helsinki (Helsingfors)

Af Disponent John Häggqvist, Krematorieföreningen i Finland r. f.

Det enda krematoriet i Finland ligger i Helsingfors och har byggts och äges av *Krematorieföreningen i Finland*, som är i det närmaste 50 år gammal. Den bildades nämligen redan år 1880 under namn av *Likbränningsföreningen i Finland*.

Vid förverkligandet av föreningens huvudsakliga uppgift, åstadkommande av ett krematorium till landet, har densamma under årtionden fått kämpa en tröstlös kamp mot religiös ofördragsamhet och kyrkliga och profana myndigheter. Slutligen lyckades det

dock att av staden Helsingfors få arrendera ett område, men världskriget kom emellan och byggnadsplanerna måste skjutas åt sidan. Först år 1925 kunde de ånyo upptagas och då byggdes krematoriet, samt togs i bruk den 24. mars 1926.

Krematoriet är beläget på en dominerande bergkulle i stadens nordvästra del, strax invid västra begravningsplatsen. Detsamma består av ett kapell med en golvyta av 12,5 × 9 mtr utom musikläktare ovanför ingångsdörren och kor i motsatta ändan, samt 10,5

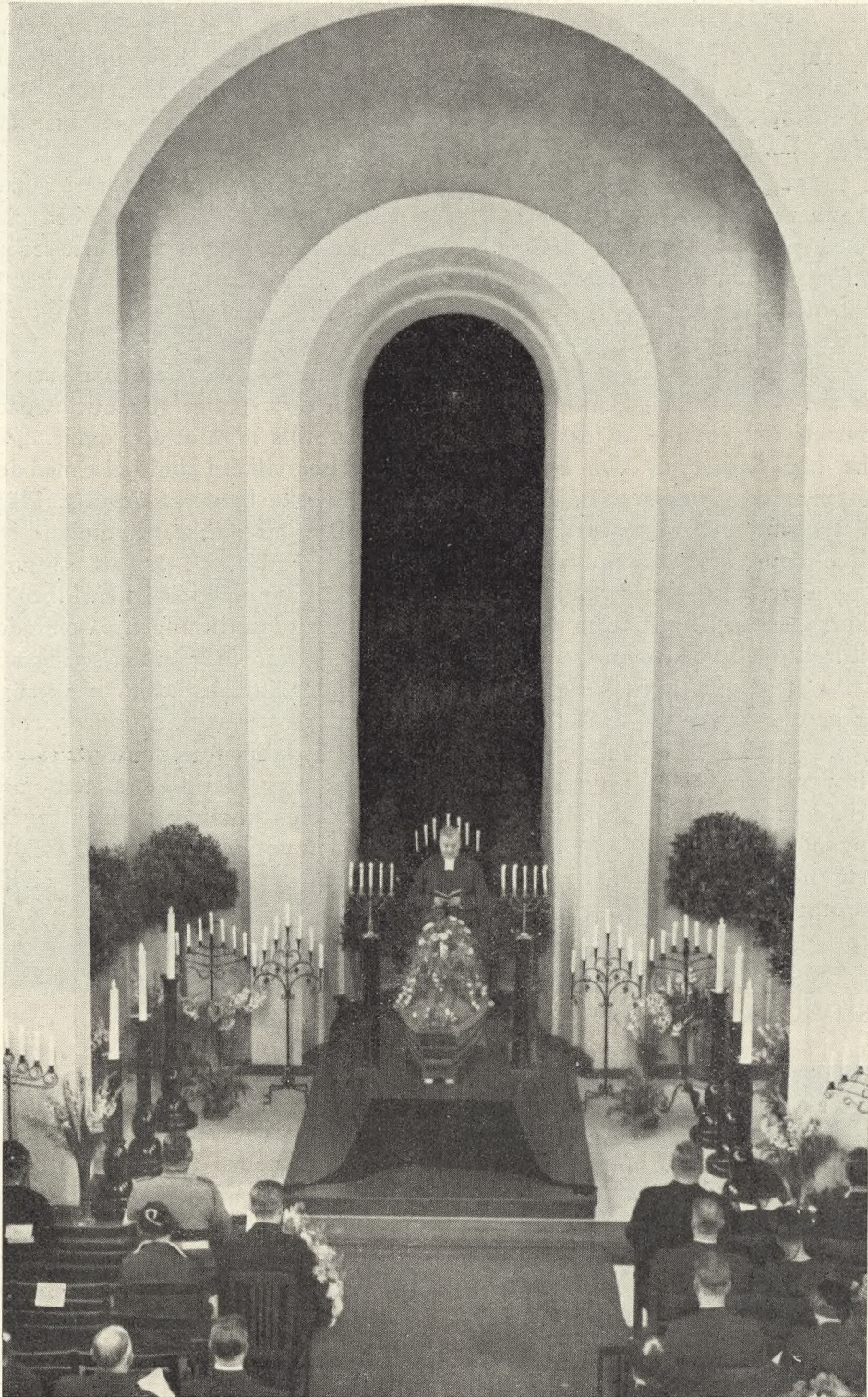


Fig. 13.
Det indre af Finlands
Krematorium ved
en Bisættelse.

mtr högt, allt inre mått, ävensom incineratorhus i två våningar. Av detta senare har man varit tvungen att spränga ned i berget en etage för att få rum för ugnarna. På sidorna om huvudbyggnaden finnas två små flyglar, den ena innehållande kansli och den andra bårhus för 10 katafalker. Senaste sommar inbyggdes i bårhuset ett kylrum med plats för två katafalker. Någon hiss för sänkning av kistan finnes ej, utan blir denna efter jordfästningen stående i kapellet tills begravningsgästerna avlägsnat sig. Detta sätt har f. ö. mycket senterats av en stor del av allmänheten, som tilltalats av att som ett sista minne av den häden gångne ha hägkomsten av den blomsterhöljda kistan, som lämnats stående orörd. För två år sedan inrättades klockringning liksom i Stockholm enligt grammofonsystem, med en högtalare, som är placerad i nischen mellan skorstenarna. Allmänheten har varit mycket tillfreds med själaringningen, vilken är inspelad i St. Jakobs kyrka i Stockholm och i hög grad bidrager till den högtidliga stämningen.

I kapellbyggnaden finnas inbyggda 40 st. kolumbarienischer, alla avsedda för 4 urnor och betingande ett pris av 3,000 mk. pr. st. Av ett fristående kolumbarium, som halvcirkelformigt skall omsluta krematorie-

området, har en första sektion, innehållande 297 nischer, de flesta avsedda för två urnor till Fmk. 1,500: —, t. v. uppförts. På vår anhållan har urnlundar inrättats på stadens kyrkogårdar, omfattande ett tusental urngravar.

Området omkring krematoriet har intagits i stadsplanen som park och planeringen och planeringen därav har redan fortskridit så långt, att platsen på vissa ställen hör till de vackrare i staden (jvnför Fig. 68 i »Vore Kirkegaard« XII).

Frekvens vid anstalten har varit i långsamt om och stadigt stigande. Sedan mars 1926 har tills 1938 utförts omkr. 2,700 eldbegängelser, vilket i jämförelse med de andra skandinaviska länderna är litet. Härvid är dock bl. a. att märka, att Finland ägt krematorium endast 12 år, att så gott som ingen propaganda gjorts för eldbegängelseidén och att lagstiftningen på området varit oförmånlig för en popularisering av detta begravningssätt. Dessutom har transporten från andra orter ställt sig oproportionerligt hög, varför krematoriet använts så gott som uteslutande av Helsingfors med omejd. Av allt att döma kommer nog eldbegängelsen att bli framtidens begravningssätt i vårt land såväl som i den övriga civiliserade världen.

Landsbykirkegaarden skal have sig et Lighus

Af Arkitekt Fritz jun, Aarhus

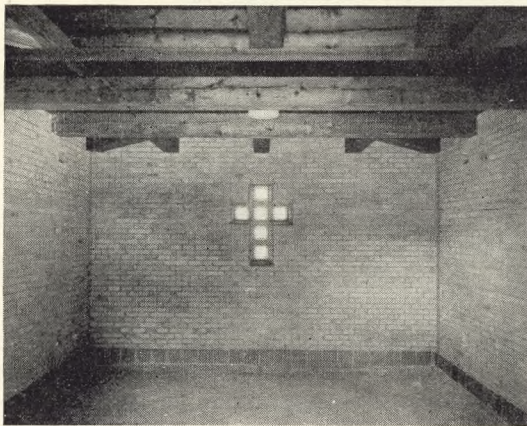


Fig. 14.
Aarslev Lighus.

Lighusets Behov er stort og vægtigt; men blot Huset ikke skulde ligge paa Kirkegaarden. — Kender De noget mere yndigt og sluttet end Landsbykirken, tæt kompakt, som eneste Bygning midt paa den farverige, stærkt beplantede lille Kirkegaard, indrammet af den høje Trærække? Stendiget bugnende nedenfor, — De er enig med mig i, at det ikke alene kan være yndigt, men at det ogsaa besidder en meget lodig harmonisk Værdi. Billedet understøttes af Helheden og holdes naturligt fanget af Kirken.



Fig. 15.
Kirkegaard med Lighus i Aarslev.



Fig. 16.
Indgang til Aarslev Kirkegaard.

Men saa kommer Stedbarnet: Lighuset! Det vil saa let komme til at ligne en »Vaabenhus-Lillebror«, der ikke kan finde hjem, men staar forladt et tilfældigt Sted, eller værre endnu: tigger om at blive taget med op til Bror, der mageligt læner sig op mod Kirken.

Lad Lighuset være sig selv og giv det en Plads for sig selv – Lighuset maa ikke ved Form eller Farve være iøjnefaldende, »reklamerende«, – det bør glide stiltfærdigt og nænsomt ind i Omgivelserne.

Paa Aarslev Kirkegaard er Lighuset lagt ved den afsides nordre Kirkegaardsport. De smaa lave Skifter (Flensborg-Type) giver det en særegen Karakter til Adskillelse fra Garage og Sprøjtehus. Pyramidetaget er fordringsløst befriet for de selvbevidste Gavle. Farverne er duce og blide tilbageglidende: gule, haandstrøgne Sten med blaa-dæmpet Tag. Indvendig farvet Cementgulv med Sokkel af Klinker og herover fuget gul Mur til Bjælkeloftet. Korset i Bagvæggen over Kisten er Betonglas (se Fig. 14).

Tyrkiske Kirkegaarde

Af Bibliotekar Hans Aage Paludan

Naar man taler om tyrkiske Kirkegaarde, menes ikke blot dem i selve Tyrkiet (i Europa og i Asien), men ogsaa Kirkegaarde i tidligere tyrkiske Lande som Rumænien, Nordgrækenland og Serbien (Jugoslavien), der endnu har muhammedanske Befolkninger, og hvis Begravelser er af samme Art bortset fra Træerne; de er gerne bare). Men vi vælger her Konstantinopels Kirkegaarde som de berømteste, smukkeste, mest udviklede tyrkiske Begravelsessteder, der paa særlig ejendommelig Vis følger sig ind i en stor Bys Helhed.

Islams Store, især Sultanerne og deres Familier, hviler inde i Byen i store, runde eller polygonale Gravkapeller (*Türbéer*), ofte udstyrede med stor Pragt og gerne udenfor en Moské. Saaledes ogsaa Moskéens Grundlægger og andre Højtfortjente, i hvis Omgivelse særlig Begunstigede faar Lov at have deres tarveligere Gravsteder (saaledes Moskéens Præster). Mange Steder ligger da ganske smaa, snævre Kirkegaarde bag lav Mur eller Gitre langs Garderne med graa Gravsten op af Græs og gule Asfodeler under nogle Cypresser eller Rosenbuske, i Læ af en eller flere *Türbéer* og af Moskéen selv, fra hvis høje Minaret den levende Menneskestemme fem Gange i Døgnet med skælvende Messetone kalder de Troende til Bøn.

Men de egentlige Kirkegaarde dækker under Tusinder af Cypresser umaalte Strækninger udenfor Stambuls og Forstædernes Mure, især bag den hellige By *Eyub* (*Eyüp*) inde ved Det gyldne Horns Fjord og derfra i en 8 km lang Bue om den gamle Stadsmur næsten ud til Marmarahavet: her er de oprindelige Begravelsespladser – paa orientalsk Vis langs Vejene, der udgik fra hver af Byportene, sml. Via Appia ved Rom – efterhaanden voxet sammen til een stor, uoverskuelig, øde Kirkegaard (*Büyük Mezaristan*), der breder sig til alle Sider. Vi

dere udenfor Europærbyen Pera den store og den lille Kirkegaard paa Skraaningerne over Bosporus og Det gyldne Horn – nu meget nær ved at være Folkepark – og endelig hinsides Bosporus, bag *Scutari* (*Üsküdar*) i Asien, den største og ejendommeligste af alle Kirkegaarde i Orienten.

Den Døde føres hurtig til sin Grav efter Islams Skik, der gaar ud fra, at han har det ilde, til han har naaet sit Hvilested. Inden 24 Timer skal han være begravet. Hurtig bæres eller køres han afsted, Gadelivet standser, Gardiner og Skodder trækkes for i Butikerne, Geværpiberne vendes nedad, hvor han kommer forbi (i Stambul ialtfald). Han tages ud af Kisten og lægges i Graven, som ikke er dyb. Imamen spørger, om han holder fast ved Profetens Lære? Da han tier, tages det som Bekræftelse. Der læses nogle Bønner og Koranvers, men klages og jamres ikke som hos Araberne, ligesom Sørgedragt ikke anlægges, fordi Allahs Vilje er sket: Osmannerne er alvorligere og gaar ikke i Rette med Forsynet. Der hældes duftende Vand paa Graven, nogle Brædder opstilles ofte for at holde Jorden foreløbig fra den Døde, naar der kastes til. Der uddeles Pjastre og Brød til Tiggere, hvis han var rig nok. Endelig plantes en Cypres og sættes en Sten eller to, med eller uden Indskrift, gerne af det billige, graahvide Marmor fra Marmarøerne (*Prinkipo*). Og af en særlig Art er de levende Tyrkers Forhold til de Dødes Hvilesteder.

Vi vælger nu to Typer og besøger først den hellige Kirkegaard i *Eyub*. Opad Garden fra Landgangen staar Marmortürbéer omgivne af Gravsten overalt mellem Byens Huse, en hel Gravgade fører op mod den hvide Moské: mandshøje Gitre har vi paa begge Sider, bag hvilke et Vildnis af Nælder og Tidsler rækker som Buske opad Gravsteler og Stakitstager. (Fortsættes).

Vandkummer og Pumper

Med den stigende gartneriske Kirkegaardskultur, som ikke mindst giver sig Udslag i et stedse stigende Forbrug af Sommerblomster og andre Planter, der kræver omhyggelig Pasning og Vanding, bliver Spørgsmaalet om Kirkegaardenes Vandforsyning mere og mere aktuelt, hvorfor da ogsaa selv Landsbykirkegaardene nu ofte faar indlagt Trykvand. Dette er kun i sin Orden, og det er godt, at denne Side af Sagen bliver løst; men det er velkendt, at den Vanding, der foretages med Vand, som kommer direkte fra Trykvandsledninger, ikke er ubetinget heldig for Planterne, idet dette Vand bl. a. let kan være for koldt, — ja, det kan muligvis være direkte skadeligt for unge og sarte Blomsterplanter at vande med dette kolde Vand. Derfor bør Vandet kunne tappes af Hanerne og henstaa i Beholdere, til det faar Luftens Temperatur, og først derefter bør det anvendes til Vanding.

Det er navnlig disse Betragtninger, der har ligget til Grund for den Anvendelse af Vandkummer, som heldigvis nu bliver mere og mere almindelig. I dem har man fundet Midlet til at faa tempereret Vandet, og man har samtidig et Middel til at gøre selve Arrangementet med Aftapningshanen til et virkelig dekorativt Motiv, — hvad en Hane blot med en Vandkande under ikke altid kan siges at være, ligesom en almindelig Trætønde o. l. heller ikke er Kirkegaarden værdig. Dertil kommer, at hvor der hentes Vand, spildes der ogsaa Vand, og hvis man vil undgaa, at Kirkegaardens Gange og Veje paa disse Steder opløses og ødelægges, maa der gøres noget ekstraordinært, f. Eks. ved at indrette en Kumme alene til Spildevandet (se Fig. 38) eller indrette Kloaker, Sivebrønde o. l. med Riste lige under Aftapningsstedet (se Fig. 31 og 32). Vandhanen, Vandkummen og Pladsen, hvor Vandet hentes, bliver derfor et Moment, man maa lægge Vægt paa ved Kirkegaardens Anlæggelse og Drift, — og paa de led-



Fig. 18.
Hørsholm
(Tage Pullich).

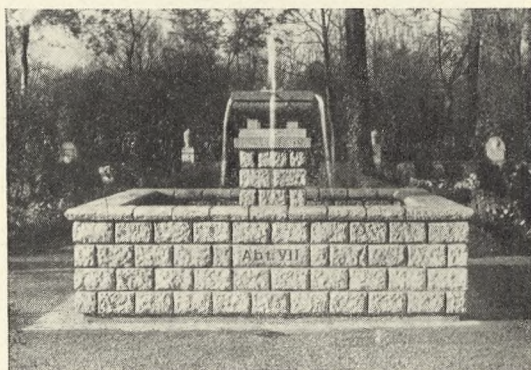


Fig. 19.
Berlin, Seestrasse.

Fig. 20.
München,
Waldfriedhof.

Fig. 21.
Kalundborg.



Fig. 22.
Stockholm,
Skogskyrkogården.

Fig. 23.
Detail fra Fig. 22.
(Asplund og
Lewerentz).

sagende Billeder vil vi se, hvorledes Spørgsmaalet er løst forskellige Steder i Ind- og Udland.

Af de Krav, der maa stilles til en hensigtsmæssig og smuk Vandkumme, kan nævnes efterfølgende. For det første maa den kunne rumme en passende Mængde Vand, og denne Mængde maa staa i et rimeligt Forhold til, hvor stort et Areal (Antal Grave) Kummen skal betjene. Som Mindstemaal af Kapacitet maa formentlig regnes 1 m^3 , hvilket altsaa vil sige omkring en halv Snes Spande Vand. Under større Forhold bør Kapaciteten være betydeligt større, og man maa regne med Kummer, der kan rumme baade 10 og 20 Kubikmeter.

Dernæst maa Kummen være let at fylde, uden at der dog bliver Muligheder for Vandspild i større Omfang. Dette kan ordnes ved et automatisk Fyldningsapparat, der enten i Form af en Svømmehane eller ad elektrisk Vej tjener sin Opgave; men begge Dele kan ret hurtigt komme i Uorden, hvorved betydelige Vanskeligheder indtræffer, og derfor maa Svømmehanerne gerne indesluttes i »Kasser«, der ikke just virker forskønnende. At lade Publikum alene om at betjene Vandhanerne vil overmaade let føre til Vandspild, og det bør i saa Fald være med Haner, der automatisk lukker sig, naar man ikke trykker paa dem, i Lighed med de nu autoriserede Husholdningshaner (jfr. Fig. 44). Bedst er det, om Kirkegaardslederen holder Opsyn med Fyldningen og i hvert Fald hver Aften lader Kummerne fylde. I de Timer paa Dagen, hvor Kirkegaarden erfaringsmæssigt besøges stærkt, og paa de varmeste Dage maa Fyldningen ske ofte og maaske helst foregaa uafbrudt; men dette kræver altsaa en relativ stor Beholder, for at en Temperering virkelig kan finde Sted. I nogle Tilfælde er det ordnet paa den Maade, at der fra Kummens Bagside strømmer Vand ud som en Slags Kilde (se Fig. 20, 29 og 40), eller ved at der fra Hjørner, fra en Søjle i Midten eller fra en Figur (se Fig. 19, 22, 23, 24, 27,

30, 34 og 36) kommer en Slags Springvand, og begge disse Arrangementer, der ganske vist kræver en Del Vand, kan bidrage væsentligt til at give Kirkegaarden sit Præg. I blæsende Vejr kan disse Straaler nok give Ubehageligheder ved Vandstænk paa Spadserende; men der kan eventuelt lukkes eller Vandmængden maaske formindskes, saa Ulemperne væsentligt forringes, og rigtig anbragt kan saadanne stadigt strømmende Vandstraaler lette Fyldningen af Kanderne betydeligt.

Hanerne i Kummen maa være anbragt saaledes, at de ikke generer under Vandtagningen. Det er f. Eks. uheldigt, om de sidder paa en Stander midt i en lille Kumme, ligesom Haner o. l. heller ikke gerne maa rage ud fra Kanten, hvor Kanden føres op, saa denne støder imod den, og Vandet spildes eller Hanen beskadiges.

Det kan være praktisk at have en Slags Gelænder uden om Kummens Overkant, som hindrer Brugernes Tøj i at blive vaadt af Vandet, der altid løber fra Kanderne ned ad Kummensiderne (se Fig. 24), og forned vil en Spilderende ubetinget være paa sin Plads (se Fig. 24, 25, 27 og 37), ligesom et Fodstykke at staa paa vil hjælpe til at beskytte Vejen fra Oprodnings (se Fig. 18, 24, 25, 27, 30, 42, 43 og 45).

En Højde af 50–55 cm fra det Sted, hvorpaa man træder, til Kummens Overkant, hvor Kanden kan støttes efter Vandtagningen, maa normalt anses for passende, og ret meget større Højde, der f. Eks. kan være dikteret af æstetiske Krav, kan muligvis vanskeliggøre Vandtagningen. Er Kummen ganske lav, skal man bøje sig vel meget for at tage Vand og har intet at støtte sig til under Vandtagningen; er den ret høj, har man ganske vist denne Støtte, men skal til Gengæld hæve Vandet højere, end man bærer det (se f. Eks. Fig. 19). Men der er overhovedet ikke noget bestemt praktisk eller æstetisk Krav om, at Kummen skal hæve sig væsentligt over Terrainet; Vandkummerne Fig. 22, 28, 34 m. fl., der ligger

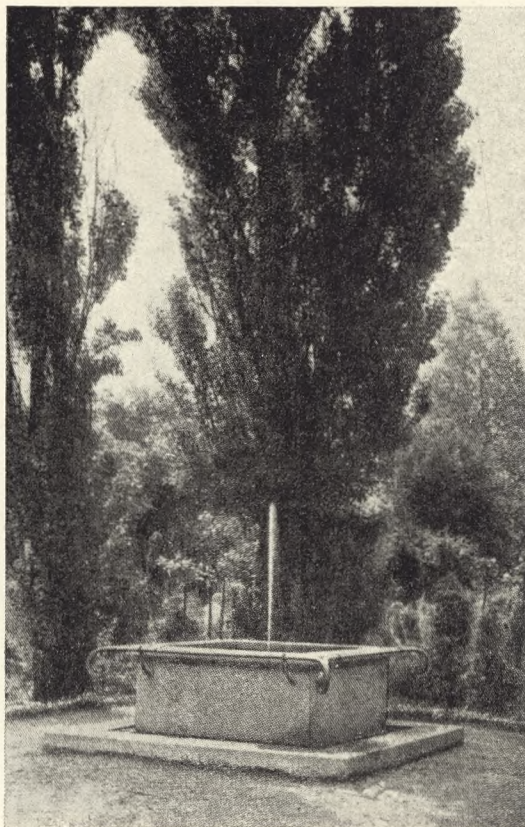


Fig. 24.
København, Vestre.
(Holger Jacobsen).

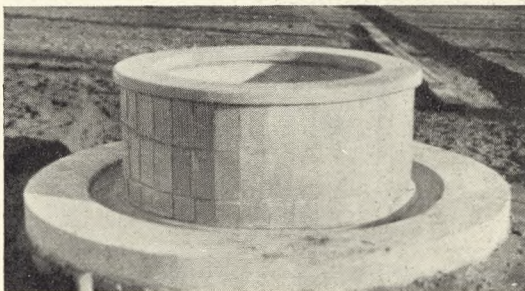


Fig. 25.
Nykøbing S.
(Einar Andersen).



Fig. 26.
Stockholm,
Norra Kyrkogård.
(H. Wadsjø).

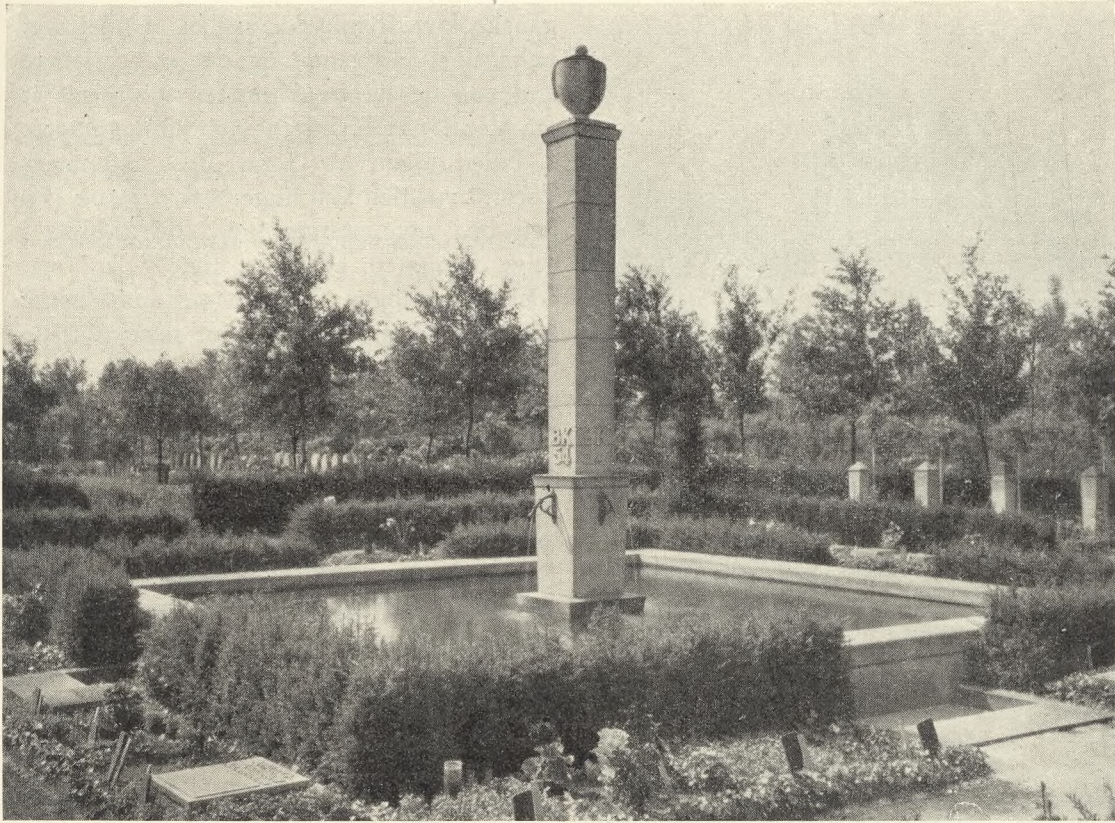


Fig. 30.
Hamborg,
Olsdorfer Friedhof.



Pumper
uden Kumme.
Fig. 31 tv.
Frederiksberg,
Søndermark.

Fig. 32 th.
Ejby pr.
Ll. Skensved.

Fig. 33.
Gleiwitz.



Fig. 34.
Lübeck.



Fig. 35.
Hørsholm.
(Tage Pullich).

ganske lavt, frembyder f. Eks. et ubetinget behageligt Udseende, og det er her lettere end ved de højere Kummer at undgaa at faa Vand paa Klæderne ved Optagningen.

Tilledningen bør føres ind i Kummens Form, hvor den kan ligge beskyttet, og Haanden bør være anbragt ved Indfældning i selve Kummen, eller (se Fig. 27) indføjet i Overbygningen. Den maa sidde diskret baade for Udseendet og for ikke at friste til Misbrug, og saa praktisk, at den betjende umiddelbart kan benytte den, — navnlig paa de smaa Kummer, der hurtigt tømmes. Tilløbet bør være suppleret med Forskræninger, hvortil der kan sættes Haveslanger til større Vandinger ved Kirkegaardens Personale, og disse anbringes bedst for Foden, indfældet i Kummen. Ligesaa maa der være Overløbsrør og Bundventil til hel Tømming, og disse maa føre Vandet til en Sivebrønd i Nærheden eller til Kloak (eller Dræn). Almindeligvis maa Ledningsnettet være til at tømme helt om Vinteren, — selv om det ligger i frostfri Dybde.

Som Materiale til Vandkummerne kan bl. a. anvendes Naturstensmaterialer, Klinker (f. Eks. Fig. 25, 36, 38, 39, 41 og 42) og Munkesten (se f. Eks. Fig. 18 og 27), samt Betonmaterialer (se f. Eks. Fig. 24 og 37). Naturstensmaterialer er navnlig anvendelige i Egne, hvor disse er lige for Haanden (Sandsten paa Bornholm, Faxe-Marmor paa Stevns m. fl. Steder o. s. v.) samt ved ældre Kirkegaarde, hvor der findes kasserede Gravmæler. Disse Gravmæler af Sandsten eller Granit bør normalt ikke bringes i Handelen igen for ikke at genere de berettigede Erhvervsinteresser; at slaa dem i Skærver til Vejmaterialer forekommer at være Misbrug; at anvende dem til Vandkummer kan maaske siges at være noget udenfor Forsudsætningerne, men i hvert Fald hos os kan det ikke tænkes, at Vandkummer i større Tal ellers vilde blive lavet af saa gode Materialer, — og saa kommer disse Materialer altsaa dog til at staa der som smukke Vidnesbyrd om en god Anvendelse

sesmulighed. I København har man i de sidste Aar brugt kasserede Sokkelsten m. v. paa denne Maade (jfr. »V. K.« XII, S. 25-26 samt nærv. Fig. 44), og i Udlandet er dette ogsaa meget almindeligt (se f. Eks. Fig. 19, 29 og 40).

Hvadenten man nu bruger det ene eller det andet Materiale, maa Kummen dog indvendig støbes med Cement i saa tykt et Lag, at det er ubetinget holdbart (10-12 cm), og denne indvendige Form kan passende være afrundet og uden Kanter, saa Renholdelsen derved lettes. Om den udvendig skal være rund eller kantet, kan være ganske ligegyldigt for den indvendige Del. At murede og støbte Kummer maa føres ned til frostfri Dybde (80 à 100 cm), siger sig selv. Imidlertid er det ikke ubetinget givet, at Vandkummerne skal være jordfaste. De kan ogsaa tænkes at staa ovenpaa Jorden. Et Eksempel paa dette finder vi i det stærkt forfinede og kultiverede »Trug« i Metal med tilhørende Hane af stærk, skulpturel Udformning, som ses paa Fig. 22-23, og lignende Motiv i Sten maatte ogsaa kunne finde Anvendelse. Et andet Eksempel paa Metalkummer ses i Fig. 26.

Sine Steder bruger man at forsyne Kummen med det Nummer eller Bogstav (eller begge Dele), der betegner den paagældende Gravgaard, som Kummen staar i (se Fig. 19). Dette er praktisk for Orienteringen og paa store Kirkegaarde af meget stor Værdi. Ligesaa kan det paa store Kirkegaarde være en stor Hjælp, om Kummerne i de forskellige Gravgaarde er forskellige og forsynes med en individuel Placering og Plantning, saa man ogsaa deraf kan skønne, hvor man er. Og der er nok af Muligheder at vælge imellem, — her gengives ikke mindre end 24 forskellige Løsninger paa Kummer; der kunde formentlig findes lige saa mange karakteristiske Plantninger ved dem, ligefra »Sørgetræer« af mange Slags (f. Eks. Fig. 33 og 42) til Pyramidetræer (f. Eks. Fig. 24) i mange Arter samt i Form af klippede og uklippede Hække, Blomsterar-

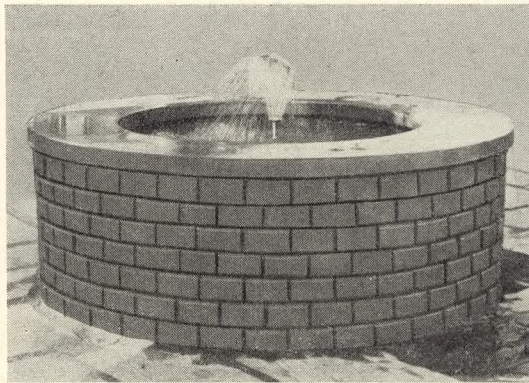


Fig. 36.
Frederiksberg,
Søndermark.
(Schlegel og
Thomsen).

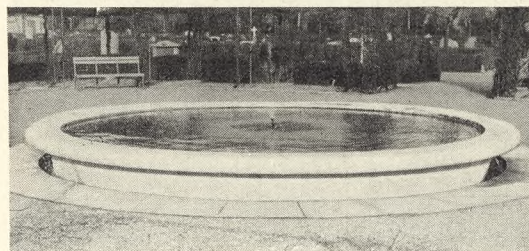


Fig. 37.
Samme.



Fig. 38.
Rønne
(Spildevandskumme).

Fig. 39.
Berlin, Friedenau.

Fig. 40.
Berlin, Seestrasse.



Fig. 41.
Grenaa.

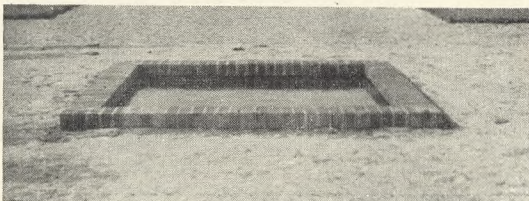


Fig. 42.
Nykøbing S.

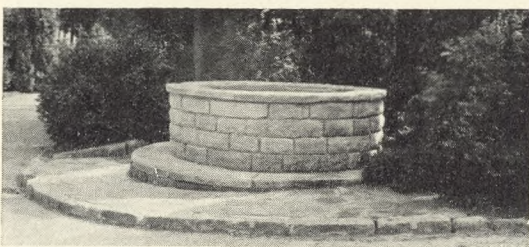
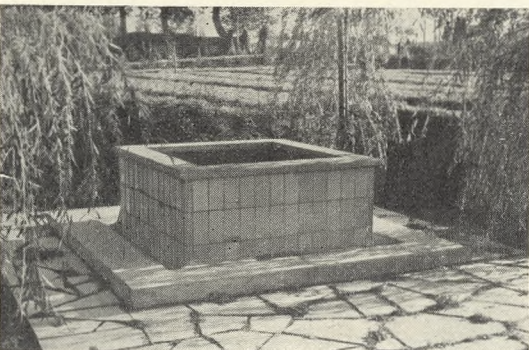


Fig. 43.
København,
Vestre.

Fig. 44 tv.
Rønne
(Hane med Bærean-
ordning til Kander).

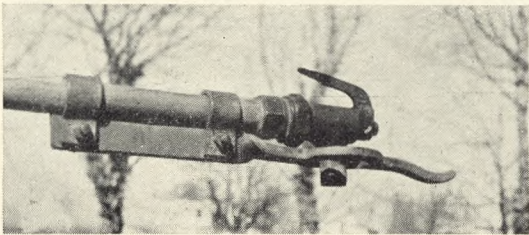
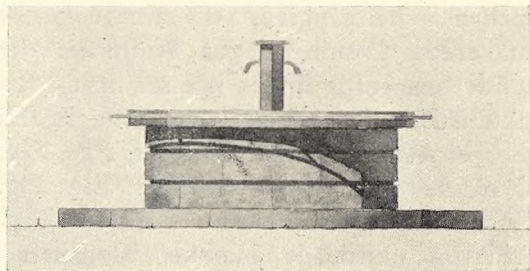


Fig. 45 th.
Viborg,
(Arne Finsen,
Projekt).

rangementer (se Fig. 30 og 35) o. s. v. Og Placeringen kan varieres fra den traditionelle Centrumsplacering, der imidlertid kun kan siges at have sin Berettigelse paa virkeligt store Rotunder, hvor den kørende Trafik eller Ligfærd ikke generes det mindste deraf (se Fig. 37), — til Opstilling i Hjørner som point de vue, i Nicher o. s. v. Hvor Opstillingen end sker, maa den være i Harmoni med Anlægget og hjælpe til at understøtte dets Karakter, selv maaske Prikken over i'et. Ligesaa maa det være en Forudsætning, at det er let og bekvemt at komme til at hente Vandet, og at man ikke derved forstyrrer dem, der maatte sidde paa Hvilebænke i Nærheden. Ved rigtig Udformning kan Vandkummepladserne blive de mest søgte, de mest karakteristiske og baade følelsesmæssigt og æstetisk de mest betydende Motiver i Kirkegaardenes Karaktertræk, — samtidigt med, at de er de bedste Hjælpere i Arbejdet for at gøre baade Gravstederne og selve Kirkegaardsanlægget til De Dødes Have.

Fig. 18, 21, 22, 23, 25, 26, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 42, 43 og 44 er alle optaget af Redaktøren; — de øvrige stammer hovedsagelig fra Laan, for hvilket vi herved bringer vor Tak. — Hvor Navnet paa den Projekterende har været Forf. kendt, er dette vedføjet Billedteksten.

Billederne forklarer formentlig i Hovedsagen sig selv, hvorfor vi har nøjedes med at meddele Hjemstedet i Billedteksten, mens Materialeanvendelsen fremgaar af den øvrige Tekst.



Om Viborg Kirkegaard

Af Stiftsprovst Karl Noring, Viborg

Undskyld, at jeg begynder med at citere mig selv. — Jeg tror, at det var Kristi Himmelfartsdag, at jeg begyndte min Prædiken omtrent saadan: »Viborg er jo i mange Henseender en skøn, gammel By. Men jeg har undertiden her den mærkelige Fornemmelse, at man gaar ligesom paa en Kirkegaard. Om det er saa er herinde i Domkirken, saa ved jeg jo, at her har Grav ligget ved Siden af Grav, lige fra Erik Glippings Grav oppe i Koret til de mange Grave nede under Taarnene og Forpartiet«. —

Det, som jeg her siger, er i bogstavelig Forstand rigtigt. Viborg Domkirke var Hovedbegravelsesstedet for den midtjydske Adel, hvad man kan faa et levende Indtryk af ved f. Eks. at slaa op i »Trap« og læse den lange Liste over berømmelige Personer, som ligger begravet her. —

Men det er tillige nogenlunde ligegyldigt, hvor man graver ned i Byens Undergrund, overalt finder man tilhugne Sten, og ofte drager man Menneskeknogler frem for Lyset. Og det er ikke underligt. Lige til Reformationen havde Byen nemlig 12 — tolv — Sognekirker foruden Domkirken og nogle Klosterkirker, og rundt om alle disse Kirker har der sikkert ligget Kirkegaarde. Eksempelvis skal jeg nævne *Sct. Jakobs Kirke*, der laa i den nederste Ende af det nuværende Rosenstræde, som tidligere hed *Sct. Ibs Kirkestræde*, Ib er jo det samme Navn som Jakob. Og lige paa dette Sted finder man hos Resen paa Kortet over Viborg By en aaben Plads, om hvilken han bemærker, at den var Stedet for *Sct. Ibs Kirke*. Paa hans Tid har der altsaa ikke været nogen Bebyggelse af Pladsen, den har været fredet som forhenværende Kirkegaard. Og Lokalhistorikeren *Gullev* fortæller, at han i 1825 har set flere Levninger af Lig paa denne Plads. Og saadan som det har været med *Sct. Ib*, har det sikkert ogsaa været med de andre Sognekirker.

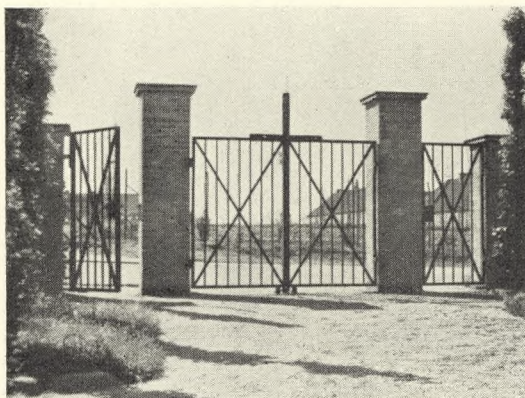


Fig. 46.
Indgang til den nye Del af Viborg Kirkegaard (jvfr. Fig. 55).



Fig. 47.
Klippede Elmetræer paa den ældre Del.



Fig. 48.
Pyramidepøpler ved Løvfaldstid.
Plantet 1927, fotograferet 1937.

Fig. 49.
Gravmæle af Træ
paa den gamle Del.



Fig. 50.
Tax, formet omkring
et Gravsted paa
den gamle Del.

Fig. 51.
Smedejernslaage
ved Gravsted paa
den nyere Del
(jvfr. Fig. 54).

Fig. 52.
Mindesmærket
for de tre Aar
1808, 1916 og 1927.

Ved Reformationens Begyndelse fik imidlertid Borgerskabet Tilladelse til at nedbryde alle disse mange Kirker, saa at kun Domkirken samt Graabrødre og Sortbrødre Kirker blev tilbage, og af disse blev endda Graabrødre nedbrudt i Begyndelsen af sidste Aarhundrede. Denne vældige Kirkenedbrydning har naturligvis medført, at Kirkegaardene efterhaanden ogsaa blev nedlagt. Dog er dette gaaet meget langsommere, og først i Aaret 1808 er den nuværende Fælleskirkegaard for Viborg By bleven anlagt. —

Paa et centralt Sted, paa en i 1927 foretaget Udvidelse af Viborg Kirkegaard, vil man finde en tresidet Pyramide i Sandsten, og paa dens tre Sider staar henholdsvis Aarstallene 1808, 1916 og 1927. Dette er, som man forstaar, Aarstallene for de tre Aar, da den nuværende Viborg Kirkegaard er bleven til. Mindesmærket (se Fig. 52 og 53) er tegnet af Arkitekt *Arne Finsen*, som ogsaa har tegnet det nære Indgangsparti fra Rødevej med murede Piller og Smedejernslaage (se Fig. 46 og 55), og det blev i sin Tid bekostet af *Ny Carlsberg-Fondet*.

Medens den ældre Del af Kirkegaarden er uden videre Særpræg ud over et Par meget smukke Gravmæler af Billedhuggeren *Freund* og et Par skønne Trækors, nogle af de sidste er forresten gengivet i »Vore Kirkegaarde« Aargang 1928 Side 118, er den i 1927 foretagne betydelige Udvidelse af en særpræget og overordentlig stor Skønhed. Havearkitekt *Johannes Tholle* ledede denne Udvidelse, og den blev naturligvis foretaget efter de i den Tid gældende Principper, som Udviklingen paa dette Felt havde ført med sig. Det var Indførelsen af Havemotivet, der kom til at præge Udvidelsen, og Resultatet blev overordentlig tilfredsstillende.

Derfor blev det naturligvis ogsaa nødvendigt at udfærdige særlige Bestemmelser for den nyanlagte Del af Kirkegaarden, og det er ikke uden Interesse at gennemlæse den Fortale, som det daværende Kirkegaardsudvalg under Navn af »Bestemmelsernes Hensigt« fandt det nødvendigt at indlede

Vedtægten med. Det hedder her: »Formaalet med disse Bestemmelser er at gøre den nyanlagte Del af Kirkegaarden, der i sit Anlæg er væsensforskellig fra den gamle Del, til et stemningsfuldt og roligtvirkende Hele, præget af den Alvor og Værdighed, en Kirkegaard bør have, men ogsaa med den Virkning, som Stil og Skønhed vil kunne øve. — De enkelte Kvarterer vil blive afgrænsede med høje Hække, der hindrer Udsigten til andre Kvarterer. — Ved Beplantningens Ensartethed med Hensyn til Art og Behandling og ved Anvendelse af Monumenter, der i Materiale og Udførelse, Højde og ensartet Anbringelse indbyrdes harmonerer, skulde hvert Kvarter faa sin særlige Stemning, der ikke vil forstyrres af de Særegenheder, der præger Nabokvarterne. — For at dette kan opnaaes, er det nødvendigt, at den enkeltes Smag og Ønsker til en vis Grad underordner sig de Krav, Helheden stiller; men en saadan Ordning byder til Gengæld den enkelte den Fordel, at hans smukt udstyrede Gravsted ikke bliver skæmmet af de Smagløsheder, som han under helt fri Forhold kunde være udsat for fra et Nabogravsted, og at det kommer til at ligge i Omgivelser, med hvilke det er harmonisk sammenstemt«.

Efter denne instruktive Indledning kommer saa det egentlige Regulativ, der indeholder to Dele; først nogle almindelige Bestemmelser, som angaar Gravstedernes Beplantning, der overalt skal være lav; endvidere Hegnsbestemmelser, der saa godt som udelukker døde Hegn; Siddepladser og Monumenter skal ogsaa være lave; og skulde saa en Gravstedejer forsynde sig med at overtræde de for det paagældende Gravsted gældende særlige Bestemmelser, kan han tilpligtes til straks at ændre Forholdene.

Den anden Afdeling af Regulativet indeholder de særlige Bestemmelser for de enkelte Kvarterer; den omfatter detaillerede Forskrifter for Bag-, Side- og Forhække, for Arten af Ornamenttræer, samt udfør-

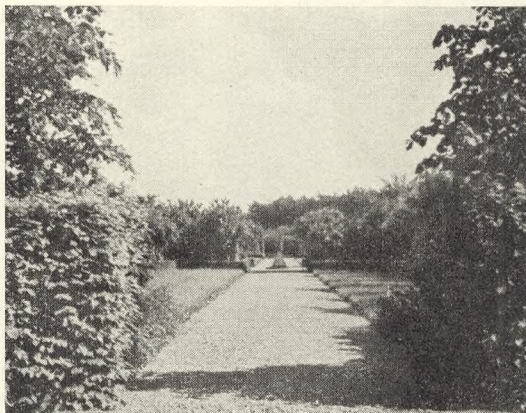


Fig. 52.
Gang med ubelagte
Gravfelter.

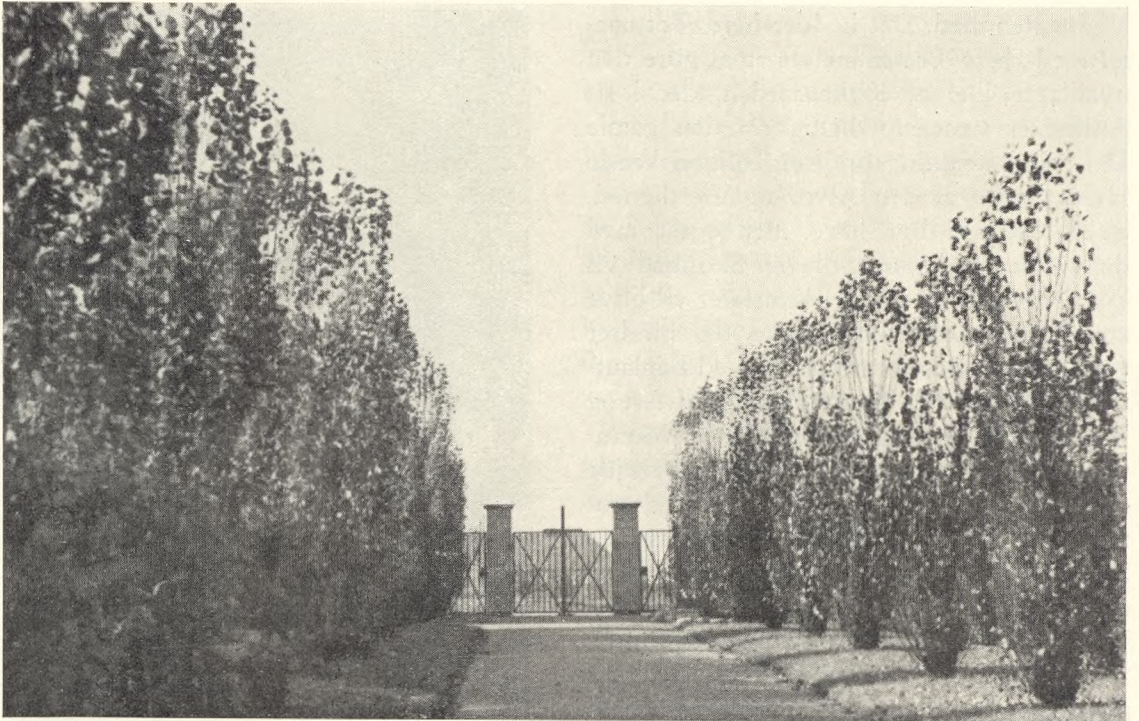


Fig. 53.
Mindestenen for
Kirkegaardens
Tilblivelse
(jvfr. Fig. 52).

Fig. 54.
Gravstedsanlæg
(jvfr. Fig. 51).

Fig. 55.

Pyramidepoppelalle
og nyeste Hoved-
udgang (jvfr. Fig. 46).



lige Forskrifter for Monumenternes Mate-
riale og Højde.

Naturligvis er der en og anden Grav-
stedejer, der knurrer og finder, at han (un-
dertiden ogsaa hun) ikke har Lov til no-
getsomhelst paa sit eget lovligt erhver-
vede Gravsted, men spørger jeg som For-

mand for Kirkegaardsudvalget saa vedkom-
mende, om man da ikke synes, at vi har
en smuk Kirkegaard, og om man ikke bør
gøre, hvad man kan, for ikke at gribe for-
styrrende ind i den smukke Helhed, naa
ja, saa falder i Almindelighed Diskussio-
nen til Ro; — man lærer m. a. O. at forstaa,
at ogsaa Enkelthederne paa ens eget Grav-
sted bør være Genstand for Gennemarbej-
delse og Kultivering. Og naar man først
saa vidt, saa naar man vel ogsaa længere.

Jeg bemærkede foran, at der paa den æl-
dre Del af Kirkegaarden var et Par smukke
Gravmæler af *Freund*, det ene over Biskop
Bloch (Fig. 56), det andet er over Justiti-
arius i Landsretten Jesper Jespersen, saare
skønt i sin ædle Simpelhed. Jeg vil ogsaa
henlede Opmærksomheden paa Gravmælet
over Stiftamtmand, Kammerherre Ahlefeldt-
Laurvigen, — Korset er et af de skønneste
Kors, vi har. Lige i Nærheden heraf fin-
der vi en lille beskeden Sten, sat over en
af Viborgs betydeligste Biskopper, den be-
kendte Otto Laub. — Maaske bør jeg og-
saa gøre opmærksom paa det store Kriger-



Fig. 56 tv.
Freunds Gravmæle
over Biskop
Jens Bloch.



Fig. 57 th.
Gravstok af Træ
(1870).



Fig. 58.
Gravstedskvarter paa
den nye Del; gennem-
gaaende Ryghække
og aftrappede
Sidehække.

gravsted over 21 tyske, østerrigske og ungariske Soldater (se Fig. 59), — en stor, smuk Natursten — rejst af den tyske Stat og med Indskriften: *Dulce decorumpue est pro patria mori.* — Lidt længere imod Nord finder man en Mindesten over belgiske, engelske, franske og russiske Soldater; rejst af Venner i Jylland 1919. Disse Soldater døde i Baraklejren ved Hald.

Naar Viborg Kirkegaard nu kan præsentere sig i en særdeles tiltalende Skikkelse, er Hovedgrunden den, at der altid har sidet det forstaaende Folk i dens Ledelse, — i første Række maa nævnes nylig afdøde Regnskabsfører *A. Sahl.* Og Kirkegaardens daglige Drift forestaaes af en nænsom Mand, Hr. Graver *Chr. Andersen,* der ogsaa var meget virksom og interesseret ved Udvidelsen i 1927. Begge Byens Menighedsraad danner Kirkegaardens Bestyrelse og har nedsat et Kirkegaardsudvalg, hvis Formand er Stiftsprovst *Karl Noring;* Kirkegaardsværge er Hr. Direktør *Kjærsgaard.*

Naturligvis kan jeg neppe gennem disse korte Bemærkninger give selv en velvillig

Læser Indtryk af, at Viborg har en smuk Kirkegaard, men vi synes det i det mindste selv, og vi glæder os til at vise »Foreningen for Kirkegaardskultur« den ved Aarsmødet den 2. August.

Litteratur: »Vore Kirkegaarde« IV. S. 30, 53-57, V. 118, 122, 140, VI. 14-16, VIII. 29.

Fotos: Fig. 46-47, 49-54, 56-59 ved I. Th.; Fig. 48, 55 ved Graver Andersen.

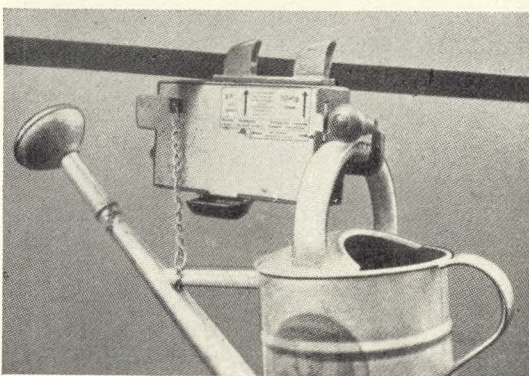


Fig. 59.
Gravmæle over 21
tyske og østrig-ungariske
Soldater, som i det
sidste Krigsaar døde i
Lejren ved Hald.

Fig. 60.
Vandkandeautomater
ved Indgang til en
tysk Kirkegaard.



Fig. 61.
Kandeanordning.



Vandkandeautomater

Problemet: Udlaaning af Kander

Af Overassistent A. Hilsoe, Solbjerg Kirkegaard, F.

For mange hører det til Sommerens Adspredelser og — forhaabentlig — kærkomne Pligter at gaa en Tur paa Kirkegaarden og vande deres kæres Gravsted; men i hvert Fald med den større Afstand til Kirkegaarden i de større Byer kan man ikke saa godt bringe Vandkanden med sig, og Fordelen ved at have en Kande liggende bag Bænken eller Monumentet paa Graven er ret problematisk. Hvis ikke den er lænket fast, bliver den »laant« af andre og ofte ikke bragt tilbage, og desuden bliver den ret hurtigt ødelagt af at ligge ude.

Til Kirkegaardens »service« hører det derfor under en eller anden Form at stille et vist Antal Vandkander gratis til Disposition, men ideelt er det hidtil praktiserede

ikke. Paa Vestre og Bispebjerg Kirkegaarde i København kan man laane en Kande ved Hovedindgangen mod at give 1,00 Kr. i Pant. Reversen af denne Ordning er, at Kirkegaarden altid skal have en Betjent staaende ved Indgangen bl. a. for at ordne denne »Forretning« og at ikke alle har 1 Krone at sætte i Pant, samt at man altid skal tilbage med Kanden til Hovedindgangen og ikke kan benytte en anden (maaske nemmere) Udgang fra Kirkegaarden.

Paa Solbjerg og Frederiksberg Kirkegaarde bliver Vandkanderne om Foraaret — for Solbjergs vedkommende i et Antal af 50 Stykker — fordelt ved Vandpostene og staar der til aldeles fri Afbenyttelse; men det første Aar forsvandt alle Bruserne, og da disse var væk, traadte eller hamrede Folk Kanderstudene flade, for at Vandstraalen ikke skulde slaa for haardt. Stadigvæk hører man Bebrejdelse over, at der er for faa Kander, og saa er Aarsagen dog den, at Kanderne ikke bliver sat paa Plads efter Brugen, men bliver efterladt rundt omkring. Blev de blot sat paa Plads, saa andre vidste, hvor de kunde hente dem, vilde 50 Kander sikkert vise sig at være tilstrækkelig. At Kanderne bliver slaaet bulede og afskallede, og at de bliver brugt til at bære Ukrudt og Afrivning bort i uden at blive tømte, nævnes kun for Fuldkommenheds Skyld. At de ikke bliver helt borte, skyldes vel, at de er malede knaldrøde med Kirkegaardens Navn i hvide Bogstaver, saa de er let kendelige (jvf. Fig. 31).

Ovennævnte Skildringer er ikke Overdrivelser, men Fakta, og som man ser, er Ordningen ikke ideel.

Det nærmeste, man kan komme Idealet, ses paa flere af Tysklands større Kirkegaarde, hvor der er opstillet *Vandkandeautomater*. Til hver lille Automat er hæftet en Kande, som udløses ved at indkaste en 5 Pfennig og en 10 Pfennig. 5 Pfg. er den ringe Afgift for Laanet af Kanden og 10 Pfg. en Pant, som automatisk faas tilbage, naar man hænger Kanden paa Plads, og dette behøver ikke at ske paa samme Sted, hvor man har

laant den, saa der er intet til Hinder for at opstille Automater ved flere Inds (respektive Uds)gange.

For de tyske Kirkegaarde er Ordningen næsten dobbelt ideel, idet Firmaet, som fabrikerer og har taget Patent paa Automaten, gratis opstiller denne og endda om ønskes betaler for at faa Lov at stille den op og yderligere gratis holder baade Automater og Vandkander vedlige, altsammen for den lille Mønts Skyld. Det lyder næsten for godt til at være sandt; men der var vel alligevel ikke noget i Vejen for (det skulde da lige være Valutakontoret), at en dansk Kirkegaard kunde købe nogle Automater, indrettede til f. Eks. 5 og 10 Ører, og prøvede, om ikke dette skulde være den ideelle Løsning paa Spørgsmaalet om Vandkandeservicen her i Landet?

Hvem begynder paa denne service?

Tyrkiske Kirkegaarde

Af Bibliotekar Hans Aage Paludan, Kgl. Bibl., Kbh. (Eyubs, fortsat fra Side 12).

Kun høje Turbanstøtter og graa Kuppel-pavilloner rager frit op, Vedbend snor sig op ad Træer og Stene; mange Storke flyver over, stiller sig op paa Tage og Steler og knebrer og vandrer i Moskégarden, hvor ogsaa Tusinder af Duer kurrer under de tætte Plataner. Profetens Fanebærer, Eyub, har sin Grav der, bag høje persiske Fajancevægge, der helliger Stedet. Nedad Skrænten mod Gaarden staar Gravstene og gamle Cypresser Gravvagt, en lille Stork staar ganske stille inde paa en Grav.

Udenom gaar Gader og Trapper gennem den egentlige Kirkegaard paa Højen under de spredtstaaende Cypresser — mange er faldne af Alder. Tæt, tæt, tæt ligger Gravene i Græsset, uhegnede; nogle er skredet ned ad Skraaningen eller styrtet ud over Skrænten og ligger med Gitret nederst, Stenene, Ben og Jord over. Gitre har nemlig kun Familiegrave, og det er da saadan, at Stærne gerne er svejsede sammen til at mødes for-



Fig. 62.
Tyrkisk Kirkegaard
i Brussa (Forf. Foto).



Fig. 63.
Kvinder om Fredagen
paa Kirkegaarden
i Skutari.

oven, som et Bur, med Halvmaane over Spidsen. Ellers er Enkeltgravene ganske smalle og smaa efter Legemet, med en Sarkophag over eller blot et Laag, der skraaner ned til begge Sider; eller i Form af en firkantet Stenkarm om et Stykke Græs, eller blot to Steler, en større, smykket, for Hovedet (vendt mod Mekka), en mindre (der kan mangle) ved Fodenden. Paa Hovedstelen kan være udmejslet en Turban eller Fez — ofte rødmalet — paa en Effendis (Mands) Grav,*) en Blomst, en malet Cypres paa en Kvindes, en Rosenknop paa en ung Piges. Indskriften — om der er nogen — er i Højrelief, gerne forgyldt, blaa eller rødmalet med de tyrkisk-arabiske Snørkeltegn; kun øverst paa Højen finde vi Grave med de nyindførte latinske Bogstaver (efter 1929). Mange Sten staar paa Skraa, halvt ned-

*) Hvis der ligger en rigtig Tyrk. Vi saa i Brussa en omvendt Grækers Grav, endda Moskéens Arkitekts; men han havde opsat sin Trosbekendelse for længe og i sin Dødsstund ikke naaet den helt tilende; paa Stelen var da hugget en Slags bred Hat.

Fig. 64.
Kirkegaard opad
Moskéen i Eyub.

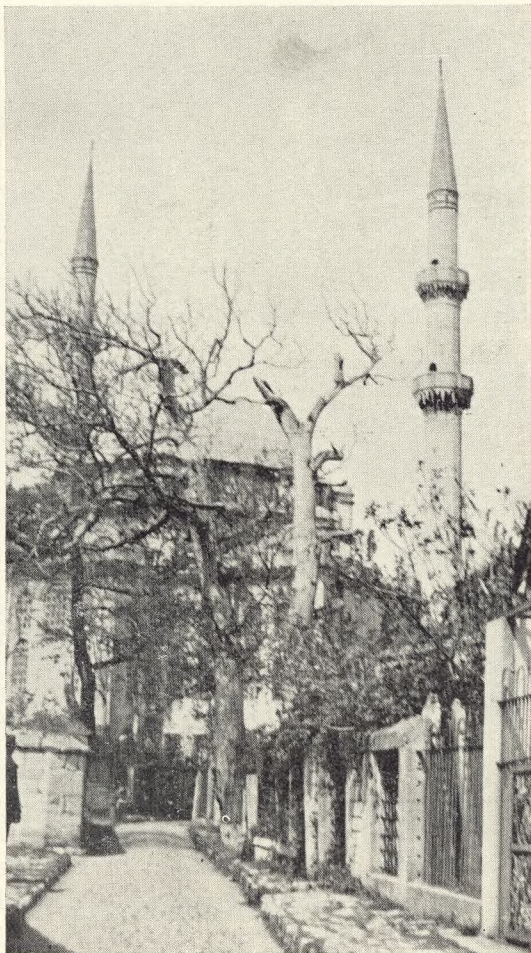


Fig. 65.
Tyrkisk Soldater-
kirkegaard fra
Verdenskrigen
(Østgalizien).



sunkne, væltede eller knækkede. Men de bliver, hvor de er; ingen Grav hjemfalder eller brydes op for at tjene en anden: en saadan Helligbrøde falder ikke Tyrkerne ind. Dette bør huskes, naar man forbauses over Gravenes Forsømthed og Mangel paa Pasning. Ingen griber ind mod Himlens Anordning; ingen Kirkegaardsgartner plejer en tyrkisk Kirkegaard (Een eneste plejet tyrkisk Kirkegaard har vi set, ved en Moské i Sarajevo (Halilbaschi): hegnet, snæver og blomsterfyldt).

Om Fredagen og paa de Dødes Dag kommer Folk derud, især Kvinder (se Fig. 63); man sidder paa Stenene og spiser, ryger, snakker om Bynyt, Børnene leger rundt mellem Grave og væltede Steler, Handlende gaar om og sælger — især til Stadighed paa Peras Kirkegaarde. — Saaledes tages Profetens Ord, at man ved at bede og besøge de Dødes Grave bevarer Sjælen mod Syndens Rust. Her er ingen Fordybelse i Sorgen som paa christne (katholske) Kirkegaarde, ingen Billeder eller Dødedyrkelse, — ingen Grædepile, der peger ned mod Graven, kun Cypresser, der viser opad mod Himlen; snarest en spiritualistisk Henvejren: »Vi tilhører Allah, vender tilbage til Allah!« staar der tit paa Stenene.

Næsten som en Eventyrhave ser Eyubs Kirkegaard ud om Vinteren, naar Sneens Kaabe skjuler Forkrænkelighederne, og de indesneede Træhuse og Støtter med farvede Tegn paa dybblaa Bund stikker frem af det hvide Tæppe under de hængende Grene — som de gamle, brogede Mosaiker af Kalkpudset i Sophiakirken, — og taler om Tyrkiets Stormænd, Digtere, Historikere, Vezirer og Statsmænd og de mange andre, der har opnaaet den Lykke at hvile i samme Jord som de.

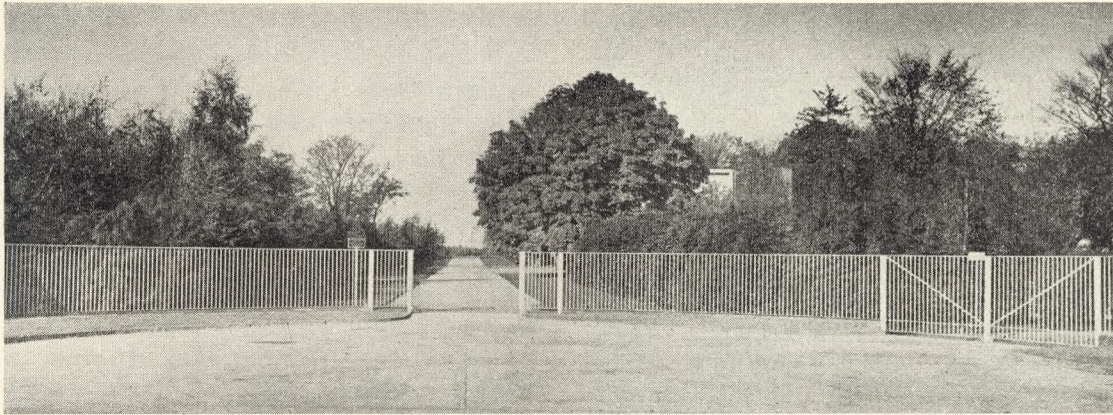


Fig. 66.
Hovedindgangen, en
let Jernkonstruktion,
som virker smukt
og venligt.

Mariebjerg Kirkegaard i Gentofte Kommune

Af Assistent, Havebrugskandidat Sven Hansen

En kolossal Befolkningstilvækst i Gjentofte Kommune havde forårsaget, at man i Løbet af faa Aar vilde være ude af Stand til at anvise Borgerne Begravelsespladser paa Kommunens 3 ældre Kirkegaarde. Kommunalbestyrelsen var klar over dette Forhold, og det vedtoges i 1925 at anlægge en Fælleskirkegaard for Gjentofte Kommunes 5 Sogne.

I 1925 vedtog Kommunalbestyrelsen at anvende 25 ha af Vintappergaardens Jorder i den nordvestlige Del af Kommunen, og samme Aar overdroges det Kommunegartner *G. N. Brandt* at udarbejde et Projekt.

1932 udskrev Kommunalbestyrelsen en Arkitektkonkurrence om Opførelsen af et Kapel-Krematorium, og Arkitekt *Fr. Schlegel* vandt Konkurrencen. De to Mænd — Kommunegartner *G. N. Brandt* og Arkitekt *Fr. Schlegel* — udarbejdede i Fællesskab et Kapel- og Kirkegaardsprojekt, der er Gjentofte Kommune værdigt. At Projektet er ud over det almindelige vidner flere Medaljer og Diplomer om.

Arkitekt *Schlegel* byggede et moderne Kapel i Jernbeton med Plads til et Følge paa ca. 200 Mennesker. Kapellet er beregnet baade til almindelige Begravelser og



Fig. 67.
Hovedvej-Svinget.
Læg Mærke til Placeringen af de store Sten.

Fig. 68.
Urnedalen er en gammel Grusgrav. Arealet skal henligge landskabeligt, og der maa ingen gartnerisk Ud-smykning finde Sted.



Fig. 69.
Adgangsvejen, inden Kapellet blev placeret bag de store Træer.

Fig. 70.
Den nordlige Urnedal er endnu ikke taget i Brug; Servitutterne vil antagelig blive som ved Urnedalen.



Kremationer. Ved Begravelser bæres Kisten ud som i et almindeligt Kapel, og ved Bisættelser sænkes Kisten. Selve Krematorie-indretningen findes i Kælderen.

Kapellet, der har kostet ca. 240,000 Kr., er placeret i det sydøstlige Hjørne af Kirkegaarden i Nærheden af den gamle fredede Vintappergaard. En konkav Plæne med en Række gamle Valnøddetræer danner en smuk Overgang fra den gamle Længe til det helt moderne Kapel.

Kirkegaarden er anlagt efter de Linier, der maa kræves af en moderne Storkirkegaard. Til- og Frakørselsforhold er gode, baade til Kapellet og den store Parkeringsplads; alle Hovedvejene er mindst 5 m brede, underbundsbehandlede og asfalterede, saa de holder selv til den sværeste Kørsel. Der er afsat Plads til endnu et Kapel for den vestlige Del af Kirkegaarden. I en idyllisk lille Plantning er beregnet Plads til Columbarium, Adgangen hertil sker gennem en gammel Lindeallé eller ad en traadt Sti direkte fra Krematoriet. Paa Kirkegaarden findes tillige en stor Ceremoniplads.

Alle de gamle Træer fra Vintappergaardens Have er blevet bevarede, saaledes at Kirkegaarden ved Indvielsen den 6. Oktober 1936 kunde fremtræde, som var det et fint gammelt Anlæg. Af særlig smuk og ejendommelig Virkning er en Gang med gamle knudrede Frugttræer (se Fig. 82).

Et System af Hovedveje fører til alle Afdelingerne og yderligere findes imellem hver Afdeling en ca. 3 m bred Vej beregnet til Gennemgang og til Varetransport til og fra de forskellige Afdelinger.

Alle Hovedvejene har særlige Navne.

Et Rektangel udgør den centrale Del af Kirkegården, og hertil foregaar Trafikken paa en ydre Ringallé af *Pinus silvestris* med Underplantning af *Pinus montana* og ad en indre Ringallé beplantet med *Ulmus c. monumentalis* med Græs som Bunddække. De øvrige Dele af Kirkegården er paaheftet Rektanglen ved Hjælp af tværgaaende Alléer, bl. a. Hovedalléen, en dobbelt Allé af *Ulmus campestris* med Underplantning af *Hedera Helix* og en mellemliggende 17,0 m bred Akse af Græs. Hovedalléen udmunder mod Vest i en Kapelplads og mod Øst i Ceremonipladsen.

En anden tværgaaende Akse er Pilealléen, en 21 m bred Allé af *Salix alba* med Bunddække af Græs.

Dette System af større og mindre Veje opdeler Kirkegården i en Mængde mindre Afdelinger. Hver Afdeling skal virke som en selvstændig Gravgaard og bliver omgivet af en Hæk af *Taxus baccata*; disse Hække faar Lov at vokse frit, kun Afskæring af de mest udhængende Grene vil finde Sted.

At Kirkegården opdeles i saadanne Af-



Fig. 71.
Ad en Allé af gamle Linde kommer man til Columbariepladsen.



Fig. 72.
Detailbillede af Stengærdet med Bjørnegræsset (jvf. Fig. 73).

Fig. 73.
En af de tværgaaende Veje med Stengærdet.

Fig. 74.
Kapellet, set bagfra.

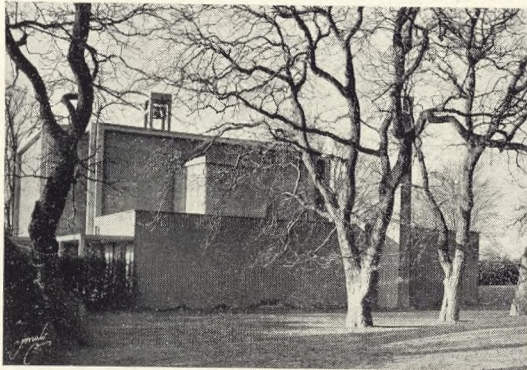


Fig. 75.
Kapellet, set fra Parkeringspladsen. De korsformede Ruder er anbragt i hele Kapelsalens Bredde.

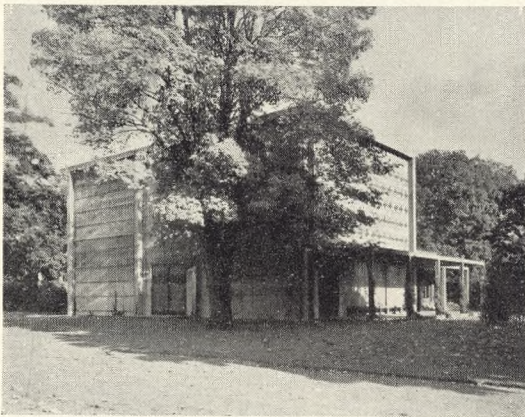
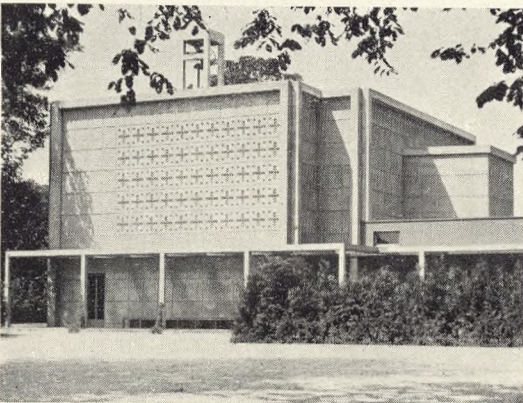
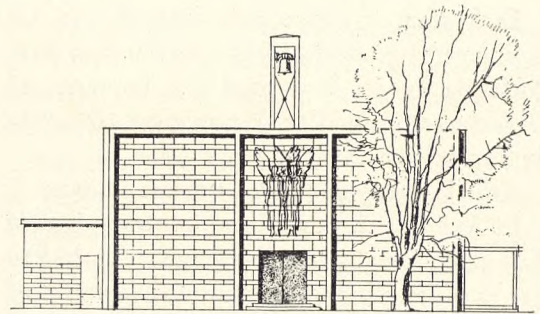


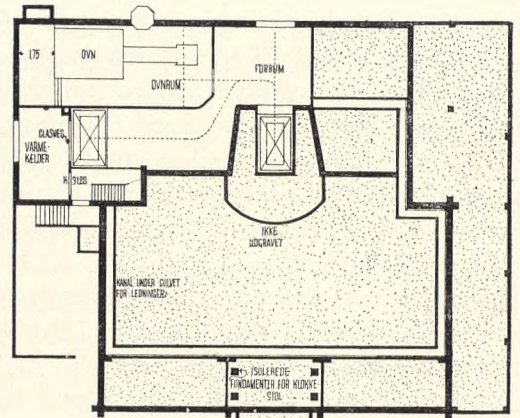
Fig. 76.
Kapellet, set fra Øst. Fotografiet viser selve Krematoriets Placering i Forhold til den centrale Del af Kapellet (Skorstenen findes midt ud for Ovnrumbet).



Fig. 77.
Række af Ulmus monumentalis.



Facade mod Syd



Stueplan

delinger byder selvsagt en hel Del Fordele:

1. Man faar passende Gravgaarde (300—500 Grave) til at de kan virke hyggelige og intime.

2. Man undgaar at se det haabløse Virvar af Monumenter, som ofte findes paa større Kirkegaarde, idet Servitutter kan indføres, og da der findes flere Afdelinger, kan alle faa netop sin personlige Smag ført igennem.

3. Man opnaar en Besparselse af Arbejds-kraft, idet der aldrig bliver noget langt Tril med Materialer, og al Trafik kan foregaa uhindret uden om Gravgaardene og uden at gribe forstyrrende ind i en Ceremoni.

4. Man kan anlægge de forskellige Af-delinger efterhaanden som der bliver Brug for dem, eventuelt lade Arbejdet udføre paa den Tid af Aaret, hvor der kun er lidt Arbejde, og hvor Kirkegaarden alligevel af Hensyn til Begravelser skal have et ufor-holdsmæssigt stort Antal Arbejdere gaende.

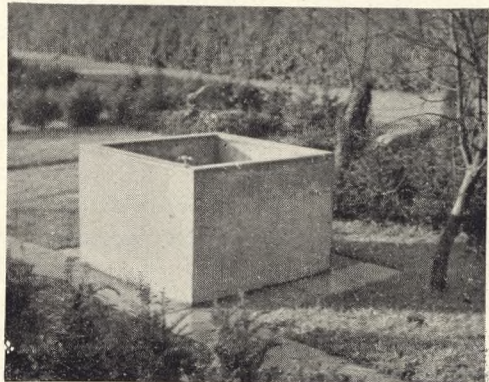
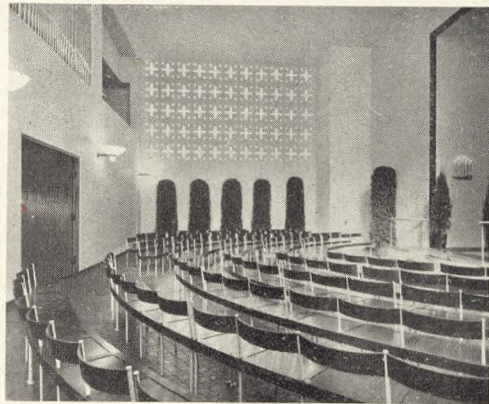
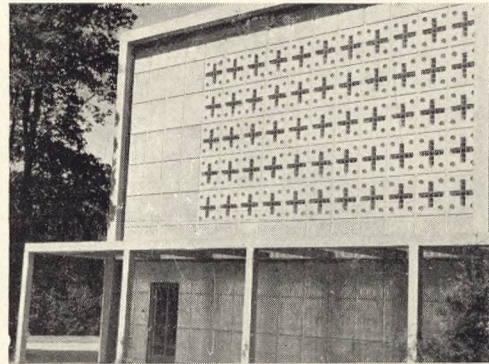
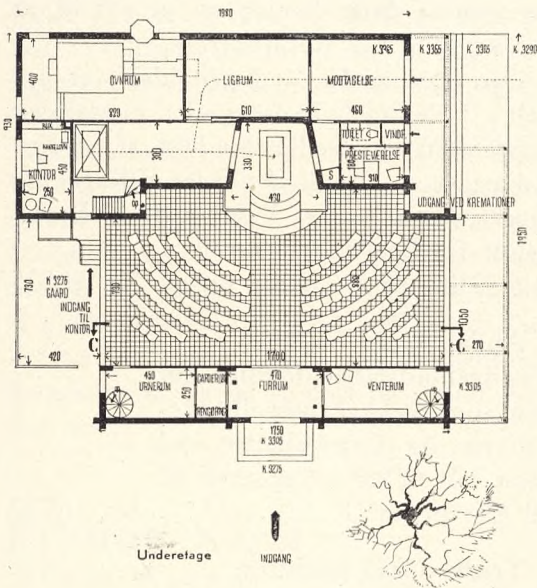
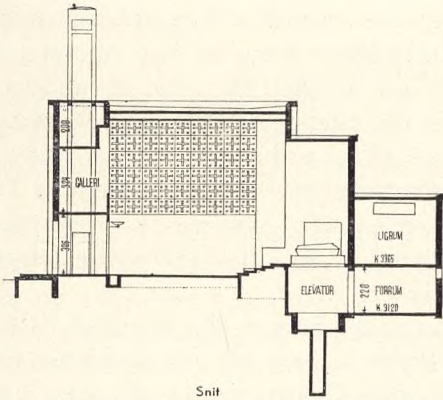


Fig. 80.
Forside af Kapellet.
Fig. 81.
Indre af Kapellet.

Fig. 82.
Gamle Frugttræer fra
Vintappergaardens
Have.

Fig. 83.
Vandkumme af Beton.

5. Sidst, men ikke mindst, opnaas der enorme Besparelser ved Jordreguleringsarbejder, navnlig paa de med kuperede Dele af Terrænet, idet hver Afdeling kan faa sin Højde, og alle Højdeforskellene kan lægges i Hækkene.

Alle Afdelingerne vil foruden Nummer faa Navn efter den Planteart, der giver Afdelingen Karakter.

Af Afdelinger med særlige Servitutter skal nævnes:

1. Fliseafdelingen, en 600 m² stor, rektangulær Afdeling med en 2 m bred Midtergang. Gravstederne faar en Dybde af 5 m. Mindstesalg er 4 Lodder (Kistepladser), saaledes at mindste Gravsted faar Maalet 2,6 × 5 m. Adskillelsen af de enkelte Grav-

steder maa kun ske ved Hjælp af en Række Fliser (ingen Hække). Paa Gravstederne maa anbringes baade liggende og opretstaaende Monumenter, men Natursten og Sten høje er forbudt.

2. Urnedalen er en gammel Grusgrav, der er bleven beplantet landskabeligt. Arealet er (paa Kortet) opdelt i Felter à 3×3 m og i disse Felter nedsættes Urner. Paa Gravene maa anbringes liggende Natursten, saaledes at de virker som skudt frem af Terrænet. Da Arealet skal henligge landskabeligt, maa der ikke komme nogen Adskillelse af de enkelte Lodder, og havemæssig Bepantning eller gartnerisk Udsmykning maa ikke finde Sted.

3. Tsugaafdelingen er paa ca. 3800 m². Her er beregnet Plads til 14 Mausolæer. Afdelingen er, som Navnet siger, en Lund af Tsuga med enkelte Pinus silvestris imellem. Her vil kun blive Plads for Mausolæer, og Pladserne vil kun blive solgt for en længere Aarrække ad Gangen.

Kirkegaarden er i store Træk færdig, dog mangler endnu en Del Vejarbejde, ligesom kun en Brøkdæl af Kirkegaardens mange Afdelinger er anlagte, men alt dette Arbejde udføres af Kirkegaardens Folk som Vinterarbejde, efterhaanden som der bliver Brug for det. Paa denne Maade hjælpes Gartnere og Arbejdsmænd med Arbejde i en sløj Tid.

Alle Afdelingerne, der ikke er taget i Brug, er tilplantede med Pil, El og andet hurtigtvoksende Plantemateriale; ind imellem dette er plantet de Plantearter, der en Gang skal give Afdelingen Karakter. Paa denne Maade vedligeholdes store Arealer for næsten ingen Penge.

Af almen gartnerisk kan nævnes, at Kom-munegartner G. N. Brandt har anlagt et Par Forsøg paa Kirkegaarden.

Det ene Forsøg gaar ud paa at vise Forholdet mellem Frøplanter, der er udplantede paa Blivestedet, og almindelige Allétræer indkøbt fra Planteskole.

Forsøget er udført i Hovedalléen, og Plan-tearten er Ulmus campestris.

Forsøget er endnu ikke gammelt nok til, at et endeligt Resultat kan opgives, men indtil nu har det dog vist, at medens der for de almindelige Allétræers Vedkommende ingen nævneværdig Tilvækst har været, har Frøplanterne udviklet sig til smukke Træer med en naturlig Stamme og Grenbygning, og tilmed er de i Besiddelse af en ypperlig Frodighed.

Det andet Forsøg, der er anlagt i den indre Ringvej, gaar ud paa at bestemme de forskellige Græssorters indbyrdes Værdi, men ogsaa dette Forsøg er for nyt til, at der kan opgives Resultater.

Den gartneriske Vedligeholdelse er opdelt i 3 Vedligeholdelsesgrader, hvoraf den første omfatter: Vedligeholdelse af færdige Anlæg, d. v. s. Vedligeholdelse af Kapelomgivelser, helt færdige Veje og de til Begravelser færdige Afdelinger
ialt 59300 m² à 25 Øre pr. m² Kr. 14,825

Anden Grad omfatter:
Vedligeholdelse af ufærdige Anlæg, som dækker over alle Hovedveje og Græs-rabatter ved disse ialt 62300 m² er ansat til 10 Øre pr. m² Kr. 6,230

Tredie Grad omfatter:
Vedligeholdelse af Forplantninger; hermed menes alle de til Afdelinger beregnede Arealer, som er tilplantede med Pil og lign., ialt 133400 m²; dette er paa Gr. af Brynenes store Udstrækning ansat til 4 Øre pr. m² Kr. 5,336
Til Kemikalier, Gødning og Kørsel er beregnet..... Kr. 4,000
Den gartneriske Vedligeholdelse koster aarligt ialt..... Kr. 30,391

Hele Anlægget har kostet Gjentofte Kommune ca. 1,150,000 Kr.

Driftsudgifterne i Kirkegaardens første Regnskabsaar er budgetteret til ca. Kr. 94,000

Indtægterne er samme Aar bud-
getteret til ca. Kr. 20,000

Saaledes fremkommer der i Kir-
kegaardens første Funktionsaar
et Driftsunderskud paa ca. Kr. 74,000

Dette Tal vil dog reduceres ganske be-
tydeligt, naar Kirkegaarden bliver lidt bedre
kendt, og naar den projekterede Trolley-
vognlinie bliver færdig og faar Stoppedsted
lige ved Kirkegaardens Port.

I det første Aar efter Kirkegaardens Ind-
vielse (Tiden fra den 6. Oktober 1936 til
den 5. Oktober 1937) er der foretaget 78
Ligbrændinger, 33 Urnenedsættelser og 24
Begravelser.

Efterhaanden som Afdelingerne skal tages
i Brug, ryddes For-Plantningerne, men indtil
da virker disse som et naturligt Fristed for
et rigt Fugleliv til Glæde for de faa Men-
nesker, der indtil nu har opdaget, at her
er gjort en betydningsfuld Indsats til Kir-
kegaardskulturens Fremme og at Gjentofte
Kommune er blevet et stort og smukt An-
læg rigere.

Kristrup Kapel

Af Arkitekt M. B. Fritz

I Tiden medio Juni medio December 1937
opførtes det her viste ny Kapel til Afløs-
ning af et i 1887 efter Tegning af forlængst
afdøde Arkitekt Uldall opførte meget lille
Kapel (c. 20 Siddepladser) paa den i 1870
anlagte, udflyttede Kirkegaard i søndre Ud-
kant af Kristrup By ved Clausholmvej.

Det ny Kapel skulde dække sit Behov
saaledes, at Begravelser fra Kirken fremti-
dig ophørte, — særlig paa Grund af daar-
lige Trappeforhold ved Kirken og stor Af-
stand fra Kirke til Kirkegaard m. m.

Da Følgedeltagelsen paa Egnen er stor,
og Kristrup med c. 3000 Indbyggere i nær-
mere Fremtid staar overfor hel eller delvis
Indlemmelse i Randers, blev det ny Kapel
af købstadmæssig Karakter.



Fig. 84-86.
Kapel i Kristrup,
set ude fra.

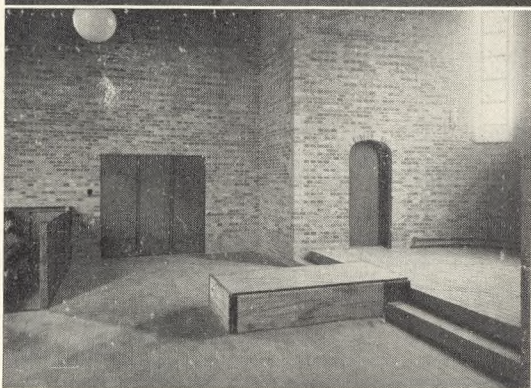
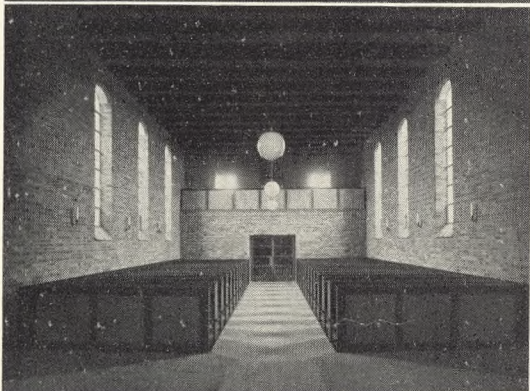
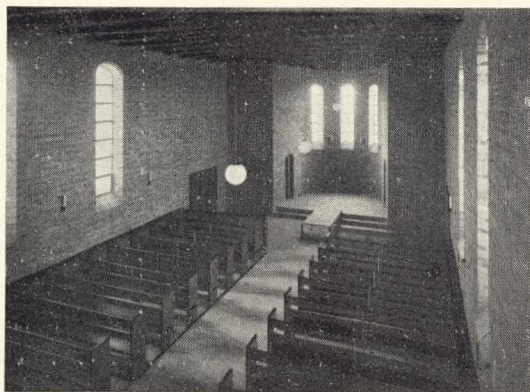


Ved en Udvidelse af Kirkegaarden pla-
ceredes Bygningen paa den højst belig-
gende Del med en direkte Kørevej fra
Clausholmvej.

Bygningens Ydermaterialer: Sokkel Op-
dalsten, gule og gulflammede Mursten, rødt
Tegtag og Kobberhalvkuppel, Egetræsdøre
og blyindfattet, jernsprodset Antikglas.

Kapelsalen, Bygningens dominerende Rum,
har Akse Vest-Øst, med den parabolisk af-
sluttede højere liggende Plads for Præsten
imod Vest, — saaledes at det stærke Mid-

Fig. 87-89.
Kapel i Krstrup,
set inde fra.



dagslys kommer paa tværs af Salen, mens det milde Aftenlys falder paa langs.

Den frembyggede Katafalk er beklædt med grønlandsk Marmor, Hjørner af Sct. Anna og afdækket med den for fedtsyreholdige Væskeangreb bestandigere Opdalssten.

Vort Forslag om i Katafalken at installere et motordrevet Udsugningsanlæg til Udmundning i fri Luft blev beklageligvis ikke udført; et saadant mindre Udsugningsanlæg umiddelbart under Kisten vilde have

bekæmpet Forraadnelsesluftens Udbredning i Kapelsalen, og man vilde saaledes have kunnet undgaa den almindelige Sprøjteforstøvning med desinficerende og vellugtende Væsker.

For de nærmeste Paarørende er der projekteret Siddeplads ved Kisten paa løse Bøgetræsstole; for Følget iøvrigt er der c. 150 Siddepladser i det faste Stoleværk paa hver Side af den 2 Meter brede Midtergang.

Kapelsalens Vægge er opført af speciel porøs Teglsten, og den opnaaede Resonansdæmpning tilfredsstillende.

For Præsten er der et særligt Rum med udvendig Adgang og Dør til Pladsen bag Katafalken — modsat Præstens Rum et mindre Rum for Degn og Betjening. Heri f. Eks. elektriske Afbrydere.

Fra Forhallen dels Garderobe dels Rum for Rengøringsmidler og Trappe op til Orgelpladsen, hvor Orglet, Syngested, Kor og Garderobe og Noderum for Organist og Kor findes.

Ligrummene er udbygget som Fløj mod Nord, adskilt fra Kapelsalshuset ved et aabent Portrum, saaledes at Kapelsalens Luft ikke forurenes. Portrummet og de 3 dobbelte Ligrum og Kapelsalen har alle fælles Gulvhøjde og dørtrinfrige 2 Meter brede Døre, saaledes at Anskaffelse af Kistetransportvogn er forberedt og muligjort.

Efter Henstilling fra Kredslægen i Randers blev det lufttætte Ligrumssystem forkastet til Fordel for det nærværende, hvor Luftfornyelse stadig finder Sted ved lavtsiddende Murrister mod Nord og ved Aftræk i Loftet. Ligrummene har kalkede Vægge og Cementgulve med Afløb og fælles Spulehane i Portrummet.

Modsvarende Portrummet i Sydfløjen er indrettet, men ikke monteret en lille Sal til Brug ved Børnebegravelser og lignende hvor Følgets Antal er under 20.

Samtlige Udgifter ved Bygningens Opførelse incl. Administration og Honorarer ialt Kr. 75,600, men excl. Expropriation m. v.

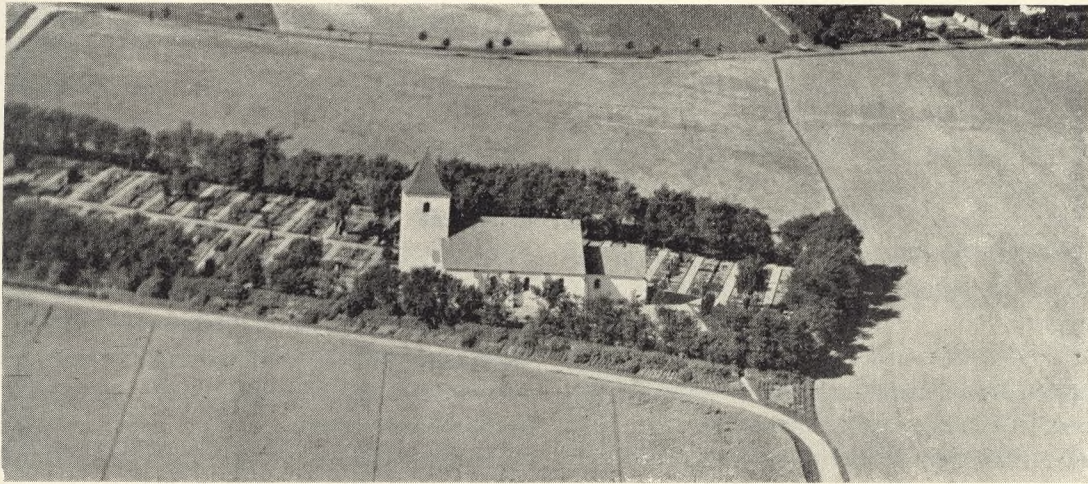


Fig. 90.
Tamdrup Kirkegaard
i Midtjylland.

De danske Landsbykirkegaarde

Som Oprindelsen til de danske Landsbykirkegaarde er den samme, idet de har skullet omgive Gudshusene med viede Pladser, hvori de Døde kunde hvile i Kirkens Varetægt, saaledes har ogsaa den indre Udformning været nogenlunde den samme; man har indtaget den Jord, som hver Gaard havde Brug for (ofte dog rigeligt), og disse Stykker gaar over i hinanden, uden at der er direkte Adgang fra Gange til Gravstederne og med Gravgitre og Gravhække som Skel. Vekslede Jordbund og Klimaforhold tilligemed stedlig Tradition for Havekultur og Blomsterdyrkning har dog kunnet give hver Egn sit ejendommelige Præg, og Vestjydens sejge Udholdenhed og Øboernes lyse og lette Sind afspejler sig ofte i Landsbykirkegaardene. Ogsaa skiftende Tider har sat sine Spor, baade i Gravmælernes Form og Størrelse og i Kirkegaardsbeplantningerne, — de billige, men kunstfærdig haandsmedede eller træskaarne Gravmæler og Sandstensgravligger er afløst af opretstaaende Gravmæler i Granit eller hvide Marmortavler, — ganske som Kirkebygningen genspejler Tidernes skiftende Syn paa dette og hint og paa skiftende økonomiske Kaar, saaledes ogsaa paa Kirkegaardene. Og saadan maa det blive ved at gaa. Kirkegården kan ikke være det eneste Omraade, hvorpaa der ikke maa ske

Forandringer. Loven og Anordningen kræver sine Gange og anbefaler levende Plantninger fremfor døde Hegn, og Pengepung og Tegnebog rummer nutildags oftest flere Kroner end der tidligere regnedes i Skilling. Men hvor der trods Fremskridt og trods Forbedringer af Trafikforhold og andet nødvendigt for Ordenens og Værdighedens Opretholdelse alligevel kan bygges videre paa en stedlig Tradition, det være sig i Plantevalg, i Inddelingsform eller andet, vil det stedse være værdifuldt at gøre dette, saa at der tiltrods for ensartede lovmæssige Krav om Indretning af Kirkegaarde i Vestjylland og paa Øerne dog bygges videre paa de bedste Traditioner og bevares et lokalt Præg.



Fig. 91.
Starup Kirkegaard
i Sønderjylland.
Foto: J. Th.

Kasserede Gravminder paa Landsbykirkegaardene

Af Arkitekt Fritz Jun.

Gang paa Gang bliver Spørgsmaalet stillet: »Hvad skal vi gøre ved de kasserede Gravsten her?«

De genkender Billedet, i et Hjørne af Kirkegaarden staar de — en Mellemting mellem en Affaldsdyngge og et falleret Stenhuggeri.

Og Svaret er med Lovens Ord: »Saadanne Ligsten eller Mindesmærker, som enten kan tjene til Kirkegaardens Prydelse eller til at bevare Mindet om fortjente Mænd og Kvinder, maa ikke fjernes fra Kirkegaarden«. Naturligt bevares altid Gravminder over Præstebegravelser, men dernæst er Bedømmelsen af den ifølge Loven krævede Fortjenstfuldhed fri og individuel, og ofte er det den udensogns Stemme, der faar Fredning til Følge. Og den anden Kategori »Til Kirkegaardens Prydelse« har jeg altid hævdet maa ses ikke i Forhold til den paa gældende Kirkegaard, men alene en Vurdering af Mindets kunstneriske Værdi.

Spørgsmaalet ligger her til Belysning af de Gravminder, der hidrører fra Tiden efter c. 1850 og til vore Dage... Gravminder før den Tid henhører under Nationalmuseets Arbejdsomraade.

Træ, Jern og Sten er Materialerne i dette sidste Aarhundredes Gravminder.

Og Træ-Minderne i Formerne udfra Hovedelementet, en opretstaaende flad Planke eller et Brædt forsynet med Gesimsled etc., bør bevares, og ikke alene bevares opstillet, men ogsaa vedligeholdt, altsaa passende opmalet; og skulde den ofte sirlige og meget dekorative malede Indskrift være aldeles skallet af, bør Træmindet alligevel bevares og males. Af de almindelige Trækors vil det være sjældnere at finde et, der, naar det fjernes fra dets beskedne Omgivelser, den lille Grav, Træstakittet osv., i sig selv fordrer Bevarelse.

Af Smedejerns-Minder (opretstaaende Pladeholdere) har en Del af de endnu bestaa-

ende en lødig Karakter, og ogsaa her gælder det, at de fredede Eksemplarer skal passes med Maling.

Blandt Støbejerns-Minder, opretstaaende Kors med reliefstøbt Indskrift, gør Fabrikationsteknikken sig stærkt gældende — men man vil kunne finde Eksemplarer, hvor Forholdene i Korsets Størrelse, i Dekorations-elementerne og i Indskriftens Typer og Placering hæver dem over den gængse Salgstype, og saadanne Unika bør ikke kasseres. Rustangreb her maa ligeledes standses op med sort Maling (endelig ikke med den lysgraa Jernmaling, der siden Lillebæltsbroen har naaet en saadan Hvermandspopularitet, at endog Kirkegaardslaager og Gravgitre males »som Broen«).

Af Sten-Gravminder efter 1850 er der først de betydelige Kirkegaards-Monumenter, mandshøje, fint arkitektonisk udformede Opbygninger af tilhugget Sandsten eller norsk Marmor, ofte med Indskrifts-plader og Dekorationsled af hvidt Marmor, fine og gode Gravminder, som desværre udover den Indskriften ilagte Farves Forvitring ofte lider af Rustangreb med efterfølgende Stensprængning fra de Jernankre, hvormed de enkelte Led er sammenholdt. ... Ved Sikringsarbejder og Flytninger af saadanne Monumenter bør Arbejdet ikke altid udføres af Graveren eller den lokale Murer, men derimod under kyndig Vejledning, og man bør ikke lade sig afholde herfra for Udgifts Skyld; thi Undladelse af sagkyndig Assistance har ved flere Monumenter forvoldt uerstattelig Skade.

Efter Monumenterne vil jeg nævne Naturstenene, hvor kun ganske undtagelsesvis en Indskrift kan være saaledes placeret, at den fjerner Stenen fra de smukkere ubørte i Diget.

De tynde Plader kan enkeltvis være af høj Værdi paa Grund af en kultiveret Skriftplacering, men Hovedmassen er det ikke.

Kunststen med Vedbend-Aftryk og paa sat Kors eller Due er sjældent af Interesse, hvorimod man kan støde paa enkelte egns-isolerede Sten af Betydning.

Yderligere kan gode Former f. Eks. findes blandt følgende Typer:

Kubus'en som Sokkel for et større opretstaaende Kors.

Pyramidalske Opbygninger.

Og er Udsorteringen foretaget, vil man altid lettest finde Plads for Gravminderne over fortjenstfulde Kvinder og Mænd, medens man derimod har vanskeligere ved at anbringe Gravminderne »til Kirkegaardens Prydelse«.

Til Tider kan man se saadanne »gravløse« Minder staa samlet som en særlig stor Familiebegravelse, men det har den Fare, at det paa den daglige Kirkegaardsbesøgende giver Følelse af Tomrum, Menne-skeforladthed, medens en spredt Opstilling af disse formprægede Enkelt-Minder netop vilde tilføre Kirkegaardshelheden en lødig og stabil kunstnerisk Effekt.

Kirkegaardsmonumenterne bør man finde Plads til ved Udvidelse af Gangkryds, saa at de kan staa frit og have en bred Græsbræmme omkring.

De øvrige kunstneriske Minder vil ofte staa naturligt i den brede Ydergang langs Diget, helst i den nordre Gang, staa fint og betonet imellem Digetræernes Stammer, staaende direkte i Gangens Grusbelægning og uden nogen Græs eller Bed-Markering. Undtagelsesvis kan et mindre Arrangement imod Lighuset ogsaa virke godt, men Ud-vælgelsen hertil kræver megen Afbalancerthed og Ro i den færdige Opstilling.

Ligesaavel som Gravstedsejerne pynter og værner om det enkelte Jordstykke og ogsaa Menighedsraadene sørger for de store Linier (Diger, Træer og Gange), og Grave eller »Kirkegaardspasserne« hæger om Anlæg og Planter, saaledes bør Interessen ogsaa vies til paa Gravminderne . . et uskønt Gravminde kan aldeles ødelægge en smuk Gravstedsplantning, og ved at hædre

de gamle smukke Eksemplarer og vise Hvermand, at selv et gammelt Monument ikke er noget ligegyldigt, vil man naa frem imod at faa Folkesmag og ikke Salgssmag frem ved de nye Gravsten, og saaledes vil Bevarelsen af den gamle kunstneriske Kultur være virksom Medhjælp for forstaaende Valg ved Nyanskaffelser, samtidig med at den grimme Stenaffaldsdyngne fjernes og Ydergangene forsynes med fine formprægede Gravminder.

Sluttelig vil jeg fremhæve, at Hensigten med denne Artikel er ikke at faa Menighedsraadene, Kirkegaardsbestyrelserne til at kassere som det væsentlige . . . saadan at man her og der vil sige: »Ja, men vi har jo da intet, vi behøver at bevare, naar vi saadan skal til at se paa det«. Nej, Artiklens Mening er den,

at søge fjernet de skrækkelige Stendynge, der henligger paa snart hver Kirkegaard og gør det Hjørne og de derliggende Grave steder grimme og forladte,

at alle Kirkegaardens Gange og Dige kanter kan henligge pæne og velpassede og saa pyntelige, som det netop er muligt for den enkelte Kirkegaard,

at de gode Gravminder bliver udskilt, opstillet og værnet om.

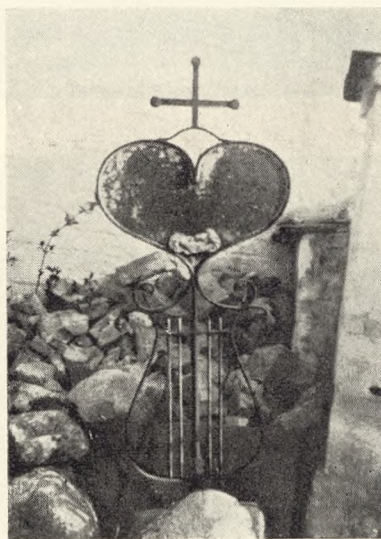


Fig. 92.
Gammelt Smedejerns-
Gravmøle paa en
Losseplads.
Foto: J. Th.

Fig. 93—95.
 Andreas Jensen:
 Urnegaard
 i Svendborg.



Urnegaarden i Svendborg

Af Skolebestyrer Magnus Lund

Urnegaardsanlægget paabegyndtes den 11. August 1937 og blev indviet den 12. Juli i Aar.

Det er opført efter Tegninger og under Ledelse af Arkitekt *Andreas Jensen*, Svendborg — den samme Arkitekt, der i 1931-32 tilbyggede Kirkens gamle Kapel et Krematorium, der stadig nævnes som den stilfuldeste tekniske Afdeling for Kremation, vi har i Danmark.

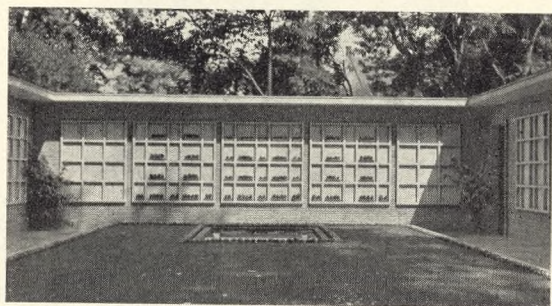
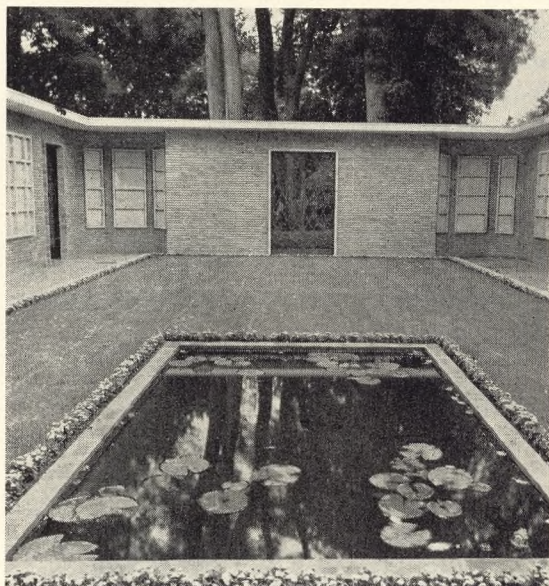
Urneanlægget betegnedes ved Indvielsen som det skønneste i Norden. Indtil videre hører det i hvert Fald til blandt de smukkeste.

Det bestaar af en aaben, firkantet Gaard af anseelig Størrelse. Den er indrammet af Mure paa tre Meters Højde. De er udvendig af røde Sten, indvendig af gule »Flensborgsten«.

Gaardens vestlige Længdevæg er brudt af en større, halvrund Nische med Siddepladser og inderst i Nischen er en vidunderlig smuk, muret Springvandskumme, hvor Vandstraalernes Antal er syv svarende til Bibelens hellige Tal. Murene har overalt et skærmende Udhæng paa en halv m. beklædt paa Undersiden af Faksemarmor.

De fire Mure, der indrammer Gaarden, rummer ialt 292 Urnekamre, der alle er dækkede med Mindetavler af romersk Travertin, en smuk italiensk Marmor med en varm, svagt gullig Tone. Kamrene har forskellige Størrelser med Plads til 2, 4 eller 9 Urner. Paa Mindetavlerne maa kun anvendes Inskriptioner af Bronze, og Bogstaverne er tegnede af Urnegaardens Arkitekt, og disse er obligatoriske. Et Kammer til 2 Urner koster 40 Kr. en Gang for alle + 1 Kr. pr. Urne pr. Aar. Til 4 Urner er Prisen 60 Kr. og til 9 Urner 250 Kr. en Gang for alle + 1 Kr. pr. Urne pr. Aar.

Midt i Urnegaarden findes en større Græsplæne indrammet af Ølandsfliser. I Plænen er et Aakandebassin. Plænen skal tjene til



Fællesgrav. Pladsen mellem Plæne og Murene er overalt dækket med Ølandsfliser.

Parallel med Urnegaardens østlige Længdevæg findes en Urnehal med Ovenlys. Der er kun Indgang til denne gennem Gaarden. Ogsaa Hallens Gulv er dækket med Ølandsfliser. Paa den Længdevæg, der skiller Hallen fra Gaarden, er opsat 64 Mindetavler, der er beregnede til at benyttes i Tilknytning til Urner nedsatte i Fællesgraven. Den modstaaende Længdevæg og Hallens Endevægge rummer ialt 164 aabne Nischer, der ligesom Tavlerne er af romersk Travertin. I Nischerne kan anbringes fra 1 til 3 Urner, der delvis kan være Dobbeltturner. Kun bestemte Urnetyper maa anvendes, ligesom de forskellige Typer har deres bestemte Pladser. Saavel foran Urnerne i Hallen som Kamrene i Gaarden er der Plads til at anbringe aflange Blomsterskaale (obligatorisk Type), der maa tilplantes med lavtvoksende Blomsterplanter.

Der er i Anlæggets aabne og lukkede Kamre Plads til ialt 1260 Urner, hvortil kommer den næsten ubegrænsede Plads i Fællesgraven.

Indvielsen foretoges af Provsten assisteret af fire Præster. Den overværedes foruden af de stedlige Autoriteter af Formanden for Dansk Ligbrændingsforening, Professor, Overlæge, Dr. med. *Knud Secher* og Medlem af Hovedbestyrelsen, Forretningsfører *V. Houmann*. Endvidere var Sverrig repræsenteret af Hr. Hovrättsrådet *Viktor Petrán*.

Efter Indvielsen gav Kirkegaardsbestyrelsen Middag.

Hele Anlægget incl. Grunden har kostet ca. 50,000 Kr. Af dette Beløb har Dansk Ligbrændingsforening skænket ca. 10,000 Kr. (Prisforskellen mellem romersk Travertin + Ølandsfliser og imiteret Faxemarmor + Cementfliser).

Baade Gaarden og Hallen toges i Brug paa Indvielsesdagen.

Det hidtidige Forbrug har rundelig forrentet Anlægsudgifterne.

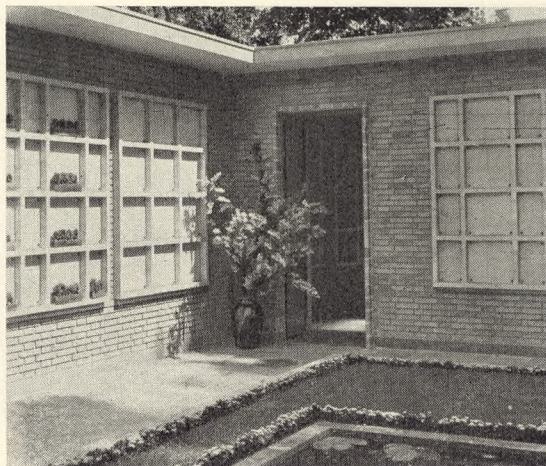


Fig. 96—98.
Andreas Jensen:
Urnegaard
i Svendborg.



Fig. 99.
Foto fra en
Landsbykirkegaard
i November 1937.



Pietet paa Kirkegaarden

Af Dr. phil. Axel Garboe

Hvor har vi mange smukke Kirkegaarde i Danmark — og det ikke blot i de større Byer, hvor der kan ofres betydelige Summer paa den gartneriske Behandling, men ogsaa mange Steder paa Landet under beskedne, ja primitive Vilkaar. Hvad der er smukkest og taler mest til Hjertet, lader sig næppe diskutere. Men ingen gaar med opladt Sind forgæves til de Dødes Haver, som hver paa deres Maade taler deres Sprog til den, der vil lytte.

Saa meget vigtigere er det da at værne om Kirkegaarden. Intet maa forstyrre dens Fred. I gamle Dage var det maaske løsgaaende Kreaturer, der var de værste Fredsforstyrreere paa Landsbykirkegaarden. I vor Tid kan det være andet, der virker disharmonisk.

Som nu den ikke sjældne Oplevelse, man kan komme ud for paa en Landsbykirke-

gaard, hvor der nylig er sket en Begravelse. Alt er saa smukt paa Kirkegaarden. Gravtuen med den friske Jord er dækket af de efterlevendes Kranse og Blomster. Man kan kun staa og glæde sig over den Pietet, maaske Kærlighed, hvormed den Dødes sidste Hvilested er behandlet — indtil man midt imellem Blomsterne og Kransene pludselig faar Øje paa store Stykker af et menneskeligt Kranium, der har tilhørt den, der før var begravet i den Grav, som nu har faaet ny Beboer.

Dette virker som en skurrende Mislyd. Ofte før har jeg skrevet om det stødende i, at »Gravfreden« er saa kort, ja urimelig kort, selv under Landsbyforhold. Det vil aabenbart blive særdeles vanskeligt at hidføre en Forandring i dette Forhold. Men naar man anser det for nødvendigt at tage Gravene i Brug paany, før Legemet deri helt er smuldret bort, saa kræver simpel Pietetsfølelse, at de Skeletdele, der kommer til Syne, behandles paa værdig Maade og ikke henkastes hvorsomhelst i den nye Gravs Nærhed, paa Kirkegaardsdiget, eller hvor man ellers kan finde paa at henslænge de jordiske Rester af Forfædrene.

Søndermark Krematorium

I dette Krematorium laves der bestandigt om paa Rummene og de tekniske Indretninger, navnlig udfra den Opfattelse, at der har været meget at rette, for at de praktiske og ceremonielle Krav til Baalfærd m. m. kunde ske bedre Fyldest end før. Der er ogsaa jongleret med det Rum, som nu har faaet en kunstnerisk Udsmykning, og det har fungeret som »Afleveringsrum« og »lille Kapel«, og man ved vel knapt rigtig, hvad man i Fremtiden skal bruge det til. Med Bidrag fra Zeuthens Legat (5,000), Ny Carlsberg-Fondet (10,000), Frederiksberg Kommune (10,000) og en anonym Giver (10,000) har Professor *Georg Jacobsen* malet en Række Fresker, der viser Faser i Menneske-

livet fra Fødsel til Død. Motiverne, der i mangt og meget minder om dem, der nu smykker det nye Krematorium i Oslo og er udført af *Alf Rolfsen*, er ret realistiske, og de duce Farvevirkninger er behagelige, men det er desværre umuligt at faa en Reproduktion til at give mere end en Anelse af Billedernes Virkning (se om Søndermark Kapel og Krematorium, iøvrigt »Vore Kirkegaarde« VI S. 69-80).



Fig. 100.
Georg Jacobsen:
Motiv fra Udsmykning
af Søndermark Kre-
matorium (Fresco).

Gamla begravningsplatsen i Åbo, Finland

Af Magister, Havebrugskandidat *Gunnar Åberg*

I tidningen *Åbo Underrättelser* erfarer vi att rätt omfattande arbeten förnärvarande pågå eller förestå på Gamla Begravningsplatsen i Åbo. Det gamla kapellet har blivit för litet för sitt ändamål och ett nytt skall därför uppföras. Sedan någon tid håller man även på med kartläggning av Gamla Begravningsplatsen. I samband härmed kan bemärkas att ritningar till begravningsplatsens utvidgning även för nyligen antagits.

Tidningen giver i samtidigt några glimtar från begravningsplatsens historia, vilket för denna tidskrifts läsare kunna vara av ett visst intresse. Tanken på en gravgård för Åbo stad väcktes 1724, då man ej längre kunde gömma de döda i Domkyrkan. 1804 blev den förlagd till sin nuvarande plats och invigdes 1807. Enligt lagen omgavs begravningsplatsen med murar och de vackra portarna utfördes enligt ritningar av arkitekten *Carl Bassi*. De komma att bevaras i sitt ursprungliga skick för framtiden.

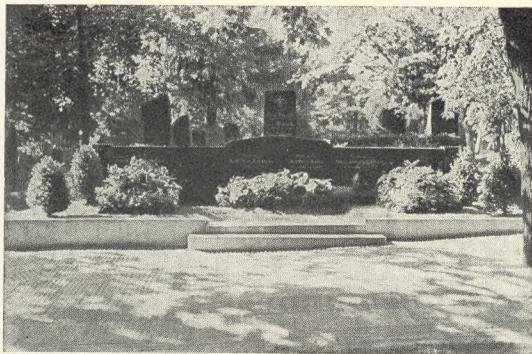
Den forna begravningsplatsen var indelad i olika avdelningar på sammanlagt 18 kvarter. Till höger om bortersta porten låg »fattigmullen«, där de fattiga utan kostnad bereddes sin sista viloplats. Till vänster om porten åter låg brottslingarnas begravningsplats, där avrättade brottslingar och självsjällingar grävdes ned i marken. Bortom

dessa avdelningar låg borgerskapets gravgård, som i sin tur var indelad i första, andra och tredje mullen.

Begravningssederna från dessa tider voro annars föga lika våra. Vintertid företogs inga begrävningar, utan de döda lades i källare nära kyrkan. Först på sommaren fördes kistorna ut till Skansen, som begravningsplatsen i Åbo kallas. Ofta begav det sig emellertid så, att man inte ens vid ankalkande sommar förde ut de döda utan slog sönder kistorna och kastade benen i benhuset. Kistorna brändes upp i kyrkans närhet och spikarna såldes. Detta har förekommit på endel ställen i vårt land ännu så sent som 1880, då man fick en lag, som stadgade att döda skulle begravas ordentligt inom högst 6 månader.

Artisterna *Virkkala*, som leder arbetet med kartläggningen av den gamla begravningsplatsen, framhåller att man sträver efter att återgå till den lutherska gravgårdsidén. *Luther* kallade begravningsplatsen »Guds åker« och »Guds trädgård«. Hela marken skall vara en enda gräsmatta och det växande gräset och blommorna på gravkullarna symbolisera återuppståndelse. Sanden är öknen och dödens symbol, och skall rätteligen endast förekomma enbart på eller omedelbart runt kullen, ej på gångar och stigar. Det

Fig. 101.
Gravsted paa Abo
gamle Kirkegaard.



är artisten Virkkalas önskan att förverkliga denna princip på Gamla begravningsplatsen, så långt det sig göre låter. — Förutom kartan skall man även upprätta ett register över alla döda, även tidigare, så långt man har tillgängliga uppgifter, d. v. s. sådana finnas från 1863. Också alla inskriptioner komma att bokföras och gamla gravvårdar och kors lämnas kvar även efter det själva graven upphört. Åbo stad har anslagit en summa för vården av gamla gravstenar och kors. Församlingarna sköta om gravvårdar paa gamla prästgravor.



Fig. 102.
De gamle, smukke
Gravliggere af Sand-
sten paa Christiansø.

Christiansø Kirkegaard

Af Stenhuggermester H. P. Hansen Glem

Danmarks østligste Kirkegaard er som bekendt Kirkegaarden paa Christiansø. For den, der er vant til at færdes paa Kirkegaard og deraf danner sig en Mening om Befolkningen paa Stedet, er det en Tilfredsstillelse at besøge denne Kirkegaard. Den er velholdt med omhyggelig Beplantning og Monumenter paa alle Gravstederne; men Kirkegaarden har desuden en Seværdighed ud over det almindelige, idet der findes mange smukke Liggester over afdøde Kommandanter, Officerer og Embedsmænd; disse Monumenter er udført af Nexøsandsten og Ølandsten, smukt dekorerede med Relieffer af de Afdødes Vaaben o. l. Disse Monumenter fortæller tillige en Del af Øens Historie. Paa denne omblæste og til Tider meget barske Stenø har man valgt en af de hyggeligste Pladser til Kirkegaard; den er meget omhyggelig omgærdet med et højt Stengærde, og inden for dette er plantet et Læbælte, saa paa Kirkegaarden befinder man sig, som var man midt inde i Landet.

Under et Møde i en Stenhuggerforening aflagde man i 1938 Besøg paa denne ejendommelige Kirkegaard, og paa det hosstaaende Billede vil man se saavel Eksempler paa Gravliggerne som Medlemmer af det paagældende Møde.

Forresten er det værd at lægge Mærke til, at Brugen af Gravliggersten, der i en Aarrække næsten var opgivet til Fordel for de opretstaaende Gravmæler, igen vinder Indpas. De egner sig ogsaa ganske fortrinligt til vor Tids Kirkegaard. Dels kommer de aldrig i Konflikt med de Maksimumsbestemmelser for Højder paa Gravmæler, som findes her og der, og dels dominerer de ikke paa nogen uheldig Maade, saadan som visse oprette Gravmæler kan gøre det paa Kirkegaarde, hvor der kun er lidt Beplantning. Endelig giver Liggesteren Mulighed for Udførelse af meget Stenhuggerarbejde, f. Eks. Profileringer, Relieffer m. m.

Kirkegaardskort og Belægningsplaner

Da det ikke er altid, at der sættes et Gravmæle paa en Grav (bl. a. fordi der ikke er Raad eller Interesse derfor, eller fordi den Afdøde er begravet ukendt), og da det som Regel heller ikke er muligt af et Gravmæle (eller af Gravstedets Anlægsform) at se, hvor i et Gravsted der er begravet, er det for en Graver, som ikke kender Forholdene personligt, ikke umiddelbart gørligt at sige, at den og den Plads paa Kirkegaarden er belagt og udløber til det og det Tidspunkt, eller at den og den Plads er ledig. Og naar Graveren ikke kan sige dette, risikerer man let 1 af 2, nemlig enten at der bliver begravet i en Grav, hvori Liget endnu ikke er formuldet, og for hvem Fredningstiden ikke er udløbet, — eller at hjemfaldne Pladser stadig forbliver ubenyttede, fordi man stadig ikke er sikker paa, at man ikke ved at grave kommer til at krænke Gravfreden.

At begge Dele er meget alvorlige, er givet; det første saarer pinligt for Følelserne i vide Kredse, — det andet kan blive af overordentlig stor Betydning for Kirkegaardens Økonomi, og mangfoldige Kirkegaarde er blevet udvidet med betydelige Arealer, blot fordi der paa Kirkegaarden henlaa store Partier af Gravsteder, som man ikke havde Rede paa Udløbstiden for, eller som man overhovedet ikke vidste noget om, og som man derfor ikke turde begynde at begrave i. Fig. 104 viser et saadant Kirkegaardskort med kun faa indtegnede Grave; man skulde tro, at der her var rigelig Plads til Begravelser. Ikke desto mindre er en Udvidelse af denne Kirkegaard i fuld Gang.

Det er derfor en saare vigtig Ting, at Kirkegaardskortet er i Orden. Det er fundamentalt for Gravfreden, og det er vigtigt for Pladsudnyttelsen. Den kongelige Anordning om Kirkegaarde kræver, at Kirkegaardskortet forefindes i 2 Eksemplarer

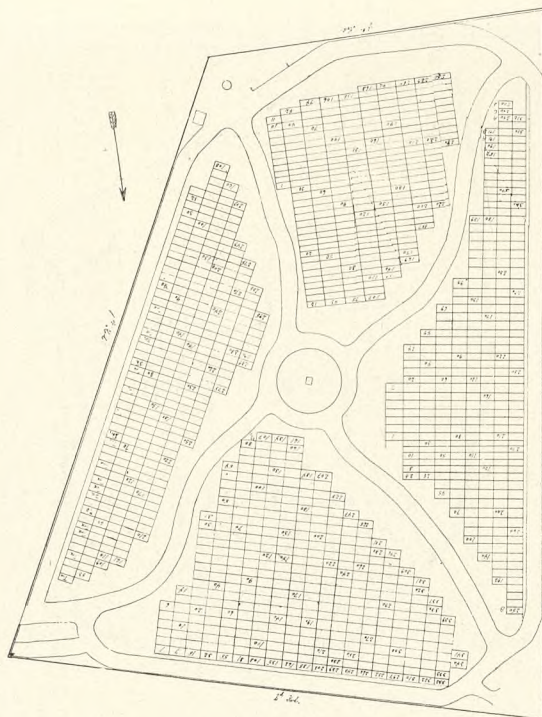


Fig. 103.
Kirkegaardskort uden
Dispositioner for
fremtidige Gang-
reguleringer.

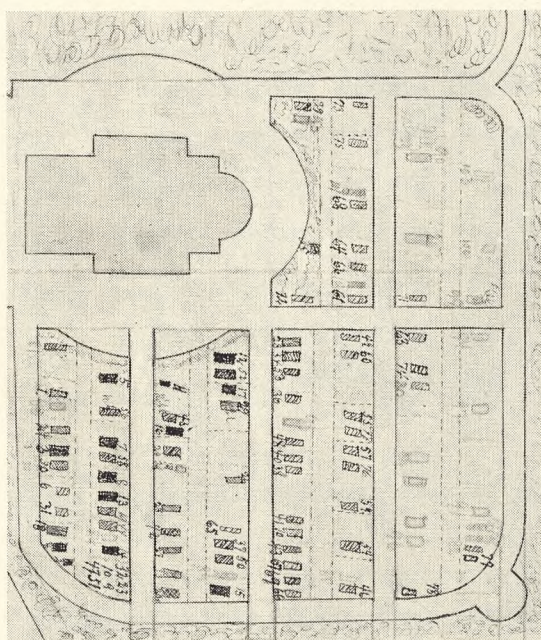


Fig. 104.
Kirkegaardskort, der
er forsynet med
uhensigtsmæssig
og mangelfuld
Nummerering.

og af Hensyn til Ildebrand opbevares paa 2 Steder, — paa Kortene skal hver Grav være afmærket med et Nummer, der refererer sig til samme Nummer i Protokollen og paa Gravstedets Nummerpæl. Kortet skal godkendes af Synet, og mindst en Gang aarligt

Fig. 105.
Sirligt og fint udført
Kort over Reerslev
gamle Kirkegaard.
(Edv. Glæsel).

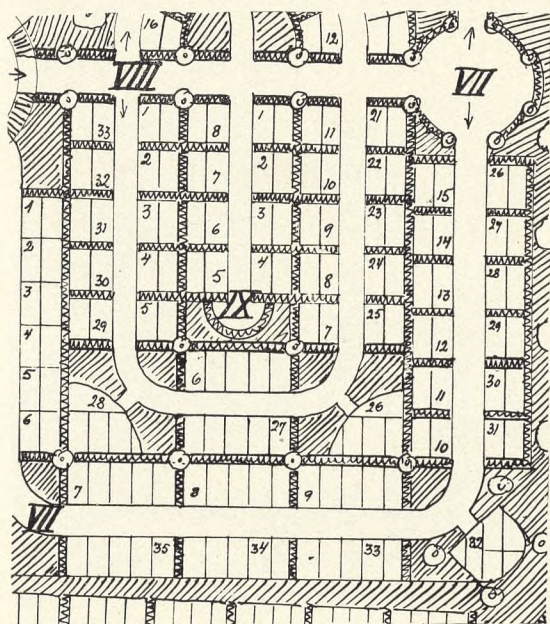
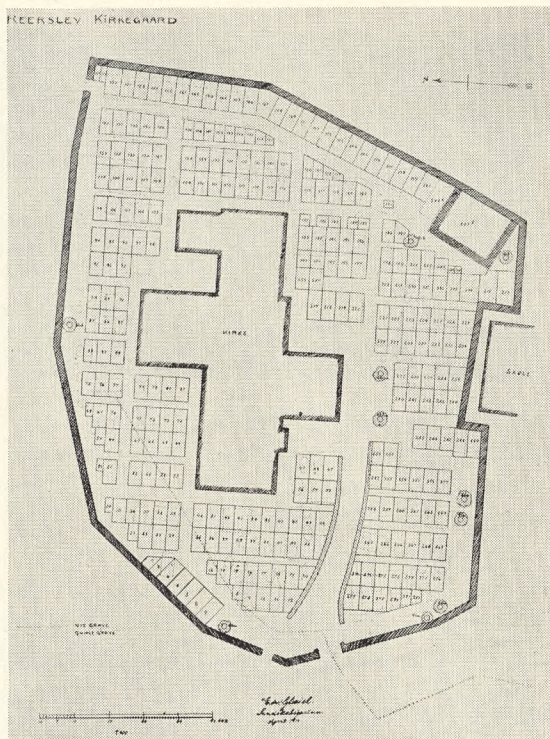


Fig. 106.
Nummereringen er
her fastsat efter, hvad
der hører sammen
i Familiegrave.

skal Gravene paa Kirkegaarden sammenholdes med Kortet.

Disse Bestemmelser er saa rigtige, at det skulde synes mærkeligt, om de endnu ikke var udført, — der har jo dog været Prov-

stesyn adskillige Gange siden 1922. Desværre er dette dog Tilfældet, og der er mange Kirkegaarde, som endnu ikke har noget Kort. For andres Vedkommende er Kortene af saa utrolig Art, at de overhovedet ikke gør Fyldest. Det kan derfor formentlig have Interesse nærmere at se paa, hvordan Kortene bør være og hvorledes ikke.

Kortet maa være holdbart. Det kan ikke nytte (som saa ofte set) at bruge et Stykke Skrivepapir dertil; man maa have ordentligt Tegnapapir, helst fast og svært, som Landinspektører almindeligt bruger det. Tegningen og Nummereringen paa Papiret maa ogsaa være holdbar, — det er forkert og ikke nok at bruge Blæk; det vidskes ud i Regn, naar Kortet bringes ud paa Kirkegaarden til Afkontrollering, og det staar sig ikke godt i det daglige Arbejde. At det naturligvis er ganske haabløst at bruge en almindelig, blød Blyant, siger sig selv — og dog viser hosstaaende Fig. 104 et Eksempel paa et Kort, hvor Numrene tildels er sat paa med Blyant.

Kortet maa være overskueligt. Ikke alene maa det rumme hele Kirkegaarden med alle dens Gravsteder, men det maa være tegnet i et Maalestoksforhold, saa det er til at maale efter, og Numrene maa være anbragt efter et bestemt System. Større Kirkegaarde kan kortlægges i 1/400, og de allerstørste i 1/1000, — og saa kan man supplere disse store Oversigtskort med mindre Kort i 1/200 eller 1/100 samt med Belægningsplaner med Signaturer.

Smaa Kirkegaarde bør kortlægges i 1/100 eller 1/200. Numrene kan enten som paa Fig. 105 gaa fra 1 og fortsætte til den sidste Grav paa Kirkegaarden, og blot man rent uvilkaarligt kan finde Rækkefølgen, er det meget praktisk paa smaa Kirkegaarde. Paa større maa man inddele og nummerere i Afdelinger (Gravgaarde), der naturligt hører sammen. Som man læser en Bog maa Numrene i Rækkerne altid læses fra venstre til højre, og denne Nummerering maa

altsaa gaa igen paa Kortet. At give Gravene Nummer i kronologisk Orden efter Begravelserne er ganske hen i Vejret. Dette kan bruges til en Journalføring, men ikke til Kortet. Systemet maa være dette, at et Lig føres ned i Grav Nr. 17 eller 21 osv., og ikke at Graven gives et Nummer efter at Lig Nr. 17, 21 osv. er ført ned i den; thi efter den sidste Metode vil Numrene blive spredt overalt i Gravstederne paa Kirkegaarden (se Fig. 104), og de er kun at finde ved Hjælp af Graverens Hukommelse. Om man derimod giver hver enkelt Gravplads i og udenfor Familiegravstederne et Nummer, eller man lader Familiegravsteder have et Nummer for hele Gravstedet og derefter et Bogstav for de enkelte Gravpladser er ikke afgørende. Der er noget der taler for begge Metoder. At Gravpladserne maa høre sammen 2 og 2, naar de ligger med Siden ud imod Gangene, som paa Fig. 106 og 107, siger sig selv.

Endelig bør som Regel et Kort ophænges i Kirkens Vaabenhus, saa enhver kan orientere sig, — navnlig bør dette være Tilfældet, hvor man har vedtaget en Reguleringsplan, som Gravstedsbrugerne successive skal indordne sig under.

Paa Kortet maa foruden Gravene ogsaa Gangene være indtegnet, og det kan undertiden være praktisk ogsaa at have Beplantningen med, — ja undertiden benyttes en Anlægs- og Beplantningsplan uden videre som Kirkegaardskort (Fig. 107). Men derudover bør intet indtegnes; f. Eks. er det ganske forkert at indtegne Pladser for Lig og Urner paa Kortet. Kortet skal være længe, helst adskillige Fredningsperioder. Det er en Art Jordbog, en Grundlov, for Ordrens Opretholdelse, og derfor maa det ikke forandres, — bortset fra Omlægninger af Gange etc., der kan indtegnes med røde Streger. Vil man have optegnet, hvor i et Gravsted den enkelte er nedsat, kan dette indføres i den Rubrik, som Kirkegaardsprotokollen har yderst tilhøjre; her kan man rise Gravstedet og dets enkelte Pladser af

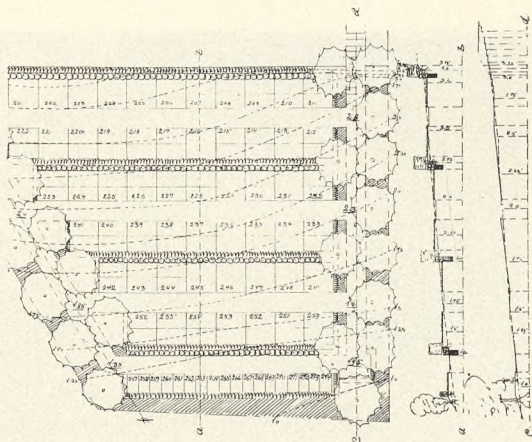


Fig. 107. Plan over en lille Kirkegaardsudvidelse med Snit og visende Beplantning m. m.

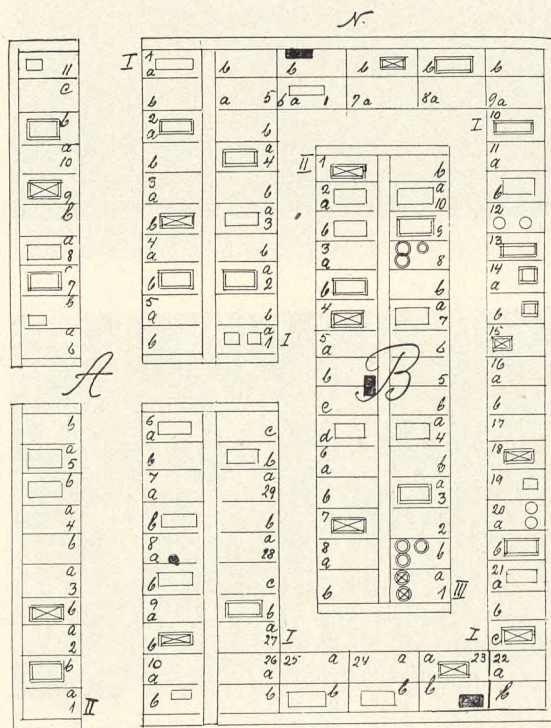


Fig. 108. Belægningsplan. Kistepladserne er her forsynede med Bogstaver, og der er Signaturer for Kister og Urner.

og give dem et Bogstav. Eller man kan lave Belægningsplaner (se Fig. 108) for de enkelte Gravgaarde og samle dem i Mapper eller indklæbe dem bag i Protokollen, og paa disse kan man tegne sine Signaturer og forny dem ved Opklæbning.

Der gives altsaa ikke kun en eneste Maade, paa hvilken et Kirkegaardskort skal laves og føres, men flere forskellige. Men der er Metoder, som er saa daarlige og saa urigtige, at de overhovedet ikke kan kaldes Metoder.

Fig. 109.
Urnemur paa Kirke-
gaarden i St. Michele
(Venedig).
Foto: J. Th.

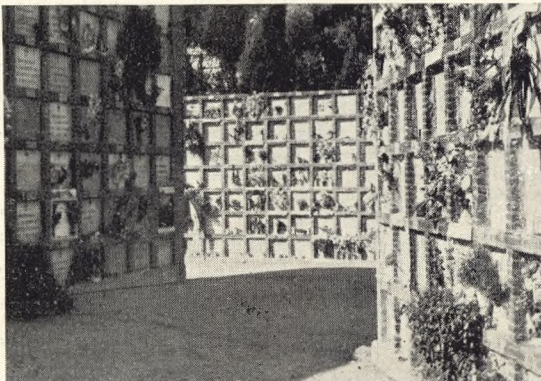
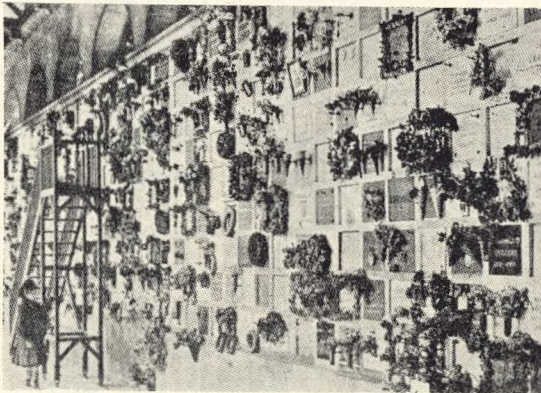
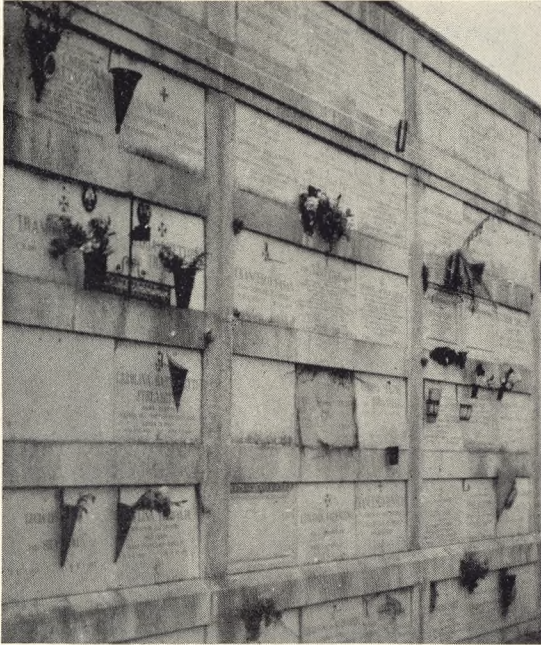


Fig. 110.
Urnemur paa Père
Lachaise (Paris).
Foto: J. Th.

Fig. 111.
Urnemur paa Kirke-
gaard i Barcelona
(jfr. Fig. 114).
Foto: Harry Maasz.

Udsmykning af Urnepladser i Kolumbarier (Urnehaller)

Af Overgartner E. Qwist
og Krematorieassistent Chr. Jensen

Kolumbarier er den latinske Betegnelse paa Kældere, hvor de Afdødes Aske henses i den oldromerske Tid. Men naar man nu siger Kolumbarium, tænkes der paa alle de Steder, hvor Urner overhovedet anbringes, altsaa en Samling Urnepladser, oftest indendørs; men ogsaa »Erlandskolumbarier« findes. Skikken er egentlig ganske unordisk, og da Asken alligevel engang bringes i Jorden, er det kun en Omvej at sætte den op paa en Hylde eller i et Urnegemme. Men da der i de sidste Aar er indrettet flere (endog smukke) Urnegaarde, Urnemure og Urnehaller, kan en Omtale af deres Udsmykning nok være paa sin Plads, og det er bl. a. værd at notere, at vi ganske er kommen bort fra den Kræmmerhusudsmykning, som ses af Fig. 109 og 110.

Dette, at hver Familie har sin ganske bestemt afgrænsede Plads til sine Urner, er her i Landet af ret ny Dato, og det første Kolumbarium af denne Art opførtes paa Bispebjerg Kirkegaard i København i 1921. Før denne Tid sattes Urnerne vel i Kolumbarier, men samlede saaledes i Etager og Afdelinger, at kun ganske faa havde egen afgrænset Plads; Urnerne stod Side om Side, og Udsmykningen bestod for største Delen af dødt Materiale saasom tørrede og kunstige Blomster. Den gamle Del af Bispebjerg Kolumbarier viser os stadig dette.

Denne Metode, som baade gartnerisk og æstetisk ikke var ganske tilfredsstillende, er nu trængt mere i Baggrunden og har maattet vige Pladsen for Cellesystemet og med en Udsmykning af friske levende Blomster.

Familiens Ønske er, at den Plads, paa hvilken Asken af den Afdøde staar, hele Aaret kan fremtræde saa smukt og tiltalende som muligt. Der har været gjort mange Forsøg for at finde den bedste og kønneste

Maade, paa hvilken Urnepladser kan pyntes med levende Blomster, og vi vil nævne nogle, som er økonomisk og æstetisk forsvarlige.

At Blomsterne skal sidde ved Urnens For- side er afgjort, men hvorledes? At vi ikke kan bruge de gamle Metoder med Kræmmerhusene er en Selvfølge (se Fig. 109 og 110) Her kommer et meget vigtigt Punkt for hele Kolumbariets Udseende, nemlig: Enkeltvirkningen ved Urnen og Helheds- virkningen i Rummet, Samhørigheden mellem de enkelte Pladser og Indtrykket af Skønhed og Harmoni i den enkelte Af- deling; denne maa give den Besøgende et lyst og venligt Indtryk og maa virke som en rolig Baggrund for de gode og kønne Min- der om den afdøde. For at opnaa dette er det en absolut Nødvendighed, at een gart- nerisk kyndig Mand tilser og passer alle Pladserne i en Afdeling, samt at de Blom- ster, man vælger, er ens og sættes i een bestemt, ensartet Type af Beholdere, nem- lig i *Jardiniéer*.

Tænker vi stadig paa Urnepladsen med kun een Urne, maa det fastslaaes, at Blom- sterne skal staa i *Jardiniéer*, men sætter man een *Jardiniére* tværs over hele Plads- en, vil en Del af Urnen og maaske en Del af Teksten paa Urnen skjules, og dette er naturligvis uheldigt. Derfor bruger man nu hellere to mindre *Jardiniéer* til hver Plads. Tidligere anvendtes hovedsageligt uglaserede Terracottajardiniéer, der havde den Fordel, at jo ældre de blev, des køn- nere saa de ud, idet de »løb an« og fik en grønlig Tone; men de havde den Skavank ikke at være ganske tætte, saaledes at Fug- tigheden trak ned under dem og tilsnavsede Muren. Nu bruger man udelukkende to- delte *Jardiniéer*, der baade ud- og indvendig er glaserede, og som udvendig er to- nede eller patinerede med en Anelse grøn Farve, saa de næsten synes at have de gamle, smukke uglaserede *Jardiniéers* Patina. De har et smukt regelmæssigt a la grecque Møn- ster og koster ca. 5 Kr. pr. Par.



Fig. 112.
Urnemur paa Ber-
liner-Kirkegaard.
Foto: J. Th. 1936.



Fig. 113.
Urnehøj paa Bisp-
bjerg. Udsmykning
med Foraarsblomster.
1939.

Fig. 114.
Thomsen & Schlegel:
Urnegaard
ved Søndermark
Krematorium
(jfr. Fig. 111).



Fig. 115.
Urnehal paa Bispe-
bjerg, 1939
(jfr. Fig. 117).

Udsmykningsmaterialet kan passende deles i to Grupper: 1) Planter, som plantes med Rod i Skaalene og 2) Afskaarne Blomster.

1. Den bedste Plante er ubetinget smaa-bladet *Vedbend*, anvendt som Bund for afskaarne Blomster. *Vedbend* har den Fordel at kunne taale alt det Vand, som er nødvendigt for de afskaarne Blomster, og de kan holde sig pæne i 2-3 Maaneder. I Bispebjerg Kolumbarier bruges aarligt ca. 6000 saadanne smaa Planter, som købes til 35 Øre pr. Stk. Af andre Bundplanter kan nævnes *Helxine Soleirolii*; men denne taa-ler ikke godt, at der stikkes afskaarne Blomster ned i Skaalen. Ogsaa *Vinca* kan anvendes. Af blomstrende Planter med Rod findes en Del, som kan bruges, men Holdbarheden vil ofte staa i omvendt Forhold til Plantens Værdi, og da det økonomiske ogsaa spiller en Rolle, maa smaa billige Planter med relativ lang Varighed foretrækkes.



Fig. 116.
Urnegaard
i Nykøbing F.
(ifr. Fig. 115).

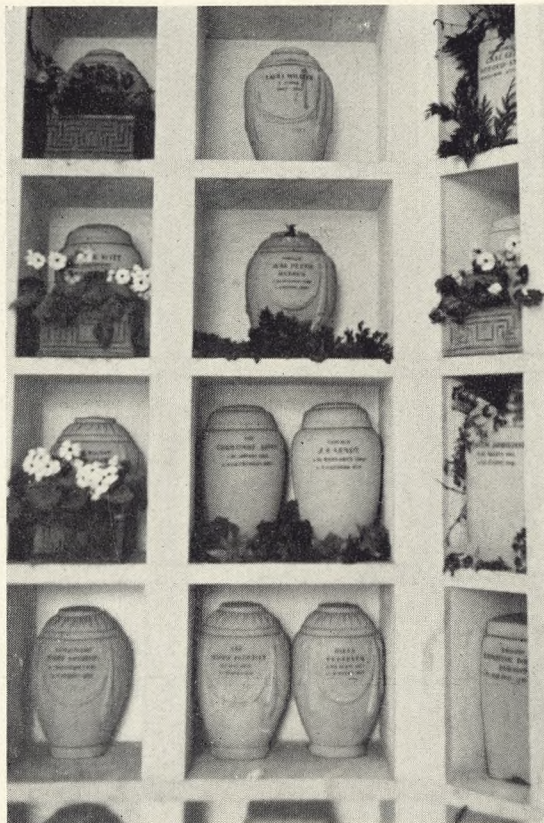
Tidligt om Foraaret bør anvendes *Primula chinensis* og *Primula malacoides* fra 2" Potter. I Marts-April *Primula Julixæ* og *Primula Helenæ* o. lign. *Primula*; de er billige, og naar Blomsterne er forbi paa ca. 14 Dage, har de deres smukke Blade. Fra Maj til Oktober er afskaarne Blomster billige, og planter vi i denne Tid Vedbend som Bundplanter, kan vi anvende afskaarne Blomster.

2. Til disse stiller vi strenge Krav. De skal holde længe, være stive i Stilkene og maa helst ikke drysse med Kronbladene. Hvad bedst kan bruges afhænger af ydre Faktorer som Kolumbariets Lys, Varme og Fugtighed, men *Tulipaner*, *Iris*, *Polyantharoser* og alle Slags *Asters*, *Helenium*, *Chrysanthemum* og mange, mange flere er velguede. Man maa imidlertid holde hver Sort i sin bestemte Afdeling; det er f. Eks. ikke smukt at se saadanne Kombinationer som



Fig. 117.
Urnehal paa Bispebjerg, 1939
(ifr. Fig. 115).

Fig. 118.
 Foraarsudsmykning i
 Bispebjerg Urnehal,
 1939.



som muligt. Til Julen skal der naturligvis pyntes med *Juletulipaner* (med Løg) udstaffet med f. Eks. *Cypres* eller lignende, og har man Raad til det, er *Juleroser* aldeles henrivende. Efter Jul maa Tulipaner holde for, indtil *Primula* viser sig paa Markedet.

Af stor Interesse vilde det være, om man kunde tænke paa at faa de enkelte Pladser i Kolombarierne samlede til et smukt og afstemt Hele, — til det Ideal af et Kolombarium, som vistnok endnu ikke findes, men hvis Virkeliggørelse meget vel kan tænkes. Maaske kan vi faa Lejlighed til i en senere Artikel at bygge paa de Luftkasteller, som forhaabentlig engang med en dygtig Arkitekts Hjælp skal blive det, vi vilde kalde

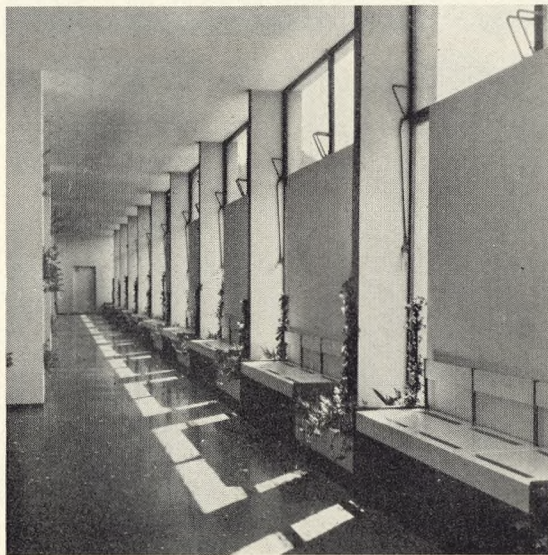
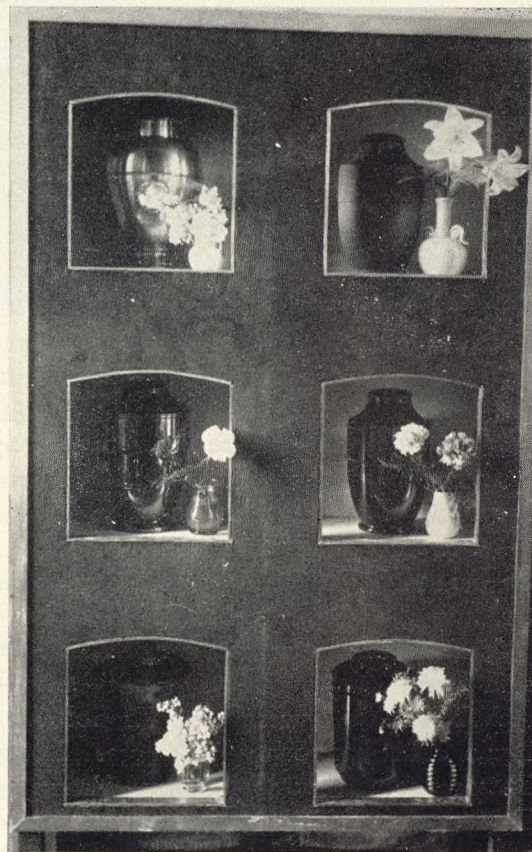


Fig. 119.
 Urnehal ved Søndermark Krematorium.

Fig. 120 (th.).
 Svensk Propaganda-udstilling for Ligbrænding.
 Blomster i Vascer.



Roserne Rødhætte og Lady Reading. — Tiden fra Oktober til Februar er Blomsternes dyre Tid. Billigst og mest anvendelige i denne Periode er *Chrysanthemum* med saa korte Stilke

Vinterhaven til Urner. At noget af denne Harmoni er opnaaet i de pergolaagtige Urnegaarde, som bl. a. ses paa Fig. 114 og 116, kommer man ikke uden om.

Tyrkiske Kirkegaarde.

Af Bibliotekar Hans Aage Paludan.

(Fortsat fra Side 28).

Et lidt andet Præg end Eyubs har den store, almindelige Kirkegaard ovre bag *Scutari*, i Asien, — nu lukket for flere Begravelser, men i Brug siden 16. Aarhundrede. (Den nye Kirkegaard nede foran, opad en Høj med Cypresser og fri Udsigt som altid, viser nederst sirlige, moderne, europæisk paavirkede Gravsteder fra de sidste Aar, endog Billeder af den Afdøde mod Islams gamle Praxis — dog »Aar 1349« : 1931, — flere med kun een Stele og ikke i Retning mod Mekka, med Relieffer af Stjerner og Maane, Sommerfugl, Rosenkurv, Lysflamme, Vaser paa Sarkophagen, lidt Morgenfruer og Bellis, endog Syrén og Lærketræer over; — men højere oppe gaar den med ældre Steler over i Græsmarken).

Men den store Kirkegaard, *Büyük Mezaristan*, hvor Tyrkerne helst vilde hvile, i Fædrenes hellige Jord i Asien, dækker kilometervide Arealer — 25 km² opgav man os — paa Skraaningerne over Marmarahavet og ned mod Byen Kassim-Pacha. Herhen strækker sig de ældste, mærkeligste Deles Forvirring fra 16.—17. Aarhundrede med gamle Cypressers marmorgraa, spaltede og furede Stammer over væltede, lavbevoxede graa Steler bag høje, graa Mure. Brede, lerede Køreveje med høje Fortøve skærer igennem, dybt nedsænkede og furede af Regnskyllene; vi møder her tre Kameler og en Grønthandler med Æbler paa Spid, langsomt vandrende, ellers ingen. I sine indre Dele er det et Virvar af smaa, snævre, delvis tilvoxede Gravsteder — som de smalle gammelyrkisk-seldchukiske, man ser i Brussa, — mange bag høje Gitre under Cypresserne, med Antydninger af smaa Stier, der opgiver Ævred i Græs, Valmuer, Harekløver, hvor Solen naaer ned. Hundreder af de gamle Cypresser er væltede af den store Storm i Februar 1936, ligger ned over Mure, Grave og Gitre, et Billede paa Allahs Vrede

over det nye Tyrkiet, — og bliver vel liggende til Stadighed, thi hvem tør gribe ind mod Allahs Vilje? Der er sammenfaldne Grave, hvis Ben ligger fremme i Solen, oprodede af Tidens Tand, af Hunde og Sjakaler; des lettere, fordi det ofte brugtes at lade en Kanal staa aaben ved Hovedenden ned til den Dødes Øre, at han kunde høre Familiens og Venners Klage, hed det, eller til at besprænge ham med Rosenvand.

Nu og da ses en gammel Tyrk siddende paa en Sten og stirre alvorlig frem for sig; ellers er her øde, — et tiltalende Præg af Ro, Ensartethed og mild Alvor, under Cypressernes harpidxduftende Højskov et lavere Krat af Buske og Steler i alle Retninger, tildels brækkede og skæve, bærende udhuggede Turbaner, Cypressbilleder, Lampe eller Blomsterornamenter. Storvezirer har en særdeles svær Turban hængende. Ofte er Gravstedet en firkantet Omkreds af Sten med Jord indenfor og simple Blomster i (Storkenæb, Margarit); selv i Sultaners Türbéeer i Brussa ser man et Hul midt i Loftskuplen, at Himlens Regn kan falde ned over Sarkophagen, hvis Laag er dækket af Jord, Straa og blege Urter: det hele et Vidnesbyrd om, hvordan Tyrkerne føler Samhörighed med Natur og Planter (men ikke just passede, dyrkede Blomster, skønt der var de Sultaner, som dyrkede Tulipaner).

Saaledes taler Indskrifterne, naar man kan læse dem: »Allah er evig, Verden forgængelig. Bed en *fatiha* (Koranbøn) for Tevfik Ekats Sjæl. Her hviler han i Herren. Idag mig, imorgen dig«. — »Allah er evig



Fig. 121.
Kirkegaarden i
Eyubs.

og barmhjertig. Ibrahim Balci Bey var Sultanens Fortrolige. Ak hvor hastig flyttede han til en anden Verden! Sultanens Naade var ham til ingen Nytte. Smerte og Sorg nagede hans Sjæl, — saa var det Allahs Vilje. Gid hans Hvilested maa være som en Edens Have! 1258«. (c: 1840). Andre er der, som paa Sultanens Befaling er flyttede fra Forgængelighedens til Evighedens Bolig, staar der udtrykkelig, som en naturlig Sag (c: halshuggede). »Hans Hjerte var godt, derfor skal hans Dødsdag antegnes med et juvelsmykket Griffel«.

Visse Grave dækkes af et Stenlaag med en lille Fordybning midt i til duftende Vand eller Jord eller blot Regnvand, som Fuglene kan komme at drikke af for at flyve op til Himlen og synge Pris over den Døde, som det hedder i et Vers: »Stig højere op og sig dem deroppe, at vi savner dem«!

Reichsgartenschau.

I Tyskland afholdes hvert Aar store Havebrugsudstillinger, skiftevis i forskellige Byer; fra de sidste Aar kan nævnes Udstillingerne i Dresden og Essen; Udstillingen for 1939 afholdes i Stuttgart. For alle Grene af Havebrug og Havekunst byder disse Udstillinger paa instruktive Afdelinger, — ikke mindst interessant er det, der vises i Kirkegaardsafdelingerne. Vi anbefaler vore Læsere at besøge disse aarligt tilbagevendende Udstillinger og bringer her et Billede fra forrige Aars Udstilling i Essen.



Fig. 122.
Kirkegaardsafdeling
paa Reichsgarten-
schau 1938

Trægravmæler fra den fynske Øgruppe

Af Førstelærer H. C. Frydendahl

De gamle Trægravmæler — Gravtræer eller Gravstøtter, som de almindeligt kaldes paa fynsk Omraade — har en egen betagende Virkning.

Den Inderlighed og Tilforladelighed, hvorved de taler til Beskueren, hænger maaske i nogen Grad sammen med den Omstændighed, at de oftest er hjemmelavede eller er lavede paa Bestilling hos en hjemlig Landsbykunstner, hvorimod de fleste Gravmæler nu om Dage er købt færdige, saa kun Indskriften skal sættes til.

Hvem husker ikke *Christen Dalsgaards* gribende Billede »Besøg hos Landsbykunstneren«? Midt i Billedet staar et Gravkors forsynet med en hjerteformet Plade, hvor den unge Haandværker, der vel er baade Snedker, Maler og i det hele taget Tusindkunstner, ud fra sin Sans for dekorative Virkemidler har malet den Afdødes Navn og Aarstal og dertil et Par følelsesfulde Vers. Den unge Kvinde er sunket ned paa Hugblokken, overvældet af Sorg ved paany at blive mindet om Tabet af sin bedste Ven paa Jorden ved Linierne »Ungkarl Mads Hansen. Fred med dit Støv!« — medens Moderen — eller er det maaske den Afdødes Moder — modnet af Livets Tilskikkelser, roligt og behersket tager Gravmælet i Øjesyn, idet hun samtidig lægger sin Haand trøstende paa den unge Piges Hoved. Landsbykunstnerens Stilling udtrykker en Deltagelse, der utvivlsomt har nedfældet sig i hans Arbejde og gjort hver Svejfning af Træet og hvert Sving i Bogstaverne følelsesbetonede.

Motivet er vel næppe fra Fyn, men alligevel: Paa lignende Maade er vel mange af de rørende gamle Trægravmæler paa de fynske Kirkegaarde blevet til. Ja, jeg saa engang paa *Marstal* Kirkegaard et Gravmæle i ganske samme Stil: Kors med hjerteformet

met Navneplade, blot med langt spinklere Linier; i *Dalsgaards* Billede var jydsk Kraft, her fynsk Nethed.

Maa jeg som et lille Indskud have Lov til at gøre opmærksom paa, hvad al Fortidsforskning, ikke mindst Folkelivsforskning, skylder det gode gamle Genremaleri. Det maa i denne Forbindelse beklages, at saa faa af vore Dages Malere dyrker denne Kunststart. I vore Dage maa Fotografiet erstatte det gamle Folkelivsbillede.

Et Rundskue paa fynske Kirkegaarde eller et Rundspørge til fynske Museer vil hurtigt overbevise En om, hvor faa der er tilbage af de for et Hundrede Aar siden paa Kirkegaardene saa almindelige Trægravmæler. De liggende, Ligtræerne, synes sporløst forsvundne (her ses bort fra enkelte bevarede fra selve Kirkegulvene), og de opretstaaende er der kun sparsomme Rester tilbage af. Det er dem, der her skal gøres til Genstand for en kort Omtale. Det er vel ogsaa andre Steder gaaet, som det gik paa *Avernakø*, efter hvad en Mand der udtalte: Man mente, at man ikke længer kunde være dem bekendt, og saa gjaldt det om hurtigst muligt at faa dem væk og faa noget moderne i Stedet.

Selve *Fyn* synes at være naaet længst i denne Henseende: her er vist ingen paa Gravene mere. Paa de mindre Øer imod Syd er man heldigvis endnu ikke saa vidt. Mange Steder har de staaet indtil for faa Aar siden, og i *Marstal*, baade paa den gamle og den nye Kirkegaard, er der – og navnlig har der været – en Mængde af dem. De var endnu saa sent som Sommeren 1936 i høj Grad medvirkende til at give Kirkegaarden dens ejendommelige og interessante Udseende. Og de bærer Aarstal lige til de aller sidste Aar.

I det følgende ses der fuldstændig bort fra saavel kronologisk som topografisk Rækkefølge. Derimod vil en Ordning efter Gravmælernes Form blive forsøgt.

Den enkleste Form er Gravstokken.

Gravstokken findes nu, saa vidt jeg ved,

kun paa *Marstal* Kirkegaard. Her har den tidligere været anvendt overordentlig hyppigt, og her er den endnu ret almindelig forekommende (se Fig. 123). Gravstokken ligner en stor Blomsterstok. Højden er ca. 1 m. Den er glatdrejet, helt op cylinderformet, kun foroven prydet med en, ligesledes drejet, Knap eller Kugle af noget afvekslende Form. Knappen er forgyldt; ellers er Stokken hvidmalet og bærer foroven den Afdødes Navn, der læses fra oven ned ad Stokken. Den er et ejendommeligt og i sin Prunkløshed tiltalende Gravmæle.

At denne Form har slaaet Rod og er blevet saa yndet i denne gamle Søfarerby kan nok begrunde den Formodning, som Havearkitekt *Johannes Tholle* har fremsat over



Fig. 123.
Gravstok paa *Marstal*
Kirkegaard
(jfr. Fig. 124).
Foto: J. Th. 1928.

Fig. 124.
Gondolpæle i
Venedig.
(jfr. Fig. 123).



for mig: at Sømændene har hentet Ideen til den fra de Pæle, der bruges til Fortøjning af Gondolerne i *Venedigs* Kanaler. Der er i hvert Fald en paafaldende Lighed (se Fig. 124).

Bliver Gravstokken forsynet med en Tværstok, fremkommer der et Kors.

Gravkorsene bestaar undertiden netop af to drejede Stokke, der paa de tre Ende der er forsynede med drejede Knopper. Disse Knopper kan tilmed være forgyldte som paa Gravstokkene. Dette er f. Eks. Tilfældet med et Kors, der stammer fra *Sørup* ved *Svendborg* og nu findes i *Svendborg* Amts Museum, hvis Inspektør, Lærer *Ove Marcussen*, velvilligt har stillet Billede og Beskrivelse af dette og flere af Museets Trægravmæler til min Raadighed. *Sørup*-Korset er af Fyr, 102×48 cm. Det er, bortset fra de forgyldte pæreformede Spidser, sortmalet.

Korset kan ogsaa være lavet af Lister med fire lige brede Kanter og endende med skaarne eller drejede Knopper eller Kugler. Ogsaa af denne Slags findes der mange paa *Marstal* Kirkegaard. Undertiden har de en noget bredere Tværarm, beregnet til Indskrift. Eller de kan være forsynet med en midtstillet Plade, rektangulær, oval eller hjerteformet, der tillader en fyldigere Indskrift.

Af en lidt anden Karakter er de Kors, der er lavet af smalle Brædder eller Planer i Stedet for Lister eller Stokke, og hvor altsaa Korsarmenes Bredde er større end deres Tykkelse. Der er noget mere fast og sluttet over disse Kors; de virker tungere og alvorligere og staar derfor vel ogsaa i fuldere Samklang med Gravens dystre Stemning.

(Fortsættes).

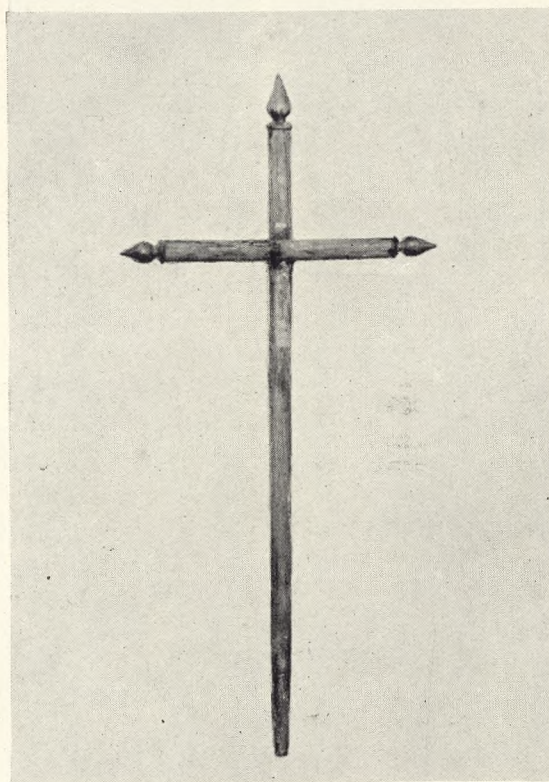


Fig. 125.
Kors af drejede
Træstokke (*Sørup*).

Plantesygdomme paa Kirkegaardene

Af Inspektør, Havebrugskand. Chr. Beck Skrydstrup

Alle Ægyptens 7 Plager huserer snart paa vore Kirkegaarde; Skjoldlus, Bladlus, Meldug og andre Svampesygdomme samt Galmyg angriber i en uhyggelig Grad baade fritstaaende Planter og i Særdeleshed Hækkene.

Hækkene omkring Gravene skal jo som oftest holdes saa lave som muligt, men den aarlige stærke Tilbageklipping af Hækkene gør, at Planternes Modstandskraft i høj Grad svækkes, og derfor er de et let Bytte for ovennævnte mere eller mindre skadelige Insekt eller Svampeangreb.

Først for 4 à 5 Aar siden blev man opmærksom paa Skjoldlusene paa Takshækkene og begyndte straks Bekæmpelsen af disse ved Sprøjtning med forskellige Olier og Carbolineumspræparater. Denne Art Skjoldlus, som i Løbet af en ganske kort Aarrække har bredt sig — vistnok over hele Landet — er sikkert indført hertil med hollandske Planter og er i en uhyggelig Grad yngledygtig. Men en Skjoldlus angriber nu ikke alene Taks, de lader ogsaa til at befinde sig vel paa Thujahækkene, hvor Angrebene dog først er konstateret de sidste Par Aar. *Ligustrum vulgare* plages stærkt af grønne Bladlus og Svampeangreb, hvorimod *Ligustrum ovalifolium* foreløbig har vist sig modstandsdygtig mod disse Plager. Mange Buxbomarter er befængt med Galmyg*), selv Sorten *Buxus macrophylla*, der har en meget tyk Overhud, gaar ikke fri. Meldug paa Roser er en gammelkendt Sygdom, hvorimod hvide Skjoldlus, der angriber Grene og Stammer, først i de senere Aar er observeret i større Udstrækning. —

Der maa tages kraftig fat paa Bekæmpelse af disse Skader, som ellers i Løbet af et kort Aaremaal vil forringe Kirkegaardenes al-

*) jfr. »V. K.« XII S. 55—56



Fig. 126. Buxusbomblade, der er angrebet af Galmyg.



Fig. 127. Fugle har taget Galmyggene, og Bladene er derved blevet mishandlet 2 Gange.

mene Udseende i betydelig Grad. Man skulde jo nødigt tilbage til Erstatninger for Hække ved Anvendelse af Jerngitre og Stenkamre, der heldigvis ellers snart hører Fortiden til.

Jeg maa derfor henstille til alle Kirkegaardsledere i Tide at tage fat paa Bekæmpelsen af disse Onder. Det koster Penge, men det er ganske nødvendigt at de ofres, hvis vi skal holde Kirkegaardene i en pæn Stand.

Statens plantepatologiske Forsøg har paa begyndt Sprøjteforsøg mod Skjoldlus paa Taks og Thuja, hvad der refereres i næste Artikel (S. 59-61).

Paa Vestre Kirkegaard har vi hidtil opnaaet det bedste Resultat med 2 % »Effektol«. Sprøjtningen hermed er foretaget de sidste 2 Aar i August-September Maaned og har givet et udmærket Resultat. Der er ikke konstateret Sprøjteskade, hverken paa Hækplanter eller anden Bepantning paa Gravstederne, det være sig Sommervækster eller Coniferae. Det er derimod nødvendigt at beskytte Gravmælerne ved Overdækning, da Olien ellers vil afsætte Pletter paa dem.

Mod Galmyg paa Buxbom har vi derimod hidtil intet effektivt Middel fundet, hvilket sikkert heller ikke bliver let, da Galmygene sætter sig fast under Bladenes Overhud. Meldug bekæmpes med Svovlpudder og de grønne Lus dræbes forholdsvis nemt ved Sprøjtning med en Nicotinopløsning.

Spørgsmaalet er nu, om der kan skaffes Penge til Bekæmpelsen, og hvem der skal betale; Kirkegården eller Gravstedsejeren? Den sidste faar man i Almindelighed næppe til at gaa med til en saadan Ekstraudgift. Der er sikkert ingen anden Vej at gaa, end at Kirkegaardenes Administration maa udrede Udgiften herved, og Københavns Begravelsesvæsen har derfor ogsaa i Aar ekstraordinært bevilget sine Kirkegaarde et Beløb paa Kr. 10.000 til Sprøjtning.

Det bør imidlertid overvejes, om man ikke kan gaa over til at anvende mere mod-

standsdygtige Planter til Gravstedshække. Der findes en hel Række Plantearter, som sikkert med Fordel vil kunne erstatte de hidtil benyttede. Nævnes kan: Berberis dulcis nana, B. verruculosa, B. candidula, B. Thunbergii, B. Vernae, Cotoneaster microphylla, Lonicera pilleata og nitida, Ilex Pernyi og I. aquifolium m. fl.

Vanskeligheden ved at gaa over til at anvende disse Planter er, at Publikum intet Kendskab har til dem, og at de ikke for Tiden findes i Storkultur og derfor næppe kan fremskaffes i tilstrækkelig Mængde til en overkommelig Pris. Paa Københavns Kirkegaarde er de anvendt og bliver det med Held.

* * *

NB. Statens plantepatologiske Forsøg oplyser, at der ofte sker Misforstaaelser med Hensyn til Navne paa de Sygdomme, som er dukket op paa Kirkegaardene. Saaledes er der ikke »Blodlus« paa Roser; de kommer kun paa Æbletræer; de Lus med hvidt Skjold, som ses paa Roser, maa være Rosenskjoldlus. — »Mider« paa Buxbom menes at være Galmyg; den almindelige Fejl i Betegnelsen stammer sikkert fra forkerte Oversættelser fra Engelsk (rigtigt er: Mite = Mide; Gall Midge = Galmyg).

Red. Anm.

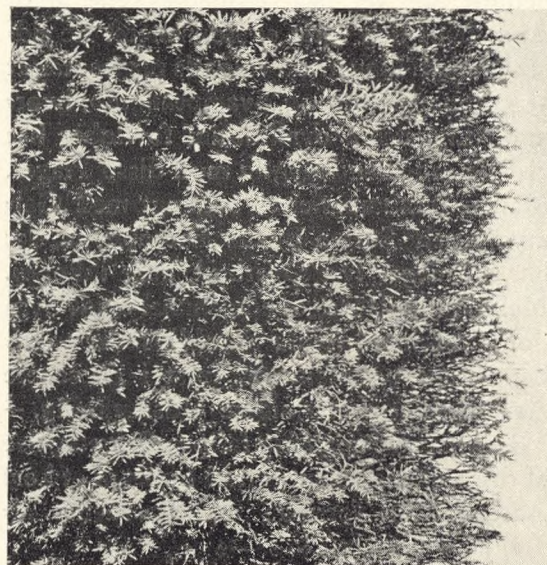


Fig. 128.
Søjletaks med Angreb
af Skjoldlus.

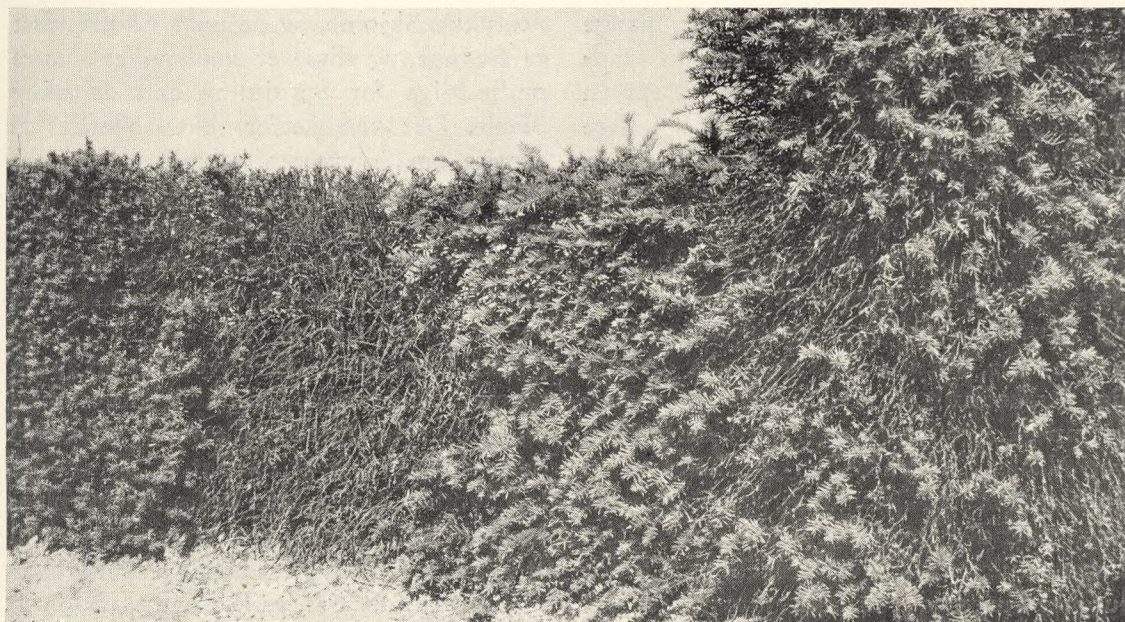


Fig. 129.
Takhæk, ødelagt
af Skjoldlus.

Skjoldlus paa Taks

Af Assistent, Havebrugskandidat Anna Weber

I Eftersommeren 1935 fik vi fra en stor københavnsk Kirkegaard en Henvendelse angaaende Skjoldlus paa Taks. Paa Kirkegaarden havde Angrebet været kendt i nogle Aar, men nu var det blevet saa foruroligende stærkt, at der maatte gøres noget, hvis Taksene ikke helt skulde ødelægges.

Taksskjoldlusene ligner meget den Art Skjoldlus, *Lecanium corni*, som saa ofte ses paa forskellige Planter, f. Eks. Ribes og andre Arter af Ribes, Tjørn, Slaaen, Hassel m. m. Taksskjoldlusen synes dog at være en anden men meget nærstaaende Art, nemlig *Lecanium pulchrum*. Den Art, som nu ret hyppigt ses paa Thuja, synes ikke at være identisk med Taksskjoldlusen. En sikker Afgørelse heraf kræver dog, at man fører Skjoldlus, der er fundet i Naturen paa den ene Planteart, over paa den anden og beskytter Planterne saaledes, at tilfældige Skjoldlus ikke kan komme over paa dem, og saa ser, om de lever videre og trives der.

De fuldt udviklede Taks-Skjoldluser har brune, indtil 3 mm lange, 2 mm brede og 2 mm høje Skjolde.

I Løbet af Forsommeren lægges Æggene under Skjoldene, saa naar man løfter et Skjold op, drysser der en Mængde bitte smaa, hvide, lidt aflange Kugler ud, det er Æggene. I sidste Halvdel af Juli begynder de smaa, svagt lysebrune, flade bevægelige Larver at komme frem. De vandrer rundt en lille Tid, indtil de sætter sig fast. En Undersøgelse af Taksskjoldlus i Lyngby d.

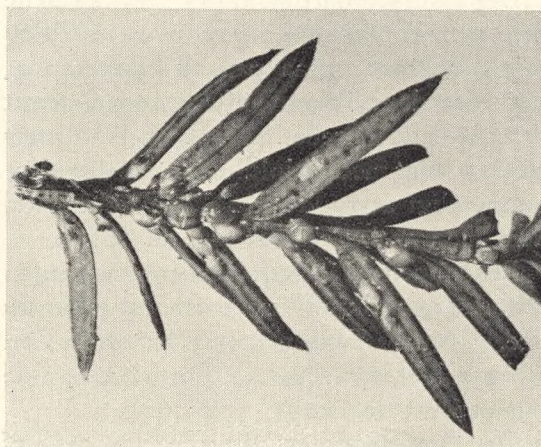


Fig. 130.
Forstørret Gengivelse
af Skjoldlus paa en
Taksgren.

15. August 1939 viste, at der var mange unge Skjoldlus fremme, men endnu fandtes der Æg eller Larver under omtrent en Trediedel af Skjoldene, omend det i flere Tilfælde kun var et Faatal, der fandtes. Den 1. Sept. var der næsten ikke flere Æg og Larver under Skjoldene.

Skjoldlusenes Ekskrementer er sukkerholdige, og naar de drypper ned paa Naalene og Skuddene, bliver disse klæbrige, og i denne søde, klæbrige Masse finder forskellige mørke Svampe, de saakaldte Branddugsvampe, en god Næringsbund; derfor bliver Naalene efterhaanden dækkede af en grim, fedtet, sort Belægning, som ikke alene mispryder dem, men som ogsaa hindrer dem i at assimilere. Ydermere beskadiger Skjoldlusenes Sugning Naalene stærkt, hvorfor disse efterhaanden falder af, og til sidst kan Taksene gaa ud.

Naar man f. Eks. undersøger angrebne Takshække og Søjletaks, ser man en meget stor Forskel paa Angrebet paa de enkelte Planter. Der kan f. Eks. i et udgaaet Parti i en Hæk være en grøn Gren, det viser sig da ved en nærmere Undersøgelse, at den stammer fra en Naboplante. Søjletaks, der staar ganske nær hinanden, kan være meget forskelligt angrebet. De mere grove Taks, de med de bredere og større Naale, angribes mindre end de mere finaalede.

Det viste sig hurtigt, at det var ikke alene denne ene Kirkegaard, der var plaget af Taks-skjoldlus, men ogsaa paa adskillige andre Kirkegaarde er Taksene efterhaanden stærkt prægede af Angrebet. Hvis man ikke snart kan faa Bugt med Skjoldlusene, vil det blive nødvendigt at rydde Hækkene og erstatte dem med andre Planter (jfr. S. 58).

Bekæmpelsen af Skjoldlusene maa enten udføres, naar Skjoldlusene er mest ømfindelige, eller naar Taksen er mest haardfør. Kan Tidspunktet for disse to Fordringer falde sammen, er det særlig godt

Om Sommeren er Æggene dækkede af

de tykke Skjolde, og de unge Skudspidser er fremme, og disse er sandsynligvis mere ømfindtlige for Sprøjtning end de ældre Naale. Det kan derfor ikke anbefales at sprøjte om Sommeren, selvom det maaske vil være fristende straks at gribe ind, hvis man da opdager Skjoldlusene og ser deres Skadevirkning. Man kan derimod begynde Sprøjtningen i September, naar de unge Larver er kommet frem.

Her i Landet er der hovedsageligt sprøjtet med Sprøjteolie. Oprindelig foreslog vi ogsaa Sprøjtning med Nikotin og Olie, men dette er ikke blevet forsøgt.

I Februar 1939 sendte vi fra Statens plantepatologiske Forsøg et Spørgeskema ud til et Par større Kirkegaarde og bad om Oplysninger angaaende deres Resultater af Sprøjtninger mod Taksskjoldlusene, og de blev beredvilligt sendt os.

Der er prøvet 2 pCt. Effectol og 2-5 pCt. Sprøjteolie i September og 4 pCt. Carbokrimp i Januar-Februar. Carbokrimp og 5 pCt. Sprøjteolie skadede betydeligt, saa disse maa, i hvert Tilfælde, indtil en nærmere Efterprøvning er foretaget, lades ude af Betragtning, selvom Virkningen mod Skjoldlusene syntes absolut effektiv.

Det angives, at 2 pCt. Effectol har virket fra temmelig effektivt til fuldt effektivt. Virkningen af baade 2 og 4 pCt. Sprøjteolie karakteriseres som temmelig effektiv. 2 pCt. Sprøjteolie har i eet Tilfælde gjort alvorlig Skade, men i andre ingen, ligesom 4 pCt. i det Tilfælde, hvor det er anvendt, ikke synes at have skadet.

Virkningen af Sprøjtningen afhænger sikkert meget af den Omhu, hvormed selve Sprøjtningen udføres.

Variationerne i Sprøjteskaden stammer sandsynligvis fra, at den færdige Vædske ikke altid har været lige godt emulgeret. Det er bedst at hælde Vandet i Sprøjteolien under kraftig Omrøring. Chancerne for en daarlig Emulgering er større ved Anvendelse af emulgerbar Sprøjteolie end ved Effectol eller

andre Hvide Olier, der er emulgerede Olier. Planterne tager lettest Skade ved Sprøjtning i stærkt Solskin.

I Marts havde vi Lejlighed til at undersøge Grene af Taks fra Hække, der var sprøjtede ca. 14 Dage før Undersøgelsen. Det viste sig, at 4 pCt. Effectol og 4 pCt. Sprøjteolie havde virket udmærket, kun et Par Skjoldlus af flere Hundrede var levende. Sprøjtning med 2 pCt. Effectol og 2 pCt. Sprøjteolie havde ogsaa virket godt, men der var dog hist og her nogle levende Skjoldlus, ca. 6—13 pCt. Flere Hække paa Kirkegaarden blev samtidig sprøjtet med 4 pCt. Sprøjteolie, nogle af de ældste Naale faldt af, men først efter at de nye var kommet frem. Virkningen mod Skjoldlusene har været god, omend der i Juli hist og her kunde findes Skjolde med friske Æg.

I Øjeblikket maa vi tilraade, at skjoldlusangrebne Taks sprøjtes med 2 pCt. Effectol eller eventuelt en anden emulgeret Sprøjteolie, en af de saakaldte Hvide Olier (Albolineum, Olana og Red-omite).

Af Sprøjtning med 2 pCt. af Emulgerbar Sprøjteolie (A/S Vilh. Hansen & Co's og Frejlev-Olie) vil man ogsaa kunne vente godt Resultat, men knapt saa godt som af Hvide Olier, og Faren for Sprøjteskade er større, men Sprøjtevædsken adskilligt billigere.

Ønsker man at vente med at sprøjte til Vinter eller det tidlige Foraar, f. Eks. lige naar Dæk materialet: Gran el. lign. er blevet fjernet, kan man ogsaa opnaa godt Resultat, men Skjoldlusene er da noget større, saa Sprøjtevædsken maa være noget stærkere for at opnaa samme Resultat, f. Eks. 4 pCt.

En omhyggelig Sprøjtning med Anvendelse af rigelig Vædske og Sprøjtning af Hækkene fra begge Sider er en Nødvendighed for at opnaa et godt Resultat.

Det maa anbefales, at det ikke alene bliver paa Kirkegaardene, at man søger at komme Taksskjoldlusen til Livs, men at den ogsaa bekæmpes i Planteskolerne, hvor den desværre heller ikke er sjælden.

Det nye Columbarium paa Søndermark Kirkegaard

Af Overassistent, Havebrugskandidat A. Hilsoe

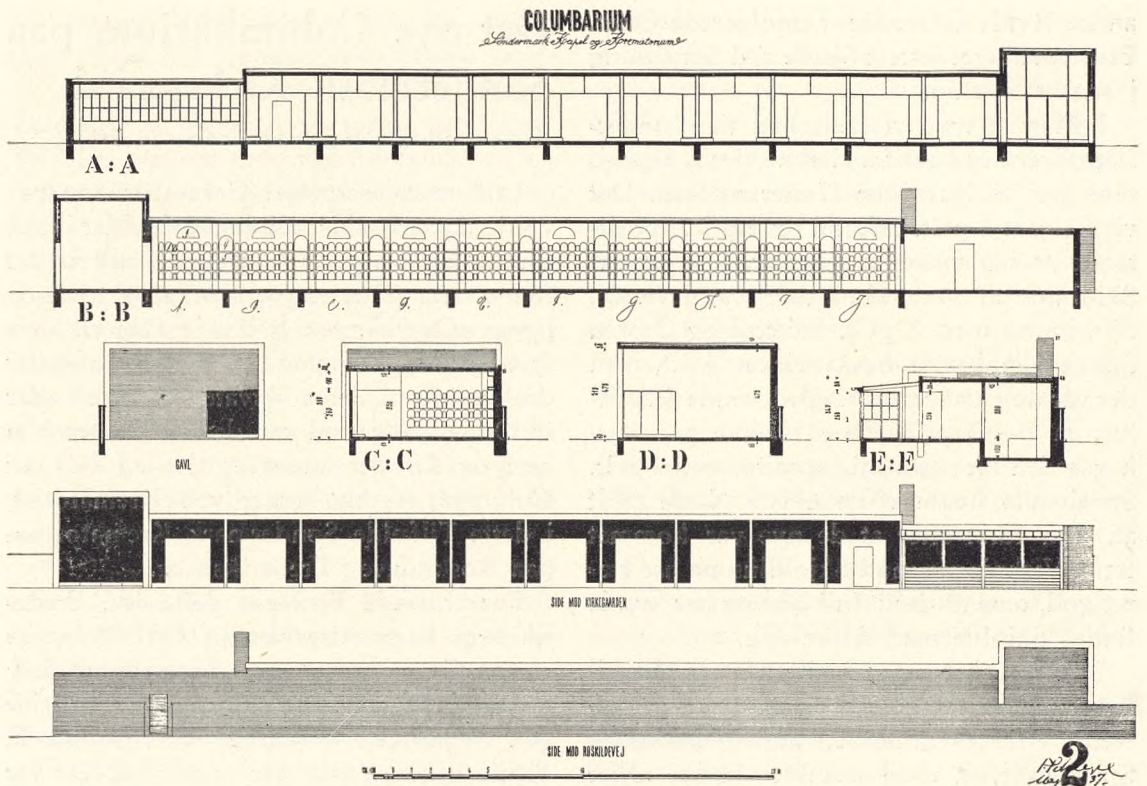
Lad os være ærlige: Columbarierne paa Frederiksberg ældre Kirkegaard falder ikke i Publikums Smag, og Fejlen er vel nok for det første den, at de er for mørke og triste og ligner »Gravkamre«. Folk af i Dag vil have lyse og luftige Rum og Farver, hvadenten det drejer sig om deres private Lejlighed eller et Opbevaringssted for deres afdødes Urner; og for det andet er det en Fejl, at Columbariet ikke ligger ved Krematoriet, i dette Tilfælde Søndermark Krematorium paa Roskildevej, Frederiksberg.

For at raade Bod paa dette lod Frederiksberg Begravelsesvæsen i 1937-38 bygge et nyt Columbarium paa Søndermark Kirkegaard efter Nutidens Smag og Fordringer. Bygningen er tegnet af Arkitekt F. Schlegel, som ogsaa har været Arkitekt for Krematoriet; det er opført i Kirkegaardens nordøstre Hjørne med Bagsiden lige ud til Roskildevej og Fronten lige mod Syd.

Facaden mod Roskildevej er muret op af de kendte dybrøde »Søndermark«-Mursten, medens den øvrige Del hovedsagelig er udvendigt graat og indvendigt hvidpudset Cement og Glas, og Gulvet er belagt med sorte Marmorfliser.

Indgangen er i den vestlige Ende, og Rummet er indrettet med en bred Hovedgang langs Sydsiden og 11 Nicher ind mod Bagvæggen. Den første, store Niche lige for Indgangen er udnyttet som en Slags Vinterhave, rigt udsmykket med forskellige Slags Palmer, Bregner og lignende. De følgende 10 Nicher — eller Afdelinger, hvad man nu vil kalde dem for — er indrettede med Urnenicher af forskellig Størrelse, dog hovedsagelig til een Dobbelt eller een Enkelturne. I hver Gavlf af Skillevæggene mellem Afdelingerne er indrettet 4 Frontnicher, hver med Plads til 2 Dobbeltturner. Urne-

Fig. 131.
F. Schlegels Columbarium paa Søndermark Kirkegaard, Frederiksberg.



nicherne er betegnede ved fortløbende Numre fra 1 til 1126.

Betalingen for en Niche til een Dobbelt-urne i 10 Aar udgør 150 Kr. + 250 Kr. for obligatorisk Pyntning og for en enkelt Urne 50 Kr. + 150 Kr. for obligatorisk Pyntning. Disse 250 Kr. for Pyntning i 10 Aar kan maaske lyde lidt rigeligt; men naar man regner det rigtigt ud, bliver det dog ikke engang 50 Øre om Ugen, og da Kirkegaarden selv intet Blomstergartneri har, men skal købe næsten alt Materialet, kan det vel ikke siges at være for meget. Foreløbig er de 4 vestligste Afdelinger beregnet til obligatorisk Pyntning og de 4 østligste uden denne, medens de to midterste er holdt helt udenfor nogen Bestemmelse, indtil man ser, hvad der bliver mest Brug for.

Columbariet blev aabnet omkring 1. Maj 1938, og indtil nu er der solgt ca. 50 Urnepladser. For ikke at skulle gøre for tomt

et Indtryk paa den Besøgende er der med rund Haand placeret grønne Potteplanter i mange af Nicherne, og mellem Bænkene i Hovedgangen og ud for Vinduerne mod Syd er der ogsaa overdaadigt tilplantet med diverse grønne Planter (se Fig. 119), saa Helhedsindtrykket er frodigt, lyst og venligt. Her er selvfølgelig elektrisk Lys og Centralvarme med Gasfyr, hvilket virker godt, er nemt og renligt, men ret dyrt i Drift. Fyrrummet ligger sammen med et Planterum og en lille »Formering«, hvori der kan laves lidt Smaaplanter som Tradescantia, Helxine, Vedbend og lignende til Brug i Columbariet, indrettet i en Tilbygning i den østlige Ende af dette.

Opad Sydfacaden ud mod Kirkegaarden vokser Vedbend og Blaaregn, og et Rosenanlæg langs hele Bygningen danner Overgangen til de almindelige Gravsteder udenfor (se Fig. 132 og 133).



Fig. 132.
Indre af Columbariet
paa Søndermark
Kirkegaard.

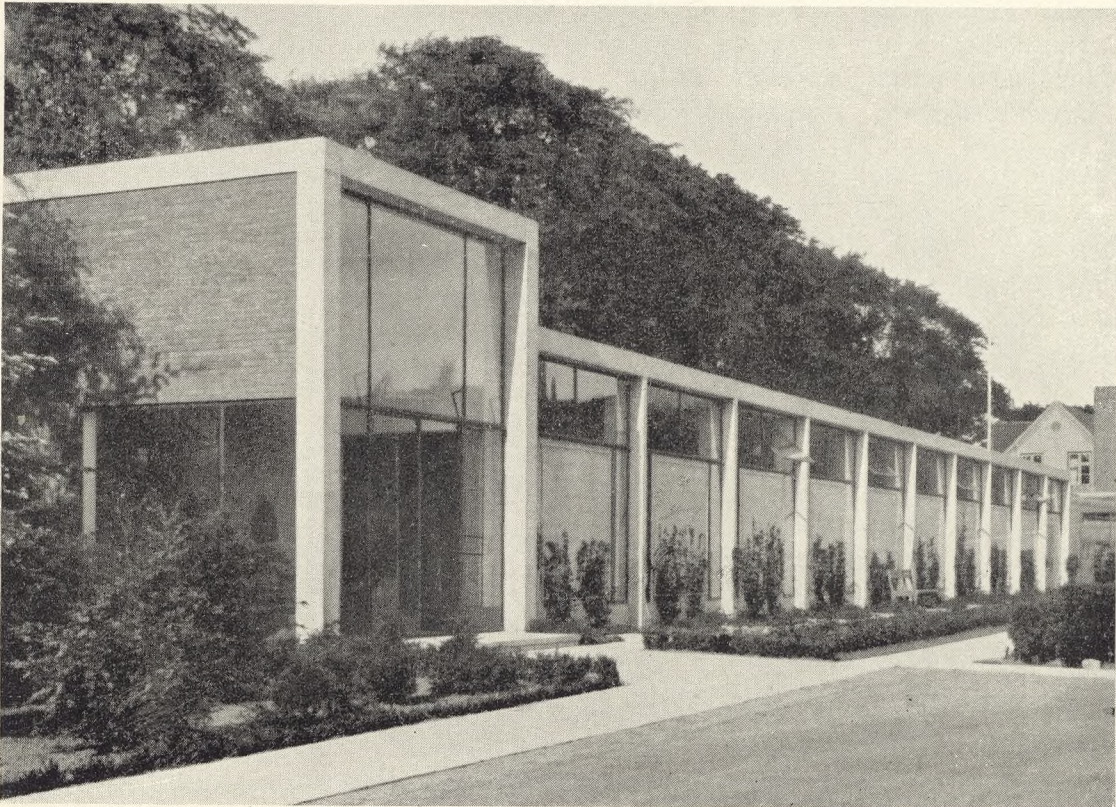


Fig. 133.
Columbarium
paa Søndermark
Kirkegaard, set fra
Kirkegården.

Fig. 134.
Trækors fra
Avernakø.

Træggravmæler fra den fynske Øgruppe

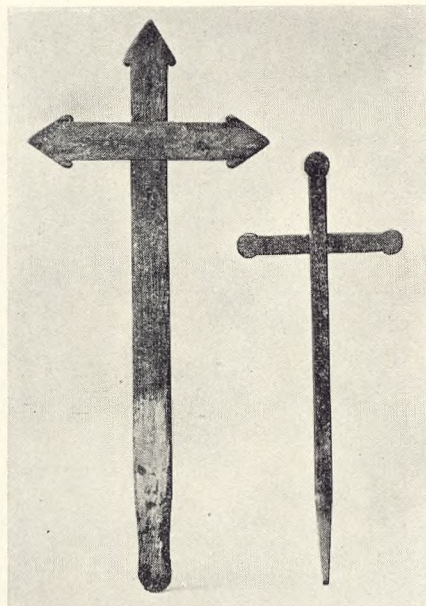
Af Forstelærer H. C. Frydendahl

(Fortsat fra Side 56)

Et særlig primitivt, men i al sin Simplehed virkningsfuldt Kors af denne Type fandt jeg for en Snes Aar siden ved *Krarup Kirkegaard*, Sydfyn, hvor det øjensynlig nylig var fjernet fra Graven. Det leder med al sin Tarvelighed Tanken hen paa de middelalderlige Nordbokors fra *Herjolfsnæs* i *Grønland*. Jeg indsendte det sammen med et andet lille Trækors fra samme Kirkegaard til *Svendborg Amts Museum*. Det er 84×34 cm, lavet af Fyr, umalet og synes tildannet med en Kniv. Ser vi ikke for os en sørgende Fader staa i sit Huggehus og selv lave Korset til sit kære Barns Grav?

Noget mere dekorativt udformede er et Par Kors, som jeg i 1933 fandt i en Af-faldsbunke ved *Avernakø Kirkegaard*. Navnlig det største af dem har en smuk Form. Det er af haardt Træ og bærer Rester af Maling og paamalet Indskrift.

Det lille Kors fra *Avernakø* er af Fyr



og har affasede Kanter og cylinderformede Udvidelser som Afslutning paa Korsarmene. Det er sortmalet og forsynet med den Af-dødes Navn.

Den omtalte Udvidelse er paa et Kors fra *Svendborg*, nu i *Svendborg Amts Museum*, paa Vej til at blive et Kløverblad. Dette Kors, der stammer fra 1885, er 110×76 cm (*Armenes* Bredde 12,5 cm) og har været hvidmalet med sorte Bogstaver.

Helt udviklede Kløverblade forefandtes paa Kors paa *Lindelse Kirkegaard*, *Lange-land* (se Fig. 136).

(Fortsættes).

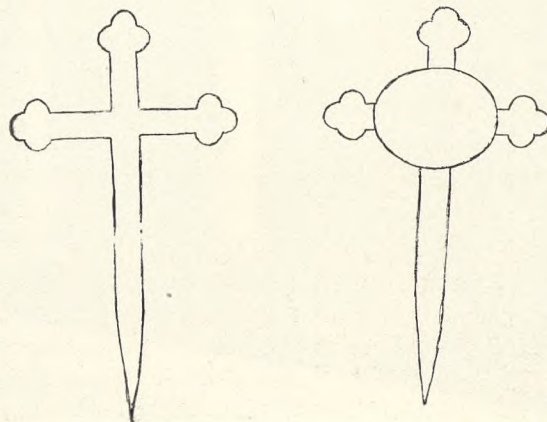
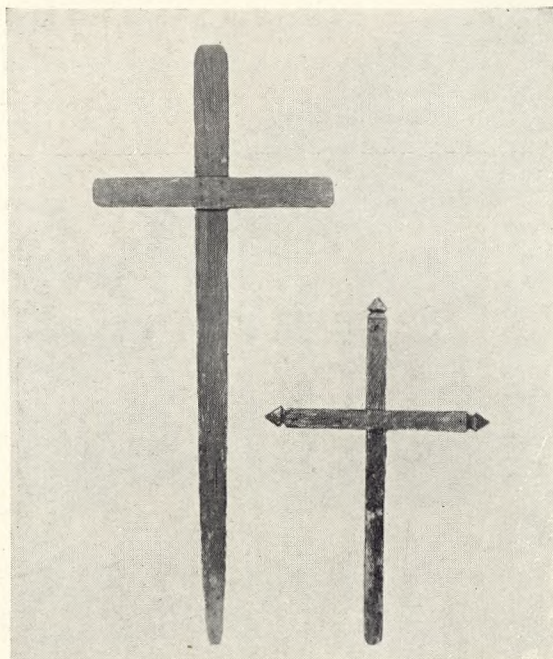


Fig. 135 tv.
Primitive Trækors paa
Krarup Kirkegaard.

Fig. 136 th.
Kløverbladskors
fra *Lindelse*
(C. Klæsøe del.).

Kirkegaardskapel i Odense

Af Kirkegaardsinspektør O. Raahauge-Askegaard

I Modsætning til de fleste andre Byer har Odense aldrig haft noget Kirkegaardskapel, og Begravelserne er derfor foretaget fra Byens Kirker. Kun i Tilslutning til to af Byens Kirkegaarde – Fredens og Korsløkke Kirkegaarde – ligger der Kirker, hvorfor det er naturligt, at Begravelserne sker herfra, saa meget mere som disse to Kirkegaarde hovedsageligt fungerer som Begravelsespladser for de Sogne, de ligger i. Assistenskirkegaarden virker imidlertid som Begravelsesplads for Byens andre Sogne, og i over 125 Aar har Odenseanerne fulgt deres afdøde Slægt og Venner fra Vor Frue og de andre Sognekirker her ud.

Byens Vækst, den stigende Trafik m. m. gjorde efterhaanden denne Ordning mere og mere uheldig, og for nogle Aar siden

besluttede Odense Byraad derfor at bygge et Kapel paa Assistenskirkegaarden, og det overdroges til Odense Byraads Kirkegaardsudvalg at videreføre Sagen. Dette overdrog Arkitekt *Axel Jacobsen*, Odense, at udarbejde et Forslag.

Man ønskede fra Udvalgets Side at faa opført en Bygning med Kirkepræg, men gav iøvrigt Arkitekten frie Hænder. Efter at hans Forslag var vedtaget i Udvalg og Byraad og godkendt af Ministeriet, paabegyndtes Arbejdet i August 1938, og Kapellet indviedes af Biskop *Øllgaard* den 12. Oktober 1939.

Kapellet er opført paa Kirkegaardens vestre Afdeling i nær Tilknytning til Parkeringsplads og offentlig Vej. Pladsen indrettedes ved en Kirkegaardsudvidelse i 1931 med en eventuel Kapelbebyggelse for Øje, og naar med Tiden en Del af de tilstødende Kolonihavearealer er inddraget til Kirkegaard, vil



Fig. 137.
Odense Assistenskirkegaard i Luftfotografi. Kapellet ses midtpaa tilvenstre.

Fig. 138.
Kapellet set fra en
Brøndplads paa
Kirkegården.



Fig. 139.
Viggo B. Jacobsen:
Relief over Ind-
gang til Kapel-
salen.

Fig. 140.
Kapellets
Hoveddør.

Kapellet komme til at ligge omtrent midt paa Kirkegården og med gode Vejforbindelser til alle Sider.

Kapellet er opført af røde, haandstrøgne Sten og forsynet med rødt Tegltag. Taarnet er 29 Meter højt, og i Kapelrummet er der omtrent 13 Meter fra Gulv til Loft. Pladsen foran Hovedindgangen er omgivet af lave Læhaller, der er aabne ind mod Pladsen. I disse Haller, der paa en smuk Maade indrammer Pladsen, er der indrettet Siddepladser, og de er beregnet til at give Ly for Publikum, indtil Kapellet aabnes for Bisættelsestidligheden.

Som det ses af Grundplanen (Fig. 146), er Bygningen opdelt i et stort Forrum til Kapelmodtagelse og med en stor Kapelsal flankeret paa begge Sider af Ligrum og Pyntherum. Desuden ligger der Præsteværelse, Kapelkontor og Opholdsrum for Ligbærere i Tilslutning til Koret og med Indgang fra henholdsvis nordre og søndre Side. Forrummets Mure er opført af gule, haandstrøgne Sten, og over Indgangen til Kapelsalen er opsat et Relief forestillende Døden og Livet (se Fig. 139) udført af Kunstneren *Viggo B. Jacobsen*, Faaborg. I Kapelsalen er Væggene udført i lys Farvepuds og de bærende Piller af gule haandstrøgne Sten. I Salens Baggrund er indrettet et Korparti med Alterskranke og Alterbord, der er opbygget af røde Mursten og bærer et mægtigt Murstens Kors. Korset indrammes af det store Gavlvindue, saaledes at man inde fra Salen paa en overordentlig smuk Maade har Korset staaende med Himmel og Skyer som Baggrund. Gulvene i Forrum og Sal er udført af gule og røde Klinker i Mønster.

Der er 308 faste Siddepladser i Salen. Bænkebenene er forsynet med Tappe, der gaar ned i indstøbte Jernrør i Gulvet. Rensningen bliver derved lige saa let som hvis der var løse Stole, og man undgaar samtidig den Ubehagelighed, som løse Stoles Skubben frem og tilbage medfører. — Iøvrigt er Stolesæderne polstrede og skindbetrukne. Bag ved Sædet er der paa en snild

Maade indrettet Plads til Salmebog og Briller, og under Sædet er der indrettet Plads til Hatten.

De to Ligrum er opdelt i 10 mindre Rum med Plads til een Kiste i hvert Rum. Hvert af disse Smaarum er nummereret, og til hvert Rum hører en Katafalk med tilsvarende Nummer. Kontrollen med at det er den rigtige Kiste, der paa det givne Tidspunkt bisættes, øges med denne Nummerering, og desuden letter det ogsaa paa anden Vis Arbejdet (Henlæggelse af Kranse m. m.). Katafalkene, der er paa Hjul, er beklædte med Linoleum og kantede med Metallister. Gulvene i Lig- og Pynterum er af Terrazzo og har gode Gulvafløb, saaledes at det hele er let at spule med Slange. Der er elektrisk Ventilation med Udsugning gennem Klapper i Loftet.

Over Forrummet findes Orgelpulpitoret. Orglet er forsynet med 2 Manualer og 14 Stemmer. Det er leveret af Orgelbygger *Frobenius & Co.*, Horsens. Medens selve Spilleværket med alle Træ- og Tinpiberne i Almindelighed er gemt bag en Orgelfacade af forlorne Orgelpiber, er det her selve Orgelpiberne, der danner den dekorative Pyramideopbygning (se Fig. 143). I Tilslutning til Orglet findes Værelser for Organist og Kor.

I Taarnet findes Klokkerne, der er leveret af *Klokkestøberiet i Brønderslev*. De drives ved Elektricitet og dirigeres fra Forrummet. Der kan indstilles til Ringning i forskellige Tidsrum rettende sig efter, hvor paa Kirkegaarden Begravelsen finder Sted.

Kapellet opvarmes fra Kælderen, hvor der er opstillet 3 D. F. J. Kedler – 2 større til selve Opvarmningen samt en lille Kedel til Brug om Sommeren til Opvarmning af Vand til Rengøring m. m. I Kælderen er endvidere Rum til Indretning af Krematorium, hvis det skulde vise sig, at det nuværende Krematorium, hvor der kun er Plads til een Kedel, engang med Tiden bliver for lille.

Alle faste Ure i Bygningen drives ved Elektricitet.

Byraadet bevilgede Kr. 344,500 til Byg-



Fig. 141.
Kapellets
Vestgavl.

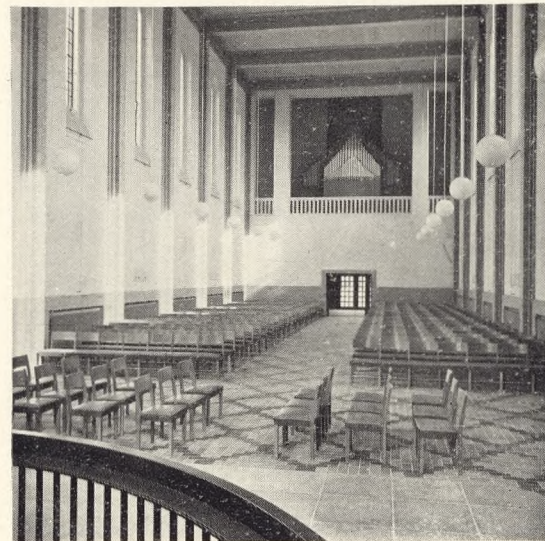


Fig. 142.
Altersiden.
Fig. 143.
Orgelsiden.

Fig. 144.
Søndre Ligrum.

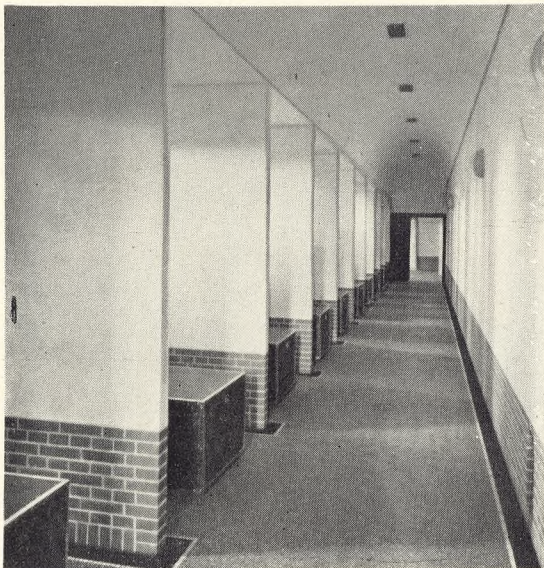
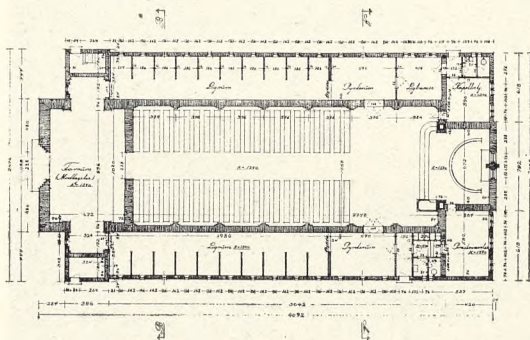


Fig. 145.
Hovedindgang og
Klokketaarn.

Fig. 146.
Axel Jacobsen:
Kapelplan.



ningens Opførelse, Indkøb af Klokker, Orgel, Inventar m. m. Til Vejarbejder, Plantningsarbejder o. l. bevilgedes Kr. 18,800. Arbejderne er gjort færdige, uden at disse Beløb er overskredet.

Ingeniør *M. Gustavsen*, Odense, har projekteret og ledet de tekniske Installationer m. m.

Saa godt som alt Arbejdet er udført af odenseanske Haandværksmestre efter Licitation.

De gartneriske Arbejder omkring Kapellet har været forholdsvis smaa, idet selve den grønne Ramme omkring Kapelpladsen blev lagt allerede i 1931.

Driften af Kapellet har Byraadet ønsket ordnet saaledes, at der saavidt muligt kun bliver een Form for Begravelser, og at Omkostningerne ved Brugen af Kapellet udredes af Kommunekassen.

Til hver Begravelse tilkommer der vederlagsfrit Brugerne følgende Ydelser:

1. Kapellets Benyttelse.
2. Plantedekoration omkring Kisten.
3. Tændte Kandelabre.
4. Orgelspil og Korsang (2 Stemmer).
5. Klokkeringning.
6. Udbringning af Kransene.

For desuden at vænne Publikum til at bruge den almindelige Salmebog i Stedet for de trykte Salmer, man som oftest ser ved Begravelserne, ligger der til Stadighed Salmebøger i alle Stolerækkerne.

Der er ansat en honorarlønnet Organist og 2 Kordamer, og der er fastansat en Kapelbetjent.

I den Tid, Kapellet har været i Brug, er der allerede begravet mange herfra. Det har vist sig, at den store, smukke Bygning, som nogle kalder Begravelseskirke, ikke alene kan danne en overordentlig stemningsfuld og højtidelig Ramme om en Bisættelse, men at den ogsaa rent praktisk set har vist sig særdeles velegnet til sit Formaal.

Bænke og Siddepladser paa Gravsteder og Kirkegaarde

Af Inspektør, Havebrugskand. Chr. Beck Skrydstrup

Der er to Slags Bænke paa Kirkegaardene. Den ene Slags er de Bænke, som de private Gravstedsbrugere selv opstiller paa Familie- eller Linjegravstederne (Fig. 147-149), og den anden Slags er dem, som Kirkegaardensadministrationen bekoster og opstiller (Fig. 150-160) paa særlige Steder, udenfor Gravstederne og til Brug saavel for dem, som besøger Gravstederne, som ogsaa for dem, der kommer paa Kirkegaardens uden at have nogen Grave at se til, og som maaske kun tager sig en Spadsere-tur der.

Størsteparten af Bænke, Stole og de saa ofte anvendte runde Støbejernstaturetter, der anbringes paa Gravsteder, er i Almindelighed ikke til Pryd for dette (jfr. Fig. 147), men man kan dog næppe helt undgaa, at Publikum vil have noget at hvile sig paa.

Sagen er, at Hovedparten af de Besøgende, der regelmæssig ser til deres Afdøde, er ældre Mennesker, som tit er smaatgaaende, og for hvem et lille Hvil er nødvendigt, før de igen begiver sig den ofte lange Vej tilbage.

Det maa være Kirkegaardens Sag ved passende Bænke indenfor de enkelte Gravgaard at skaffe disse Trætte en Hvileplads, og saadanne Bænke kan f. Eks. passende opstilles i Nærheden af Hovedindgangen (se Fig. 155), i Rundinger (se Fig. 160), paa Græsplæner (se Fig. 156) og ved Vandkummer (se Fig. 138); der bør sørges for, at der i det mindste er en Hvilebænk i hver Gravgaard (Afdeling), hellere flere, og der er naturligvis i en bestemt Periode stærkere Trang til Hvilepladser i de Afdelinger, hvor de nye Begravelser foregaar, end i de andre Afdelinger, hvor der kun i Ny og Næ kommer en Begravelse i et Familiegravsted. Paa Landsbykirkegaardene bør



Fig. 147.
Hvide Gravsteds-
bænke med
Ryglæn,
pynter ikke.

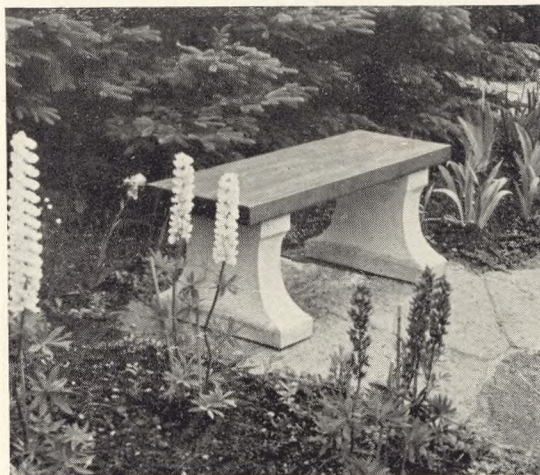
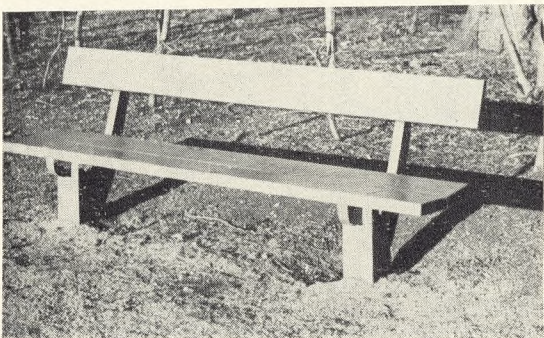
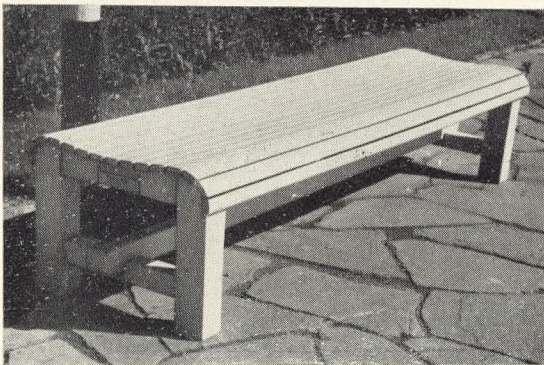


Fig. 148 og 149.
Gravstedsbænke
uden Ryglæn.

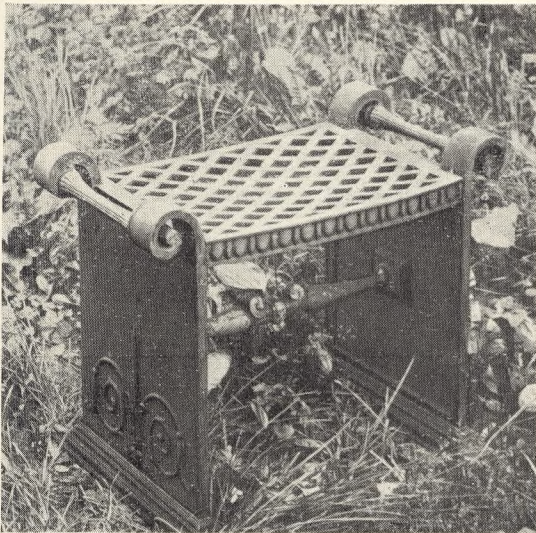
Fig. 150-153.
Hvilebænke fra
Mariebjerg, Essen,
Gladsaxe og
Øregaard.



der ogsaa være flere Hvilebænke, — inde paa Kirkegaarden saavel som udenfor Kirkegaardshæget. De hosstaaende Fotografier viser forskellige Typer paa Bænke; jo flere Hvilebænke, Kirkegaardsledelsen opstiller, des bedre formaar man at hæmme Publikums Trang til at indrette sig Hvilepladser paa selve Gravene; og det kan ikke nægtes, at det kan virke noget utiltalende at se Folk sidde inde paa Gravstedet, — undertiden læsende en Avis. De opstaaende Ryglæn paa Bænke eller Stole (ofte hvidmalede) kan virke ganske ødelæggende paa Udseendet af et Gravstedskvarter, især naar de er til Stede i større Antal (se Fig. 147). Men hvor Kirkegaarden ikke selv opstiller Hvilebænke i passende Antal og paa passende Steder, breder Bænkene paa Gravstederne sig i Antal, og man bliver da let nødt til at kræve visse Bestemmelser for deres Anbringelse.

Bænke med Rygstød burde forbydes, hvor ikke særlige Forhold (saasom paa indplantede Grave) gør sig gældende, da en saadan Bænk, anbragt paa et 3 eller 6 m² Gravsted, i alt for høj Grad dominerer hele Udseendet (se Fig. 147), ligesom den selvfølgelig optager en meningsløs stor Plads af det i Forvejen lille Areal. Selv om en Jerntaburet ikke er nogen Skønhedsaaabenbaring, er en saadan dog den mest uskadelige paa et lille Gravsted. I Helsingborg bruges de endog til fælles Anvendelse i Urnehaven (se Fig. 155). Den maa blot ikke være skinnende sølvbronceret, hvad man desværre ofte ser.

Den bedste Form for Hvilepladser er absolut en Teaktræs eller Egetræsplanke anbragt paa dertil egnede Granitsten eller paa kløvede Sten (se Fig. 148-149). En saadan Bænk er den smukkeste og mest holdbare, idet den kun behøver at stryges med Fernis ca. hvert andet Aar. Bænken kan afpasses efter Gravstedets Størrelse og virker ikke anmassende i Anlægget. Stenbænke bør ikke anvendes, da de er alt for kolde at sidde paa og samler Mos og Lav.



Billedrækken
til venstre:
Fig. 154.
Svensk Taburet af
Støbejern.

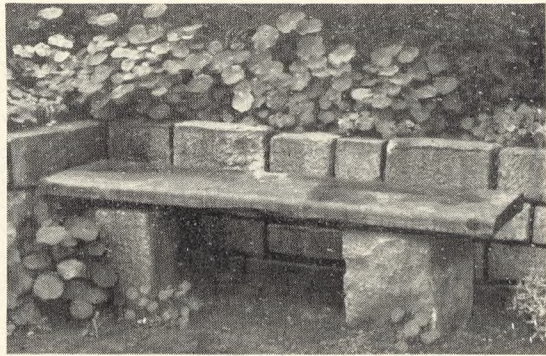


Fig. 155.
Hvilepladser,
Norra Kyrkogård,
Stockholm.

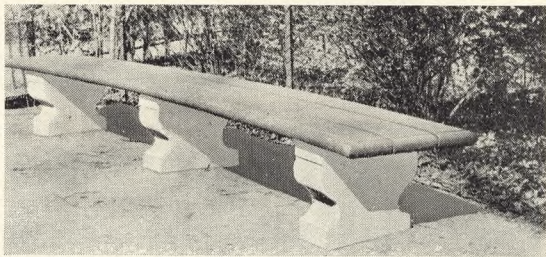
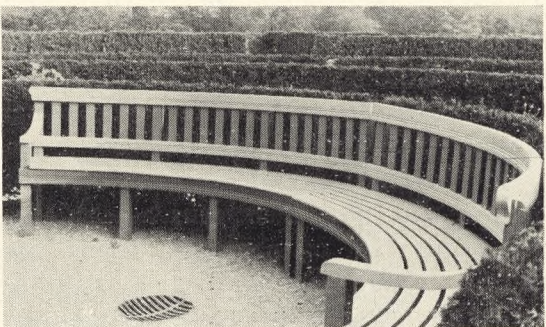
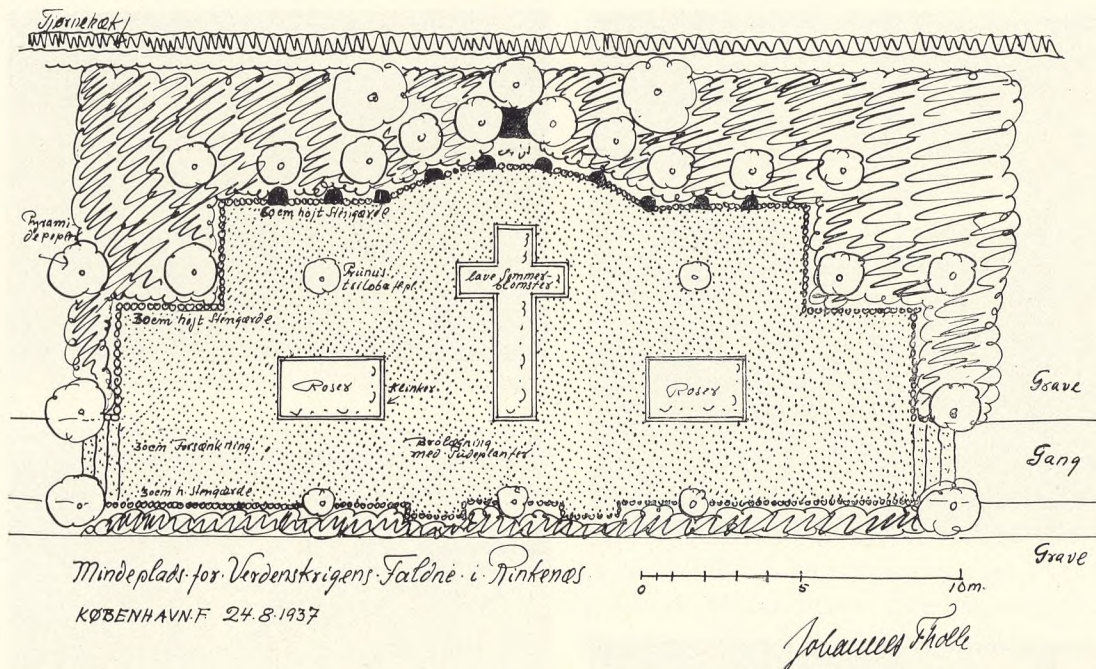


Fig. 156.
Taburetter i
Urnehaven
i Helsingborg.



Billedrækken
til højre:
Hvilebænke i
Rinkenæs (Fig.
157), Frederiks-
berg Have (158),
Reichenberg (159)
og Hørsholm (160).

Fig. 161.
Johannes Tholle:
Projekt til Minde-
plads paa Rinke-
næs Kirkegaard.



Mindehøjen paa Rinkenæs Kirkegaard i Sønderjylland

Af Sognepræst, Provst Frode Beyer

Efter Verdenskrigen 1914-18 meldte der sig en ganske naturlig Trang til at sætte de Afdøde et Mindesmærke i deres Hjem sogn. De fleste af de Faldne laa begravet langt fra Hjemmet — om de overhovedet var blevet begravet —, og kun faa af de Paarørende har haft Lejlighed til at staa ved deres Kæres Grav. I de fleste sønderjydske Sogne vil man da ogsaa nu finde fælles Mindesmærker for Krigens Faldne (se »V. K.« X S. 62 ff.) i Form af et kunstnerisk udført Monument paa en af Byens Pladser, de fleste vel nok paa Kirkegaarden. Flere Steder har man lavet en Slags Gravhøj med de Faldnes Navne, enkeltvis indhugget i Natursten, saaledes f. Eks. i Broager, Haderslev, Holbøl og Rinkenæs.

I Rinkenæs enedes Danske og Tyske om at rejse dette Minde i Fællesskab og i Form af en Mindehøj, og efterhaanden blev det Skik, at man paa Allehelgensdag samledes ved denne Høj og nedlagde Kranse paa den fra Menighedsraadet og Krigsinvalidernes Forening, medens mange Enkeltper-

soner lagde Blomster ved den Sten, hvor deres Mands, Søns, Faders eller Broders Navn stod anført. Ret naturligt var der ogsaa flere, som ønskede at faa deres egen Grav placeret i Nærheden af denne Høj. Tilsidst var det ved at knibe med Plads omkring Højen, og da samtidig Beplantningen paa Højen delvis var blevet ødelagt af nogle høje Træer, enedes man i Menighedsraadet om (efter at der var givet en Gave til Formaalet) at lade Havearkitekt Johannes Tholle udarbejde en Plan til Omlægning af Højen og dens Omgivelser.

Desværre var det paa Grund af de allerede anlagte Grave ikke muligt i hele sit Omfang straks at gennemføre den Plan, der vilde skabe en meget stor Samlingsplads foran Mindesmærket (Fig. 161); men der er dog allerede nu skabt en meget smuk og stemningsfuld Plads (Fig. 162), som ad Aare kan udvides. Foran den store Midtersten er der Plads til de større Kranse, der fra Tid til anden nedlægges her; og de enkelte Sten er føjet sammen ved en lav Mur

af Natursten, tilvokset med Stenhøjsplanter, og her er der Plads til de Blomster, som Slægtninge gerne vil anbringe. I Midten af Pladsen er anlagt et stort Kors, beplantet med Roser. Vejen forbi Mindepladsen er paa begge Sider afbrudt med et Par Trin, saa man ikke mere kan gaa tankeløst forbi dette Sted, men stemmes til Andagt og Eftertanke. Med faa Midler er det saaledes lykkedes at skabe noget af den Ro og Værdighed, der altid bør omgive et saadant Minde for vore Kære.

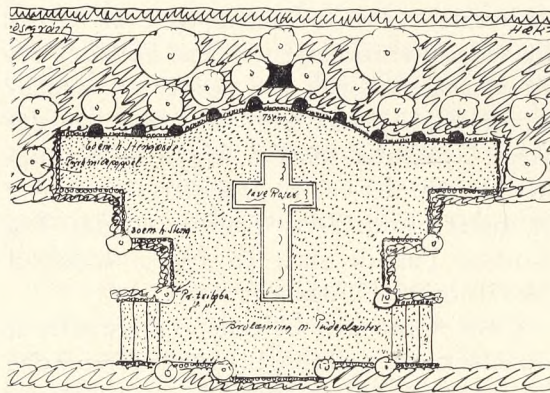


Fig. 162.
Plads til Mindeplads paa Rinke-næs Kirkegaard.

De faldt for Finlands Frihed og Nordens Enhed

I Brynene af de uendelige Skove, ved Bredderne af de utallige Søer, i Ødemarke eller i Ly bag Stengærdernes Kirkegaardshegn ligger Ofrene fra Finlands Frihedskamp 1918. — Feltmarskallen fra denne Kamp udtaler, at Krigen af 1939 er sidste Akt af denne Kamp. Nordiske Brødre folk føler med Finland og nærer det Haab, at de Grave, som den nye Kamp maa bringe det tapre Folk, maa blive faa, og at Ofrene ikke maa blive gjort forgæves.

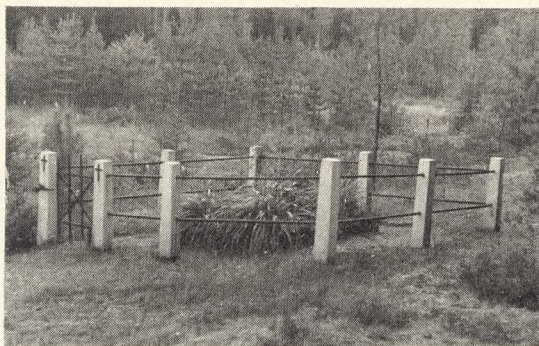


Fig. 163.
Finsk Frihedsgrav fra 1918.
Foto: J. Th.

Trægravmæler fra den fynske Øgruppe

Af Førstelærer H. C. Frydendahl

(Fortsat fra Side 64)

De bar undertiden en oval Plade, der frembød Plads til fyldig Indskrift. Lærer C. Klæsøe, Humle, der har lavet Ridsene af dem, oplyser, at den Slags var meget almindelige paa Lindelse Kirkegaard til noget efter 1870, da de efterhaanden afløstes af Jærnkors af omtrent samme Form, men oftest uden Plade, eller af Gravstene.

En særlig fint udformet Korsarmsafslutning findes paa et Kors, der har staaet paa Bogbinder Fr. Wilh. Milos († 1844) og Hustrus († 1845) Gravsted paa den nu nedlagte St. Knuds Kirkegaard i Odense og nu opbevares i Fyens Stifts Museum, Odense (se Fig. 164). Motivet er her ikke et Klø-

verblad, men maa vel siges at være den franske Lilje. Helt overraskende forekommer dette ikke paa en betydende Borgers Grav i den By, i hvis Segl dette Motiv optræder. Bemærkelsesværdig ved dets Form er ogsaa Udvidelsen af Korsarmenes Skæringsparti. Museumsassistent Svend Larsen, der imødekomme har stillet Fotografi og Beskrivelse til Raadighed, oplyser, at selve Korset er 162 cm højt og 119 cm bredt. Det staaer paa en 76 cm høj firsidet Sokkel af sammensinkede Bræder. Korsets Randpartier er paa Forsiden ophøjede som en Liste, og paa Armenes Endepartier sidder ornamentale Jærnbleslag, hvoraf de to

er bevarede. Paa Sokkelens tre Sider er der ligeledes Jærnornamenter. Paa Forsiden ses en staaende Engel, der holder en nedadvendt Fakkell. Paa hver Smalside har der været Symboler for Tro, Haab og Kærlighed, hvorfra det ene nu mangler. Gravmælet er malet brunt. Dets Bagside er glat. Paa Korsets Forside staar en fyldig Indskrift med forgyldte Bogstaver.

Dette Gravmæle betegner Toppunktet af kunstnerisk Udvikling blandt de forefundne Trækors fra fynsk Omraade.

Den Korsarmsafslutning, der forekommer paa et Kors paa *Marstal* Kirkegaard, maa vel snarere kaldes en Udartning end en Udvikling. Hver Korsarm er her forsynet med en ny mindre Korsarm, saa der fremkommer et korsset Kors. Ydermere er det bebyrdet med en Indskriftsplade paa Hovedkorsets Midte.

(Fortsættes).

Nogle stedsegrønne Planter

Af Gartnerassistent Willy F. Hansen

De Prydplanter, der udbydes til Salg, findes i saa mange Arter og Varieteter, at kun Specialister i Plantekendskab kan være fuldt fortrolige med deres særlige Egenskaber og Kulturkrav. Og det nye, der kommer frem, er det endnu sværere at vurdere.

Det er derfor forstaaeligt, at der gaar en vis Tid, inden virkelig gode Planter opnaar den Udbredelse, de bør have. Undertagen herfra er selvfølgelig Planter, der er saa iøjnefaldende, at de maa ses af alle og enhver, eller Planter, der er i Besiddelse af særlig straalende Egenskaber. Som Eksempel kan nævnes den forholdsvis nye *Polygonum baldschuanicum*, der nu omtrent findes i hveranden Have.

De følgende Linier er en Opfordring til at prøve nogle af de Planter, der fortjener at plantes mere.

Berberis verruculosa (se Fig. 168).

Væksten er nærmest opret kompakt, dog lidt uregelmæssig, enkelte Grene overhængende.

Grenene, der er stærkt tornede og er opstigende, har paa den yderste Del talrige smukt bøjede Sidegrene. Andre Grene bryder undertiden op som Rodskud, der vokser igennem og ud over de ældre Dele af Planten.

Bladene er 1,5 cm lange, bølgede og tornede, egentlig smaa Udgaver af Ilexblade. Undertiden farves en Del af Løvet smukt rødt om Efteraaret.

Blomsterne er gule, Maj, ret talrige, saa Planten virker som en blomstrende Busk, selv om Blomsterne i sig selv er uanseelige. Frugterne er sorte, men plejer ikke at optræde særlig rigeligt.

Planten er haardfør og nøjsom, taaler Sol og Blæst samt nogen Skygge. Højde 0,75-1,25 m.

Berberis verruculosa taaler Klipping og kan derfor anvendes til Hække, der ikke forlanges altfor friserede.

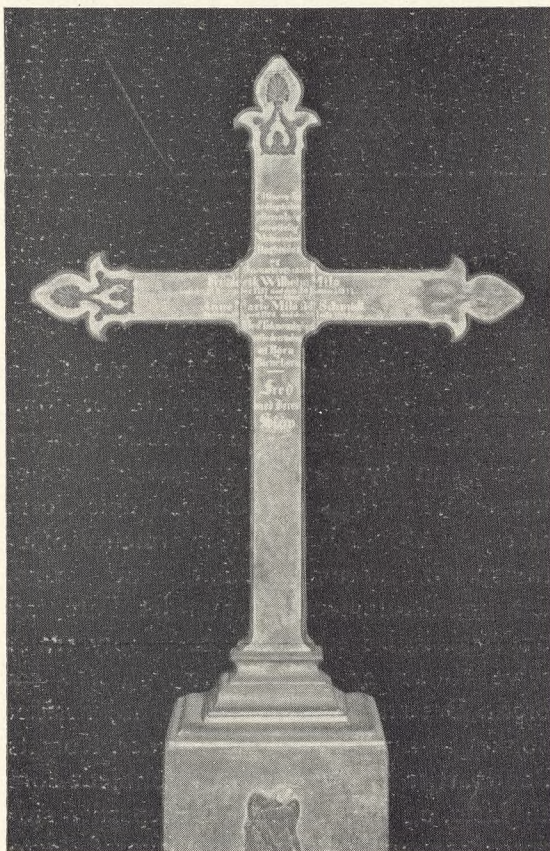


Fig. 164.
Trækors med
Antydning af
Liljemotiver.

Berberis verruculosa er paa Grund af sine mange gode Egenskaber ved at blive anvendt en hel Del, men fortjener endnu større Udbredelse. Det er maaske rigtigst at tilføje, at *Berberis verruculosa* kan formeres under Glas ved halvmodne Skud Sommeren igennem.

Berberis candidula minder en Del om *B. verruculosa*, men adskiller sig herfra ved, at Væksten er svagere, i alle Dele mere behersket. Bladene er lysere baade paa Over- og Underside; de er smalle, indtil 3 cm lange. Og da *B. candidula* har tættere og langsommere Vækst, kan den danne mere sirlige Hække. De unge Planter virker lidt spinkle, men har man Tid til at vente, forvandles de snart til kompakte Halvkugler. Højde 0,5 m.

Berberis Julianae er den store Broder blandt de her nævnte stedsegrønne *Berberis* (se Fig. 165).

Grenene er næsten lodret opstigende, paa den øverste Halvdel besat med næsten vandrette Sidegrene.

Bladene er indtil 5 cm lange, 1 cm brede. Tornene er indtil 6 cm lange, hvidgrønne, derfor stærkt synlige og dekorative. Højde 1,6 m. Haardførhed synes upaaklagelig. Anvendes enkeltvis eller i fri Plantning; den kræver dog betydelig mere Plads end de to førstnævnte *Berberis*.

Planterne er ofte podede paa Underlag af *Berberis vulgaris*, der ofte giver Rodskud; derfor maa man sørge for at fjerne Vildskud snarest muligt.

Cotoneaster microphylla (se Fig. 167).

Væksten er udbredt opret, uregelmæssig. Grenene er ofte stærkt krydsende. Barken er næsten sort.

Bladene er elliptiske, 1 cm lange, næsten sortgrønne, stærkt glinsende, næsten som de var lakerede. Frugterne er til Gengæld matte, store og meget holdbare.

Højden er sjældent mere end 1,25 m.

Paa Grund af den uregelmæssige Vækst virker *C. microphylla* helt anderledes end de andre lave *Cotoneaster*. Taaler stærk

Beskæring og kan derfor muligvis anvendes til brede Hække. Haardførheden er desværre ikke saa stor som ønskelig; paa kolde vaade Jorder kan Skudspidserne fryse lidt ned. Taaler en Del Skygge og megen Tørke.

Lonicera pileata er en næsten stedsegrøn *Lonicera* med udbredt, dog ikke krybende Vækst (se Fig. 169).

Grenene er først opstigende, bøjer sig saa næsten vandret ud. Sideskuddene er talrige, delvis forgrenede. Bladene er elliptisk, lancetformede, ret talrige, mørkegrønne og blanke. Blomsterne er uanselige. Frugterne er violette, men optræder sjælden talrigt. Højde 30-50 cm.



Fig. 165.
Berberis Julianae.

Fig. 166.
Pachysandra terminalis.

Plantens fornemste Egenskaber er, at den taaler endog megen Skygge; den er yderst hardfør og nøjsom. Anvendelig til lave Hække og til Bunddække.

Veronica cupressoides hører til de lave træagtige Veronica.

Grenene er oprette, let udadbøjede, stærkt forgrenede, og Sidegrenene forgrener sig stærkt. Grenene har de første Aar samme grønne Farve som Bladene, der er ganske

smaa, skælagtige. Af disse forskellige Grunde faar *Veronica cupressoides* et mosagtigt eller rettere cypreslignende Udseende.

Paa Grund af den stærke Forgrening, de grønne unge Grene, den passende villige Vækst og sidst, men ikke mindst, Evnen til at taale stærk Beskæring, maa *Veronica cupressoides* egne sig fortrinligt til Smaahække. Kravene til Jordbund er beskedne, Sol og Blæst taales godt. Dog kan man vist ikke sige, det er en Skyggeplante. Højde 0,50-0,75 m.

Pachysandra terminalis (se Fig. 166) er en ca. 20 cm høj Plante, der nærmest maa betegnes som en stedsegrøn Busk, men Stænglerne er dog ikke egentlig træagtige. De er lidt nedliggende, senere opadstræbende. Bladene er lyst grønne med et svagt gulligt Skær; de samler sig nærmest i en Slags Roset i Grenspidsen. Blomsterne fremkommer i Skudspidserne i Maj-Juni, men de er afgjort uanselige.

Pachysandra terminalis breder sig ved Rodskud, der bryder frem nær ved Plantens ældre Dele og derved dannes snart et smukt Tæppe. Rodskuddannelsen er dog ikke stærkere, end at Planten kan anvendes til Kantindfatning.

Pachysandra er i sig selv ikke særlig anseelig; det, der giver den Værdi, er dens utrolige Evne til at taale Skygge og Tørke; det er egentlig ikke saa ofte, de to Egenskaber optræder samtidig hos en Plante.

Pachysandra trives tilsyneladende godt paa forskellige Jorder; det, der passer den daarligst, er svær Lerjord og stærk kalkholdig Jord.

Om Formeringen skal meddeles, at *Pachysandra* kan formeres ved Rodstiklinger, ved Deling og ved Stikning af halvmodne Skud i August samt ved modne faste Skud i September og ved urteagtige Skud i Juni.

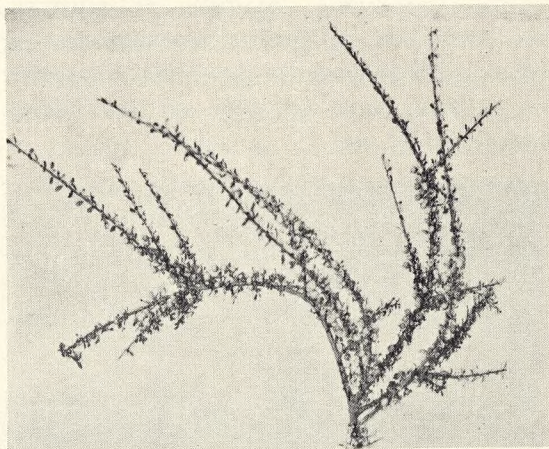


Fig. 167.
Cotoneaster
microphylla.

Fig. 168.
Berberis
verruculosa.

Fig. 169.
Lonicera
pilata.



Fig. 170.
Ligfærd for Matthias
Madsen, den første
danske Frivillige, der
faldt i Finlands
2. Frihedskrig.

De faldt for Finlands Frihed og Nordens Enhed

Ved den tragiske Afslutning af Finlands 2. Frihedskrig, som bragtes i Fredslutningen paa Ulykkesdagen den 13. Marts 1940, mindes vi med Ære de 6 Danske, der satte Livet til for Ideer, som det demokratiske Norden stedse har sat højest. Deres Navne er: *Matthias Madsen, Fritz Rasmussen, Erhard Frijs, Hans Fenger, Knut Kalmberg og Heiner Christensen.* – Hverken disse Mænd eller deres ligesindede Frønder fra Norge og Sverige kan have udgydt deres Blod forgæves i Finlands hvide Krig.

Fig. 171.
Chopins Grav.



Père Lachaise

Af Tegneren Helge Outze

I den østlige Del af Paris, mellem de to store Arbejderkvarterer: Charonne og Ménilmontant, ligger Frankrigs berømteste Kirkegaard: »Père Lachaise«. Den største i Paris og næst efter Pantheon det Sted, hvor de fleste berømte Mænd og Kvinder hviler. I Udstrækning fylder den dobbelt saa meget som Assistens Kirkegaard i København. Det ejendommelige Navn »Père Lachaise«, der paa Dansk betyder »Stolefaderen« stammer fra en fransk Gejstlig, Skriftefaderen *François d. Aix de*, kaldet »le père Lachaise«, der i det 15. Aarhundrede havde en Landejendom paa den Høj, hvor nu Kirkegaarden ligger. Dengang laa Højen et godt Stykke uden for Byen, nu ligger den klemmt inde mellem rygende Fabriksskorstene, Boulevarder og Arbejderboliger. Lige uden for Indgangen ligger Metrostationen *Père Lachaise*.

Ved Indgangen fik man et Kort over Kirkegaarden af en elskværdig Kirkebetjent, der omhyggeligt indtegnede den nemmeste Rute paa Kortet og med Pile angav, hvor de forskellige Berømtheder laa. Følgende den blaa Blyantsstreg begav man sig paa Vandring rundt i den store Kirkegaard, der var saa stille og fredelig, at man uvilkaarlig nød det. Spektaklet fra Paris' Boulevarder hørtes som et svagt Ekko. Ellers var den eneste Lyd en Gøgs Kukken i Trætoppene.

Vejen, man gaar paa, er brolagt, med Fortove og Kantstene paa hver Side. Gravene ligger paa hver Side af Vejen som smaa Huse, eller rettere Kapeller, nogen Steder ligger de meget tæt. Over Døren staar Familiens Navn: Familie *Colin* o. s. v. Et Sted staar Døren aaben, og man ser en lavbenet Bestol med rødt Sæde, en Hylde hvorpaa der staar et Crucifix og en Vase med kunstige Blomster og et Billede i oval Ramme. Det er indhyllet i et ejendommeligt lilla Lys, der fremkommer, naar Solen skinner gennem Glasmaleriet i Gavlen. Nu svinger den blaa Blyantsstreg til højre og man staar kort efter

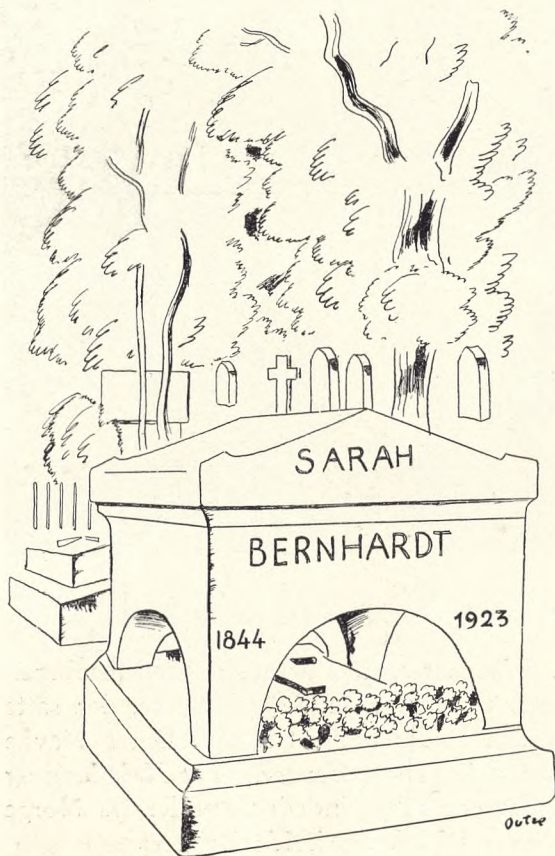


Fig. 172.
Sarah Bernhardts
Grav.

ved Komponisten *Rossinis* Grav, Komponist til den berømte Opera »Barberen i Sevilla«. Foran Døren laa der en Buket friske Blomster. Ellers ser man næsten ikke Blomster paa »Père Lachaise«, og de faa, man ser, er oftest kunstige. Efter at have beundret det meget smukke »*Monuments aux Morts*« for de faldne i Krigen (se Fig. 177), stiger man op af en stejl Trappe og drejer til højre. Denne Del af Kirkegaarden er næsten helt tilgroet af Buskads og gamle Træer med forvredne Stammer. Vedbendranke slynger sig mellem Gravene og opad de gamle Stammer. De tætte Trækroner foroven skjuler Dagslyset, — kun smaa Solpletter paa Jorden røber, at Solen skinner. Her ligger den verdensberømte Komponist *Chopin* begravet. *Chopin* var Polak, men døde i Paris. Hans Gravmæle forestiller en ung Kvinde, der sidder bøjet over en Lut. Det er meget smukt. Snart efter er man ude i Dagslyset igen. Vejen stiger stadig, og nu er man i »*Chemin Moliere et La Fontaine*«. Gaden har faaet Navn efter de to berømte Digtere, der hviler her Side om Side. Paa Dyrefabeldigteren *La Fontaines* Grav ser man en lille polisk Ræv, der sidder og drejer Hovedet og ser op i Træerne, den minder én om den berømteste af *La Fontaines* Fabler: Ræven og Druerne eller paa Dansk Ræven og Rønnebærrerne. Oversat til Dansk lyder Fablen saadan:

»En Ræv, der lusked om
med slunken Mave, kom
forbi et Sted, hvor modne Druer,
der rødmede i Solens Luer,
hang højt til Vejrs paa et Stillads.
»Ved sure Druer er der ingen Stads!
Jeg gider ikke; det er alt for meget Mas!
lød Mikkels Ord. Han slikked sig om Munden
og svansed vigtig ind i Lunden.
— Var Mikkal ikke klog i Grunden?

Franskmændenes kunstneriske Sans foræ nægter sig ikke paa Père Lachaise. Mange Gravmæler er udsmykket paa en original og kunstnerisk Maade. Enten i Form af et smukt Relief eller af en fritstaaende Figur. Mange Steder ses det katolske Symbol: Den døende



Fig. 173.
Molieres og
La Fontaines Grav.



Fig. 174.
Det katolske Symbol.
(Den døende Pelikan
mader sine Unger).

Fig. 175.
Mellem Père
Lachaises Grave.

Fig. 176.
Typisk fransk Grav

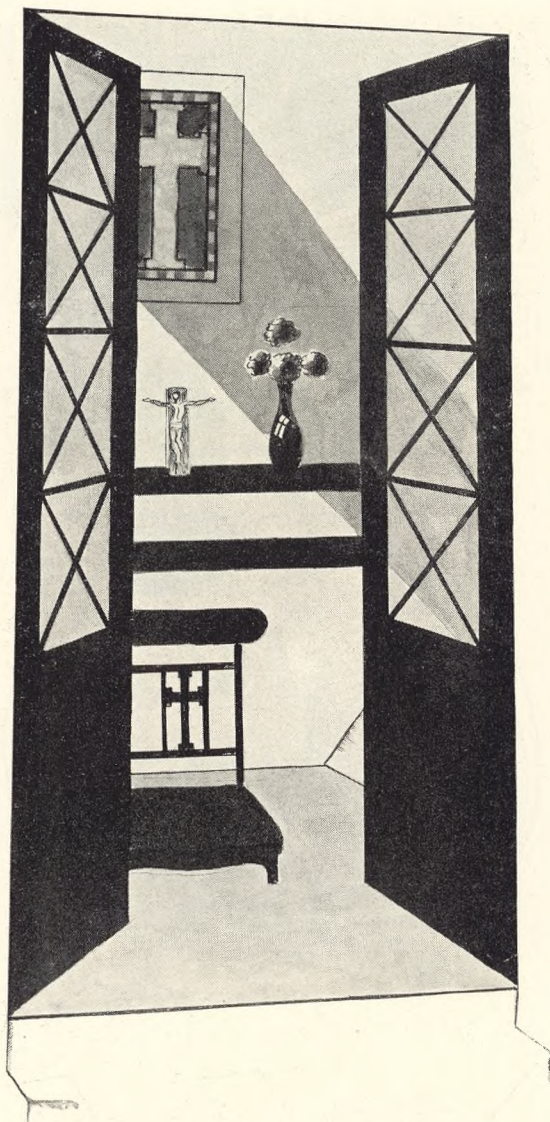


Fig. 177.
P. A. Bartholomè:
Aux morts.



Pelikan, der mader sine Unger. Hist og her ser man kæmpemæssige Monumenter, der i Betragtning af, at det er Gravmæler for ganske ukendte Mennesker, virker pralende og næsten frastødende. Berømthederne hviler gennemgaaende i mere beskedne Grave. Helt oppe paa Toppen af Pére Lachaise ligger det store Colombarium med de lange udvendige Urnemure (se Fig. 110). Hver Urneplade er smykket med Blomster og et Billede af den Afdøde. Tæt herved ses den store, jødiske Skuespillerinde *Sarah Bernhards* Grav. Bagest i Kirkegaarden ligger de store Krigsmonumenter for de belgiske og italienske Soldater, der faldt paa fransk Side i den forrige store Krig. Ikke langt herfra ligger Forfatteren *Oscar Wilde* begravet, — den engelske Digter, der inden sin Død blev døbt og salvet af en katolsk Præst, før han blev bisat paa Pére Lachaise. Man er nu naaet Kirkegaarden igennem paa langs, men mangler meget endnu. Efter Opsynsmandens blaa Blyant paa Kortet gaar man ned ad »*Avenue de la Nouvelle Entre*« og kommer til *Bizets* Grav, — Komponisten til den udødelige Opera »*Carmen*«. Her hviler ogsaa den store franske Forfatter *Balzac*. En lang Række store Malere ligger i denne Del af Kirkegaarden. Bl. a. *Eugen Delacroix*, *Louis David*, *Gericault* og *Ingres*. Paa Rækværket omkring et Soldatermonument fra den fransk-tyske Krig i 1871-72 er der hæftet en Række Plader med Staaltraad. Paa hver Plade er der Kræmmerhuse med kunstige Blomster og et udvisket Soldaterbillede. Det er ikke for Faldne fra den fransk-tyske Krig — men for Faldne fra Verdenskrigen. De Efterladte har paa denne Maade et lille Minde om en Søn eller Fader, der ligger et ukendt Sted i Nord Frankrig, — ægte fransk Skik.

En Klokke ringer, Kirkegaarden lukker, og man styrer mod Udgangen. Lidt efter sidder man i Metroen og kører mod *Strasbourg-Sct. Denis* efter at have tilbragt et Par nerveberoligende Timer paa Pére Lachaise.



Fig. 178.
Parti fra Kirchnüchel
(Østholsten).
Foto: Harry Maasz.

Landsbykirkegaardenes nærmeste Omgivelser

Af Havearkitekt Johannes Tholle

Oprindeligt er Landsbykirkegaardene som Regel placeret meget smukt i Landskabet, og vidste vi ikke andet, maatte man let komme til at tro, at vore Forfædre udelukkende havde lagt landskabelige Synspunkter til Grund for deres Placering af Kirker og Kirkegaarde. Ofte højt beliggende og dominerende Landskabet (som paa Fig. 180) eller naturligt placeret midt i et Bysamfund eller med et Bysamfund groet op omkring det hellige, viede Midtpunkt (som paa Fig. 178, 179 og 190) er de ogsaa byplanmæssigt placeret overordentlig korrekt. At senere Tidens Jernbanetid undertiden har bragt Forstyrrelse ind i dette Forhold forandrer ikke den Kendsgerning, at Kirken og Kirkegaardens Omgivelser oprindeligt oftest har været helt ideelle.

Ikke heller alle Nydannelser, som Teknik og Kultur har frembragt, har været af det Onde og har ødelagt Billedet af Harmoni. Nok kan i Byerne Støjen fra star-

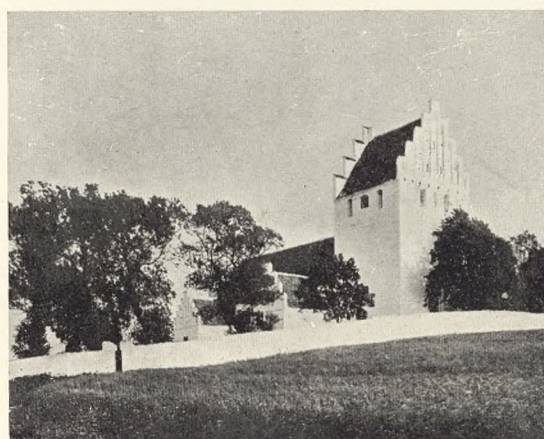


Fig. 179.
Rise Kirkegaard, Ærø.

Fig. 180.
Typisk sjællandsk
Parti.

Fig. 181.
Ensted (Sønderjyll.).



Fig. 182.
Ubberud (Fyn).

tende Biler senere Gudstjeneste og Begravelseshøjtidelighed, — men paa Landet er det knapt saa slemt, blot man tager Tin-

gene ret i Agt. For Eksempel er der ikke opstaaet nogen Vanskelighed ved Anbringelse af den Parkeringsplads, som findes tilvenstre i Midtergrunden paa Fig. 181; Harmonien og Roen i Forholdet mellem Kirkegaarden og dens nærmeste Omgivelser er saavel paa dette som paa det følgende Billede (Fig. 182) saa gode, som det med Billighed kan forlanges.

Men hvor ofte er ikke disse Forhold i vore Dage blevet ødelagt. Trafik, Teknik, praktiske »Krav« og meget andet har gjort, at Autoriteter og Naboer til Kirkegaardene ofte har taget for sig af det Stykke Jord, der tit har henligget som et »Ingenmandsland« (Gadeland el. a.) mellem Kirkegaarden og det dyrkede eller bebyggede Land. Den Tanke eller Bindestrøg, som dette Land har været, har forlenet Kirkegaarden med en vis højtidelig Afsondrethed, som har været velgørende, og dette, at Menneskene har holdt sig paa Afstand, viste, at de havde Ærbødighed for det hellige og Respekt for de Døde og Mindet om dem. Det har ikke gjort noget, at Agerlandet har skudt sig lige ind under Kirkegaardshegnet (som paa Fig. 180), heller ikke noget, at Trafikken er draget ind under det (som paa Fig. 178); men naar vi sammenligner Fig. 183 og 184, som begge stammer fra samme Sted, maa vi indrømme, at her er noget galt. Paa det første er Forholdene anstændige og gode, — her skal Kirkegaarden ganske vist udvides; men dette vil ikke forandre noget i det gode; ser man fra Kirken til den anden Side, — ja, saa er Forholdet hverken anstændigt eller sømeligt. Det Hvide paa Gravmælerne og i det ophængte Vasketøj kan neppe skilles ud fra hinanden, — der mangler den grønne Ramme om Kirkegaarden og det grønne Skjul for Naboernes naturlige, men for Kirkegaardens Forhold saa paatrængende Foreteelser.

Ogsaa Billedrækken tilv. Side 84 viser højst uheldige Forhold, — Tøjtørring, Forsamlingshuse, Pakkasser, Hønehuse, Tankanlæg og meget andet er i Naboskab til Kirkegaarden lige saa generende for Kirke-

gaarden som for Naboerne, — begge til Plage og Ubehag. Det er for mange med en vis landøkonomisk Indstilling maaske fristende at »udnytte« Jorden til sidste Kvadratmeter, og tilsyneladende kan det være økonomisk. At det ikke er økonomisk for Kirkegaardsstyrelsen og Menighedsraad at give Naboer Brugsret (omend kun til Leje) af de nærmeste Omgivelser, viser Omkostninger ved mange Kirkegaardsudvidelser tydeligt, og faar Brugerne først Hævd paa et Areal, medfører det ofte meget ubehagelige Kalamiteter af juridisk og moralsk Art, naar Kirken skal drage Nytte af Arealet.

At det baade æstetisk og praktisk er højst uheldigt at have generende Naboskab til Kirkegaarden, kendes alt for ofte; men desværre syndes der mindst lige saa ofte derimod. Eftergivenhed overfor Ønsker, der fremstilles beskedent og pænt, kommer tit til at staa Menighedsraadet dyrt, og een Gang skæmmet er det meget vanskeligt at faa saneret Omgivelserne. Det kostede saaledes overmaade mange Penge at faa frilagt Jellingehøjene, — og det kostede desuden megen Ulejlighed og Ubehag. Mangfoldige andre Steder trænges der til en Fritlæggelse af Kirke- og Kirkegaard ved Bortfjernelse af det generende, — mange andre Steder kan man endnu forebygge Kalamiteter, og det bør være magtpaaliggende for de nyvalgte Menighedsraad at sætte ind paa dette Felt: At skaffe Kirken og Kirkegaarden passende anstændige, sømmelige og værdige Omgivelser, — at fjerne generende Bebyggelser eller Virksomheder og Forhold og at hindre at nye fremstaar og kommer til at virke ødelæggende.

Som Eksempel paa, hvor man itide heldigt har grebet ind, skal nævnes Faxe. Paa en »ledig« Plads mellem Byen og Kirkegaarden omgikkes man med Planer om Opførelse af en Benzintank, der utvivlsomt var bleven til stor Mispryd for Pladsen og som ubetinget kunde gøre langt mere Nytte og ligge paa et meget mere passende Sted end netop her. Menighedsraadet forpurrede

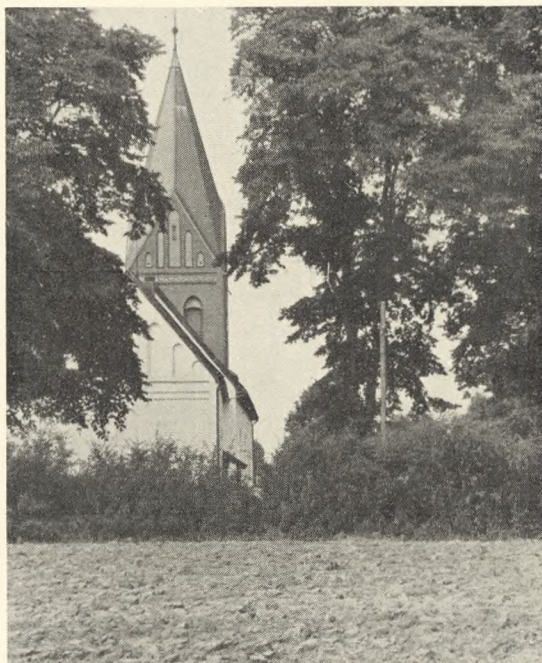


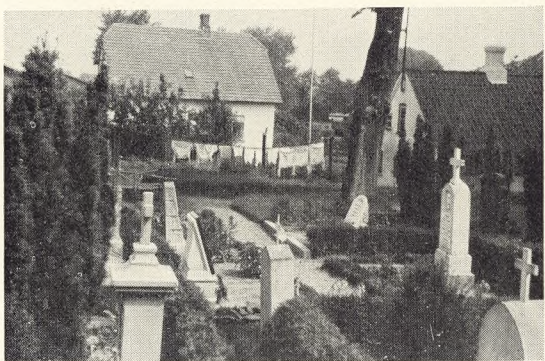
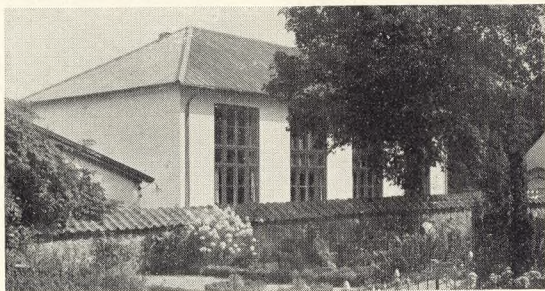
Fig. 183 og 184.
Ullerup (Sønderjyll.).



denne Plan ved at erhverve Stykket og med store Bekostninger indhegnede man det med en Mur af Faxe-Kalksten (se Fig. 189 Side 84 th.), og der formedes et beskedent Anlæg indenfor Muren.

Hvor Forholdene tillader det, kan meget rettes blot ved Tilplantning af et passende

Fig. 185.
Ullerup.
Fig. 186.
Hjørlande.



Areal. Den grønne Kirkegaardsfront udadtil er et naturligt Motiv og Element i Kulturlandskabet i det agerdyrkende Norden, og smukkere Ramme end Syrenhegnene over Kampestensmuren eller hvor Hestekastanjerne paa Kirkegaarden gaar i eet med Præstegaardshavens mange Træer, — det skal man vist lede efter. Her er Værn imod Uro, og her er Pladsen udnyttet rigtigt.

Hvis nogetsteds et Samarbejde mellem Menighedsraad og Sogneraad vil være paa sin Plads, saa er det paa dette Felt, — Interesserne turde være fælles og Opgaven den samme: At skabe de værdigste, smukkeste og bedste Omgivelser for Kirken og den Plads, der er viet til Forældres og Slægternes Hvile og Minde.

Maatte der i disse ufredsomme Tider blive gjort et godt Arbejde paa dette fredelige Felt, saa Harmoni, Fred og Ro i endnu højere Grad end før kan komme til at præge vore Landsbykirkegaardes nærmeste Omgivelser.

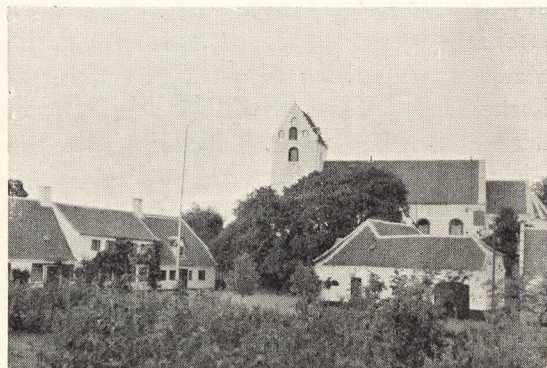


Fig. 187.
Ullerup.

Fig. 188.
Brøndbyvester.

øverst th.: Fig. 189.
Faxe.

nederst th.: Fig. 190.
Lindelse (Langeland).

En Stigevogn til Brug ved Klipping af Stammehække

Af Inspektør O. Raahauge-Askegaard

Assistenskirkegaarden i Odense har ca. 4000 løb. m. Stammehække af Lind, der skal klippes hvert Aar. Da der ligger Gravsteder omtrent ind under Hækkene, vil det sige, at man kun paa almindelig Vis kan klippe Hæksiden mod Gravstykkerne ved at stille Stigerne paa selve Gravstederne.

Disse forskellige Vanskeligheder gjorde det ønskeligt at faa en bedre Arbejds metode, og jeg fik da den Tanke, at det maatte kunne lade sig gøre at lave en Stigevogn med Bøjler ind over Trætoppen og med en Slags Bærekurv i Bøjlerne, hvorfra saa Hæksiderne ind mod Gravstederne kunde klippes.

Arbejdet med Udførelsen af Stigevogn blev overdraget Smedemester Petersen, Sdr. Boulevard 96, Odense, og takket være hans store Interesse for Arbejdet og tekniske Dygtighed lykkedes det os at faa en Stigevogn, der fra Starten fungerede upaaklageligt. Oprindeligt var selve Jernstativet monteret paa et Trælad, men i Fjor skiftede vi dette ud og erstattede det med et Jernlad. Størst Vanskelighed voldte Bæreladet, idet det var nødvendigt at kunne svinge det ud, naar der drejedes om Hjørner. Forhjulenes Styretøj lavedes efter nogenlunde samme Princip som Styretøjet paa Statsbanernes Perrontroljer. For at kunne klippe saavel de tyndere som de tykkere Stammehække er der to Sæt Bærebøjler for Løbebroerne, hvorpaa Folkene staar under Arbejdet.

Stigevognen har vist sig som et overordentlig nyttigt Redskab, der forlængst har indtjent sig (vi fik den i 1933). Der arbejdes i Almindelighed 4 Mand paa den og endvidere 1 Mand ved Oprivning m. m. Paa de lige Strækninger bliver de to Mand paa Bæreladet paa deres Pladser ogsaa under Flytningen. Een Mand styrer under Flytningen, og de to Mand skubber Vognen frem — i daarligt Føre ved Hjælp af et Par Jernvugtere.

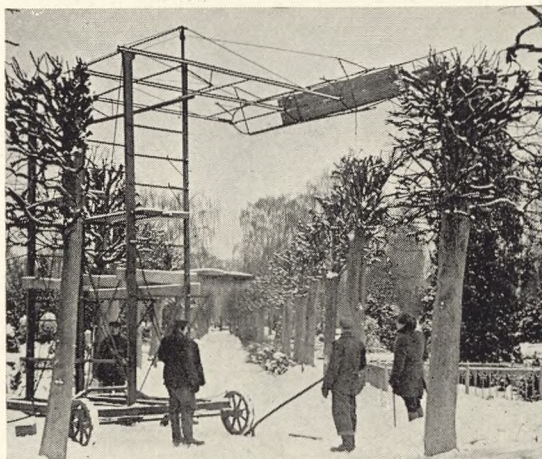
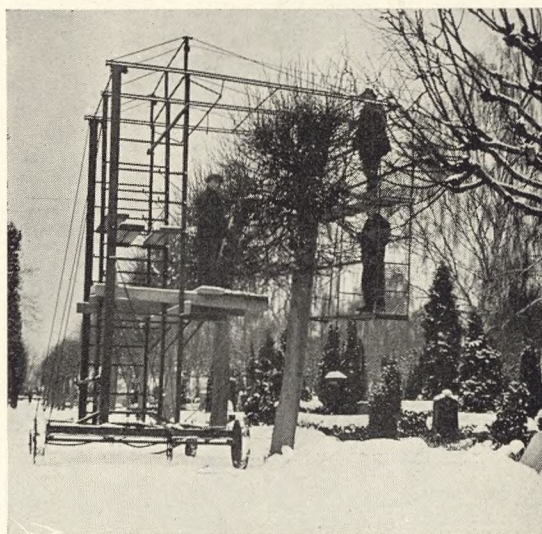


Fig. 192—194.
Stigevogn, Odense.

Fig. 195.
Kapel paa Solbjerg
Kirkegaard.

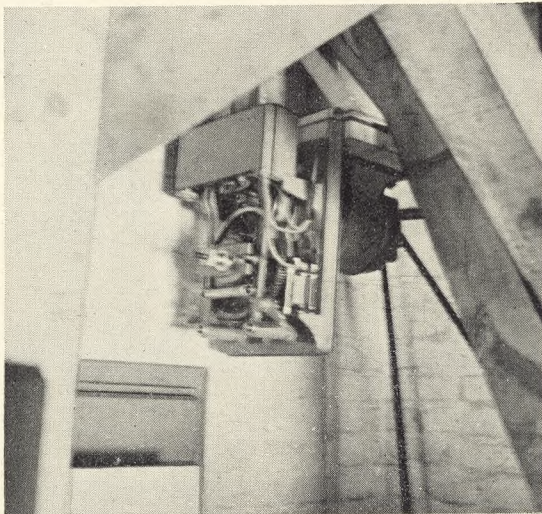
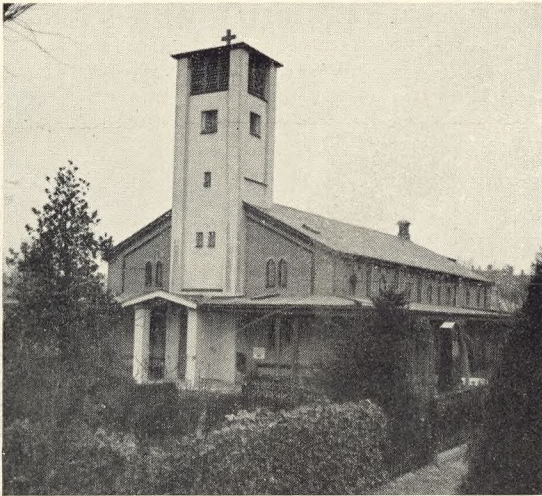


Fig. 196 og 197.
Anordning til
elektrisk Klokke-
ring sammesteds.

Elektrisk Ringning ved Begravelser

Af Overassistent, Havebrugskandidat A. Hilsoe

Vi lever i Teknikkens Aarhundrede, og flere og flere Funktioner glider fra at være Haandarbejde over til at blive udført maskinelt. Ogsaa inden for Kirkegaardsdriften har Teknikken fundet Anvendelse, om end heldigvis kun i det smaa. Jeg tænker her paa Sænkeapparaterne, der anvendes ved Bisættelse i Krematorier, Ligbrændingsovnene og nu ogsaa Klokke-ringningen.

Enhver Kapel eller Kirkeklokke kan sættes i Sving ved Klokke-ringmaskinen, forudsat den tilstedeværende Elektricitetsforsyning er indrettet ogsaa paa Motordrift. Selve Maskinen, som anbringes i Taarnet i umiddelbar Nærhed af Klokken, bestaar af en lille, men meget sindrig konstrueret Motor, der med et Kædetræk er forbundet til et stort Svinghjul, som er paamonteret selve Klokkeakselen. Den startes ved et Tryk paa en af de Kontakter, der er bekvemt anbragt forskellige Steder i Kapellet, og giver straks Klokken et kraftigt Udsving til den rigtige Svinghøjde og vedbliver ved smaa, kortvarige Impulser at holde Klokken i den engang fastsatte Svingning, indtil Strømmen afbrydes, ved at man atter trykker paa Kontakten. Herved udløses en Bremsaanordning, og Klokken standser efter ganske faa Slag. Elektricitetsforbruget er meget ringe, for nogle faa Ører pr. Time, og Anlægget er forholdsvis driftsikkert, saa Ringningen kan passes af Kapelbetjenten samtidig med, at han assisterer ved Bisættelsen.

En af de første Kirkegaarde, der fik elektrisk Ringning, var Søndermark Kirkegaard paa Frederiksberg (1921); siden har bl. a. Mariebjerg Kirkegaard i Gentofte og Solbjerg Kirkegaard, Frederiksberg, ogsaa faaet det. Af andre Klokker her i Landet, der drives ved lignende elektriske Maskiner, kan nævnes Jesuskirkens i Valby, Raadhusklokkerne og Vor Frelsers Kirkes Klokkespil.

De nye Kriges Grave

Skønt af en hel anden Art end Verdenskrigen og indtil Midten af Marts, da disse Linier skrives, uden Kampe og væsentlige Dødsofre paa de daværende Fronter, har ogsaa de nye Krige krævet deres Soldatergrave i Tusindtal, — navnlig i Polen og i Finland.

Mens den finske Hærledelse havde gjort det til Regel og Praksis, at de Faldne førtes til deres Hjemegns Kirkegaarde, har den tyske Hærledelse befalet, at Soldaterne skal jordes i Enkeltgrave, men sammen med deres Kammerater i Kirkegaarde paa eller ved Slagmarkerne. Bestaaende Kirkegaarde fra Verdenskrigen er udvidet med dette for Øje, eller Begravelserne er foretaget i Parker ved de polske Godser. Ved Hæren er ansat Gravofficerer m. v., som tager sig af dette Spørgsmaals praktiske Ordning. — Billedet viser Arbejdssoldater ved en af den nye Krigs tyske Grave i Polen.

Foreningen for »Kriegsgräberfürsorge« samarbejder med Hærledelsen.



Fig. 198.
Tyske Soldatergrave
ved Bromberg i Polen
(21. Oktober 1939).

Trægravmæler fra den fynske Øgruppe

Af Forstelærer H. C. Frydendahl (Fortsat fra Side 74)

Inden Omtalen af Korsene afsluttes, skal det anføres, at der undertiden ses Kors, der aabenbart er lavet i det særlige Øjemed at bære en Krans. For en Menneskealder siden saas ofte paa Gravene Kranse af Glasperler. De kunde være lagt ned paa selve Gravtuen, men var ofte ophængt paa et Kors. Et saadant fandt jeg for en Snes Aar siden ved Krarup Kirkegaard og indsendte det til Museet i Svendborg. Det er 48×31 cm, lavet af firkantede Egelister med pyramideformede Spidser, indenfor hvilke der sidder smaa Jærnkroge til Fastgørelse af Kranzen.

Helt uden Sidestykke er vistnok et usæd-



Fig. 199.
Gravmæle fra
Herringe.
Foto: Aage Jørgensen.

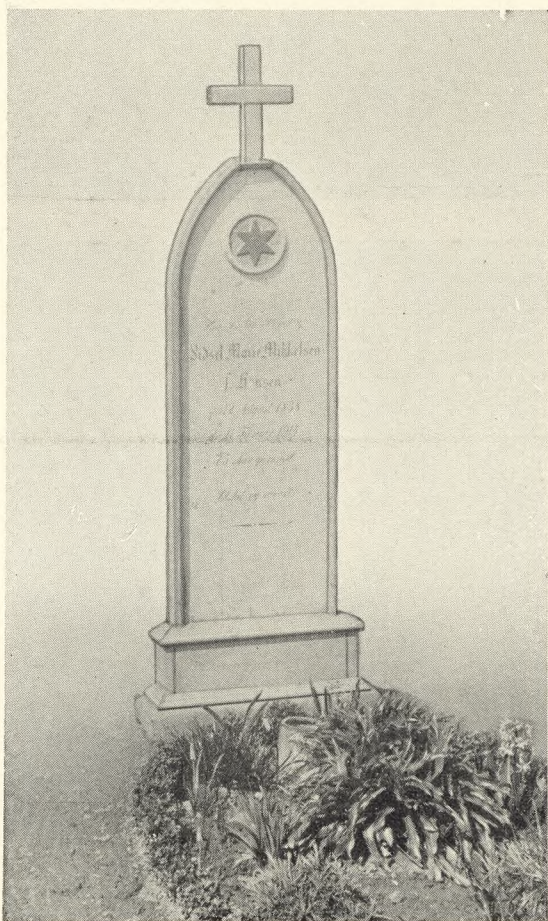
vanlig lille og beskedent Trægravmæle, der i Sommeren 1936 blev fremdraget ved *Herlinge Kirke*, Midtfn, af Tegneren *Aage Jørgensen*, København. Det bestaar kun af en lille firkantet Pæl, der foroven er afrundet som en halv Cylinder og lige under denne Afrunding bærer lignende Rundinger, saa der fremkommer en oval Flade, hvor paa er fastgjort en Jærnblikplade med Indskrift; denne fortæller, at den gravlagte er død saa sent som 1906. Det hele minder om en enkelt Arm af et Kløverbladskors og er da egentlig heller ikke større; det har kun raget ca. 30 cm op over Jorden og er kun 22 cm bredt (se Fig. 199).

Dernæst de *pladeformede* Trægravmæler. Den simpleste Form af disse er maaske

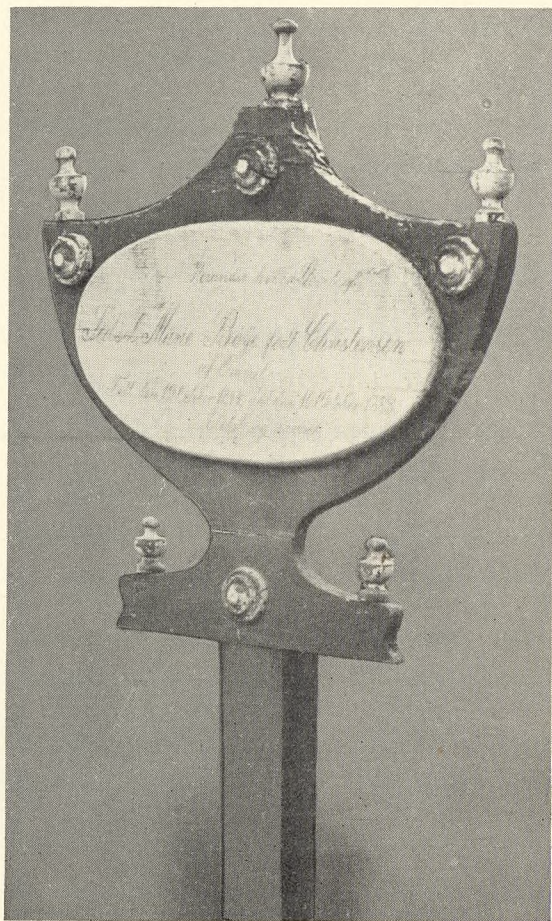
antruffet paa *Rise Kirkegaard*, *Ærø*, af *Johs. Tholle* i 1929 (Fig. 200). Det er rejst tidligst i 1914, men betegner ikke nogen høj Udvikling af denne Gruppe. Det ligner mest af alt en gotisk tilspidset Nummertavle, forneden hvilende paa en ordinær Sokkel og foroven endende i et Kors.

Vi finder dog ogsaa paa *Ærø* ejendommelige og rigtig kønne Gravmæler af denne Gruppe. *Marstal Kirkegaard* kan endnu opvise nogle (Fig. 201). Et Par staar paa den gamle Del af Kirkegaarden med dens mosbløde Græstæppe og er af god Virkning mellem de bevarede Rester af den gamle Tilplantning. De er prægede af Empiretidens Smag for stilfulde Vaser eller Urner og for guirlandeslyngede Afslutninger.

(Fortsættes).



tv.: Fig. 200.
Trægravmæle fra
Rise (Ærø).
Foto: J. Th. 1929.



th.: Fig. 201.
Trægravmæle fra
Marstal.
Foto: J. Th. 1928.

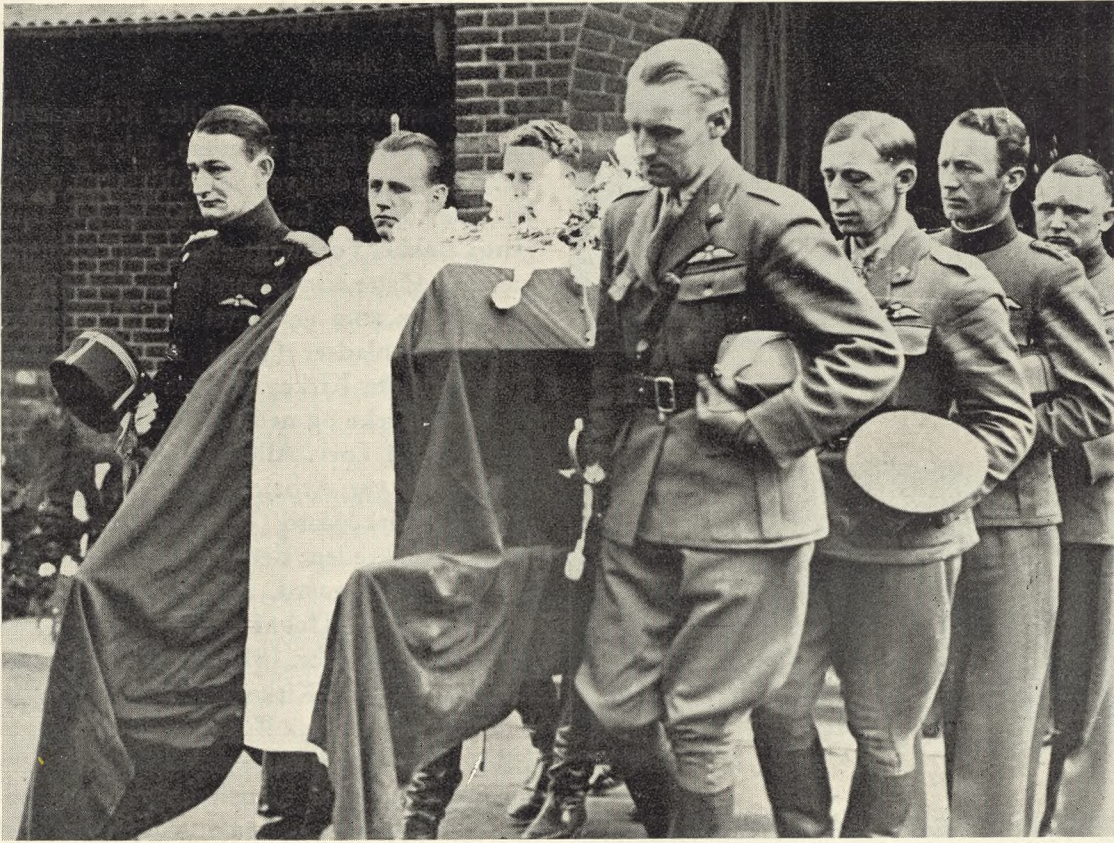


Fig. 202.
Flyverløjtnant Godt-
fredsens Jordefærd
paa Garnisons Kirke-
gaard, København.

De faldt den 9. April 1940 for Danmarks Land og Folk

I trofast Opfyldelse af deres Pligt som Vagt om Danmark faldt d. 9. April i Kamp de danske Soldater: P. J. Andersen, G. F. Brodersen, V. Godtfredsen, H. Hansen, J. Hansen, C. G. Jørgensen, J. Jørgensen, F. P. K. Nielsen, B. C. Poulsen, N. M. Schmidt, P. Søgaard, F. Vesterby og C. H. Vous.

I Dagsbefalingen 12. April udtalte Chefen for Generalkommandoen W. W. Prior bl. a.: »De Ofre i Blod, der er ydet, har ikke været forgæves. De har vist for alle, at den Enkelte var rede til at ofre alt for sit Land«.

Ved Mindegudstjenesten i Sønderborg Kirke 14. April udtalte Pastor Halfdan

Høgsbro bl. a.: »Jeg bad i Tirsdags om, at Blomsterne maatte blive taget bort fra Altret; de var Festens Tegn og passede ikke til vor Sorg. Blomsterløst er vort Alter, som danske Sind er det nu. Men vore Lys vil vi holde brændende . . . «.

Som det Danmark, der var før d. 9. April, er blevet et andet, maa ogsaa de Sind og de Kaar, hvorunder vor Forenings Arbejde fortsættes, nødvendigvis blive anderledes. Men maa vi end sande Carsten Hauchs Ord fra »Knud Lavard« om, at

»Oh Danmark, paa Rænker Du aldrig Dig forstod, det har Du tit betalt med dit reneste Blod«,

saa har vi dog stadig Lov at haabe paa en ny Fremtid for Land og Folk.

Fig. 203.
Flisegang,
Nordre Kgd.

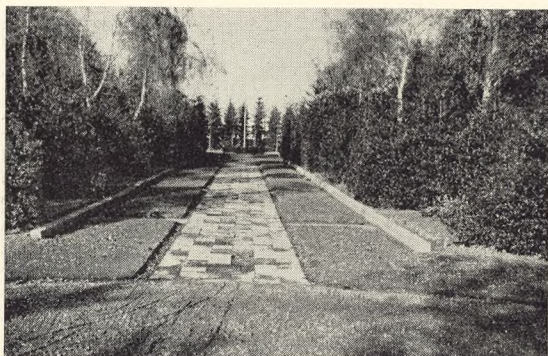


Fig. 204.
Fællesgrav,
Nordre Kgd.

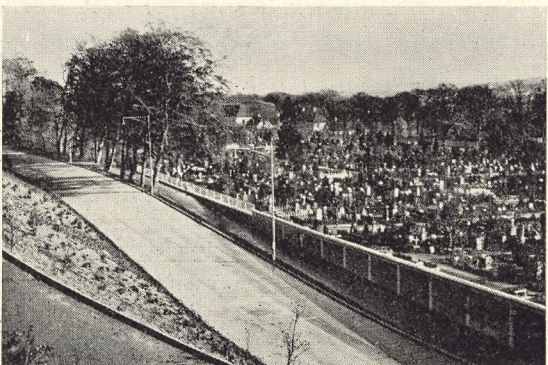


Fig. 205.
Allé af Pyramidealm,
Nordre Kgd.

Fig. 206.
Udsigt fra Skovbak-
ken over Østre Kgd.

Randers Kirkegaarde

Af Graver A. Arendt

Af Begravelsespladser eller Kirkegaarde har der været flere i Randers, dels ved Klosterkirkerne og dels ved Sognekirkerne, navnlig omkring Sct. Laurentii Kirke paa Laurentii Bakke. Forøvrigt er der paa den nuværende Østre Kirkegaard fundet Levninger af Afdøde, som er flyttet hertil fra andre Begravelsespladser (jevnf. Fig. 214). Den sidst nedlagte Kirkegaard laa omkring Sct. Mortens Kirke og nedlagdes 1812; Pladsen udlagdes til Torv. Allerede paa daværende Tidspunkt var Arbejdet paa Anlæggelsen af en ny Kirkegaard (kaldet »Dødsminde«) langt fremskreden; det var den ældste Del af Østre Kirkegaard, Areal 2,9 ha.

Denne første Del af »Østre Kirkegaard« indviedes 2. Septbr. 1811, og den første, der begravedes paa Kirkegaarden, var Stads-hauptmand *Rasmus Welling*, død 26. April 1811. Da den nye Kirkegaard ikke var færdig, blev Liget af Stadshauptmanden nedsat i Familiebegravelsen i Kirken og først i 1812 flyttet til Kirkegaarden. Paa den ældste Del af Østre Kirkegaard hviler mange af Datidens betydelige Mænd, bl. a. Apoteker *C. Faith*, død 1818, og Plantør *V. Schaldemose*, Skovbakkens Grundlægger, død 1848 (se Fig. 212). I 1860 maatte man atter skride til Udvidelse af Kirkegaarden mod Øst, og man inddrog da 2,3 ha. Der ligger endnu et lille Kapel eller Lighus paa den ældste Del af Kirkegaarden; men i 1876 skred man til Opførelse af et nyt og efter Datidens Forhold ret stort Kapel med to Korsarme, efter Tegning af Arkitekt *Uldall*; dette er nu bleven for lille til Byen, og man paatænker at foretage en Udvidelse, naar Forholdene tillader det. Denne Del af Kirkegaarden ligger hyggeligt og lunt med Skovbakken som Baggrund. Ca. 50 m nordøst for Kapellet ligger Krigergravene, de danske fra 1864, de tyske fra 1848 og 1864 (se Fig. 213), der viser et Støbejernskors med Inskription over

faldne tyske Soldater. Allerede i 1885 maatte man atter udvide Kirkegaarden, og der indtoges da 3,4 ha.

Østre Kirkegaard er som saadan ikke noget særpræget udover, hvad der altid særpræger en gammel Kirkegaard, de uheldige smalle Sidegange, ofte med høje Grave-lændere, der kan være til stor Gene for Ligfølget, naar Begravelserne foregaar inde i Kvartererne. Skønt det er forbundet med store Vanskeligheder at omregulere en gammel Kirkegaard, lykkedes det dog i Aarene 1928-29 at omregulere et af de yderste Kvarterer, der i sin Tid havde været anvendt til Linie- eller Fattigbegravelser og som saadan ikke kunde fornyes. Nu fremtræder Kvarteret i en lidt mere moderne Skikkelse med bredere Gange, en flisebelagt Rotunde med Rhododendron og Rosengrupper. Midt i Rosengruppen blev der sidste Vinter anbragt en gammel smuk Sandstensobelisk.

Paa Grund af Byens stærke Vækst maatte man omkring 1915-16 atter til at forberede en Kirkegaardsudvidelse; da der nu ikke mere var nogen Mulighed for Udvidelse af Østre Kirkegaard, erhvervede Menighedsraadet et Areal af den Nord for Byen beliggende Eksercerplads, hvorefter der da indtoges 5,5 ha til Kirkegaard, og her blev i Aarene 1917-19 anlagt en smuk, moderne Kirkegaard efter Tegning af Havearkitekt *Erstad-Jørgensen* (se Planen »V. K.« IV S. 32). Denne Kirkegaard indviedes 27. Oktober 1919. Der er paa Kirkegaarden opført et Kapel (se Fig. 210) af røde Mursten efter Tegning af afd. Arkitekt *Jensen-Wærum*. Kapellet er indvendigt dekoreret af Kunstmaler *Rudolf Petersen*. Til yderligere Udvidelse af Kirkegaarden er af Eksercerpladsen reserveret et Areal paa 4,4 ha.

Denne Kirkegaard, der kaldes »Nordre Kirkegaard«, adskiller sig meget i Udseende fra den gamle Østre Kirkegaard, idet den er anlagt med brede Sidegange og lange smukke Alléer; der er tillige en Del Prydplantninger, som i høj Grad forskønner Helheds-



Fig. 207.
Kapel paa Østre Kgd.



Fig. 208.
Ved Muren, Østre Kgd.



Fig. 209.
Klokkestabel,
Østre Kgd.

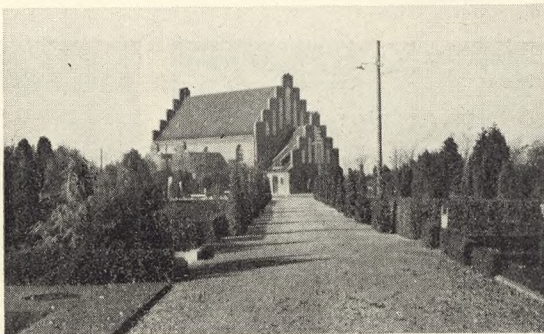
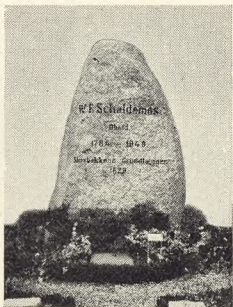


Fig. 210.
Kapel, Nordre Kgd.

Fig. 211.
Gravmæle over de
først begravede paa
Østre Kgd. (1811).



Fig. 212.
Gravmæle over
Plantør Schaldemose,
Østre Kgd.



indtrykket. En smuk Allé af Pyramideelm (se Fig. 205) førende igennem hele Kirkegaardens Længde, ca. 420 m, virker smukt og stilfuldt. Mod Vest og Øst findes to Indgange med Smedejernslaager og monumentale Murpiller.

Der findes paa Nordre Kirkegaard noget vistnok udover det almindelige, nemlig Liniegravpladser, som obligatorisk bliver smukt tilplantede og forsynet med en poleret Granitplade med paagældendes Navn, Fødsels- og Dødsaar.

I den forløbne Tid har det været forbunden med mange Vanskeligheder og store

Bekostninger at faa en Del af Beplantningen til at lykkes, idet Kirkegaarden særlig til at begynde med, da det ret højt beliggende Areal henlaa uden Læ mod Nord og Øst og tildels ogsaa mod Vest, og da Undergrunden, som bestaar af meget svær Ler, under stærke Regnskyl og Tøbrud var udsat for Vandsamlinger, som gjorde Jorden sur og kold. Dette er der nu i det væsentligste raadet Bod paa ved mange og beskostelige Dræningsanlæg, saa at Kirkegaarden nu fremtræder som et baade smukt og hyggeligt Anlæg.

Umiddelbart Vest for Østre Kirkegaard ligger den *mosaiske Kirkegaard*, et Areal paa ca. 1400 m². Denne Kirkegaard indvi- edes allerede 1807 og er nu tildels belagt. Der finder kun meget sjældent Begravelser Sted paa denne Kirkegaard.

Kirkegaardene i Randers hørte indtil 1934 i administrativ Henseende under Menighedsraadene; men 1. Novbr. 1934 overtog Byraadet dem; siden da har de været drevet som kommunale Virksomheder.

Om Bygning af Kapeller og Krematorier

Af Arkitekt Asger Schmelling

Det er ikke længe siden, der herhjemme opførtes et nyt kapel-krematorium af munkersten og med anvendelse af alle de udtryksformer, som hørte middelalderens bygningskunst til. Der er dog anvendt jernbeton i bygningen, og ligeledes findes der installeret de nødvendige toiletter, sænkeanordninger m. m., som en moderne tids krematorier

kræver. Der er saaledes en skarp modsætning imellem stil og funktion. Det hører maaske nok til undtagelserne, at et kapel eller krematorium gives en rent middelalderlig udformning, men selvom dette krematorium ikke skulde være den undtagelse, der bekræfter reglen, kan det dog sikkert slaas fast, at kapeller og krematorier nu har fun-

Fra venstre:
Fig. 213.
Støbejernskors over
tyske Soldater (1848
og 1864).



Fig. 214.
Grav med Rester fra
Sct. Laurentii Kgd.



Fig. 215.
Minde over Kirke-
gaardens Indvielse
(1885). Alle Billeder
fra Østre Kgd.



det deres egen form, — nemlig den form, der fremkommer som en løsning paa de i hvert enkelt tilfælde stillede krav.

Den periode, hvor de første begravelseskapeller paa kirkegaardene blev opført, bar i arkitektonisk henseende præg af uselvstændighed. Alt var laan fra foregaaende slægtled. F. eks. kunde en ejendom med toværelseslejligheder blive maskeret som et barokpalæ, og et vandtaarn blev til et midalderligt vagttaarn med skydeskaar. Det er derfor forstaaeligt, at man ved kapellerne valgte en udformning nær op ad kirkens. Resultatet blev udadtil en mellemting mellem en romansk basilika, et vaabenhus og en landsbykirke, og indadtil et rum, der nok kunde bruges til sit formaal, men ikke passer til dette som handsken til haanden eller som kirkerummet til menighedens gudstjeneste.

Et banebrydende arbejde — et af dem, der har sat skel i udviklingen — er den svenske arkitekt, professor *Asplunds* Skogskapell paa skovkirkegaarden ved Stockholm (se fig. 216, 217 og 224). I det ydre er det en lille bygning med en aaben forhal, fint afstemt efter sine omgivelser: Skoven. Det indre bestaar af et lille intimt rum under en kuppel, hvorfra lyset strømmer ned. Det hele er saa fint udformet efter sin hensigt: At være en ramme om en gruppe sørgende mennesker ved en kiste. —

Ved opførelsen af de første krematorier stod man i endnu højere grad end ved op-

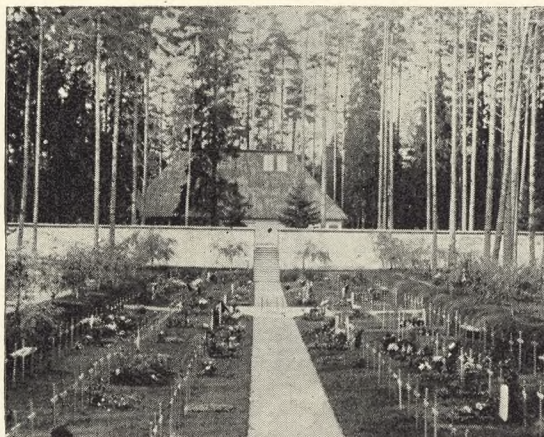


Fig. 216-217.
Kapellet i Skogkyrkogården, Stockholm.



Fig. 218-219 tv. og th.
Det nye Krematorium
i Stockholm.

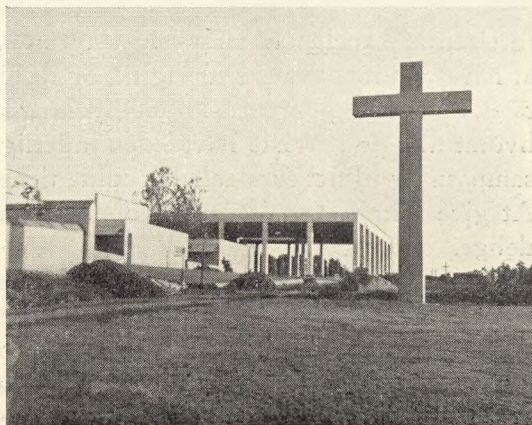
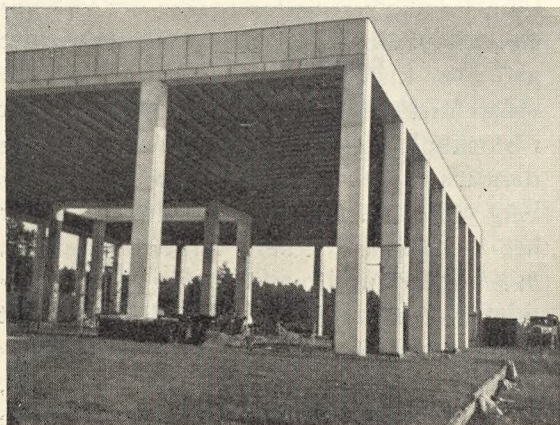


Fig. 220.
Stockholms nye Krematorium under Opførelse.
Foto: J. Th. 1938.

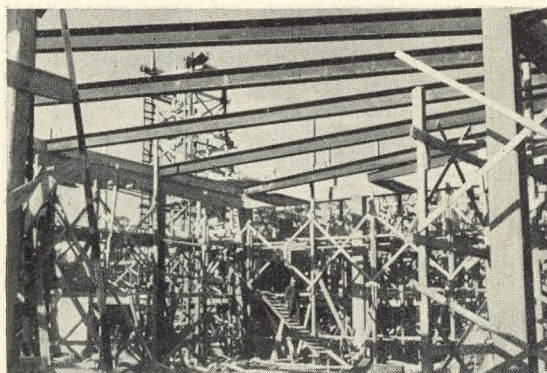


Fig. 221.
Wiborgs Krematorium 1939.



førelsen af kapeller overfør noget nyt uden at have fortilfælde at støtte sig til, og resultatet blev ofte pompøse kuppelbygninger, hvoraf dog de færreste havde den inderlige samspasning til det formaal, de skulde tjene: At give udtryk for det ophøjede, det uendelige.

En afgørende faktor for udviklingen er den popularitet, ligbrændingen i de sidste snes aar har vundet i befolkningen, — en udvikling, der har haft til følge, at der ogsaa i mindre byer er opstaaet behov for

krematorier. Disse mindre anlægs udformning bliver da ganske naturligt den, at kapel og krematorium slaas sammen i en bygning, der baade kan tjene den ene og den anden begravelsesform. De to begravelsesformer behøver begge et ceremonirum, og det har været en vinding i flere henseender, at kirkeministeriet i skrivelse af 3. juni 1925 har godkendt denne indrettelse af kapelkrematorier paa og udenfor kirkegaardene.

Vi vil se paa, hvorledes det er gaaet andetsteds, og benytter 2 eksempler dertil.

Den 1. oktober 1939 indviedes i *Wiborg* (Viipuri) i Finland et nyt kapelkrematorium, tegnet af byens stadsarkitekt. Krematoriet (se Fig. 221 og 223) er helt indbygget i en græsbevokset bakke og har kun en enkelt facademur med indgange fra tilkørselspladsen. Naar man kommer fra hovedvejen, ser man kun et stort, enkelt plankekors over bakken, indtil vejen svinger, og man pludselig staar foran bygningen. Krematoriet bestaar, foruden af de nødvendige tekniske anlæg og rum, af en række ganske smaa kapelsale, der kun har et halvt hundrede siddepladser i hver. Gulv, vægge og loft er beklædt med flammede, gule mursten. Midt for endevæggen staar katafalken, kistens plads. Rummet faar lys fra en konisk aabning, der er dækket af en raaglasplade i loftet lige over kisten. Det tunge materiale paa vægge og loft føles naturligt her, hvor man er nede under jorden. Samtidig fremhæver og forstærker det virkningen af lysaabningen og lyset, der vælder ned over kisten. Dette ovenlys er som en videreførelse af ovenlyset fra Skogskapellet i Stockholm og er jo ogsaa kendt fra Søndermark kapelkrematorium paa Frederiksberg m. fl. st. (se Fig. 222), men det har her en endnu stærkere understregning af, hvad der er midtpunktet i begravelseshøjtideligheden. Paa sidevæggene er anbragt lystemer, og desuden findes et par lamper med venetiansk glas. Stolene er spinkle, franske jernstole med lyse læderbetrukne

sæder. Der spilles i arkitekturen paa modsætningerne: Lys og skygge, fine og grove materialer, det lette og det tunge. Der findes ingen orgel i kapelkrematoriet. Kærelene er et syngende folk, som klarer sig uden musikledsagelse.

Jeg ved ikke om bygningen har faaet denne ydre udformning for derved at danne mindre maal for fjendtlige flyverangreb. Bombesikker er bygningen i hvert fald ikke. Men jeg ved, at da jeg efter den første bisættelse forlod den, kunde jeg ikke frigøre mig for indtrykket af at have staaet overfor noget, som var typisk finsk, — uadtil fattigt, uanseligt og beskedent, saaledes som landet skildres i den finske nationalsang, men indadtil rigt, dristigt og ubundet af traditioner. — Nu er Wiborg ikke mere finsk, og om dette (tidligere Finlands 2det) krematorium endnu bestaar, er ukendt.

Kort tid efter havde jeg lejlighed til i Stockholm at se Asplunds nye, men endnu ufærdige, kapelkrematorium ved skovkirkegaarden (se Fig. 218-220). Det virker saa rigt og stort med sine mange hvide bygningskroppe, der følger terrænets stigen indtil sin afslutning: Den store kapelsal og den store aabne søjlehal. Bygningerne er lagt med fint blik for udnyttelsen af den omgivende naturs skønhed; fortil er der et stærkt kuperet terræn med græs, der fremhæver bakkernes kraftige kurver, og som baggrund har man den høje, mørke mur af grantræer.

Krematoriet har tre kapelsale med ialt ca. 500 siddepladser. Adgangen til den store sal sker fra den aabne søjlehal. I hele kapelsalens bredde findes malmdøre, der kan forsænkes i gulvet og derved kan sætte det indre og det ydre rum i forbindelse, et forhold, der vil kunne være af betydning ved meget store begravelser. I forhallens aabne midte skal senere opstilles en skulptur: Uppståndelsesmonumentet. De tre kapelsale er adskilte ved aabne gaarde, belagt med brudsten. Her er hvile- og ventepladser mellem brogede blomster. Urnegaardene paa skraa-

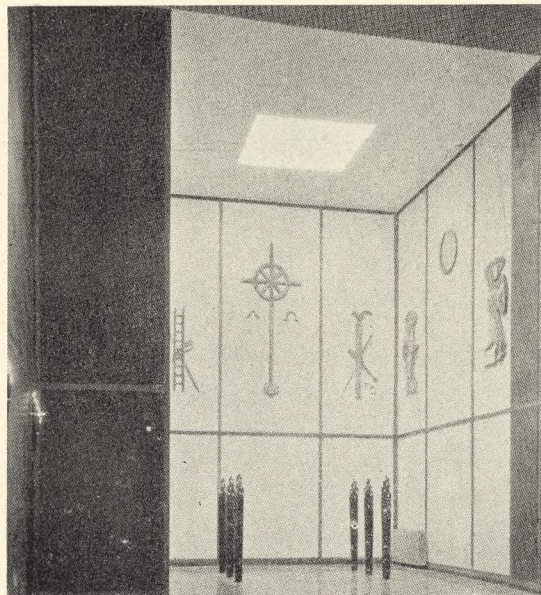


Fig. 222-223. Kistens Plads i Søndermarks Krematorium (Frederiksberg) og i Wiborg Krematorium.



ningen nord for bygningerne inddeles ved hvide urnemure, afdækket med kobber.

Udformningen af bygningens hovedmotiv synes udsprunget fra Skogskapellet. Det er, som om skoven og naturen — med den

Fig. 224.
Skovkapellet i Stock-
holm, set fra
Kistens Plads.



lille lave forhal som mellemlid – trækkes helt ind i kapellet. Træsøjlerne bliver som stammer i skoven. Men det ny krematorium ligger højt og frit paa aaben mark. Derfor maa kontakten med naturen her skabes ved, at en hel endevæg kan fjernes og aabner da for udsigten til landskabet mellem de høje slanke søjler (jevnf. Fig. 224).

Kapellernes indre er dristigt moderne som det ydre, og af en egen enkel skønhed. Endevæggen bag kistens plads er dekoreret med fresker, mosaikarbejde og relieffer. Fælles for alle tre kapelsale er, at baade Planudformningen, den kunstneriske udsmykning og belysningen fremhæver kistens plads som det samlende midtpunkt.

Mens man ved krematoriebyggeri her hjemme synes at nære en vis forsigtighed med at bruge kristne symboler (jevnf. dog bl. a. Undtagelsen Fig. 222) af frygt for at støde anderledes tænkende, er dette slet ikke tilfældet i Finland og Sverige. De to her viste krematorier præges (ligesom adskillige andre) begge af korset, kristenhedens dyrebareste og mest talende symbol.

Skovkapellet og de her omtalte to ka-

pelkrematorier er hver for sig talende eksempler paa, hvad en kunstner og hans medarbejdere kan faa ud af en opgave, naar han bliver stillet *frit* overfor dens udformning. Opgaverne er i hvert enkelt tilfælde løst *indefra*, og at den handling, der skal finde sted i rummet, har været afgørende for bygningens udformning og har præget den indtil de mindste enkeltheder. Samtidig er bygningerne i det ydre afstemt efter omgivelserne paa en saadan maade, at man føler, at de hører hjemme der, hvor de er, og kun der. Som Søndermark og Mariebjerg krematorier i Danmark er de *ærlige*, fordi deres arkitektur røber vor tids teknik og kunnen, (se »V. K.« VI S. 71–80 og XIII S. 32–33). De giver sig ikke ud for at være middelalderlige landsbykirker.

I Landsbykirkens lille simple rum kan vi følge, hvorledes hver tidsalder har føjet sit til det oprindelige, fordi de gamle byggede ærligt; de byggede hver med sin tids stil, fordi det vel faldt dem naturligt at følge de nye byggemaader, efterhaanden som disse naaede hertil ude fra den store verden.

Landsbykirken har desuden i kraft af sin beliggenhed og sin historie sin egen stemning som begravelsesrum, sin egen stille tone. Den kan ikke skabes paa de store bykirkegaarde, og kapellet bliver ikke til en kirke, selv om der er nok saa mange trappegavle paa. Kirke er eet, *begravelseskapel* noget andet. De indvies hver til sit brug. Begrebet »begravelseskirke« er en Umulighed, – det eksisterer ikke (jevnf. Tillægss. 34).

Opgaverne, som arkitekterne faar at løse, er: At skabe rum for ligbrænding og kirkelige begravelser, – rum, hvor sindet vækkes til eftertanke og stemmes til alvor. Denne Opgave kan løses uden at man behøver at bygge kirkeprægede rum, saa vist som Kirken i videste forstand ikke blot er en bygning af sten – men af aand. Opgaven løses *indefra*, og i ærlighed. Dette har Finland og Sverige vist.

Ogsaa i Danmark maa dette kunne vises, nu og i Fremtiden. –

Skulpturer til Urnehaver

Af Havearkitekt Johannes Tholle

Dels som en naturlig Følge af, at de smaa Urnegravsteder med de relativ smaa Gravmæler ofte ligesom kræver et højere, fast Punkt, men navnlig ogsaa for at bringe en vis Propaganda ind i Spørgsmaalet om Valg af Baalfærd, har man navnlig fra lokale Afdelingers Side indenfor »Dansk Ligbrændingsforening« opstillet monumentale Skulpturer i Kirkegaardens Urnehaver, især paa de saakaldte »Fællesgrave« (jevnf. »V. K.« XII S. 29-32).

Hvor det opstillede Monument imidlertid har været forsynet med en Indskrift »Urnehave«, og hvor det saaledes blot har haft til Mission at kundgøre, at »her er Urnehaven«, forekommer dens Anbringelse at være en Misforstaaelse. Urnehaven maa ved sin Anlægsform og Udnyttelse af sig selv kunne præsentere sig som det den er, og Skulpturens Opgave skal ikke være af praktisk, men af æstetisk og etisk Art.

Under Anlæggelse af Urnehaven i Nykøbing Sjælland kom jeg paa den Tanke, at der her kunde være en velegnet Plads til en symbolsk Skulptur, og jeg henvendte mig da til Billedhugger *Elo*, fra hvis Side tidligere var præsteret interessante Arbejder i Tilknytning til Ligbrænding (f. Eks. Askeurner). Billedhuggeren udførte saa i en fransk Kalksten den symbolske Figur, som her er afbildet (se Fig. 225), — en Engel med sammenfoldede Vinger, og smukt afrundet, som den er, passede den ganske fortrinligt til den Plads i Centrum af en cirkulær Urnehave, som var tiltænkt den. Dens Ro og hvilende Holdning symboliserer og fremmer Følelsen af Fred, der paa en ganske ypperlig Maade støtter Anlægget; yderligere alluderer Formen til Urnens afrundede og sluttede Form, og i Vingernes Stilling faar Engelen det stærkeste Udtryk for den beskyttende. At desuden enhver saa efter sin Overbevisning kan lægge et religiøst Motiv deri, siger sig selv, foru-



Fig. 225.
Elos Skulptur i Urnehaven i Nykøbing S.

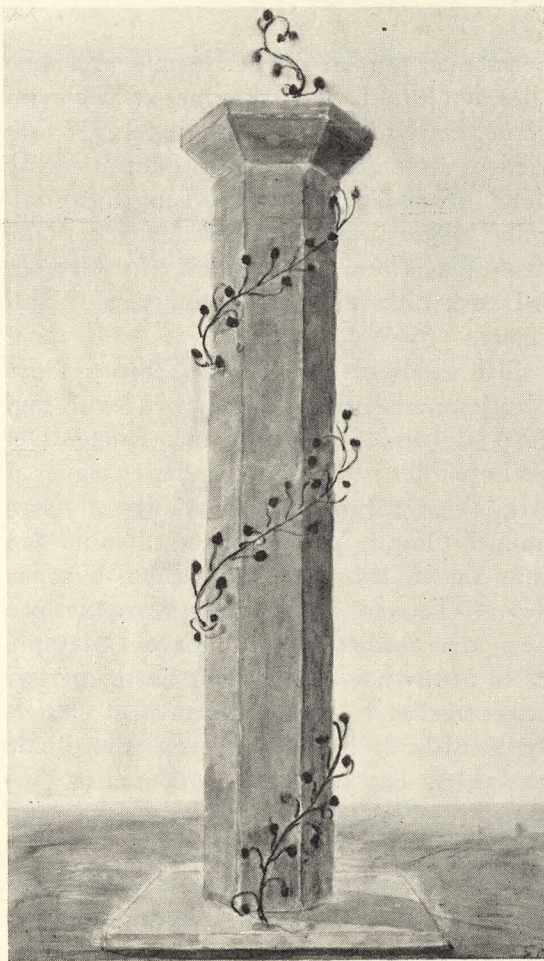


Fig. 226.
Elos Søjle til Urnehaven i Nykøbing S.

Fig. 227.
Arne Bang:
„1940“.



den at man kan tale om den lutrende Flamme eller den lutrede Sjæl, skærmet af Englevingerne. Da Kirkegaarden 26. Sept. 1937 indviedes, vakte den almindelig Beundring, og dette betonedes baade af Stadsingeniør *Malchow Müller* og Pastor *S. Ewaldsen*, der talte henholdsvis som Repræsentant for Giveren («Dansk Ligbrændingsforening») og Modtageren (Menighedsraadet).

Der foreligger nu fra Elos Side et nyt Mindesmærke til en Urnehave (jevnf. Fig. 226) i det andet Nykøbing, paa Falster. Det skal opstilles i en Urnehave, der er tegnet af Arkitekt *Alb. Petersen*. Søjlen bliver af bornholmsk Granit, 250 cm høj, og udenom den snor sig en Bronceranke af Efeu, hvorpaa det er Tanken at indridse Navnene paa dem, der nedsættes i Urnehaven. Netop i dette Motiv har Søjlemotivet (som ellers er brugt rigeligt i Urnehaverne) faaet et særlig værdifuldt Supplement, og idet Blade kan sættes paa i et næsten ubegrænset Antal, sikres Navnene paa de Begravede samtidigt med, at selve Motivet vokser i Yppighed og Fylde. Søjlen er skænket Menighedsraadet af »Dansk Ligbrændingsforening«.

En symbolsk Kirkegaardsskulptur

Af Billedhuggeren Arne Bang

Skulpturelle Arbejder paa Kirkegaardene er som oftest udelukkende henvist til Kæpeller, Portaler o. l. samt til Gravstedernes særlige Omraader. Skulpturer, der ligesom skal samle alle de Dødes Minde i eet eneste Symbol, er ikke almindelige.

En stor, samlende Skulptur er dog rejst paa Syd-West-Friedhof i Berlin, i Helsingfors, paa Vestre mosaiske Kirkegaard i København m. fl. Steder; iøvrigt findes saadanne ogsaa i Urnehaver (jevnf. Artiklen foran). Det maa hilses med Glæde, at ogsaa selve Kirkegaardene faar deres.

Den Figur, Københavns Kommune har købt, og som den har til Hensigt at opstille paa »Vestre Kirkegaard« (Fig. 227), var i sin Oprindelse en Del af et Forslag til Monumentet for faldne Danske i Verdenskrigen 1914-18.

Den Inskription, som nu tænkes anvendt paa Soklen, er enkelt og talende. Kort og godt: »1940«, — et Aarstal, som af flere



Fig. 228.
Krigsbegravelse paa
den gamle Kirke-
gaard i Helsingfors,
December 1939.

Grunde vil være brændt dybt ind i vort Sind og i vor Bevidsthed.

Ejendommeligt at tænke paa, at dens oprindelige Formaal saa snart igen skulde blive aktuelt. Det var dog ikke med den Mulighed for Øje, at jeg tog Opgaven op i stort Format; men Figuren interesserede mig stærkt, baade som Skulptur og, maa-ske mest, som Udtryk for den Tankeverden, der er tilknyttet Døden.

I første Omgang blev den til som Afgangsprøve for Akademiet. Jeg kan her godt tilstaa, at dette mest var, fordi man saa havde næsten ubegrænset Raadighed over Model.

Flere Aar efter, i 1931, tog jeg igen Opgaven op. Efter en gennemgribende Omarbejdelse til Figurens nuværende Form blev den samme Aar tilkendt Akademiets store Guldmedaille.

Figurens Motiv, den Unge døde, vil bortset fra dens oprindelige særlige Formaal, naturligt knytte den til de Dødes Have.

Døden har saa mange Udtryksmaader. Den stærke Realitet har jeg aldrig oplevet;

mit Arbejde er Resultat af den Følelse- og Tankeverden, for hvilken der ikke let kan redegøres. I det væsentlige kan et Par Vers linier, som en sød og klog gammel Kone sagde, da hun saa Figuren, tages som Udtryk for disse:

Nu er Sorgen slukket,
nu er Perlen fundet,
Paradis oplukket,
Døden overvundet.

De nye Kriges Grave

Fra Fronterne ved Petsamo, Salla, Suomussalmi, Suojärvi, Salmi og det karelske Næs er de faldne Finner ført til deres Hjemegns Kirkegaarde og jordet blandt deres Slægt. Forfatteren *Antoine Moller* har herom fortalt, at hvad dette betyder, gaar rigtigt op for En, naar man husker, at skønt Finland kun har det samme Antal Indbyggere som Danmark, er det mere end ni Gange saa stort. Der kæmpedes mellem 30. Nov. og 12. Marts paa ikke mindre end otte Fronter. Tiltrods for at der ikke findes Baner øst

for Uleåborg eller nord for Kemijärvi, faar dog hver By, hver Landsby og hvert Sogn sine savnede Sønner tilbage. Hjemstavns Kirkeklokker ringer; Far, Mor og Venner samles om Baaren, gaar bag Ligvognen, der heroppe er en ganske almindelig Lastbil, pyntet med et lille Grantræ i hvert Hjørne. Men at de kunde begrave deres Døde hjemme beroede dog mest paa, at Tropperne var saaledes placeret, at de hovedsagelig kæmpede omkring de Egne, de stammer fra.

Blandt dem, der bukkede under i Krigens Tid, direkte eller indirekte som en Følge af den, kan vi ikke undlade at nævne den unge Kirkegaardsforstander i Åbo, *Veli Sorma*, og den hæderkronede Leder af Helsingfors' gamle Kirkegaard paa Malm, *Hugo Nyholm*, som begge er velkendt ogsaa i danske Kredse, der arbejder med Kirkegaardskulturens Fremme; Nyholm var Medlem af vor Forening til sin Død, og fra hans Kirkegaard stammer Billedet S. 99.

I den norsk-tyske Krig er norske Faldne

ogsaa jordet paa Hjemegnens Kirkegaarde; men i Oslo er man nu i Gang med at overføre dem, som er bleven jordet i Fællesgrav paa Vestre Gravlund, til en særlig Krigskirkegaard, som indrettes paa den saakaldte Svenskeslette paa Ekeberg. Arbejdet med denne udføres af Firmaet Norske Hager og ledes af Havearkitekt *Hindhamar*. Arealet er paa 90 mål (norsk), men kun en lille Del af det optages af Soldatergrave, højst 400. Et halvt hundrede Faldne er allerede overflyttet til den nye Kirkegaard, som iøvrigt mest vil faa Karakter af en Mindepark. Gravpladserne bliver lagt i Terrasser ned over Sletten, adskilt ved Stenmure og Beplantninger og høje Naaletræer indrammer Omraadet. Enkelte Lysninger i Ekebergskogen tænkes anvendt som Urnelunde.

Lignende Krigskirkegaarde er under Anlæggelse andre Steder i Norge.

De den 9. April faldne 13 danske Soldater (jevnf. S. 89) er alle hjemført til Sognekirkegaardene; 2 af dem er jordet i Odense.

Trægravmæler fra den fynske Øgruppe

Af Førstelærer H. C. Frydendahl.

(Fortsat fra Side 87).

Den samme Vase eller Urne genfindes paa de saakaldte Gravstøtter, der til noget efter 1870 var almindelige paa *Lindelse* Kirkegaard, *Langeland*, blot er den her højt løftet paa en obeliskagtig Støtte. Lærer C. *Klæsøe*, *Humle*, har velvilligt lavet hosstaaende Rids (Fig. 229) og meddelt følgende Oplysninger om en saadan Gravstøtte, der indtil 1871 stod paa hans Farfaders Grav i *Lindelse* og endnu forefindes: Den er lavet af en 5 cm tyk Egeplanke og er 140 cm høj fra nederste Kant af den firkantede Plade og op til øverste Kugles Top. Den øverste Del (Vasen) har Træets Farve, men bærer Mærker af at have været malet hvid. Den nederste Part (den firkantede Plade) har Træets Farve. Kuglerne er sortmalede. Den midterste Del er hvidmalet og bærer en Indskrift med sorte Bogstaver.

Paa *Avernakø* har man indtil for faa Aar siden kunnet finde de smukkeste pladeformede Gravmæler. Her fandt jeg i 1933 et rigt Udvalg i Affaldsbunker og bortgemte Kroge ved Kirkegården.

Denne havde et Par Aar i Forvejen været Genstand for en gennemgribende og haardtændet Omregulering, og efter denne var ikke et eneste af de gamle kønne Trægravmæler paany sat paa Gravene. Jeg fik Lov til at tage af Bunkerne og udvalgte 16, der senere blev fordelt til Museer i *København* og paa *Fyn*.

(Fortsættes).

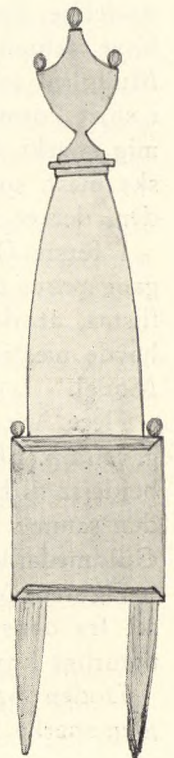


Fig. 229.
Gravstøtte fra Lindelse, Langeland.
C. Klæsøe del.

Foreningen for Kirkegaardskultur — 29. Sept. 1920—1940

Af Biskop, Dr. phil., C. I. Scharling, Ribe

Den 29de September d. A. er det 20 Aar siden, at »Foreningen for Kirkegaardskultur« blev stiftet. Den kom til Verden i en god Stund, d. v. s. paa en Tid, hvor der baade var Brug for den og fandtes Sangbund for dens Tanker. Baade for vore Kirker og for vore Kirkegaarde har det haft den største Betydning, at efterhaanden de allerfleste Kirker med de dertil knyttede Midler er gaaet over til Selveje og dermed til Menighedsraadenes Bestyrelse; det har i høj Grad vakt Menighedernes Interesse for Kirkernes Vedligeholdelse og Udsmykning og dermed ogsaa for Kirkegaardenes rette Stand. Og denne Interesse og Offervilje har bredt sig til mange af de enkelte Gravstedsejere.

Men med Viljen til at gøre noget for Kirkegaarde og Gravsteder fulgte ikke altid Evnen til at bedømme, hvad der skulde gøres. Her traadte den nye Forening til med sin vejledende og raadgivende Virksomhed. Og naar vi nu ser tilbage paa Foreningens 20-aarige Virke, tør vi sige, at dette ikke har været uden Betydning for vore Kirkegaarde. Der er paa mangfoldige Steder kommen Plan over Kirkegaardene, saa de enkelte Gravsteder føjer sig ind i Helheden paa en helt ny og god Maade; man har mange Steder lært at bruge de rette Træsorter til Beplantning, at tage de rigtige baade praktiske og skønhedsmæssige Hensyn ved Anbringelsen af Monumenter og Hegn o. s. v. Vi tør tro, at vor Forening har haft en væsentlig Betydning for hele denne Udvikling, som paa den anden Side ikke havde været muligt, hvis Sagen ikke havde mødt en stigende Forstaaelse i Befolkningen, baade hos Kirkegaardsbestyrelser, Kirkegaardsledere og Gravstedsbrugere.

Foreningens Virkemaade har især været af raadgivende og oplysende Art. Bladet »Vore Kirkegaarde«, Udsendelsen af Smaaskrifter (hidtil syv, det sidste om »Kirkeklokkers Behandling og Vedligeholdelse«),

Udgivelsen af en Kirkegaardsprotokol (hidtil solgt i 925 Eksemplarer), Konsulentvirksomhed, Foredrag og Møder (ved hvilke den Forening tilhørende rige Samling af Lysbilleder har været en stor Hjælp) har været Foreningens væsentligste Virkemidler.

Medlemstallet har i de tyve Aar været i jævn Stigen (og er nu 523). At Foreningens Formaal og Virksomhed har vundet Anerkendelse, viser bl. a. de Tilskud, der Gang paa Gang er ydet den af Kirkeministeriet, Ny Carlsberg-Fondet, Københavns Kreds af »Almindelig dansk Gartnerforening«, »Den danske Præsteforening«, Landbrugslotteriet m. fl.

Forhaabentlig vil »Foreningen for Kirkegaardskultur« trods vanskelige og trange Tider kunne fortsætte sin Virksomhed i kommende Aar til Gavn for vore Kirkegaarde, de Fredens og Mindets Haver, som hører til hele Folkets Arv og Fælleseje.

Om Foreningens Ledelse i de forløbne Aar skal blot anføres, at D'Herrer Kirkegaardsinspektør *J. Gravesen* og Førstelærer *Frands Hansen* har siddet i Bestyrelsen, siden den stiftende og foreløbige Bestyrelses Ophævelse. Af de øvrige, nuværende Bestyrelsesmedlemmer har D'Herrer Kirkegaardsinspektør *Rud. Rasmussen* og Kirkegaardsgartner *I. Blomberg* været Medlemmer siden 1925 og D'Herrer Folketingsmand *P. Kammergaard*, Havearkitekt *Chr. Nielsen* og Havearkitekt *Johannes Tholle* siden 1926.

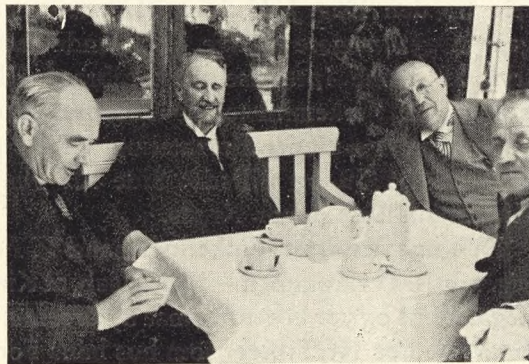


Fig. 230.
Fra Mødet i Viborg
1938.
Fra venstre: Daværende Kirkeminister
Johs. Hansen, Biskop
C. I. Scharling, Stiftsprovst
Noring og Kirkeværge
Jes Lyne.
Fot.: *J. Th.*

Fig. 231.
Kirkeminister
V. Fibiger.



Kommentarer til et Ministerskifte

Det blev da en af Konsekvenserne af den 9. April, at vi skulde skifte Kirkeminister i Juli, — uden at det er helt indlysende, hvorfor det netop skulde være Kirken, der fik en anden Minister, og hvorfor Kirkens Minister helt gled ud af Ministeriet.

Vor Forening skal imidlertid ikke blande sig i dette; men vi vil bringe den afgaaede Kirkeminister, Hr. *Johannes Hansen*, vor Tak for hans Interesse for Kirkegaardene, — en Interesse, som ikke har været at dater fra den Dag, J. H. blev Minister, men gaar meget længere tilbage. Et levende Indtryk af denne Interesse blev bibragt Tilhørerne til Kirkeministerens Foredrag ved vor Forenings Generalforsamling i Viborg 2. August 1939, og Billedet Side 101 viser Kirkeministeren i vor Kreds.

Den nye Minister, Folketingsmand *V. Fibiger*, hilses velkommen — i det Haab, at Kirkegaardene og vor Forening maa nyde samme Interesse hos Hr. Fibiger som hos hans For-

gængere. Formentlig kan der ventes Nyt og saa paa Kirkegaardenes Omraade, naar et og andet fra det kirkepolitiske Udvalgs Betænkning skal realiseres; nogle Ønsker har vi at fremsætte, og andre vil melde sig.

At den nye Kirkeminister ligesom sine Forgængere er Medlem af vor Forening, noterer vi med Ære og Tilfredshed.

Beredskabsforanstaltninger ved Københavns Begravelsesvæsen

Af Kontorchef Th. Rasmussen, Kbh. Begravelsesvæsen

Det siger sig selv, at som Forholdene laa ved Krigsudbrudet i September 1939, maatte man være forberedt paa, at der kunde blive stillet overordentlig store Krav til Københavns Begravelsesvæsen, og at der derfor maatte træffes Forberedelser til at imødegaa disse.

Der var 3 Omraader, man særlig maatte have Klarhed over.

Først dette, om der var disponibel Jord til Raadighed paa Kirkegaardene.

Den gennem en hel Del Aar førte Statistik viste hurtigt, at der var tilstrækkelige Arealer, som straks kunde inddrages til Grave, og andre som med kort Varsel kunde gøres brugbare; der blev derfor straks truffet de fornødne Aftaler om, hvorledes disse Arealer skulde anvendes, saaledes at hver enkelt Kirkegaardsleder, dersom Forbindelse med Direktoratet skulde blive vanskeliggjort, var klar over, hvor der skulde begraves.

Det siger sig imidlertid selv, at Begravelsesvæsenets Forpligtelse med Hensyn til Jordarealer ikke kan være ubegrænset, men maa være indskrænket til en passende Jordreserve, der navnlig maa være beregnet paa Epidemii o. l.; Gravstedsjord under egentlig Krigstilstand maa derimod skaffes paa anden Maade, f. Eks. i Byens Parker.

Det andet Spørgsmaal var selve Tilvejebringelsen af et stort Antal Grave, og det

blev fastslaaet, at der skulde benyttes Enkeltgrave, saaledes at Paarørende senere kunde faa anvist de Grave, hvori deres Slægtninge var begravet. Det fornødne Materiel (Værktøj o. l.) til Gravenes Fremstilling blev anskaffet, og der blev foretaget Beregning over, hvor stort et Personale, der skulde benyttes.

Endelig var der som det tredie Spørgsmaalet om, hvorledes Begravelsernes Ordning skulde foretages, da man under urolige Forhold ikke kunde vente, at der vilde blive Adgang fra Yderkvarterer til det indre af Byen. Det blev derfor bestemt, at Hovedkontorets Personale skulde fordeles paa de forskellige Kirkegaarde, saaledes at Begravelserne blev ordnet paa den Kirkegaard, hvor de skulde foregaa. En Prøveevakuering, der strakte sig over 3 Maaneder, blev foretaget og er siden afsluttet, saaledes at man derved har høstet Erfaringer om, hvorledes Arbejdet kunde føres igennem.

Foruden de her nævnte 3 vigtigste Ting, har der naturligvis været drøftet en Mængde andre Forhold, som kunde være betimelige at have klaret, og man er nu vel forberedt, om der skulde indtræffe saadanne ekstraordinære Tilstande, som en Krigssituation kan medføre.

Ligbrænding under Krigsforhold

Af Realskolelærer Magnus Lund, Svendborg

De fleste af dette Blads Læsere husker »den spanske Syge«, der i Aarene umiddelbart efter Verdenskrigen hærgede Europa: *Soten i Krigens Fodspor*.

Det frygtelige Mandefald i den finsk-russiske Krig paa en Aarstid, hvor tykke Sne-masser dækkede et Jordsmon, der var frosset langt ned, umuliggjorde i de ofte øde Egne med mangelfulde Samfærdselsmidler almindelig Jordbegravelse for dette store Antal af Lig. Man havde Indtrykket af, at Ligene ganske simpelt blev liggende, hvor

Døden indtraadte, hvad enten denne skyldtes Kulde eller Krig.

Hvad vilde der ske, hvis Krigen fortsatte, naar Foraaret satte ind og Titusinder af ubegravede Lig laa nær ved Finlands Østgrænse? Vilde Finnerne saa blive udsat for en Pestsvøbe af en eller anden Form, der maaske vilde gøre større Indhug i de levendes Tal end selve Krigen? Var det muligt at holde smitsomme Sygdomme ude fra de andre skandinaviske Lande? *Kremations-tanken meldte sig derfor* hos hygiejnisk indstillede Mænd i Broderlandene Sverrig og Danmark.

Men hvordan skulde Sagen gribes an? Det kan her indskydes, at man i disse Overvejelser ikke regnede med de enkelte Landes Kremationslove, idet et Lands Overkommando i Tilfælde af Krig maa anses for suveræn i Spørgsmaal om den mest hensigtsmæssige Begravelsesform for faldne.

I tæt bebyggede Lande med gode Samfærdselsmidler og mange Krematorier, kan Transport af Lig fra og bag Fronten komme i Betragtning under en Stillingskrig med forholdsvis faa Døde. I Finlandskrigen kunde der kun blive Tale om to Former for Kremation 1) af den enkelte Faldne i mobile Incineratorer, 2) Massebrænding paa Baal, i Brandgrave, »Miler« eller lignende.

Ad. 1) Transportable Incineratorer (Ligbrændingsovne) kan kun faa Betydning bag Fronten og mellem Slagene, idet der højst kan regnes med ca. 18 Kremationer pr. Døgn, naar det skal gaa pietetsfuldt til, og naar de enkelte Asker skal holdes adskilte. At det vilde være meget ønskeligt, at en Del Incineratorer hørte med til normal Udrustning, er umiddelbart indlysende ¹⁾.

Ad. 2) Massebrænding maatte være den egentlige Løsning ved de finske Fronter og ved Fronterne i det hele taget i Tilknytning til aktiv Krigsførelse ²⁾. M. H. t. Frem-

¹⁾ I Verdenskrigen anvendtes mobile Incineratorer; jvf. Churchill: Den store Krig, II S. 481 (1935).

²⁾ Anvendtes ogsaa i Verdenskrigen, jvf. samme Værk II S. 438. Red. Anm.

gangsmaaden ved en saadan foreligger der flere Forslag. Fælles for dem alle er, at de bygger paa Træ som Brændselsmateriale. Forslag er fremsat af *John Häggqvist*, Helsingfors, fra den raadgivende Ingeniør ved den svenske eldbegängelseforeningen, *Kurt Jeanson*, og fra den danske Ingeniør *Markussen*, der har konstrueret Flertallet af Incineratorer i Danmark i de senere Aar. Jeg skal her kun komme ind paa Markussens Forslag, der i hvert Fald er det mest enkle.

Hr. Markussen tænker sig Sagen løst ved at stable Stammer og Grene op omkring et Antal Lig, hvorefter det hele dækkes til med Jord som ved Miler til Fremstilling af Trækul. Derved kan man blive Herre over Forbrændingens Hastighed, saa Processen kan udføres uden generende Lugt og Røg. Temperaturen vil være højere end i en Incinerator i et Krematorium, og ved at regulere Lufttilførslen saaledes, at Trækullene ogsaa forbrænder, vil der blive et stort Varmeoverskud til Ligenes Forbrænding, hvilket kan være nyttigt, da man maa regne med, at disse er særlig vandholdige. — Specielt for Finland gælder, at der der findes mange, der har Erfaring i at passe Miler, og at der er nok af Træ.

Imidlertid sluttede Krigen i Finland den 13. Marts. Ligene blev paa den russiske Side af den nye Grænse, og Spørgsmaalet faldt saaledes af sig selv bort for Finlands og (formentlig) for Nordens Vedkommende.

Men det engang rejste Spørgsmaal har givet Anledning til, at man i Sverrig stadig arbejder ihærdigt med Sagen, saa man er parat, hvis Ulykken ogsaa skulde komme over dette Land. En transportabel Incinerator er konstrueret. Den vil koste 7 à 8000 Kr., og nogle Stykker af dem vil sikkert snart blive byggede.

England har intet foretaget sig for i højere Grad end ellers i Fredstid at kunne brænde faldne Civile eller Militære, og det samme gælder Tyskland, hvor man henviser til, at enkeltvis Døde kan kremes i de i Tyskland talrigt forekommende Krematorier (Kre-

matoriedækningen i Tyskland naar dog langt fra op paa Højde med Krematoriedækningen i Schweiz eller Danmark).

Krig rejser iøvrigt Muligheden af, at Bruugen af Krematorierne vanskeliggøres baade i krigsførende og ikke-krigsførende Lande ved Mangel paa det sædvanlige Brændselsmateriale (Gas, Olie eller Koks). Denne Vanskelighed er allerede til Stede i Sverrig, men den tidligere omtalte dygtige Ingeniør Kurt Jeanson har løst Spørgsmaalet, saa der kan fyres med Træ, selv om Incineratoren er beregnet til at opvarmes med Gas, Olie eller Koks. Og det har vist sig, at det baade gaar fortrinligt og med ringe Omkostninger.

Om eldbegängelser under kriget i Finland

Af Disponent John Häggqvist, Helsingfors

Redan förrän de första bomberna kreverade i Helsingfors gavs order från gasverket att stänga gasen vid flygalarm. Då vår incinerator eldas med gas och alarman någon gång kunde uppgå ända till sju på en dag och varje alarm dessutom kunde räcka tiotal, kan man lätt föreställa sig huru eldbegängelserna försiggingo. Jag vill härmed icke antyda att någon pietetslöshet eller någon oriktighet förekom, men då gasen måste släckas för längre eller kortare tid, varunder ugnen kan delvis kallna och ånyo tändas för att fortsätta eldbegängelsen, kunde en förrättning taga ända till sju timmar i anspråk. I ett fall måste eldbegängelsen, som begynte kl. 9.30, avbrytas flere gånger och kunde slutföras först följande dag kl. 13. Under kriget utförde vi 77 eldbegängelser och dessa avbrötos av omkring 70 luftalarm. Lyckligtvis blev krematoriet oskadat trots att det flere gånger såg nog så hotande ut.

Jordfästningskapellet måste vi stänga först och främst med anledning av bombfaran men även på grund av frysningsrisk i vattenled-

ningssystemet, och bårhuset uppläts i stället för jordfästningarna. Vintern var som känt ovanligt kall och bränsletilldelningen så liten, att det ej skulle ha räckt till att hålla temperaturen över fryspunkten, ifall icke dörrar och fönster hållits stängda och väl stoppade och klistrade.

Under januari läto vi i samråd med folkskyddsmyndigheterna inrätta ett bombskydd under det yttre kolumbariet, så att den menighet, som samlades till jordfästningarna i bårhuset, hade en tillflykt under alarman. För krematoriepersonalen fanns ugnsrummet att tillgå som bombskydd, nedsprängt i berget som det är. Kansliet flyttades även från stadens centrum ut till krematoriet.

Att anskaffa urnor under kriget visade sig vara lättare än man kunnat förutsätta. Det material, som var svårast att anskaffa, var naturligtvis koppar, men den enda firma som tillverkar kopparurnor här kunde vid krigets början förse oss med sådana för ung. två månader framåt och senare har ett tillfälligt parti kopparplåt erhållits så att vi kunnat tillfredsställa efterfrågan. Vad fajans-, marmor- och keramikurnor beträffar, så har



Fig. 232-33.
Urnegrav med Asken af Ofre for Krigen.
Sanduddskirkegaarden i Helsingfors 1940.
(Jvf. Fig. 12).

någon svårighet att erhålla dem icke yppats.

En omständighet, som vållade bekymmer, var krematoriepersonalens minskning till följd av inkallelse till militärtjänst. Visserligen inkallades endast en man, men då vi ha blott två fackkunniga, var det nog för att arbetet skulle stagnera på någon punkt. Vi vände oss slutligen till Svenska Eldbegängelse Föreningen, som med utomordentlig beredvillighet omedelbart ställde en man till förfogande. Emellertid slöts freden just dessa dagar så att vi icke behöfve använda oss av det tillmötesgående anbudet.



Som känt gäller i Finland ännu den föräldrade bestämmelsen att envar, som önskar eldbegängelse efter döden, skall förordna därom under livstiden. Enligt förordningen av den 11. dec. 1931 är universitetets anatomiska inrättning dock berättigad att låta anatomiliken undergå eldbegängelse utan att behöva tillämpa denna bestämmelse, ej häller paragrafen ang. särskild dödsattest. Under och efter kriget ha myndigheterna ang. stupade godtagit ett av prästerskapet utfärdat ämbetsbetyg där, i dödsorsaken angivits som stupad, gällande detta betyg såväl som identitets- som dödsattest. Ser man detta mot bakgrunden av vår onödigt fordrande förordning, infinner sig osökt tanken att eldbegängelse mycket väl tycks låta sig utföra utan de stränga restriktioner, som lagen påbjuder. Visserligen råder undantagsförhållanden, men om faran för missbruk verkligen är så stor som vederbörande misstänker, så finnes den till även under exceptionella omständigheter och just då kanske i ännu högre grad än annars.

I samband med kriget framträdde även en fråga, som, fast den ej hade direkt sammanhang med vårt krematorium, dock skulle berört föreningens uppgift ifall gränserna mot Ryssland hade blivit de gamla, näml. massbränning av stupade. Saken diskuterades per korrespondens mellan S. F. S:s experter läroverksadj. Övden och dipl. ing. Jeanson samt förf., men sköts åt sidan såsom icke vidare aktuell då fred slöts och alla de stupade blevo på den ryska sidan av den nya gränsen. Ur korrespondensen framgick bl. a. att från Danmark framlagts ett förslag om ett system i form av tjärmila, övertäckt med trä och torv. Från Sverige framkom ett förslag till transportabel incinerator, som eventuellt skulle åtfölja någon ambulans. Då massan av stupade emellertid var oerhörd stor, gällde här att få en effektiv massbränning till stånd. Förf. gjorde därför upp ett förslag till brandgravar, som i grupper om tio skulle byggas på tio olika uppsamlingsplatser i de områden, där man

visste att större antal döda funnos. Kostnaderna för dessa gravar kunde hållas inom rimliga gränser genom den enkla konstruktionen: ett dike, öppet i båda ändar, med roster och askkanal i botten. Enligt min beräkning skulle 300.000 lik kunnat brännas på en månad och detta borde ung. motsvarat behovet och den fordran på snabbhet som i detta fall måste uppställas. Frågan förföll dock som redan nämndes. Den transportabla incineratorn kunde kanske däremot användas i propagandasyfte på orter där krematorium icke finnes.

Huru sedan förfarits med de stupade på de förra valplatserna har jag mig icke bekant.

Jag vill här begagna tillfället att uttala vår förenings och min varma tacksamhet för alla de bevis på deltagande och hjälpsamhet som kommo oss till del från eldbegängelsevännerna i Norden, erkännerligen Sverige, under vår hemsökelses tid.

Klockringning med radiogrammofon

Af Bergsingenjör Kurt Jeanson, Stockholm

Under den hårda järntid, som nu råder, då klockmalmen är synnerligen dyrbar och måhända ändock en dag måste omsmältas för ett annat, vanhelgande ändamål, vilja vi likväl icke gärna uddvara klangen av den ädla malmen. Detta behöva vi heller icke! Till och med om malmen skulle göras till granater och utsända ett ljud, vitt skilt från det, vartill den vigts, kan vi dock få klangen av klockor. Ja, vi kan få höra klangen av just de klockor, som vi kanske en gång hållit kära, få höra ljudet av hembygdens klockor ringa över vår bår, när slakten samlas kring denna.

* * *

Vid Svenska Eldbegängelseföreningens krematorium i Stockholm förefanns sedan gammalt ett stort behov av kyrkklockor för jordfästningsringning. Närmaste kyrka låg på motsatt sida av den stora kyrkogården

och dess klockor voro även starkt upptagna för alla övriga förrättningar. Krematoriets tornbyggnad var konstruktivt för svag att tillåta inbyggnad av klockor. Tanken att vid sidan om krematoriet bygga en klockstapel var ej heller realiserbar, enär vi icke disponerade erforderlig mark härför, och anläggningen hade för övrigt kostat c:a 12,000 kr. Krematoriets dåvarande initiativrike inspektör, överstelöjtnant *G. Kinell*, kom då med det goda uppslaget. När krematorierna i Tyskland kunde använda grammofon för musiken, varför skulle, då icke lika väl klockringning kunna åstadkommas med hjälp av lämpligt placerade ljudförstärkare?

En provanläggning installerades 1935 med välvillig hjälp av Radiotjänsts fackman. Proven utföll så väl, at redan i februari samma år den slutliga installationen kunde tagas i bruk. Den utfördes med apparater från firman Telefunken och består av ett grammofonverk för två skivor samt elektrodynamisk högtalare placerad överst i tornkrönet. Den senare anordnades, så at ljudet riktades mot kyrkogården, under det att de tornfönster, som vetta mot bebodda stadsdelar, helt avskärmades. Härmed vanns en väsentlig fördel gentemot vanliga klockor, i det ringningen praktiskt taget höres endast över kyrkogården och ej stör övriga närboende. Grammofonverket er installerat i ett vaktmästarerum. Kostnaden för anläggningen utgjorde 2500 kronor.

En väsentlig fördel med detta system ligger däri, att man kan valfritt inspela plattorna efter de klockor, som hava erkänt god klang, och sålunda få fram en kvalitativt hög ljudeffekt. Möjligheter föreligger även att kunna variera klangfärgen genom användning av inspelningar av såväl dur- som mollklockor.

Vid Sandvikens krematorium har problemet lösts från en något avvikande utgångspunkt. Häröver citeras en artikel i »Ignis» n:r 5 1939: »Vi ha här en ny kyrka med vackra klockor, och det syntes oss önskvärt att kunna direkt överföra klangen därifrån till

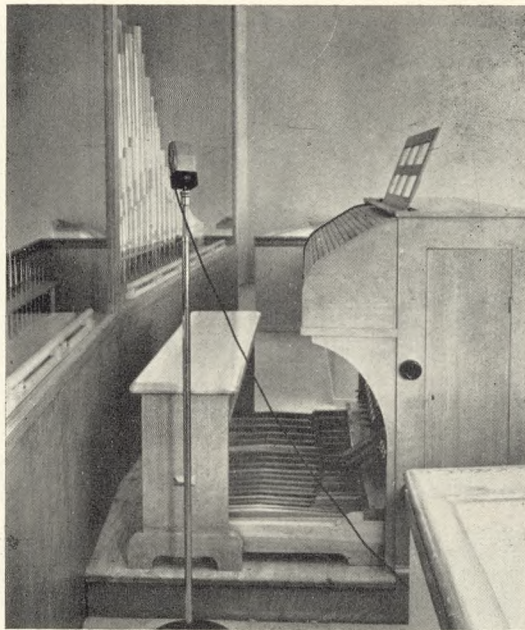
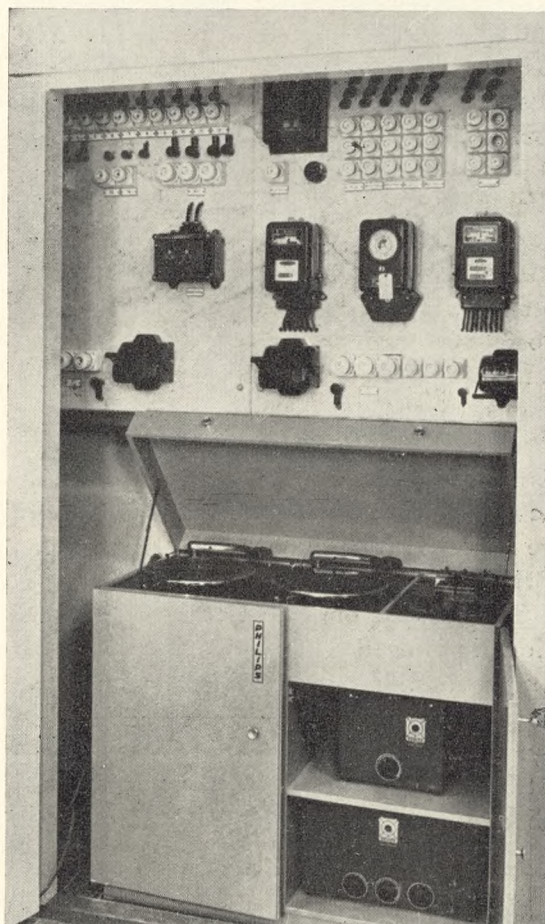


Fig. 234-35.
Anordningar för
Klockringning med
Radiogrammofon.



krematoriet. Detta lyckades också genom en av firman Aga-Baltic utförd anläggning, som i korthet innebär, att en i kyrkornet uppsatt mikrofon upptager ljudet från kyrkklockorna och överför detsamma till en förstärkare, som är placerad i krematoriets expeditionrum. På taket av krematoriebyggnaden är uppsatt en högtalare, varifrån klockklängen ljuder ut, så att den höres både inne i kapellet och över hela kyrkogården. Ljudstyrkan kan regleras från expeditionrummet. Överföringen från kyrkan till krematoriet sker genom en vanlig telefonledning.

Anläggningskostnaden uppgick i sin helhet till icke fullt 3500 kronor. Det kan tilläggas, att klockljudet är synnerligen vackert, utan några störande biljud, och att hela anläggningen fungerat utmärkt under de tre år, som den nu varit i bruk. —

Den nyaste och i sin omfattning största anläggningen finna vi vid Norrköpings krematorium, taget i bruk år 1938. Här tillgodoses ej enbart klockringningen. Från samma grammofonverk kan även musik erhållas för det mindre kapellet samt urnutlämningsrummet. Därjämte kan musiken från orgeln i det stora kapellet genom en s. k. bandmikrofon överföras till nyssnämnda rum. Anläggningen, av Philips fabrikat, har kostat 3650 kronor. Även vid Stockholms i juni månad idrifttagna storkrematorium på Skogskyrkogården (se »V. K.« S. 92-96) har förutsetts installation av grammofonmusik vid sidan av den levande orgelmusiken. Från huvudkappellets orgel kan musiken genom tre högtalare föras ut över den stora öppna förhallen samt ceremoniplatsen.

Ur en artikel om den första grammofonklockringningen i »Ignis« n:r 4, 1935, må som avslutning citeras följande ord: »Från visst håll har kritik framkommit över en dylik »funkisanordning«. Den vore ägnad att förväxla sken och verklighet. Vi låta den blida finske skalden svara:

En fin omärklig linje är emellan båda:
Svårt är at skilja himmel från fjärran bölja,
och verklighetens gränser kan ingen skåda.

Kyrkklockorna äro härvidlag ikke det väsentliga, utan detta är just den vigda målmens klang, som tonande ur rymden stämmer sörjandes sinnen till rofylld högtid i det sista avskedets stund«.

De nye Kriges Grave

Efterretningerne om de nye Kriges Grave er fortsat sparsomme, — og det er neppe muligt at se nye Retningslinjer for Grave-nes eller Kirkegaardenes Indretning; men som Verdenskrigens Grave er kommet til at præge vor Tids Kirkegaard, vil sikkert ogsaa de nye Kriges Grave faa deres Betydning.

I Finland har Foreningen »Hautausmaiden Ystäväet« (Kirkegaardenes Venner) siden den 16. Decbr. 1939 haft sin vigtigste Opgave i at tage sig af en værdig og smuk Indretning af Landets mange Heltegrave. Disse forekommer i hvert eneste Sogn og paa hver eneste Kirkegaard, i de større Landsogne rummende indtil 320 og fra 100 til 1000 Heltegrave i Byerne; paa Helsingfors Sanduddskirkegaard ligger der mere end 600 og paa Norra c. 100; Fig. 232-33 fra førstnævnte viser nogle af de Grave, som rummer Urner af Faldne. Artisten (Kunstneren) *Ilmari Wirkkala* fik under Finlands første Frihedskrig til Opgave at gøre Udkast til Fællesgrave for Frihedskrigens Frontkæmpere, og dette blev godkendt af Frontkæmperforbundets Styrelse, hvorefter det realiseredes, — samme Idé er nu kommet til Anvendelse ved de nye Heltegrave, idet der dog sker den Ændring, at hver Grav faar sin egen Granittavle med den Faldnes Navn og Dødssted. Alle Grave planeres ind i et eneste Græsfelt, og en Blomsterrabat bliver fælles for dem alle. Mindsten med Indskrift stilles op udfor selve Gravfeltet, og et stort Omraade omkring det forbeholdes til Plads for Ceremonier o. l.

Fra Norge, hvor Felttøget mod Tyskland varede fra 8. April til 9. Juni, meddeles bl. a.

om Forholdene i Narvik By i et Interview, hvor Lederen af Byen under og mellem Kampene fortæller, at:

»Jeg har hørt forskellige Historier om, hvorledes vi begravede Folk her i Byen (Narvik). Det skal indrømmes, at det heller ikke foregik helt efter de sædvanlige Forskrifter, men, naar det i den udenlandske Radio har været fortalt, at nogle af de Faldne blev begravet i Byens Kloaker, er det ikke saa lidt af en Overdrivelse. Der har nok været Vanskeligheder med at faa de Døde i Jorden, men de har allesammen efterhaanden faaet en pæn Grav. Forholdet var det, at den nye Kirkegaard over Taraldsviken kom under et heftigt Bombardement af de engelske Skibskanoner, og bl. a. blev Kapellet skudt i Grus. Midt under en Begravelse faldt Granaterne paa selve Kirkegaarden, Hestene løb løbsk, og der blev stor Forvirring; det er jo klart. Det blev herefter besluttet at indrette en provisorisk Begravelsesplads i Kirkeparken midt i Byen. Her er alle de Civile, der blev dræbt, begravet sammen med en Del Tyskere. Da nogle Dræbte skulde begraves, blev de ved en Misforstaaelse lagt i Grøfter, der var aabnet for Byens Kloakvæsen. Misforstaaelsen blev hurtigt opklaret, og de Døde ligger nu begravet paa selve Kirkegaarden«. (13. 8. 40).

Mens et større Antal faldne tyske Soldater fra Omraadet om Oslo flyttes til en særlig Krigskirkegaard, er de øvrige enten jordet i særlige Grave eller paa Sognekirkegaardene i Hamar, Elverum og Lillehammer, ved Otta, Trondheim, Namsås og omkring Narvik, hvor Fremmarchen skete, — eller i Syd og Vest i Kystbyerne Christianssand, Mandal, Lissa, Stavanger og Bergen. Som ved Felttoget i Polen satte ogsaa her det tyske Militær en Gravofficer til at lede Arbejdet med Tilrettelæggelse af Krigsgravene, og til dette valgtes Overløjtnant Margraf, der forhen havde været Forretningsfører i »Volksbund deutsche Kriegsgräberfürsorge«; dette Forbund har igen stillet nogle af sine Arkitekter til Raadighed for Militærets Over-



Fig. 236.
Engelsk Flyvergrav i
Frederikshavn.
Foto: A. Th.



Fig. 237.
Tysk Fællesgrav i
Frederikshavn.
Foto: A. Th.

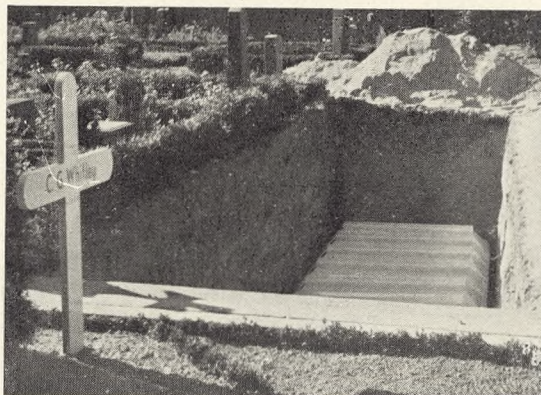


Fig. 238.
Kister paa Bunden af
Fællesgraven for
faldne Englændere
paa Vadum Kirke-
gaard. (16. 8. 1940).

Fig. 239.
Tysk Soldatergrav
i Bylderup.
Foto: J. Th.



Fig. 240.
Mindelunden
i Bredevad.



Fig. 241.
Fransk Soldats Grav
foran Chateau
Thierry.

kommando. — Havearkitekt *Hindhamar*, der leder Arbejdet med Krigskirkegaarden i Oslo, har lovet senere at skrive en Artikel i »V. K.« derom.

I Danmark har navnlig Sø- og Luftkrigen foranlediget Indrettelse af adskillige Grave, omend ikke af egentlige Kirkegaarde. Især i de nordjydske Byer er dette Tilfældet. Det kan nævnes, at der i Frederikshavn bl. a. ligger 1 engelsk Flyverofficer ved Navn *Robson* (se Fig. 236) samt findes 2 Fællesgrave, den ene rummende 20, den anden rummende 69 tyske Soldater (se Fig. 237) og forsynet med hvide Trækors. Disse sidste Fællesgrave er anlagt med Græs og forsynet med Blomster. Nedsatte hvide Træstolper danner paa den ene Fællesgrav et, paa den anden to Malteserkors, — Wehrmachts og Krigsmarinens Symbol (jvf. Fig. 198). — Paa Vadum Kirkegaard jordedes 16. August 13 engelske Flyvere i en Fællesgrav (jvf. Fig. 238), — her var i Forvejen begravet 4 engelske Flyvere; deriblandt *C. G. Witley*, hvis Gravkors ses paa Fig. 238.

Som falden i Grænseskampen den 9. April ligger paa Bylderup Kirkegaard den tyske Soldat, Gefreiter *Georg Thösing*, der var født 12. September 1918 i Münster i Vestfalen. I Modsætning til de nordjydske er denne Grav forsynet med et sort Trækors med udvidede runde Grene og bærer foroven den Afdødes Staalhjem. Det bærer desuden Indskriften: »Er starb den Heldentod für Führer, Volk und Vaterland«. Denne Enkeltgrav ligger mellem Sognets andre Grave, noget i Skygge; den er indfattet af en Nellikant og iøvrigt helt tilplantet med Sommerblomster (se Fig. 239).

Paa de Steder, hvor danske Soldater faldt den 9. April, rejstes der hvide Kors, som forsynedes med den Faldnes Navn og militære Betegnelse, — siden er de erstattet af Marksten. For de i Bredevad faldne Soldater, *Peter Jørgen Andersen* og *Poul Søgaard*, er der i Hjørnet af den Have, hvor de faldt, indrettet en Mindelund (Fig. 240), som fik sin højtidelige Indvielse den 16. Juni.

Fra Frankrig bringer vi omstaaende Billeder (Fig. 241) af en Grav, der er forsynet med et Par Buske uden iøvrigt at være bleven anlagt, og hvorpaa man har anbragt den Faldnes Tornyster, Gasmaske og Staalhjem – en noget makaber Ordning, præget af Krigens Hastværk. Denne franske Soldat er jordet, hvor han er faldet, umiddelbart ved det store amerikanske Mindesmærke for Verdenskrigens Faldne, Chateau Thierry. – Et Billede af tyske Krigsgrave i Frankrig («Signal» Nr. 10) viser de opkastede Enkeltgrave, der hver for sig er forsynet med Navnetavler af Træ paa Træstolper.

I England fjerner man nu (ligesom før i Tyskland) Gravgelænderne fra Kirkegaardene, da man har Brug for deres Metalindhold.

Trægravmæler fra den fynske Øgruppe

Af Førstelærer H. C. Frydendahl (fortsat fra Side 100)

Det Motiv, der mere eller mindre fremtrædende kan spores i dem, er oftest en Gravurne, i enkelte Tilfælde maaske et Timeglas. Oftest ender de foroven med tre Kugler, der undtagelsesvis er Drejerarbejde. Det giver Afslutningen foroven et guirlandeagtigt Udseende. I et enkelt Tilfælde er der under Urnen en kredsround Udvidelse og under denne igen en halv kredsformet Fod. En vingeaftig nedhængende Fortsættelse af Guirlandeformen foroven synes at have været yndet. Den genfindes paa flere af dem. Det midterste og højeste Parti er ofte forsynet med en Tandsnittrække paa tværs, hvorunder der er

anbragt en ophøjet lille Ring. I denne indfattes den afdødes Erindringsmedaille, hvis han var Krigsveteran. En Del af dem er maaske i lidt for høj Grad forsynede med drejede Søjler og Kugler samt med Gesimser. Men alt i alt maa Gravtræerne – saaledes kaldes de her – fra *Avernakø* siges at have naaet den højeste Udvikling blandt Gravmælerne af denne Gruppe. Dette gælder ogsaa med Hensyn til de paamaalede Dekorationer, der er ret afvekslende og vidner om ikke ringe Skønhedssans. – De er forsynede med en Pæl til Nedgravning. Højden over Jorden veksler fra omkr. 70 til omkr. 110 cm. Tykkelsen er, bortset fra Gesimser, Kugler o. lign., 4–5 cm. – Jeg har udføreligere beskrevet dem i »Fynsk Hjemstavn«, Decbr. 1936, hvorfra Klichéerne til dem er laant, og hvortil der med Hensyn til deres Fremstilling, deres Indskrifter o. lign. kan henvises.

Gravmæler af denne Type – som naturligvis i det hele taget Trægravmæler – træffes ogsaa andre Steder. *Johannes Tholle* har endog meddelt mig, at en Finne overfor ham ved at se Afbildningerne i »Fynsk Hjemstavn« har kunnet konstatere, at nøjagtigt de samme Typer (indtil de mindste Enkeltheder) har han set i Mængder paa

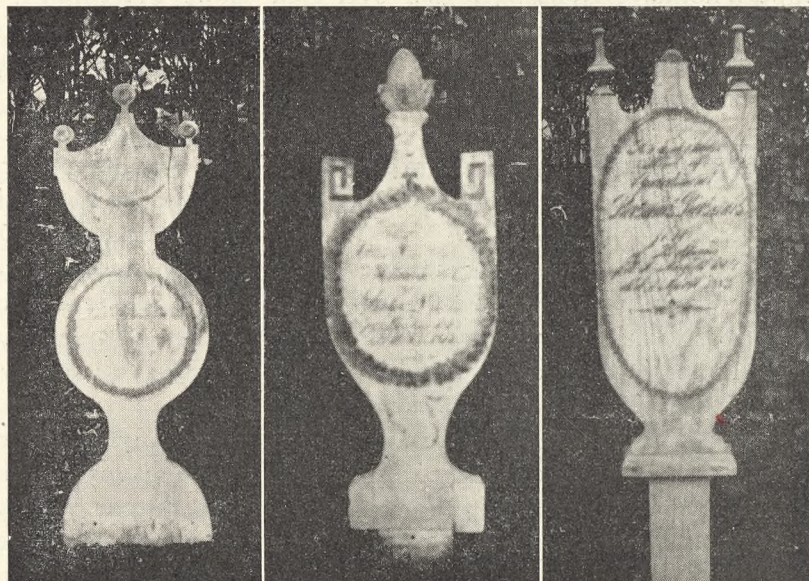


Fig. 242.
Gravtræer med
Urnemotiver
(Avernakø).
Foto: H. C. F.

de østlige Kirkegaarde i Finland (*Wiborgs Egnen*). Fra hjemlige Egne kan henvises til *A. E. Kioldrups Maleri fra Farum Kirkegaard 1864*, gengivet i »Vore Kirkegaarde« V S. 101, hvor de paa en særdeles smuk Maade indgaar i Helhedsbilledet.

Alle de hidtil omtalte Gravmæler udnytter paa en jævn og naturlig Maade Træets Egenskaber. De er opbygget paa den Maade, det falder en Snedker tilvant at benytte sit Materiale paa. Dette gælder i mindre Grad den følgende og sidste Gruppe. De dertil hørende synes at være *Efterligninger af kunstnerisk udførte Gravmæler i Sandsten eller ædlere Stenarter*. Man har vel ikke haft Raad eller Lejlighed til at faa en Gravsten og har saa valgt at lade en saadan eftergøre i Træ. Og endnu en Forskel kan paa peges: Medens de foran omtalte er *frontalt virkende*, helst skal beskues forfra, er de sidste *rumligt virkende*, kan med god Virkning beskues fra alle Sider.

Til denne Gruppe hører et Gravmonument fra *Tullebølle, Langeland*, i 1935 indlemmet i det af *Langelands Arkæolog, Jens Winther*, skabte og ledede Museum i *Rudkøbing*. Det er ca. 1 m højt. Paa et firkantet Fundament med foroven afrundede Kanter hviler en obeliskagtig Overdel, der øverst oppe i konkave Rundinger gaar over i en noget tilspidset Afslutning. Det har store hvidmalede Indskriftsfelter paa For- og Bagside, medens det iøvrigt bærer brunrød Maling med sorte Prikker, Streger og Palmegrene. Indskrifterne beretter, at det er rejst over et Ægtepar. Dødsaarene er 1804 og 1827.

Adskilligt fornemmere og smukkere er et Træmonument, der har staaet paa en Kirkegaard paa *Taasinge*, men nu befinder sig paa Museet i *Svendborg*. Det har en anseelig Højde: 185 cm foruden en Fod, der har gaaet 35 cm i Jorden; dets største Bredde er 50 cm. Det er udført i Egetræ i eet Stykke, men ved paasatte Gesimser delt i tre Afsnit. Fundamentet er formet som en stenmuret Sokkel med Niche. Det obe-

liskformede Midterparti er forsynet med Ramme om et Indskriftfelt, med Stjerner og en Slange, der bider sig selv i Halen. Denne, saavel som det paa det øverste, halvrunde Parti i en Straalekrans anbragte altskuende Øje, har vel symbolsk Betydning. Et paa Topstykket anbragt Kors er nu forsvundet. Det synes at have været graamalet; Bogstaverne er sorte. Det fremgaar af Indskriften, at det er sat over en Færgemand i *Vemmenæs*, der døde 1843. (Fortsættes).

Om Bygning af Kapeller og Krematorier

I Artiklen om nærværende S. 92 ff. omtales Bygning af et Kapel-Krematorium i Finland, indviet den 1. Oktober 1939. Vi er gjort opmærksomme paa, at de oprindelige Planer om at indrette dette Bygningsværk til Ligbrænding aldrig er bleven realiseret, saaledes som Stadsarkitekt *Ullberg* havde tænkt sig det. Den daværende Stadsstyrelse (som nu opholder sig i *Helsingfors*) forkastede dette Forslag, og det Kapel, der er opført som skildret, rummer saaledes ikke Indretninger for Kremation, men er udelukkende et Kirkegaardskapel.

I Artiklen pointerer Forfatteren (*Arkitekt Asger Schmeling*) iøvrigt fuldkommen rigtigt, at man ikke bør bygge Kapeller (eller Kapelkrematorier) som »kirkeprægede Rum«, og at Arkitekterne maa »løse Op-gaven indefra«. Dette synes dog at volde mange meget Besvær, og mange bygger stadig Kapellerne, som om de var Kirker. Men endnu værre er det dog, naar man gaar den anden Vej: At bygge Kirker som Krematorier.

I en nylig afholdt Idékonkurrence om en københavnsk Kirkebygning viste flere af Projekterne tydeligt at være udsprunget af et af vore moderne Kapelkrematorier, — og hvor er vi saa henne? —

Hvad lærte vi om Planterne af Vinteren 1940?

Af Overgartner, Havebrugskandidat Eig. Qwist

Mon det ikke har været en almindelig Sætning efter denne strenge Vinter: »Ja, saa blev vi saa meget klogere, disse stedsegrønne Ting vil vi ikke plante mere«. Jeg tror det ikke. Mange siger tværtimod, og maaske med Rette: »En saadan streng Vinter oplever vi sikkert ikke mere«.

Gør vi Vinteren 1940's Ødelæggelser op paa vore Kirkegaarde, maa det ikke glemmes, at mange af de ødelagte, helt eller halvt udgaaede Træer og Buske, ogsaa i en mindre streng Vinter end den fantastiske 1940 med eventuel Barfrost, meget let kan tænkes ikke at overleve det. For til Trods for de lave Kuldegrader havde vi det Held, at Sneen skærmede og bevarede mange Planter fra at dø helt nede fra. Paa Hække og Solitärtræer kan man se, hvortil Snetæppet har været skærmende udbredt (jvf. Fig. 245, 246 og 247). Kirkegaardenes forskellige Beliggenhed har ogsaa haft stor Indflydelse paa Frostskaden, ligesom de enkelte Træers Vokseplads har betinget mere eller mindre Frostskade.

Det maa nu blive et Spørgsmaal hos den enkelte Kirkegaardsleders Samvittighed, om han vil tillade sig at plante de Sorter, vi har set ikke kunde staa den strenge Vinter igennem eller ikke. Vi ser i det følgende bort fra Planternes andre Skavanker og betragter kun Spørgsmaalet om Kuldens Indvirken, selv om det dog bliver nødvendigt at strejfe SygdomsAngreb, som har betinget mere eller mindre Haardførhed.

Vi vil først se lidt paa Hækkene og begynde med Ligustrum. Vi planter almindeligvis de tre Slags: *Ligustrum vulgare*, *L. ovalifolium* og *L. atrovirens*. *L. vulg.* og *L. atrov.* har praktisk talt ingen Skade lidt, derimod er *L. ovalif.* vistnok alle Steder frosset et Stykke ned under »Snegrænsen«; adskillige Planter er helt døde, men de fle-



Fig. 243.
Den klippede Buksbomhæk stærkt beskadiget; den uklippede foroven er ubeskadiget.
Foto: J. Th.



Fig. 244.
De lyse Partier i denne Buksbomhæk er døde. Beskadigelsen er paa Nordsiden, altsaa ikke Solbrand, men Frost (eller Sne?)
Foto: J. Th.



Fig. 245.
Thujahækken tilhøjre er frisk, Takshækken tilvenstre beskadiget, men skyder dog franeden.
Foto: J. Th.

ste har vist sig i Besiddelse af tilstrækkelig Livskraft til atter at bryde fra Bunden (se Fig. 247). Efter min Mening er det en Fejl at skære saadanne Hække ned, før de er begyndt at bryde, da man derved let kommer til at fjerne nogle Øjne, som vilde fortsætte Plantens Vækst. Hække af *Thuja occidentalis* og *Th. occdt. fastigiata* har, hvor de ikke har været angrebet af Skjoldlus, ingen Skade taget. Af *Buksbomhækkene* har vi Indfatningsbuksbommen, *Buxus suffruticosa*, som paa udsatte Steder er blevet en Del medtaget, og en større eller mindre Reparation har været nødvendig, men Skaden er af ret ringe Omfang. *Buxus arborescens* har for de lave 25–40 cm Hækkes Vedkommende klaret sig forholdsvis pænt, i hvert Fald de ret unge Planter i god Vækst. De ældre Planter, som oftest højere Hække, samt de meget hyppigt 50–100 cm brede Hække er mange Steder stærkt medtagne, og dette skyldes ligesaa meget Sneytrykket som Kulden. Det er i øvrigt ejendommeligt for denne Plante, at Sneen ikke her i særlig Grad virker skærmende, men ofte endog ligefrem er medvirkende til Vinterskaden. *Buxus macrophylla* (*B. ovalifolia*) er den, det er gaaet værst ud over, og her er det i Modsætning til *B. arb.* næsten altid de unge Planter, der har lidt mest; helt udgaaede er de ikke, de bryder fra neden, men de er usælgelige som Hæk om nye Grave. At *B. macroph.* ikke behøver slet saa haard en Vinter for at tage Skade, har tidligere Vintre vist, men da det ellers er saa ideel en Hækplante, vil denne Skavank sikkert ikke slaa den helt ud, — jeg vil dog raade til at plante den paa lune beskyttede Steder.

Saa kommer vi til de senere Aars Smerzensbarn: *Taxuhækkene*. Kun meget faa Steder kan man sige, at Frostentotalt har faaet Lov at ødelægge *Tax* for egen Regning. De fleste Steder har Skjoldlusen arbejdet med paa Ødelæggelsen, og vi maa derfor i dette Tilfælde tale om de to Ødelæggere i Fællesskab (jvf. Artiklen S. 116). *Taxus bac-*

cata er den almindeligste Hæktax, og der findes vist ikke mange Planter, der er kommet friske igennem Vinteren; mange er helt døde, navnlig de store Planter; andre er frosset ind til Stammen og har brudt igen (se Fig. 246) og derefter, men ogsaa først da, bør de skæres tilbage.

Skal vi saa holde op med at plante *Tax*? Maaske ikke, men vi skal være forsigtige med Nyplantninger, og er man ikke helt og fuldt i Stand til at holde Skjoldlusene nede ved Sprøjtning, vil det blive Skuffelse paa Skuffelse med næsten alle Sorter af *Tax*. Der findes en hel Del flere Hække, som i denne Forbindelse ikke er uden Interesse, f. Eks. *Fyr*, *Berberis*, *Lonicera*. En Del andre taler vi om, naar vi nu gaar over til Omfalden af Solitærtræer.

Taxus bac. fastigiata (*T. hibernica*) Søjletax og en Del andre *Tax* er nogle af de almindeligste Solitærtræer, og om dem gælder ganske det samme som er sagt under Hæktax. Alle Sorter af *Thuja*, baade store Træer og Dværgtræer, er sluppet næsten helskindede igennem Vinteren (jvf. Fig. 245). Med *Chamaecyparis* er det derimod værre, men de kan ikke alle kæmmes over en Kam. En udmærket Sort som *Cham. Lawsoniana Triumph v. Boskoop* har de fleste Steder klaret sig rigtig godt, og den vil jeg anbefale forøget Plantning af. Til lidt større Grave er den udmærket. Den *Cham.*, det er gaaet værst ud over, er *C. Law. monumentalis nova*. Den vilde jeg lade helt udgaa af Sortimentet. De to almindeligste *C. Law. Alumii* og *C. Law. Fraserii* er blevet helt røde, men kun faa af dem er ganske udgaaede; de bryder i Toppen og i Spidsen paa de fleste af Grenene, saa, hvor det kan lade sig gøre, bør man prøve at lade dem staa og se Tiden an, om de maaske kunde blive pæne igen. Det er nemlig muligt, — men her mangler vi Erfaring. Det er i alle Tilfælde en Fejl at skære dem ind det første Aar. Den lille almindelige »Grønkaal«, *Cham. obtusamana gracilis*, har paa nogle Kirkegaarde klaret sig smukt, medens den andre Steder

er frosset helt bort, men jeg har nu en Formodning om, at en lille Spindemide har en Finger med i Spillet, der hvor de er døde.

De fleste Sorter af de meget brugte Dværgtræer har naturligvis klaret sig bedst, da de har haft Sneens skærmende Tæppe over sig i den strenge Frost. Sørgeligst er det at se vore store dejlige *Cedertræer*, — de har alle uden Undtagelse taget Skade. Værst er det gaaet ud over *Cedrus Deodara*, som for de store Planters Vedkommende nu er ganske værdiløse. De mindre Planter er friske til »Snegrænsen« og kan i mange Tilfælde bindes op paa Stab. *Cedrus atlantica glauca* er kun faa Steder helt døde. Selv, og maaske navnlig, de store Planter bryder i Toppen. Lad os derfor haabe, at de har Kraft til at faa Safftrækket helt i Orden og staa næste Vinter igennem, saa vi ikke skal miste dem. For *C. atl. glauca* gælder det absolut, at man foreløbig skal lade dem staa og først til næste Aar skære det visne bort, og endelig ikke skære dem ind til Stammen, for saa tror jeg, de er Dødens sikre Bytte.

Dette var nogle af de vigtigste Solitærtræer, som har taget Frostskaade, og der er saa maaske Grund til at tilføje, at praktisk talt alle *Abies*, *Picea* og *Pinus* har klaret sig storartet igennem Vinteren, og det vil vist være formaalstjenligt at plante langt flere af disse skønne Planter paa vore Grave. At næsten alle stammede Roser efter denne Vinter kun fremtræder som døde stive Pinde er et Savn for mangen Gravstedsejer, men ikke for den moderne Planlægger af Gravstedsanlæg.

Efter denne Gennemgang kan vi sige, at vi har lært *noget* af Vinteren, men først naar Vinteren 1941 er gaaet, vil det staa helt klart, *hvad* vi har lært. Og selv om jeg mener, at vi skal gaa noget bort fra de allermest kælne Kirkegaardsplanter, saa maa vi ikke helt slaa Haanden af vore fordums saa gode Venner, selvom de nu ikke har kunnet holde til denne voldsomme Vinter. Heller ikke alle Mennesker er gaaet uskadte eller upaa-virkede ud af den. Tværtimod. —



Fig. 246.
Beskadiget Takhæk,
der skyder franeden.
Foto: J. Th.



Fig. 247.
Beskadiget Ligustrum
ovalifolium; skyder
ogsaa franeden.
Foto: J. Th.

Kirkegaardsgartner Immanuel Blomberg †

Af Biskop, Dr. phil. C. I. Scharling

Det var med dyb Vemod, at vi, som arbejder i *Foreningen for Kirkegaardskultur*, erfarede Kirkegaardsgartner *Immanuel Blombergs* pludselige Død. Kun faa Uger før havde vi været sammen med ham ved Bestyrelsesmødet og ved en lille Sammenkomst i Anledning af Foreningens 20 Aarsdag; vi havde dør som altid mødt ham som denne hjertelige, levende Mand med den store Interesse for vor Forening og dens Opgaver.

I 11 Aar var Blomberg Kasserer i Foreningen for Kirkegaardskultur, — Aar, der var vanskelige for Foreningen, og hvor det netop gjaldt om at bringe dens Økonomi paa Fode; og hans Arbejde havde væsentlig Betydning for, at netop dette lykkedes. Da han i 1937 traadte tilbage fra denne Post, overrakte Bestyrelsen ham en Sølvgenstand med Inskription som et synligt Udtryk for vor Tak. Den Tak skal ogsaa udtales her i vort Blad nu ved hans Død — en Tak for den Kærlighed, han nærrede til vor Sag, en Tak for hans trofaste Medarbejde.

Ære være hans Minde. —

Skjoldlus paa Taks og Thuja

Af Assistent, Havebrugskandidat Anna Weber

Taks er en af de Planter, som har lidt mest af Frostene. Naar dette nævnes her i Forbindelse med Skjoldlus paa Taks, er Grunden den, at dels synes de af Skjoldlus svækkede Taks at have lidt særlig meget af Frostene (jvf. Artiklen foran) og dels den, at Sprøjtning med Sprøjteolie synes at have øget Ømfindtligheden for Frostene.

En Kirkegaard, der blev sprøjtet i September 1939 med 2 pCt. Sprøjteolie (emulgerbar), har lidt særlig meget af Frostene. Her var Taksen imidlertid stærkt angrebet

af Skjoldlus og derfor ømfindelig for Kulden, saa det er vanskeligt at sige, hvor meget af Ømfindtligheden, der skyldes Skjoldlusene, og hvor meget Sprøjteolien.

Selv om Taks gennemgaaende har lidt meget af Frostene, ses det dog ofte, at der Side om Side kan staa en Taks, som er stærkt skadet af Frostene og en anden, som næsten er uskadt. Der er altsaa hos Taksene en meget stor individuel Forskel paa Ømfindtlighed for Frost, ligesom der er stor Forskel paa Modtageligheden for Angreb af Taksskjoldlus, — en Kendsgerning, som burde udnyttes ved Formering af Taks.

Disse individuelle Forskelle øger naturligvis Vanskeligheden ved at vurdere Sprøjtingens Indflydelse paa Frostskaden. Paa Thuja ses det imidlertid meget tydeligt paa en københavnsk Kirkegaard, at de, som i Efteraaret 1939 er blevet sprøjtet med 2 pCt. Sprøjteolie (emulgerbar), staar langt daarligere end de, der blev sprøjtet med 2 pCt. Effectol.

Der er derimod ingen tydelig Forskel mellem de forskelligt sprøjtede og de usprøjtede Taks; de staar alle meget daarligt.

Effectol hører til de saakaldte Hvide Olier, der er emulgerede, medens de almindelige Sprøjteolier kun er emulgerbare.

I min Artikel Side 59—61 skrev jeg, at man i Øjeblikket maatte tilraade at sprøjte skjoldlusangrebne Taks med 2 pCt. Effectol eller evt. en anden emulgerbar Sprøjteolie, en af de saakaldte Hvide Olier (Albolineum, Olana, Red-øsmite). Af Sprøjting med 2 pCt. emulgerbar Sprøjteolie (A/S Vilh. Hansen & Co.s og Frejlev Olie) vilde man ogsaa kunne vente godt Resultat, men knapt saa godt som af Hvide Olier, og Faren for Sprøjteskade var større, men Sprøjtevædsken var adskilligt billigere.

Med forrige Vinters Erfaring bag os maa det fraraades at sprøjte med emulgerbar Sprøjteolie; der bør kun sprøjtes med Hvide Olier (emulgerede Sprøjteolier).

Hvide Olier bør anvendes i 2 pCt.s Styrke til saavel Taks som Thuja med Skjoldlus.

Vore Kapellers Varmeforsyning i denne Vinter

Af Civilingeniør H. K. Holm (Kirkeministeriets Konsulent)

Ligesom Kirkernes maa Kapellernes Styrelser naturligvis se Situationen for Vinteren 1940—41 i Øjnene og være klar over, at det absolut ikke bliver muligt i Aar at faa tildelt et tilnærmelsesvis saa stort Kvantum, navnlig udenlandsk Brændsel, som i Fjor. Da Kapellerne i Hovedsagen vil blive behandlet ligesom Kirkerne, kan det være af Interesse at redegøre for, hvorledes Brændselssituationen ligger for Kirkerne.

Man maa skelne mellem Bykirkerne (herunder naturligvis Kapellerne i Byerne) og Landsbykirkerne. Bykirkerne har allerede for nogen Tid siden faaet tildelt en procentvis Portion i Forhold til sidste Aarsforbrug, d. v. s. foreløbig $\frac{1}{8}$ beregnet for de to første Maaneder af Fyringsperioden. Naar dette Forbrug med de Indskrænkninger, som er nødvendige, er opbrugt, vil der for disse være Lejlighed til at søge om en ny Ration, hvilket nærmere er pæsiceret i et Cirkulære af 14. Oktober 1940 til samtlige Kommunalbestyrelser og Brændselsudvalg udsendt sammen med den nye Bekendtgørelse af s. D. vedrørende brændselsbesparende Foranstaltninger.

For Landsbykirkerne stiller Situationen sig noget anderledes. Man har her ment, at det vilde være den retfærdigste Ordning, at der ikke blev rationeret med udenlandsk Brændsel over hele Linien, idet det jo er det rimeligste at tildele de Anlæg, som ikke er indrettede paa indenlandsk Brændsel en større Ration udenlandsk Brændsel og saa samtidig ikke give de Anlæg, som kan klare sig med Brænde og Tørv, udenlandsk Brændsel. Endelig kommer der en Kategori Anlæg, som hidtil har brugt Kul og Koks, men kan klare sig med en Supplering af indenlandsk med udenlandsk Brændsel. Disse Anlæg vil faa tildelt en vis minimal Portion udenlandsk Brændsel, som kan anvendes dels i den koldeste Tid, dels til Udbrænding af Kedler og Fyr, hvor disse paa

Grund af Tørve eller Brændefyring skulde være bleven fyldte med Løbesod, en Ulempe, som desværre sikkert vil give betydelige fremtidige Udgifter til Reparation af Skorstenene og Røgkanaler.

For at danne sig et Skøn over de forskellige Anlæg har Kirkeministeriet foranlediget, at der af Fordelingsudvalget er sendt Skemaer til alle Kirkerne paa Landet, hvori der skal opføres, hvilket Anlæg man har i Øjeblikket, hvornaar det er installeret, og hvor stort Forbruget har været i Fjor. Samtidig har man spurgt om, hvormeget man mener, at Opvarmningen kan indskrænkes, og paa Grundlag af disse Oplysninger har det været muligt at inddele Kirkerne og Kapellerne i 3 Kategorier:

1. Anlæg, som kan klare sig med indenlandsk Brændsel.

2. Anlæg, som delvis kan anvende indenlandsk Brændsel, suppleret med noget udenlandsk Brændsel, og

3. Anlæg, som slet ikke kan anvende indenlandsk Brændsel, enten fordi Kedlerne kun er beregnet paa Kul og Koks, eller fordi Anlægene er saa ringe dimensioneret, at de ikke med det indenlandske Brændsel er i Stand til at opvarme Kirkerne eller Kapellerne blot nogenlunde.

Paa dette Grundlag er alle indkomne Skemaer behandlet, og det siger sig selv, at man herved har søgt at skabe et langt retfærdigere Grundlag, end hvis man uden nærmere Undersøgelse havde tildelt en Brændselsmængde paa Grundlag af det foregaaende Aars Forbrug. Betragter man denne Fordelelingsmaade nærmere, ser man straks, at den Kirke, som i Fjor f. Eks. har brugt 5 Gange saa meget, som var nødvendigt, og derfor i Aar bliver skaaret ned til en vis Procent af dette store Forbrug, bliver langt gunstigere stillet end den Kirke, som i Fjor har sparet og fyret saa økonomisk som muligt. Dette er en Uretfærdighed, som den nu for-

anstaltede Undersøgelse skulde raade Bod paa.

De forannævnte tre Kategorier for Bedømmelsen af Varmeanlægene i vore Kirker og Kapeller, er nu af Fordelingskontoret efter Handelsministeriets Bestemmelse blevet behandlet paa den Maade, at Kategori 1 ikke faar tildelt udenlandsk Brændsel.

Jeg er naturligvis klar over, at de Forbrugere, som dette rammer, vil føle sig meget forfordelt og at der sikkert vil komme Besværinger fra forskellig Side, ligesom der vil være Tilfælde, hvor der er saa store Vanskeligheder, at Spørgsmaalet atter maa tages op til Overvejelse; man maa her erindre, at vi alle er i en Nødssituation og derfor alle maa hjælpe med til at komme igennem Vinteren paa den mest smertefri Maade.

Kategori 2 vil faa tildelt $\frac{1}{6}$ af Aarsforbruget + $\frac{1}{8}$ til Udbrænding, dog saaledes at denne sidste Portion ikke overstiger 8 hl. og kommer til at bestaa af Koks.

Endelig er der Kategori 3 som faar $\frac{1}{8}$ af forrige Aars Forbrug. Dette er udregnet paa Basis af den tidligere fastsatte Del $\frac{1}{6}$, som er bleven reduceret med 25 pCt. Denne Tildeling er kun beregnet for de to første Maaneders Forbrug og der har for denne Kategoris Vedkommende været Lejlighed til at søge Nævnet igen, naar denne Portion er opbrugt, altsaa allerede i Begyndelsen af December Maaned, idet Fyringssæsonen regnes fra lidt ind i Oktober. Selve Besparelsen skal fremkomme ved:

1. Indskrænkning af Benyttelsestiden,
2. Indskrænkning i Temperaturen, som nu er fastsat til 10° C. i Stedet for tidligere 15° C., og
3. en saa omhyggelig og paapasselig Fyring som overhovedet muligt.

Ved Udgangen af December 1940 er Brændselssituationen saadan, at den kræver den allerstørste Paapasselighed hos Forbrugerne — og til nogen Lettelse er der ikke Udsigt.

Det kirkepolitiske Udvalgs Betænkning

Hvad angaar Kirkegaardene er det i den foreliggende Betænkning meget sparsomt, hvad man har fundet ud af at burde revidere. Det kan nævnes, at det foreslaas paabudt, at der ved enhver Kirkegaard er ansat en Graver til, hvem bl. a. Gravkastning *udelukkende* er overdraget, — at man kun med Kirkebestyrelsens Samtykke kan overdrage Vedligeholdelsen af Gravsteder til andre end Graveren, medmindre man antager en *Gartner* dertil, — at fremtidig Udskillelse af Kirkegaarde som *kommunale* Indretninger kun kan ske, saafremt de paagældende Menighedsraad giver deres Tilslutning dertil, — at Kirkegaardsprotokollen skal føres *in duplo*, — at Fredningstiden sættes til mindst 30 Aar, — at Kommunerne betaler Kirkegaardene for den Plads, Kirkegaardene ellers vederlagsfrit skal udlægge til ubemidlede o. s. v. Endvidere er der underordnede Forslag om Ændring af Tilsyn med Lighuse, Brug af Kirker til Begravelser, borgerlige Begravelser og andet mere.

Foreningen for Kirkegaardskultur kunde unægtelig have haft Ønsker om Reformer af videregaaende Karakter, f. Eks. at man skaffede større Sikring for Gravstedernes Vedligeholdelse i Fredningsperioden, at der til et Kirkegaardssyn ikke alene behøvedes Medvirken af en bygningskyndig, men navnlig ogsaa af en kirkegaardskyndig Mand, samt at det paalagdes Provsterne virkelig at paase, at alle Kirkegaardslovgivningens Bestemmelser blev efterkommet. Der er nemlig stadig Kirkegaarde (ogsaa i Byerne), hvor der f. Eks. endnu ikke er sat Nummerpæle paa Gravstederne, og hvor der ikke findes et rigtigt og ajourført Kort over Kirkegården; og dette endskønt Bestemmelserne herom er fra 1922 og altsaa nu er henvend 20 Aar gamle!

Jo, vi kunde have endnu mange Ønsker, — men det kan vi forhaabentlig faa Lejlighed til at fremføre paa rette Sted.

Ved Grundtvigs Grav

Af Sognepræst, Dr. phil. Axel Garboe

Dette Grundtvig=Aar 1940 bør ikke rinde til Ende, uden at man ogsaa er standset ved Grundtvigs Grav. Mange Tanker og mange Fjed gaar til den stille Grav paa Køge Aas, hvor den gamle Aandskæmpe hviler.

Det var den 1. September 1872, at N. F. S. Grundtvig for sidste Gang stod paa Prædikestolen i Vartov Kirke. Samtiden skilddrer det betagende Indtryk den ældgamle Mand, endnu værdig i sin Aandsfylde, gjorde paa de tilstedeværende. Et Aarhundrede nærmede sig sin Afslutning, siden N. F. S. Grundtvig saa Lyset; nu stundede det imod Aften. Den følgende Formiddag tilbragte den 90-aarige som sædvanligt med Aandsarbejde. Ved 3-Tiden kom Trætheden over ham, og han satte sig til Hvile i en Lænestol. Det gamle Hoved med det lange hvide Haar hældede sig imod Stolens Læn, og uden Døds kamp — stille »som Sol i Høst gaar ned«, slumrede Grundtvig ind. Han, der for sin Samtid havde staaet »som et Modsigelsens Tegn: udfordrende, æggende, modsigende og modsagt« (Edv. Lehmann), hyldedes fra mangfoldige Sider i sin Død. Blandt de forreste af dem, der fulgte Grundtvigs Kiste til Jorde, den 11. September 1872, var Bjørnstjerne Bjørnson, der udløste mange Tanker i sit Digt:

I lyset af Guds fred, bag dets solstrålefos,
der skjultes han, og der staar hans minde nu for os.

Grundtvig stedtes til Hvile ved Siden af sin 2. Hustru, *Anna Marie Carlsen*, i det Carlsen'ske Familiegravsted paa det nordøstlige Hjørne af Aasen ved Gammel Køgegaard. Det var i 1853, at Grundtvig indviede denne Gravplads, som gemmer adskillige Medlemmer af den Carlsen'ske Slægt. Aaret efter jordfæstedes Grundtvigs 2. Hustru her, og fra hin Septemberdag 1872 er Stedet, der før bar Navnet »Claras Kirkegaard« (efter Godsejer Hans Carlsens Hustru Clara Sofie), kendt over det ganske Land som »Grundtvigs Grav«. I Grundtvigs Grav-



Fig. 248.
Claras Kirkegaard paa
Køge Aas.
Foto: J. Th. 1924.

kammer findes, foruden hans enkle Træsarkofag, hans 2. Hustru's og flere af hendes Nærmestes Kister, medens Grundtvigs 3. Hustru, *Asta Reedtz*, ligger begravet udenfor Gravkammeret.

— Det er nok værd at standse ved denne Grav. Med Grundtvigs egen Død i Minde kan det begynde at nynne i Sindet med Ord fra den Salme, som den aldrende Grundtvig gav Overskriften »Livsordet i Døds kampen«, — Salmen (Nr. 447 i Salmebogen): »Som Dug paa slagne Enge«, hvori Livets Ord forunderlig stærkt og dog saa stille forkynder Haab og Sejr. »Forsvundet er dermed al Dødens Bitterhed«. Skønnere kunde vel ikke dansk Natur og kristen Tankegang sammentvindes til Ord, der

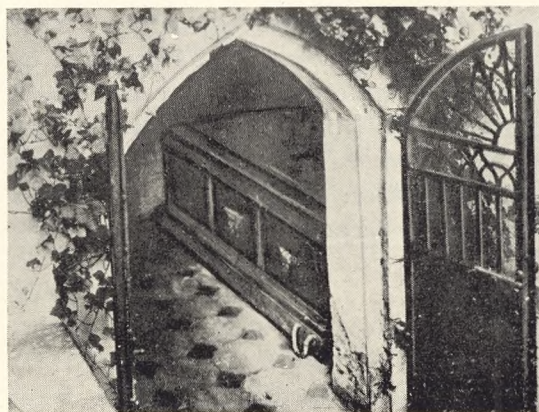


Fig. 249.
Grundtvigs Grav.

bliver uforglemmelige. Salmens fredfyldte Strofer og Grundtvigs stille Livsaften efter et kampfyldt Liv klinger ud i de skønne Ord:

Som let vort Legem gyser
i Sommer-Morgengry,
mens Morgenstjernen lyser
og lover Dag paany,
mens Sommerdagen gryer
i hvide Morgenskyer, —
saa er med Livets Lys
vort sidste Kuldegys.

Men stærkere end i denne Salme klinger det, naar Grundtvig synger: »Tag det sorte Kors fra Graven, plant en Lilje, hvor det stod«. Paaskens Sejrs-Budskab træder magtfuldt den Sjæl imøde, der »saa med Grusit Timeglas udrundet« og var i Verden uden Haab. Med Paasken kom der Lys i Verden, Morgensol bag Mørke. »Livstræet fæsted i Graven Rod«. »Graven lyste, Mørket sned, da forklaret han opstod«.

Ja, han er her, Guddoms-Manden.
Sprængte er nu Gravens Baand,
Han er visselig opstanden,
og hans Ord er Liv og Aand...

Biskop *Martensen* fandt, at Grundtvig brugte for stærke Ord i Salmens Begyndelsesstrofer. *Martensen* vilde »beholde Korset, men omslynge det med Roser, poetisere Sorgen, mildne den, men ikke sætte Glæder i dens Sted«, skriver Professor *Edv. Lehmann* i sin kendte Grundtvig-Bog og fortsætter saa: »Men det var just dette Grundtvig vilde. Han planter Opstandelsens Lilje paa Sørgekorsets Plads og lader Livets Blomster dække Graven«.

... Godt, at vi har vore Kirkegaarde og Gravene udenfor dem. De var ikke til at undvære; man kunde fristes til at anvende paa dem *Harald Kiddes* Ord om de haardprøvede Stakler: »Hvad skulde Verden — hvad skulde vi gøre uden dem«?

Trægravmæler fra den fynske Øgruppe

Af Forstelærer *H. C. Frydendahl* (fortsat fra Side 112)

Efter hvad *Gdr. Vald. Bendixen, Humle*, som vi skylder Tak for Hjælp til dette Arbejde, har oplyst, har der staaet en »Minde-tavle« af Træ paa hans Farfaders, den i 1851 afdøde betydelige *Gmd. Bendix Christiansens* Grav i *Fodslette, Langeland*. Den synes i Hovedtrækkene at have været formet som Færgemandens, om den end har været af mere beskeden Størrelse — ca. $\frac{1}{2}$ Al. bred — og Karakter. Nøjagtig Beskrivelse eller Tegning af den kan dog ikke fremskaffes, da den for ca. 30 Aar siden er omdannet til — Tobaksæske.

Dette Gravmæle har altsaa dog — om end i en noget overraskende Skikkelse — levet videre og kunnet være Bærer af Mindet om den Afdøde. Om de allerfleste Trægravmæler kan man vel med Digteren sige: »De fik dog den værste Ende, de blev kun til Pindebrænde«. Og nu er den Art Gravmæler ved at gaa over i Historien om det svundne.

Vi har dog maaske Lov at haabe, at denne Kunststart kan opleve en Renæssance. Jeg kan

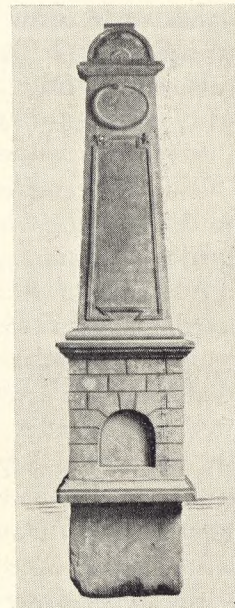


Fig. 250.

Trægravmæle fra
Tullebølle, og

Fig. 251 fra Taasinge.

saaledes minde om det anseelige og værdige Egekors med Smedearbejde fra o. 1913, der staar paa *Ødsted Kirkegaard* i *Jylland*, og som er gengivet i »Vore Kirkegaarde« V. S. 124. Og lad mig slutte med fra *Fyn* at fremdrage et usædvanlig kønt Egetræs Gravmæle, der er rejst paa *Krarup Kirkegaard* o. 1909 (Fig. 252). Dets Signatur viser, at det er tegnet af ingen ringere end Grundtvigskirkens Arkitekt, *P. V. Jensen-Klint*. Det er præget af Linier, der er endnu ældre og ædlere end dem, der spores i de fleste her fremdragne Trægravmæler, som i det hele og store kan staa som Udtryk for forrige Aarhundreders folkelige Kunstmag paa dette særlige Omraade. Det forener paa en lykkelig Maade Motiver fra *Valdemar Aterdags Visbykors* og *Hellig Anders' Kors* ved *Slagelse*. — Indskriften lyder:

Karen Kirstine Andersdatter.
Tante Stinne.

Ung af Sind, varmhjertet, moderlig, vandt denne enlige gamle Pige en stor og trofast Vennekare.

Paa Bagsiden:

Taknemmelige Søkendebørn fra Sydsjælland
satte dette Minde.

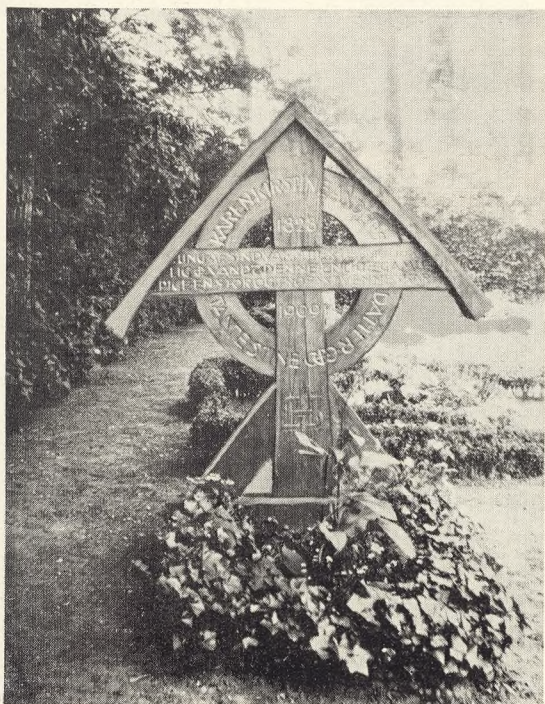


Fig. 253.
Tykt Snelag paa Stedsegrønne er kønt, men farligt.



Pas paa Snetrykket

Af Havearkitekt Johannes Tholle

Sne ser henrivende ud, — ikke mindst naar den som paa Billedet ligger tyk og jomfruelig paa stedsegrønne Træer og Buske, — og vi skal ogsaa være glade ved dens skærmende Dække.

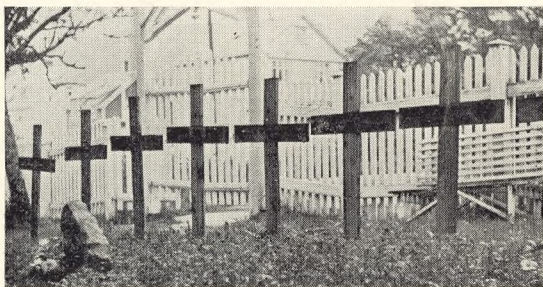
Men Sne er ogsaa farlig, ikke mindst for de Stedsegrønne. Naar den lægger sig i Pulver og Flader, og naar det skifter med Frost og Tø, kan den blive saa tung, at den brækker Grenene fra, ja endog knækker hele det smukke Træ. Og dertil skulde det jo nødtigt komme.

Derfor bør man ikke være passiv, naar Sneen saadan dynger sig ned over de Stedsegrønne, — nej, ud med Kost, Riveskaft og Skovl at redde dem fra Sneens farlige Favntag og Dyne. Man maa se at faa Vægten paa Grenene taget af Snedækket og at faa Sneen ned paa Jorden, — der er den mindre farlig og endnu mere nyttig, — om end maaske anbragt lidt uordentligt og mindre skønt. Det faar være, — blot de Stedsegrønne reddes. —

Der kom allerede betydelige Mængder af Sne før Jul, — pas paa, at den og Vinsterens øvrige Sne ikke bliver af det Onde.

Fig. 252.
Gravkors med middelalderlige Motiver, tegnet af *P. V. Jensen-Klint*.

I venstre Spalte:
Fig. 254-56.
Franske Soldatergrave paa Namsos Kirkegaard 20. 4. 40.
Nord. Pressefoto.



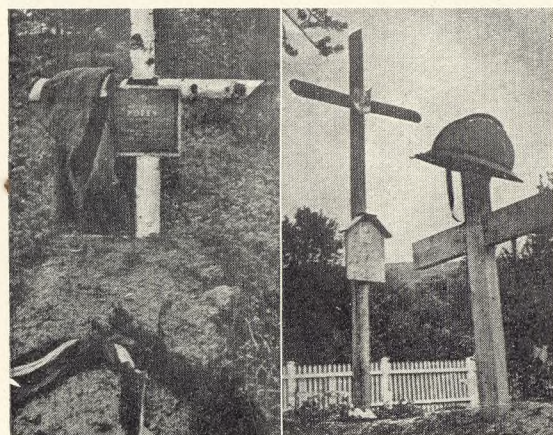
I højre Spalte:
Fig. 257-58.
Polske Soldatergrave i Narvik.
Foto: V. Hansen.

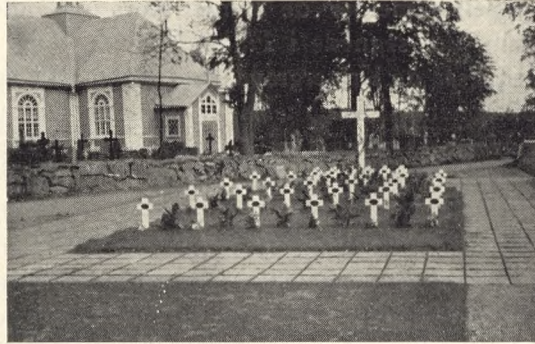
De nye Kriges Grave

Billederne er talrigere end Beretningerne. Takket være rejselystne Pressefotografer og interesserede Militære og Civile er det muligt at bringe Billeder fra forskellige Lande, hvor Krigens Tempo ser vi tilvenstre de 3 Billeder af franske Soldatergrave i Namsos i Norge (Fig. 254-56) og tilhøjre af de polske Grave i Narvik (Fig. 257-58); paa de sidste har en frisk Grav af en polsk Kaptajn faaet hans Soldaterkappe slængt over et Birketræskors (tv.) og paa en hel polsk Soldaterkirkegaard har man rejst et monumentalt Trækors og givet enkelte af Mindekorsene Soldatens Hjelm. Navnene paa de faldne Franskmand er i flere Tilfælde læselige, og man kan ligeledes finde ud af, hvornaar de faldt. En Hjelm er ogsaa givet den tyske Grav ved Narvik og friske Blomster supplerer Løvkransen om Korset. (Se næderst tv. S. 123).

Krigens Hast og Dagligliv præger ogsaa de tyske Soldatergrave fra Klitterne ved Dunkerque og Chablis i Frankrig; Billederne gengiver vi efter »Krigsgräberfürsorge« (Fig. 263-64, Sp. th.). Begge Grave rummer flere Faldne, og begge vidner de om Omsorg, selv under ufredelige og ugunstige Forhold.

Hos de finske Heltgrave er Krigens Hast afløst af Fredens Ro, og nær Kirker og





Spalten til venstre:
Fig. 259.

Heltegravene i Iisalmi og

Fig. 260 i Ulleåborg.
Foto: O. Collan.

Fig. 261.
Tyske Matrosgrave
i Narvik.

Foto: V. Hansen.

Spalten til højre:
Fig. 262.

Heltegravene i
Karkhila.

Foto: T. P. Ketonen.

Fig. 263.

Tysk Soldatergrav i
Klitterne ved
Dunkerque.

O. K. W. Arkiv.

Fig. 264.

Tysk Officers Grav
ved Udgangen fra
Chablis (Aisne og
Marne).

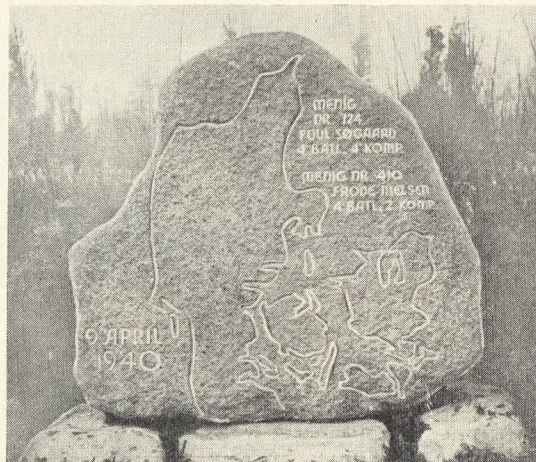
O. K. W. Arkiv.

Øverst til højre:
Fig. 265-66.
Tyske Soldatergrave
paa Bispebjerg
Kirkegaard,
København.
Foto: J. Th.

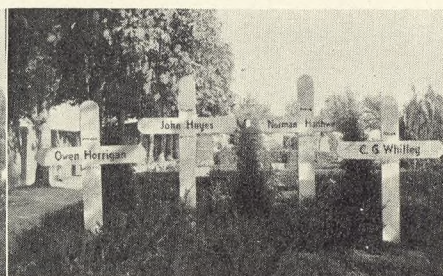
Kapeller melder de hvide Kors om alle dem, der segnede i *Finlands* hvide Krig.

Ogsaa de Krigergrave, som *Danmark* ved Skæbnens Tilskikkelse er kommet til at rumme, er præget af Ro og Omsorg. Det gælder de tyske Grave i Esbjerg, Fredericia og København (Fig. 265, 266, 267 og 269) saavel som de engelske Grave i Vadum i Vendsyssel (nederst th.). Bispebjergs Grave rummer nogle af Ofrene fra Kampene ved Norges Kyst, hvor de faldt allerede den 8. April.

Nogen Uniformitet er der naturligvis over disse Krigens Gravkors, men der er ingen Ensartethed fra Sted til Sted. Helt individuel er Mindestenen, som i Odense er rejst over 2 af de danske Helte fra d. 9. April, — en ejendommelig flad Natursten, hvori Kunstneren (Arkitekt *Axel Jacobsen*) har indridset Navne og Data og givet de Faldne Omridset af Danmark som en smuk Hyldest: De faldt for Danmarks Frihed. Disse 2 Soldater: *Poul Søgaard* og *Frode Nielsen*, hviler her Side om Side.



I Midten til venstre:
Fig. 267.
Tyske Flyvergrave
paa Faurfeld Kirke-
gaard, Esbjerg.
Foto: J. Th.
Tilhøjre Fig. 268.
Axel Jacobsen:
Mindesten over de
Menige Poul Søgaard
og Frode Nielsen,
(jevnf. Side 89)
Odense Assistsens
Kirkegaard.
Nederste Række:
Fig. 269.
Tyske Marinegrave
i Fredericia.
Fig. 270.
Engelske Flyvergrave
i Vadum.



Tillæg til »Vore Kirkegaarde« XIII Nr. 1

Medlemmernes Opmærksomhed henledes høfligt paa, at Foreningens Regnskabsaar er udløbet pr. 31. Marts. Der erindres samtidigt om, at Kontingentet lettest og billigst afgøres ved, at man indbetaler Beløbet til Postkonto 11,915 Roskilde. Dette koster i Indlandet kun 5 Øre. Indbetalingen bedes foretaget inden 10. April, fra hvilken Dag Opkrævningerne udsendes. Kontingentet er for personlige Medlemmer i Danmark Kr. 5,00, Medlemmer i Udlandet Kr. 6,00 og for Institutioner, Menighedsraad etc. beregnes efter særlige Regler (se Lovens § 3).

FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR

Nye Medlemmer.

Afdeling A.

- 156 Gyrstinge Menighedsraad.
- 157 Næsborg Menighedsraad.
- 158 Rønne Menighedsraad.

Afdeling C.

- 627 Hr. Gaardejer Søren Sørensen, Bakkendrup pr. Gørlev.
- 628 Hr. Pastor I. H. Bernow, Herfølge.
- 629 Hr. Pastor Aage Hoffmeyer, Jordløse pr. Svebølle.
- 630 Hr. Lærer A. Munch, Maaløv.
- 631 Hr. Gartner H. Dunvald, Assistenskirkegaarden, Odense.
- 632 Kirkeværgen for Tune Kirke, Tune pr. Roskilde.
- 633 Hr. Cyklehandler Gotfred Mortensen, Haderup pr. Skive.
- 634 Hr. Statsrevisor, Folketingsmand A. M. Hansen, Roskilde.

Afdeling D.

- 51 Hr. Kyrkogårdsforstandere Sven Hallen, Västerdalsgatan 2, Skövde, Sverige.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

22/12 (Middelfart Venstrebl.): Der skal opføres nyt Nødtørftshus paa Middelfart Kgd.

27/12 (Sydfyns Soc. & Dem.): Der skal nyt Orgel i Svendborg Kgd.s kapel.

4/1 (Vendsyss. Venstrebl.): Vraa Kgd. skal udvides.

5/1 (Himmerland): Ullits Kgd. udvides. — Arbejdet var, før Frosten kom, saavidt fremskredet, at Norddiget var nedtaget, Træerne og Buskene i Haven optaget og fjernet samt Pladsen planeret.

Ved det nedtagne Kirkegaardsdige stod der en Række mægtige Bøge, der var plantet af en Lærer

Folkvard, som ligger jordet her. De var en Seværdighed og vist de eneste Bøge i Sognet.

(Man maa haabe, at Fredningsmyndighederne kun i yderste Nødstilfælde har givet ovennævnte Tilladelse. »V. K.«s Anm.).

14/1 (Middelfart Venstrebl.): Gamborg Kgd. skal udvides med 1000 m².

26/1 (Frøborg Amts Avis): Espergærde Kgd. er under Udvidelse.

26/1 (Sydsjæll. Soc. & Dem.): Til Udv. af Næstved Kgd. er erhvervet ca. 6,500 m².

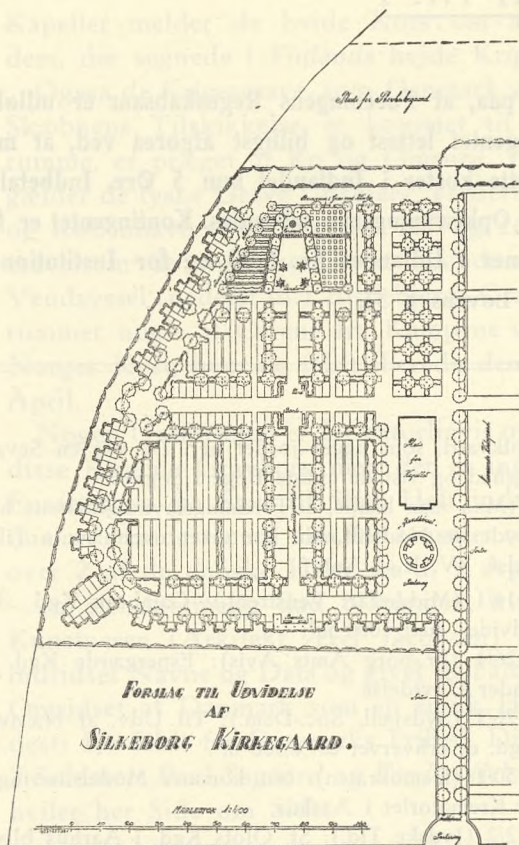
30/1 (Demokraten): Nu kommer Moderniseringen af Krematoriet i Aarhus.

2/2 (Jydske Tid.): St. Olofs Kgd. i Aarhus bliver offentligt Anlæg.

2/2 (Nordsjæll.): Hørsholm Kgd. har helt skiftet Karakter, men det maa siges at være til det bedre. De gamle, høje Allétræer er nu alle ryddede, og man er svært i Lag med Reguleringen af Gangene. Der er blevet lyst over det hele. Det hæslelige Nødtørftshus, der i nogle Aar har været anbragt i Nærheden af det gamle Ligkapel, er heldigvis forsvundet. Hvad angaar den nye Tilkørselsvej fra Kavalerboligerne gennem Skoven til Kirkegaarden, er den færdig paa det længste Stykke, og hele Arbejdet vil formentlig snart være tilendebragt.

4/2 (Loll. & Falster Folketid.): Taagerup Kgd. skal udvides.

8/2 (Nordsjæll. Venstrebl.): Efter Samraad mellem Sogneraadet og Menighedsraadet blev det bestemt, at Stenløse gamle Skole skulde nedrives og Pladsen lægges ind under Kirkegaarden. Planerne er nu fuldt udarbejdede, og Sogneraadet har ladet paabegynde Nedrivning af Udhuset samt paakøre Fyld i Haven, for at faa den op i Plan med den nuværende Kirkegaard. I anden Etape kommer saa Fjernelsen af selve Skolebygningen, der antagelig sker i Foraaret. Derefter bliver Pladsen planeret, og Kirkegaarden vil faa Fald ned mod Gaden i 3 Terrasser, og samtidig vil der blive anlagt en bred Midtergang fra Gaden op til Vaabehuset.



Chr. Nielsen: Forslag til Udvidelse af Silkeborg Kirkegaard.

9/2 (Bornholms Soc. Dem.): Graver Pihl i Rønne fratræder pr. 1. April og afløses af sin ældste Søn, Chr. Pihl.

15/2 (Aarhus Stiftstid.): Risskov Kgd. tages i Brug paa Søndag.

16/2 (Østsjæll. Folkebl.): Jersie Kgd. udvides med 100 Gravpladser.

21/2 (Demokraten): Risskov Kgd. indviedes d. 20. Der var samlet et Par Hundrede Mennesker i den smukke Kirke.

Overlærer Mogensen, Viceskoleinspektør Larsen, de fleste Lærere og Lærerinder fra Kommuneskolen samt Repræsentanter fra Menighedsraadet var til Stede for at overvære Højtideligheden.

Pastor Bay talte smukt og hjertevarmt over den Afdøde, der blev baaret til Graven af sine Klassekammerater.

Ved Graven udtalte Pastor Bay bl. a.:

— Da Risskov Kirke for godt 3 Aar siden blev bygget, købte man samtidig den til den daværende Villa hørende Have til Kirkegaard. Forberedelserne med at omdanne Haven til en Kirkegaard er nu saa vidt fremskredne, at vi i Dag kan indvi et Stykke af den til kristen Begravelsesplads.

En Kirkegaard er et indviet Sted. Vi sætter Hegn

omkring det Sted, der skal være Kirkegaard, for at skabe en ydre Fred; men vi ønsker meget mere, at Guds Fred maa være over det Sted, der skal være de dødes Have (se iøvrigt »V. K.« XII S. 65—67).

Jeg indvier da dette Stykke Jord i Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn til kristen Begravelsesplads — og ønsker Guds Fred over det Støv, der skal hvile her.

Derefter blev der kastet Jord paa Kisten. Højtideligheden sluttede med, at Afdødes Fader bragte Følget en Tak for Deltagelsen.

Ved denne Begravelse medvirkede Kirkens Kor. Koret, der er ulønnet, gør en stor Indsats i Menighedslivet ved at stille sig til Raadighed, naar Menigheden ønsker det.

21/2 (Silkeborg Soc. Dem.): Havearkitekt Chr. Nielsen har udarbejdet Projekt til Udvidelse af Silkeborg Vestre Kgd. (se hosstaaende).

22/2 (Holbæk Venstrebl.): ... »medens der principielt intet findes at indvende mod Anbringelsen af Kirkesmidler paa Sparekassebøger, kan Menighedsraadet ikke indgaa paa at modtage Gravstedslegater, hvis Kapitaler er indsat paa Bankbøger, men maa forlange Vedligeholdelsessummerne erlagt kontant eller i saadanne Værdipapirer, hvori Kapitalerne kan anbringes efter Reglerne for Udlaan af Umyndiges Midler«...

28/2 (Silkeborg Avis): Udv. af Voldby Kgd. er efter Licitation overdraget Entreprenør Skriver for 1655 Kr.

1/3 (Fr.borg Amts Avis): Der laanes 25,000 Kr. til Udv. af Asminderød Kgd.

2/3 (Stadsingeniør Lassen og Havearkitekt J. P. Andersen udarbejder Planer til Udv. af Kolding Kgd.

2/3 (Sorø Amts Dagbl.): Reersø Kgd. skal udvides.

4/3 (Fr.borg Amts Avis): Der holdes Møde om Udv. i Ballerup den 11. ds.

4/3 (Næstved Tid.): Udv. af Næstved Kgd. vil koste ca. 55,000 Kr.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

22/12 (Ullern Avis): Kremationsanlæg ved Ullern Kapel.

29/12 (Fremtiden): Faar Ø. Sandsvær Gravkapel?

6/1 (Nordmøringen): Udvidelse af Gjoraa Kgd.

27/1 (Vegteren): Hunn kirkeg. maa ha Gravkapel hurtigst.

29/1 (Fædrelandsvennen): Urnelund paa Kr.sand Kgd. til 450 Pladser.

14/2 (Hamar Stiftstid.): Krematoriet i Hamar maa udsmykkes.

8/1 (Politiken): Romantisk svensk Socialdemokrat. Den socialdemokratiske Rigsdagsmand, Dr. Fabian Månsson bisættes under store Højtideligheder paa Søndag. I sit Testamente har han bestemt, at hans

Aske en Sommermorgen skal strøs ud over Havet ved hans Fødeø Hasselø i Blekinge Skærgaard. Loven synes dog at forhindre, at dette Ønske kan blive opfyldt. Der foreligger dog et Fortilfælde, idet Digteren Verner von Heidenstamm i sin Tid strøede sin afdøde Faders Aske ud over Vettern. Formanden for Ligbrændingsforeningen, Generallæge Bauer, udtaler, at han formoder, at der ingen Hindringer vil blive lagt i Vejen for, at Fabian Månssons Ønske kan blive opfyldt. Han var en meget religiøs Mand.

REGULATIV

FOR UDFØRELSEN AF LIGBRÆNDING

I Medfør af § 6 i Lov Nr. 60 af 14. Marts 1931 om Ligbrænding udfærdiges herved følgende Regulativ for Udførelsen af Ligbrænding.

§ 1. Ligbrænding maa kun finde Sted i dertil indrettede, af Justitsministeren godkendte Krematorier.

§ 2. Det skal for Politiet i den Politikreds, i hvilken Krematoriet er beliggende, opgives, hvem der udgør dets Bestyrelse og som saadan er ansvarlig for dette Regulativs Overholdelse.

§ 3. Ved Krematoriet skal der føres en af Politimesteren (i København Politidirektøren) autoriseret Protokol, hvori under løbende Numre anføres for hvert Lig, der brændes, afdødes fulde Navn, Dødsstedet og Datum for Ligbrændingen samt Anbringelsesstedet for Asken, jfr. § 6, Stk. 2. Hvis Asken udleveres til Anbringelse udenfor Krematoriets Kolumbarium, Urnehave eller Kirkegaard, skal tillige Navnet paa den Person, til hvem Udleveringen sker, anføres i Protokollen.

§ 4. Ligbrænding maa ikke iværksættes, forinden der til Krematoriets Bestyrelse er afgivet en skriftlig Attest fra Politiet paa det Sted, hvor Dødsfaldet er sket, om, at der fra dets Side ikke er noget til Hinder for Ligbrændingen. Er Dødsfaldet sket i Udlandet, skal der, saafremt afdøde ved Dødsfaldet havde Bopæl her i Landet, foreligge en Attest af det nævnte Indhold fra Politiet paa det Sted, hvor Ligbrændingen skal iværksættes.

Udenfor København og Frederiksberg forsynes Attesten af Krematoriet med Nummer, svarende til det Nummer, hvorunder Ligbrændingen er indført i Krematoriets Protokol, og opbevares af Krematoriet.

§ 5. Det paahviler saavel Bestyrelsen som Funktionærerne at paase, at Ligets Behandling og Brænding foregaar sømmeligt.

§ 6. Umiddelbart efter, at Brændingen er foregaaet, skal Asken omhyggeligt opsamles i dertil bestemte Beholdere af brændt Ler, Sten, Blik eller andet lige saa holdbart Materiale, som straks forsynes med Krematoriets Segl og mærkes med afdødes Navn for derefter at udleveres vedkommende til videre Behandling efter ovennævnte Lovs § 4. Saafremt Asken

straks skal nedsættes paa Krematoriets Kirkegaard, kan der dog anvendes Beholdere af mindre holdbart Materiale.

Hvis Asken ønskes udleveret til Anbringelse udenfor Krematoriets Kolumbarium, Urnehave eller Kirkegaard, maa det forinden Udleveringen opgives til Krematoriet, hvor Anbringelsen skal ske. Asken maa kun anbringes paa det opgivne Sted, hvilket ved Udleveringen skal tilkendegives Modtageren, der tillige gøres bekendt med, at Nedsættelse paa en Kirkegaard kun maa ske efter Henvendelse til vedkommende Sognepræst, i København og paa Frederiksberg Begravelsesvæsenet. Asken kan dog anbringes paa et andet Sted end det opgivne, naar det ændrede Anbringelsessted forinden meddeles Krematoriet, der da lader Bemærkning herom tilføre Protokollen, jfr. § 3.

§ 7. Hvis Brændingen har fundet Sted udenfor København eller Frederiksberg, paahviler det Krematoriet at give Dødsstedets Sognepræst og, saafremt Asken er udleveret til Anbringelse paa en Kirkegaard, som ikke er beliggende i det Sogn, hvor Dødsfaldet er sket, tillige Sognepræsten paa Begravelsesstedet Underretning om Stedet og Tidspunktet for Brændingen, om Anbringelsesstedet for Asken og, naar Asken er udleveret til Anbringelse udenfor Krematoriets Kolumbarium, Urnehave eller Kirkegaard, tillige om Navnet paa den Person, til hvem Udleveringen er sket; er Dødsstedet eller Begravelsesstedet København eller Frederiksberg, gives Underretning dog ikke til Sognepræsten, men til vedkommende Begravelsesvæsen. Har Brændingen fundet Sted i København eller paa Frederiksberg, paahviler der vedkommende Begravelsesvæsen en tilsvarende Pligt til at give Underretning, saafremt Dødsstedet eller Begravelsesstedet ligger udenfor Begravelsesvæsenets Omraade.

Saafremt Askeurnen skal anbringes paa en Kirkegaard udenfor København og Frederiksberg, paahviler det Sognepræsten, saasnart Anbringelsen har fundet Sted, at give Meddelelse derom til vedkommende Krematorium, eller, hvis dette er beliggende i København eller paa Frederiksberg, til Begravelsesvæsenet. Skal Askeurnen anbringes paa en Kirkegaard i København eller paa Frederiksberg, paahviler der Begravelsesvæsenet en tilsvarende Pligt til at give Underretning, medmindre Krematoriet og Kirkegaarden begge ligger i samme Kommune.

§ 8. Ønskes en Askeurne overført til Udlandet, udkræves der Tilladelse fra Justitsministeriet, medmindre der afgives Erklæring om, at Urnen skal begraves paa en Kirkegaard i Udlandet eller anbringes i et udenlandsk Krematoriums Kolumbarium eller Urnehave. En saadan Erklæring kan, saafremt Urnen begæres udleveret i umiddelbar Forbindelse med Ligbrændingen, afgives af den, der har ladet Ligbrænd-

dingen ordne, og hvis Urnen ønskes udleveret senere, efter at den har været begravet paa en Kirkegaard, opstillet i en Urnehal eller lignende, kan Erklæringen afgives af den, der har Brugsretten til Gravstedet eller Urnepladsen.

§ 9. Krematoriet, dets Protokol og de i § 4 nævnte Attester skal til enhver Tid være tilgængelige for Politiets Eftersyn.

§ 10. Overtrædelser af dette Regulativ straffes med Bøder, der tilfalder Statskassen.

§ 11. Dette Regulativ træder i Kraft den 1. Juli 1937. Samtidig ophæves Justitsministeriets Regulativ for Udførelsen af Ligbrænding af 25. Marts 1931.

Justitsministeriet, den 1. Juni 1937.

Steincke.

Robert Hove.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Landsbygraveren Nr. 1: En Nytaarshilsen. Forslag. En Ulykke, der maner til Forsigtighed m. m. Nr. 2: Til Amtskredsene. Kirkens Formue m. m.

Ignis Nr. 1: De svenska krematoriernas utrymmen. Innvielse av Alf Rolfsens utsmykning i det nye krematorium i Oslo. Nr. 2: Eldbegängelsens mål och medel. Kring 1937 års eldbegängelsesiffror. Vad sker med guldrester efter kremationen?

Der Friedhof Nr. 12: Bemerkungen zur Musterfriedhofsordnung m. m. Nr. 12 fortsat. Verwendung der Symbole der Partei auf Grabdenkmälern. — Nr. 3: Das gemeinliche Grabpflegemonopol verstöszt nicht gegen Gewohnheitsrecht, Sitte oder Herkommen. Begriff und Umfang des Nutzungsrechtes und der Ruhefrist.

Die Feuerbestattung Nr. 1: Zur Einweihung des Krematoriums für die Grenzmark. 25-Jahrfeier des Krematoriums Berling-Wedding m. m. Nr. 2: Grossdeutsche Feuerbestattung E. V. a. G. 1913—38. Des Toten Recht auf Ruhe m. m.

Kriegsgräberfürsorge Nr. 1: Die Bauhütte des Volksbundes. Nr. 2: Kahle Gräberfelder mahnen!

Trädgårdsodlaren Nr. 2: Kyrkogårdskultur.

BOGANMELDELSER

Ole Olsen: Hængeplanter. Alm. d. Gartnerforenings Haandbogserie Nr. 5. 48 S. ill.

Bogen hører til denne Series bedste, og den kommer i en Periode, hvor denne særlige Slags Planter anvendes i udstrakt Grad.

Hans Ellekilde: Hornbæk Kirke. Nyt. nord. Forlag. 163 S.

Den i Nordsjællands Egne særlig kyndige Forsker,

Arkivar Ellekilde, har i denne Bog om Hornbæk Kirke berettet mangt og meget om Hornbæk, dens Beboere og Historie, — alt samlet omkring Skildringen af Kirken. Vi hører ogsaa om den gamle i den nye Kirkegaards Historie, — derunder ogsaa Beretningen om Oprindelse m. v. til den russiske Krigergrav.

Arne Sundbo: Frederikssunds og Købstaden Slangerups Historie. Udg. af Frederiksborg Amts historiske Samfund. 262 S.

Det foreliggende Værk er 2. Del af Sundbos Udredning af Frederikssunds og Slangerups Historie, og den fører Begivenheder og Forhold op til 1870. Værkets nærv. Bind er ikke mindst værdifuldt ved sine mange, omhyggelige Personal-Optegnelser.

H. C. Frydendahl: N. Rasmussen Søkilde. 64 S. Fyns Hjemstavns Forlag.

Som Særtryk af Artikler i Tidsskriftet Fynsk Hjemstavns har Redaktøren, Hr. Førstelærer Frydendahl, udsendt nærv. Skrift og Frugtavlaren N. Rasmussen Søkilde, der nok virkede og levede paa Fyn, men hvis Indsats dog er landskendt og meget skattet. Det er en omhyggelig Gennemgang af hans Livs Data og Begivenheder og slutter med en Fortegnelse over hans trykte Arbejder, — et ret betydeligt Antal.

A. Pedersen: Danmarks Frugtsorter. 1. Hefte. Alm. d. Gartnerforenings Bogforlag.

Det er en mægtig Opgave, Pomologen Professor A. Pedersen her er gaaet i Lag med, og det er en uhyre vigtig Ting, at man har faaet den til denne store Opgaves Løsning fornødne Støtte fra forskellige Sider, saa Værket kan præsenteres i saa stort Format, paa saa godt Papir og med saa glimrende Illustrationer, som Tilfældet viser det. Professoren saavel som Forlaget har overmaade megen Ære af Foretagendet, og det maa haabes, at der findes saa mange Købere, at Underskudet ikke bliver alt for stort.

K. Gram, Hj. Jensen og A. Mentz: Nytteplanter. Gyldendal. 504 S.

Det er vist sjælden, at Folk i Almindelighed har Forstaaelsen, at Kulturlivets vigtigste Fundament er Planterne. De regner nok det for værende af Betydning, at der dyrkes Brødkorn, Sukkerroer o. a. næringsgivende Ting, saavel som at der maa være Skove til Skibsbygning, Avispapir osv. Men at lære at kende Planternes Betydning i de utallige store og smaa Ting, Dagliglivet for det civiliserede som det kultiverede Menneske er bygget paa, er en overordentlig interessant Sag. Der har før været skrevet Bøger om dette Emne (Planterne i Menneskets Tjeneste); nærværende er en fornyet, aktualiseret og stærkt udvidet Udgave af samme Motiv, aabnende Perspektiver fra nære og fjerne Egne, i stort og i smaat, sættende Fantasi i Sving og mættende Videbegærligheden.

Tillæg til »Vore Kirkegaarde« XIII Nr. 2

Foreningen for Kirkegaardskultur afholder sin 14. ordinære Generalforsamling Tirsdag den 2. August Kl. 10 i Haandværkerforeningen i Viborg. Dagsorden i Henhold til Lovenes § 8, derunder Forslag om Ændring af §§ 3 og 4. Kl. 11: Besøg med Andagt i Domkirken. Kl. 12: Frokost i Haandværkerforeningen. Kl. 14: Besøg paa Viborg Kirkegaard. Kl. 15 $\frac{1}{2}$ er Medlemmerne af Viborg Kirkegaardsbestyrelse inviteret paa Kaffe i „Salonen“. Kl. 16 $\frac{1}{2}$: Besøg paa Asmild Kirkegaard. Kl. 18 $\frac{1}{2}$: Middag i Haandværkerforeningen. Kl. 20 afholdes i Haandværkerforeningen offentligt Møde om Kirkegaardsforhold.

Nye Medlemmer.

Afdeling C.

- 635 Hr. Lærer P. Bonde, Stenlille St.
636 Hr. Graver P. H. Petersen, Asnæs.
637 Hr. Graver Richard Jensen, Vindeballe, Ærøskøbing.
638 Hr. Kirkeværg J. Trap, Lundby.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

7/3 (Vestsjæll. Soc.-Dem.): Der er indkommet følgende Tilbud paa Anlægsarbejdet ved Gørlev Kgd.: Gartner H. Nielsen, Kalundborg, og Graver O. Jørgensen, Gørlev, 2547 Kr., Gartner Olsen Klein, Gørlev, 2392 Kr., Gartner Knøv, Gørlev, 1996 Kr., Gartner C. Kragh, København, 2345 Kr. Gartner Knøvs Tilbud antoges.

Arbejdet skal være færdigt til Pinse.

8/3 (Kolding Avis): Havearkitekt J. P. Andersen og Stadsingeniør Lassen udarbejder Plan til Udvidelse af Kolding Kgd.

11/3 (Loll.-Falst. Stiftstid.): Budgettet for Kgd. i Nykøbing F. balancerer med tilsammen 152,818 Kr. mod 62,890 Kr. for Aaret 1937—38. Den store Stigning skyldes den vedtagne Udvidelse af nordre Kirkegaard, hvortil der er givet Tilsagn fra Socialministeriet om Tilskud paa 40—50 pCt. af Arbejdslønnen.

13/3 (Fr.-borg Amtstid.): Møde i Ballerup om den nye Kgd.s Beliggenhed.

14/3 (Vestkysten): Der er opført 13,000 til Jordarbejder ved Anlæg af Kgd. i Fourfeldt ved Esbjerg.

14/3 (Middelfart Venstrebl.): Udv. af Gamborg Kgd. er godkendt.

18/3 (Roskilde Avis): Roskilde Kgd. har et Driftsunderskud paa 1685 Kr.

18/3 (Aarhus Stiftstid.): Udv. af Voldby Kgd. er færdig (1223 m²) og afleveret af Entreprenør J. R. Skriver.

22/3 (Roskilde Dagbl.): Fra 1/4 fratræder Inspektør H. Petersen som Inspektør ved Roskilde Kgd. og efterfølges af Hans Rønø. Kgds.kontoret flyttes samtidig til den ny Kgd.

25/3 (Fyns Stiftstid.): Arkitekt A. Jacobsen har givet Planen til et Kapel paa Odense Kgd.

2/4 (Jyll.-posten): Stor Fremgang for Ligbrændingssagen. Den danske Forening er forholdsvis størst i Verden.

5/4 (B. T.): Livet i Byretten. Kirkegaardsroser. — Hun blev syg og mistede sit Arbejde som Syerske, og da hun kom ud fra Hospitalet, var hun saa fattig som en Kirkerotte. En Kusine forbarmede sig over hende og gav hende Mad og Husly, til hun kom til Kræfter og igen kunde tage Arbejde, ... men alligevel syntes hun, det var usselt, at hun ikke kunde vise Kusinen bare en lille Opmærksomhed til Gengæld, bare et Par Blomster til Vasen paa Buffet'en.

Hun havde vænnet sig til at kore med den Lille ind paa Kirkegaarden, der var saa stille og fredfyldt mellem Gravene...

En Dag standser hun foran et Dobbeltgravsted. Den høje, blanke Granitsten er næsten skjult under Klynger af lyserøde Ofeliaroser. Da er det, Fristelsen kommer over hende. Hun ser sig hastigt om og knækker saa hurtigt en Gren af med de to allerkoneste Roser og skjuler dem under Vogntæppet. Hun skynder sig hjem og stiller Ofelia'erne i Vand.

Dagen efter er hun af en Veninde blevet inviteret til et Foreningsbal. Kusinen smykker hende med den ene af Ofeliaroserne. Paa Ballet mødte hun ham, der af Skæbnen var bestemt for hende. Da de skiltes, gav hun ham Rosen og sit Ja. Og da hun i den lyse Morgen vendte hjem, fandt hun foran Vasen med den anden Ofeliarose en Seddel fra Direktricen paa Systuen, hvor hun før havde arbejdet, med Besked om, at hun kunde faa sin gamle Plads igen.

Samme Dag gik hun for sidste Gang Tur med den Lille, men da hun, som hun plejede, vilde gaa ind paa Kirkegaarden, blev hun standset af Opsynet. Et skjult Vidne til Tyveriet havde angivet hende. Først nu føler hun Tyngden og Omfanget af sin Brøde, men for sent. Retfærdigheden maa gaa sin Gang, og nu staar hun skamfuld foran Dommer Junior, der skænder dygtigt paa hende for hendes Letsindighed, men iøvrigt lader Naade gaa for Ret og nøjes med at lade hende betale de to Roser med ti Kroner Stykket.

Og endda har hun ikke fortalt Dommeren, at hun af sin første Ugeløn havde købt to Ofeliaroser og bragt dem ud til Graven...

Med dem sluttet Kredsen, thi ogsaa for de to, som laa under Mulde, havde Ofeliaroserne en Historie, der begyndte paa et Bal. For snart to Menneskealdrer siden bar en anden ung Kvinde en Ofeliarose og skænkede den, da Morgenen gryede, til ham, der senere blev hendes Mand. Et langt Liv igennem ved alle Højtider mindede Ofeliaroser dem om deres første

ste Møde, og da han blev syg og laa for Døden, stod der en Ofeliarose ved hans Hovedgærde. Synet af Rosen var det sidste Indtryk, han tog med sig fra denne Verden. Men Rosen fra Ballet fik han med sig i Graven...

5/4 (Kaløborg Folkebl.): En Del af Kgds.muren i Viskinde styrtet sammen.

10/4 (Berl. Tid.): Kirkegaardsfred og Gravfred. — Af Dr. phil. Axel Garboe. — Dansk Folkemindesamlings Skrifter giver ofte et meget levende Indblik i en Tankegang, som det har sin store Betydning at stifte Bekendtskab med. Folkets Tro og Overtro, hævdvunden Sæd og Skik og meget andet træder Læseren lyslevende i Møde fra disse Bøger, som f. Eks. Præster paa Landet — og andre, der vil forstaa deres Medmennesker — ikke burde undlade at stifte nærmere Bekendtskab med.

I det nylig udsendte 6. Bind af »Fra Dansk Folkemindesamling« ved Hans Ellekilde læser man bl. a. om, hvordan der en Dag skulde graves en ny Grav paa en sjællandsk Kirkegaard. Som vel paa alle Landsbykirkegaarde havde hver Plet Jord været benyttet til Begravelse mange Gange før. Da man kom tilstrækkelig langt ned, stødte man da ogsaa paa en sammensunken Kiste med et Skelet, der i sin ene Haand havde en Tobakspibe, i den anden en Brændevinsflaske, hvori der endnu var Brændevin.

En Optegnelse som denne fører med eet Slag ind i, hvad enhver, der igennem Aarene har færdedes paa Landsbykirkegaarde, er fortrolig med. Det kan endogsaa let ske, at det Skelet med Hue paa eller Klædningsrester kan henføres til en Per eller Stine, eller hvad man vil, der har færdedes i Mands Minde paa samme Kirkegaard. Ja, jeg har endogsaa selv oplevet, at en gammel Kones Grav, der nu skulde bruges — efter alt for kort et Aaremaal — til anden Begravelse, blev gennemsogt for om muligt at »redde« de SølvØrenringe, man erindrede fra den forrige Begravelse. — Det er ikke Gravfred.

Der er saa velsignet en Stilhed at hente paa de gamle Landsbykirkegaarde. Man fortryder aldrig at have dvælet der en Stund, stille overfor Gud og de hedengangne Slægter, vore Medvandrerere og Medstridere.

Og mange Landsbykirkegaarde er i mønstergyldig Orden. Kun er der altsaa dette svage Punkt: Gravfreden er tit illusorisk. De Døde faar ikke Lov til at hvile, hvor man lagde dem; andre skal til. Skulde det være nødvendigt, især paa Landet, hvor der dog ikke er saa knapt med Jord?

Det virker stødende, naar man en Dag standser ved en Landsbykirkegaard, gaar ind ad den hvidkalkede Port, over de Stentrin, som Slægt efter Slægt har slidt hule — gaar rundt imellem de Grave, som kærlige Hænder hæger om og smykker — glæder sig over

Freden og Stilheden for saa til Slut at standse ved en nykasted Grav, hvis Kranse og Palmedekorationer endnu ikke er visnet, og da paa Stien ved Graven finder store Brudstykker af Gravens tidligere Beboers Hjerneskal.

Her er der en lille Opgave for dem, der ellers saa smukt værner om vore gamle Landsbykirkegaarde.

11/4 (Horsens Folkebl.): Uhyggeligt Hærværk paa Gangsted Kgd.

12/4 (Bornholms Avis): Rønne Kgd. skal omlægges.

12/4 (Venstres Folkebl.): Den gl. Kgds.mur i Ringsted.

14/4 (Jydske Tid.): Sønderborg faar ny Kgd.

26/4 (Frøborg Amtstid.): Stenløse Kgd. udvides. Tilbudet paa Mur m. m. udviser 2825 Kr.

27/4 (Roskilde Avis): Graver Arne Larsen skriver Haandbog for Landsbygravere.

28/4 (Vejle Amts Folkebl.) Arbejdet paa Vejle ny Kgd. er paabegyndt (30,000 Kr.).

28/4 (Fyns Venstrebl.): Næsbyhoved Kgd. udvides.

2/5 (Svendborg Avis): Urnehallen i Svendborg er snart færdig.

2/5 (Næstved Tid.): Næstved Kgd. udvides (55,000 Kroner).

3/5 (Roskilde Dagbl.): Jersie Kgd. udvides.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

22/2 (Innlandsposten): Kongsvinger skal ha ny Kgd.

9/3 (Fylkesavisen): Nordre Gravlund i Skien udvides.

14/3 (Velgeren): Gravkapellet paa Husum vil koste 12,500 Kr.

19/3 (Fædrelandsvennen): Anlægget af Urnelund i Kristianssand (2800 Kr.).

28/3 (Drammens Tid.): Filtvedt Kgd. udvides.

13/4 (Fremtiden): Kgd. paa Tofte.

FRA SVENSKE KIRKEGAARDE

14/4 (Göteborgs Morgon Post): Farvestærke Blomster pryder nu Gravkullerne.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Nyt Tidsskrift for Kunstindustri Nr. 3: Nordjyllands gamle Kirke, af kgl. Bygningsinspektør E. Packness, med udmærkede Billeder af Kirkernes Betydning i Landskabet og derunder ogsaa af Stengårdernes Betydning.

Præsteforeningens Blad Nr. 12: Er Begravelse mere kristelig end Ligbrænding?

Landsbygravere Nr. 3: En Redegørelse. Fastansættelse m. m. Nr. 4: Vore Kirkegaarde. — Kirkegaarden og dens Prydplanter.

Blomsterhandlerbladet Nr. 6: Bl. a. Billeder af Kistepyntninger, Kirkeudsmykninger m. m.

Sig det med Blomster Nr. 4: De stille Begravelser. Kranse.

Stenhuggertidende Nr. 4: Respekt for Døden.

Kriegsgräberfürsorge Nr. 3: Heldengedenktag. Nr. 4: do.

Ignis Nr. 3: Skal Kistan sänkas vid eldbegängelse m. m.? Nr. 4: Hur Falun fått krematorium m. m.

Der Friedhof Nr. 3: Feuerbestattung oder Beerdigung. Das Recht an der Grabstelle m. m. Nr. 4: Er hat bei Unfalltod die Grabpflegekosten zu tragen m. m.

Die Feuerbestattung Nr. 3: Eine neue Waffe gegen die Feuerbestattung.

BOGANMELDELSER

Oscar Övden: Eldbegängelsen — Framtidens Begängelseskick.

Som Nr. 1 i en Serie om Ligbrændingssagen har Svenska Eldbegängelseföreningen, Stockholm, udsendt et nyt Oplag af sit Propagandahefte paa 22 Sider med mange smukke Billeder af svenske Krematorier. Efter en historisk Oversigt over Ligbrændingssagens Vækst følger en Argumentation med Fremhævelse af Sagens æstetiske, hygiejniske og økonomiske Sider.

Dansk Ligbrændingsforenings Beretning for 1937.

Dansk Ligbrændingsforening har udsendt sin Beretning for Aaret 1937, hvoraf det fremgaar, at den danske Forening nu i Forhold til Indbyggerantallet er den største i Verden og i Medlemstal i det hele taget kun overgaas af Tyskland. Omtrent hver tiende Dansker, der afgaar ved Døden, bliver nu brændt, og i København alene ca. hvert tredie.

Beretningen rummer en Række smukke Billeder, bl. a. af nye Urnehaver, saaledes et fra Nykøbing Sj. Kirkegaard, til hvis Urnehave (der er udført efter Havearkitekt Tholles Planer) Foreningen har skænket en Billedstøtte af en Engel, udført af Billedhugger Elo. I det hele taget giver Beretningen et Indtryk af, hvor stor Betydning Foreningens rige Gaver til Krematorier og Urnehaver har. Som et Eksempel kan nævnes, at en af Arkitekt Andreas Jensen tegnet Urnegaard i Svendborg, der var tænkt flisedækket med Cementfliser, ligesom Pladerne i Urnekamrene var tænkt sat af imiteret Faxemarmor, ved en størstillet Gave fra Foreningen nu i Stedet bliver udført med Naturfliser og ægte Materialer. Anlægget, der er under Arbejde, vil ialt komme til at koste ca. 40,000 Kroner.

Af andet i den fyldige Beretning skal omtales, at

Snedkermester Emanuel Nielsen, Søborg, har fremstillet en Trækiste, der kan anvendes til Ligbrænding og altsaa gøre de hidtil anvendte Zinkkister overflødige. Kisten bestaar af Krydsfinérplader, der forbrænder fuldstændigt, og den afbildede Model tager sig nydeligt ud.

Landsretsdommen, som gik imod Københavns Begravelsesvæsen, der havde opsagt Kontrakten med Foreningen for frit at kunne disponere over Krematoriets Overskud til Fordel for Jordbegravelserne, refereres med en Del af Præmisserne. Sagen er nu i Højesteret. I Beretningen fra Næstvedafdelingen er det værd at bemærke, at Krematoriet i denne By, ligesom i København og andre Steder, betaler hele Kappellets Drift, altsaa ogsaa Udgifter, der skyldes Jordbegravelser, og mere til.

Blomsterfonden gaar skidt og vil sikkert vedblive med at gaa daarligt. Der er i Aarets Løb kun indgaaet Kr. 152,00. Det vil blive vanskeligt at vænne os af med at bringe Blomster til vore dodes Baarer.

Beretningen bringer tillige Omtale af Ligbrændingsforeningernes Vækst og Virke i andre Lande. Særlig interessant er en Beretning fra Direktøren for Tokio's ti Krematorier, hvor den japanske Ligbrændings særlige Ceremoniel omtales. Brændingsprocenten i Tokio er 98.

Aarsskriftet slutter med en 30 Sider stor illustreret Afhandling af mag. art. Leo Buschardt og cand. theol. Halfdan Siiger om primitive Naturfolks Begravelsesformer, en Afhandling, der er et udmærket Led i den Serie om forskellige Folkeslags Begravelsesformer, der fremkommer i Foreningens Publikationer.

Johannes Tholle: Anlæg og Vedligeholdelse af Gravsteder. Praktiske Haandbøger Nr. 6. Alm. dansk Gartnerforenings Bogforlag 1938. 48 S. Pris Kr. 1,35.

Alm. dansk Gartnerforenings udmærkede Haandbogsserie er nu blevet forøget med en Bog om Gravstedsanlæg, forfattet af nærværende Blads Redaktør, Havearkitekt Johs. Tholle, der er den rette Mand dertil. Det er godt, at det bliver pointeret, at Kirkegaarden først og fremmest er Gartnerens Arbejdsmark, for at den kan blive det, som vor Forening ønsker, at den skal være: en grøn, frodig og blomstrende Have, viet Mindet om vore Døde.

Bogen er paa 48 Sider og fremtræder som den meget produktive Forfatters 15. Bog (17. Bind) gennem 11 Aar. Den er rigt og instruktivt illustreret, idet gode og daarlige Løsninger af samme Formproblemer ofte er sat op imod hinanden paa en meget virksomhedsfuld Maade, der siger mere end mange Ord. Det er en i god Forstand moderne Bog, fordi den er en Indsats for en Fornylse af gængse og lidet værdifulde Anlægsmotiver: Buksbomkruseduller og Perlestensørkner, der ofte kun opretholdes af gammel

Slendrian. Enhver, der har med Kirkegaarde at gøre, bør mærke sig Forfatterens Ord: Uden en Indsats fra Kirkegaardsgartnerens Side kommer intet nyt frem.

Forfatteren indleder med en Række almene og rigtige Betragtninger, dels over Gravstedet som Detalje i Kirkegaardsanlægget, dels over de ledende Principer for Gravstedets Udformning, og gaar saa, efter en Omtale af Anlæggets Elementer: Monument, Hække m. v., over til en Redegørelse for alle de gartneriske Arbejder, som begynder med den aabne Gravs Udsmykning, fortsætter med den »midlertidige Ordning«, der afløses af det endelige Anlæg, for at slutte med alt, hvad der falder ind under Begrebet: Vedligeholdelse, deriblandt ogsaa Gravstedets Udsmykning med Gran.

Det maa understreges, at Bogen er skrevet for Gartnere og saaledes kun giver praktiske Anvisninger for de Arbejder, der ikke finder Omtale i almindelig anlægsgartnerisk Litteratur, til hvilken der iøvrigt findes Henviisning.

Med lidt »god Vilje« kan man nok finde Smaating at indvende. Anmelderen har saaledes hæftet sig ved, at Forfatteren, trods det at han i Teksten advarer imod Planter, der bliver høje, i sine Plantelister dog medtager Eksempler paa rene Kæmper, hvis Anvendelse til Gravsteder utvivlsomt er i Strid med Kirke Lovene af 1922, men som dog naturligvis ved rettidig Bortfjernelse alligevel kan gøre godt i nogle Aar.

Hans Ronø.

Diedrich Steilen: Norddeutsche Grabmalkunst, 8^o, ill. Bremen 1938.

I dette fortrinlige, velillustrerede og grundige Værk om nordtysk Gravmælekunst nikker man genkendende til mange Motiver og finder Forklaringen paa visse Gaader, f. Eks. Gravstokkene (her kaldt »Totenstäbe«); Billedmaterialet er fabelagtig godt, slaaende og talende. Skade at Forfatteren ikke har kendt hvad der paa Dansk er fremkommet om beslægtede Emner. Han vilde kunne have præsteret en udmærket sammenlignende Studie.

Gerhard Hinz: Peter Josef Lenné, Schöpfungen in Berlin und Potsdam, Deutscher Kunstverlag, Berlin 1937, 8^o, 214 S., ill.

Skønt Peter Josef Lenné ikke har efterladt sig ret meget skriftligt, og denne Havekunstners mange Planer af store og betydningsfulde Anlæg har været spredt for mange (om ikke for alle) Vinde, er det dog lykkedes Forfatteren, der gennem Ansættelse i Potsdam, fik Interesse for Lenné, at skabe et anseeligt og lodigt Værk om Emnet: Lenné og hans Anlæg i Berlin og Potsdam. — L. var tildels samtidig med den berømte Arkitekt Schinkel (død 1841) og Elev af den ligesaa berømte Arkitekt Skell, hans Hovedarbejder falder i Perioden 1816—66 (Dødsåret) og ligger altsaa no-

get senere end Hirschfelds (død 1792). Begge disse sidste var Landskabsgartnere par excellence, Naturhavens Tilhængere; og begge brugtes de meget i det tyske Rige. — Lenné foruden til Storanlæg af Parke og Slotshaver bl. a. ogsaa ved Planlægning af Baneanlæg og Skibsfartskanaler, — typiske Eksempler paa, hvor meget Tyskland dengang som nu benyttede Gartnere i Landskabets Kultivering og Omdannelse. — Fremkomsten af nærværende Værk kun 11 Aar efter Hallbaums Værk om Landskabsgartneriet turde være symptomatisk for Tidens Rørelser.

Villaejernes Haandbog, under Redaktion af Arkitekt Viggo Steen Møller, Hirschsprungs Forlag, Kbh. 1938, 8^o, 160 S. Kr. 5,50.

Selv om ikke alle Oplysningerne er synderlig koncise og ofte fremtræder i lovlig summarisk Form, er der utvivlsomt for den, der skal have sit eget Hus, et og andet at lære, og navnlig vil man vel, naar man har læst Bogen, kunne se, at der er mange Omraader, hvor man maa være endnu klogere, og det er ogsaa en Slags Resultat. Bogen har ogsaa et Afsnit om Havens Vedligeholdelse, og her siger de 2 Forfattere bl. a., at Spørgsmaalet om den rette Dyrkning af Prydhavens Planter er »ikke saa indviklet, som man tror«, hvorimod de ikke mindre end to Gange paa 5—6 Linier hævder, at »Opbinding af Stauder er et vanskeligt Spørgsmaal«, — mon det ikke er omtrent at stille Sagen paa Hovedet? De mange Anvendelser af Ordet jo i samme Artikel forudsætter, at Tingene er bekendt; men det er vel navnlig Meningen i en Bog at fortælle (og belære) om Ting, der ikke paa Forhaand kan forudsættes kendt? Bogen er udelukkende illustreret med Tegninger; de kan være mere instruktive end Gengivelser af Fotografier, men forekommer i Fotografens Dage dog noget antikverede.

Hirschsprungs Havebog. 2. Udgave 1938.

Hvis dette virkelig var en ny Udgave, var det et glædeligt Tegn paa Haveinteressens herhjemme. Men man laver nu ikke en ny Udgave af en Havebog ved blot at sætte et »Anhang« bag i og saa iøvrigt lade Resten være uændret. Det kan hverken Læserne eller Forfatterne være tjent med; der sker alt for meget Nyt i Gartneri og Havedyrkning til, at alt hvad man skrev for 2—3 Aar siden kan optrykkes uden Retelse. Og da Forlaget i sin Tid udsendte 1., 2. og 3. Oplag paa en Gang, saa at endog Forfattere af deres Frieksemplarer skal have faaet Eksemplarer af flere Oplag, ligesom Anm. af nærv. fik et af 2. Oplag, maa man mistænke Forlaget for at have haft visse tekniske Aarsager til, at man ikke har kunnet lade Forfatterne ajourføre deres Arbejder. Maatte de saa faa god Ækivalens for denne Ubehagelighed. —

Iøvrigt er den saakaldte »2. Udgave« ligesom den første en god Bog, men vore Indvendinger i »V. K«. XI Tillægsside 26 gælder desværre stadig.

Tillæg til »Vore Kirkegaarde« XIII Nr. 3

Foreningen for Kirkegaardskultur afholder sin 14. ordinære Generalforsamling Tirsdag den 2. August Kl. 10 i Haandværkerforeningen i Viborg. Dagsorden i Henhold til Lovenes § 8, derunder Forslag om Ændring af §§ 3 og 4. Kl. 11: Besøg med Andagt i Domkirken. Kl. 12: Frokost i Haandværkerforeningen. Kl. 14: Besøg paa Viborg Kirkegaard. Kl. 15^{1/2} er Medlemmerne af Viborg Kirkegaardsbestyrelse inviteret paa Kaffe i „Salonen“. Kl. 16^{1/2}: Besøg paa Asmild Kirkegaard. Kl. 18^{1/2}: Middag i Haandværkerforeningen. Kl. 20 afholdes i Haandværkerforeningen offentligt Møde om Kirkegaardsforhold, hvor Hr. Kirkeminister Johannes Hansen, Hr. Domprovst Scharling og Hr. Havearkitekt Johannes Tholle vil tale; sidstnævnte med Lysbilleder om Kirkegaardenes Beplantning og Regulering.

»Foreningen for Kirkegaardskultur«			
1. April 1937 til 31. Marts 1938.			
Indtægter:			
Kassebeholdning fra forrige Aar	176	48	
Kontingenter:			
Menighedsraad	757	00	
Foreninger	245	00	
Personlige	1332	50	
Udenrigske	165	00	2479 50
Tilskud:			
Kirkeministeriet	900	00	
Fr.-borg Spare- og Laanekasse	50	00	
Den danske Præsteforening	50	00	
Sparek. for Svendborg m. m....	25	00	
Sparekassen for Roskilde m. m.	25	00	1050 00
Protokoller:			
Salg	389	00	
Indkøb	150	00	
Salgsprovision	85	00	
Ekspedition	22	00	257 00
Smaaskrifter, Hefter m. m.	82	88	
Renter	8	27	
			3929 13
Udgifter:			
Kontorhold:			
Sekretær	300	00	
Kasserer	300	00	
Tryksager m. m.	219	85	
Kontorartikler	27	75	
Telefon	25	55	
Brandforsikring	5	45	
Porto	431	29	
			1509 89
÷ refunderet Porto	119	55	1190 34
»Vore Kirkegaarde«:			
Trykning	1496	50	
Avisudklip, Fotos	50	75	
Klichéer	351	55	
Medarbejdere	443	50	
Redaktør	250	00	
Avispostkontoret	167	28	
Tidsskriftforeningen	20	30	
			2779 88

Ny Carlsbergfonden ...	500	00	
Annoncer	546	87	1046 87
Laan (Afdrag, Renter)			721 48
Møder, Rejser, Foredrag m. m.			170 70
Blomster, Kranse m. m.			77 80
Kassebeholdning 31. Marts 1938			35 80
			3929 13

Status pr. 31. Marts 1938.

Aktiver:

Kassebeholdning	35	80
Kontingent-Restance	26	00
Tilgode for Annoncer	42	75
Varer i Behold hos Sekretæren	400	00
Balance (Foreningens Gæld)	4462	12
		4966 67

Passiver:

Restgæld til Fr.-borg Spare- og Laanekasse	4500	00
Ubetalte Regninger	466	67
		4966 67

Nye Medlemmer.

Afdeling B.

35 Dansk Ligbrændingsforenings Lokalforening for Holbæk og Omegn.

Afdeling C.

639 Graver A. Larsen, Rødding pr. Viborg.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

8/5 (Fr.-borg Amts Avis): Ved Usseøds Indlemelse i Hørsholm er ogsaa Usseøds Kgd.s-spørgsmål løst.

10/5 (Ærø Avis): Naar det gælder Kirke og Kirkegaard ...

11/5 (Svendborg Amtstid.): Der stjæles Blomster paa Svendborg Kgd.

12/5 (Roskilde Tid.): Det vilde være ønskeligt, om Sct. Jørgensbjerg Kgd. snart blev aabnet for Folk udenfor dens gamle Sogn.

12/5 (Villab. Bl.): Adgang til Ordrup Kgd.

14/5 (Kal.-borg Folkebl.): Der opføres nyt Redskabshus paa Kal.-borg Kgd.

17/5 (Fyns Soc.-Dem.): Odense Byraad vedtager at bygge et stort Kgd.s-Kapel til ca. 344,000 Kr. Arkitekt: Axel Jacobsen.

18/5 (Sydsjæll. Venstrebl.): Næstved Kgd.s-udv. koster 44,000 Kr. Arkitekt: Tidemand Dahl.

18/5 (Roskilde Soc.-Dem.): Roskilde har faaet nye Kgd.s-kontorer.

19/5 (Kbh. Amts Avis): Plænerne paa Hørsholm Kgd. vækker almindelig Beundring paa Grund af deres mange, storblomstr. Bellis.

20/5 (Vendsyss. Tid.): Urnehaven i Hjørring om-lægges af Kommunegartner Nielsen.

22/5 (Fr.-borg Amts Avis): Ballerup Kgd. er under Omlægning.

23/5 (Nordsjæll.): Hørsholm Kgd. er under Om-lægning.

23/5 (Vendsyss. Tid.): Der er anlagt Urnehave i Frederikshavn.

28/5 (Nationalt.): Forslag om at forhøje Begravel-sesaksterne i Kbh.

2/6 (Bornholms Soc.-Dem.): Rønne Kgd. skal re-guleres.

2/6 (Silkeborg Avis): Urnehallen i Aarhus udvides og moderniseres.

17/6 (Møns Folkebl.): Nyt Regulativ for Stege Kgd.

20/6 (Roskilde Dagbl.): Jersie Kgd. udvides med 450 m²; Omkostn. 1200 Kr.

20/6 (Loll.-Posten): Taagerup Kgd. er udvidet med ¼ ha.

21/6 (Jydske Tid.): Jels Kgd. indviedes 19/6.

21/6 (Østsjæll. Folkebl.): Fakse Kgd. skal udvides.

21/6 (Skive Folkebl.): Vinderup Kgd. skal udvides.

22/6 (Silkeborg Avis): Sjørslev Kapel indviedes 20/6.

25/6 (Fyns Tid.): Ligbrænding. I. af Pastor H. J. Birk.

26/6 (do.): do. II.

1/7 (Silkeborg Soc.-Dem.): Der skal opføres Kapel paa Silkeborg Vestre Kgd.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

6/5 (Dagsposten): Stor Udvidelse af Urnelunden paa Tilfredshet.

11/6 (Sandefjords Blad): Sandefjord ny Kgd.

20/6 (Østerdølen): Store Udvidelser af Tynset Kgd. 22/6 Udvidelse af Hitra Kgd.

27/6 (Vestoplasts): Gjøvik Kgd.s-udvidelse er færdig.

FRA SVENSKE KIRKEGAARDE

25/5 (Viola): Forbedret Kirkegaardskultur.

FRA FINSKE KIRKEGAARDE

April (Trädgårdsodlaren): Planeringsarbejderne paa Morra Begravningspl. i Malm fortsættes.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Sig det med Blomster Nr. 5: Hvide Liljer.

Blomsterhandlerbladet Nr. 8: Dansk Ligbrændingsforening kontra Gartnere og Blomsterhandlere. Blomsterfonden. Kistepyntningen. Nr. 9: Den nye Ligbrændingskiste. Begravelse fra Hjemmet.

Menighedsraadenes Blad Nr. 6: Landsforeningens Aarsmøde.

Præsteforeningens Blad Nr. 22: Københavns Be-gravelsesvæsen.

Landsbygraveren Nr. 6: Delegeretmødet i Fredericia. I Kirketaarnet. En Landsbygravers Rettigheder. Ferieloven m. m.

Ignis Nr. 5: Ett Krematorium som eksamensarbejde vid tekniska högskolan. Skall kistan sänkas vid eld-beg.? Nr. 6: När tyskarna inviga ett krematorium. Antiken och de moderna kolumbarierna.

Kriegsgräberfürsorge Nr. 5: Die Freikorps im Nachkrieg m. m.

Der Friedhof Nr. 5: Muster für Kirchhofsordnung. Brunnen und ihre Verwendung. (Se Billedet herfra Tillægss. 11). Nr. 6: Urteil des Reichsgerichts betr. Zulassung von Handelsgärtnern m. m.

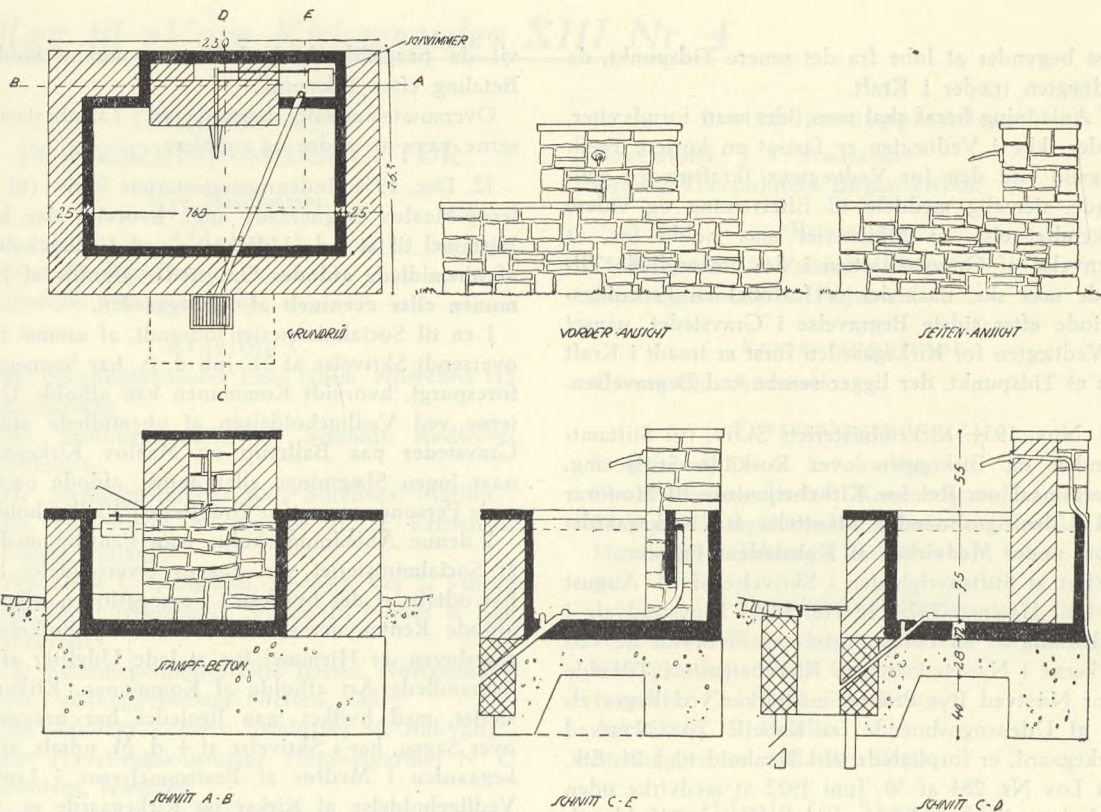
Under Udfoldelse af en nobel og særdeles kraftig Propaganda indbyder Tyskland til XII internationa-ler Gartenbaukongress i Berlin 12.—17. August 1938, og Udstilling i Essen. Sikkert vil mange af vore Læsere finde Vej derved, selv om Kirkegaardene ikke har faaet nogen egentlig fremtrædende Plads inden- for Programmet.

BOGANMELDELSER

Sveriges Urnlundar, Maj 1938, udg. af Sv. Eldbegf. Skriftserie Nr. 5 af Fru Elma Övden. 8^o, 60 S., ill. 50 Øre.

Skriftet omfatter en Redegørelse for Stillingen ved-rørende Sveriges Urnehaver af i Dag og er forfat-tet af Adjunkt O. Övdens Hustru, Fru Elma Övden. Tekst og Billeder er iøvrigt i Hovedsagen kendt fra Ignis. S. 58 hævdes det, at »Urnulunden får likna en trädgård«, et Ideal, som bør sættes saavel i Sverige som i Danmark baade for Urnehaver og Kirkegaarde.

A. G. Drachmann: Hvad var det for en Fugl? Hirschsprungs Forlag, Kbh. 1938, 8^o, 56 S. med Illu-strationstavler af Martha Nielsen.



Kirkegaardsbrønd med Selvregulering (efter »Der Friedhof« Nr. 5).

En ypperlig Hjælp for den, der gerne vil være Dus med Dyrene i Haverne og Naturen, og som først rigtig bliver det, naar man ved, hvad de hedder og kender deres Vaner. — Ogsaa paa Kirkegaardene er Fuglekendskab og Fuglepleje en vigtig Ting, Sommer som Vinter.

Konrad Glasewald: Vogelschutz und Vogelpflege. Verlag F. Neumann-Neudamm, 8^o, 256 S., illustr., 17 RM.

En ret omfattende Bog, der ligesom ovennævnte bidrager ypperligt til at udbrede Kendskabet om Fuglene og ogsaa er af stor Værdi i Danmark. Fuglene respekterer jo hverken Statsgrænser, politiske Indretninger eller Valutarestriktioner, men gæster, hvem de ønsker at gæste. Og Kirkegaardsfolk bør ogsaa være Fuglevenner, saa sandt som Fuglesangen i vore Læbælter, Busketter og Rosenhegn er et værdifuldt Accompagnement til Arbejdet paa Kirkegaardene og til de Koraler og Hymner, der spilles og synges i De Dødes Haver.

Axel Garboe: Agersø i Store Bælt ...; P. Haase & Søns Forlag, Kbh. 1938, 8^o, 304 S.

Forfatteren er velkendt fra sine Artikler i »V. K.« og for sine øvrige fortrinlige Arbejder, Radioforedrag m. v. Denne Bog hører til Forf.s bedste, og den hører til det grundigste og bedste i Henseende til

Beskrivelse af et saa lille Omraade af Landet, som her er Tale om. Den livlige Beskrivelse ledsages af meget talende Illustrationer.

Beretning fra Ny Carlsbergfondet for Aaret 1936—1937 er modtaget.

RESOLUTIONER m. m. VEDRØRENDE KIRKEGAARDE

2. Nov. 1934. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Haderslev Stift) ang. **Beregningen af den i en Kirkegaardsvedtægt fastsatte Fredningstid, forsaavidt angaar Gravsteder, der er taget i Brug inden Vedtægtens Ikrafttræden.**

Som det fremgaar af den med Stiftsovrighedens Skrivelse af 9. Oktober 1934 hertil tilbagefulgte Sag, har Provstiudvalget for Bjerre og Hatting Herreder paa dertil givne Anledning rejst Spørgsmaal om, hvorvidt den i Vedtægten for en Kirkegaard fastsatte Fredningstid i de Tilfælde, hvor et Gravsted er taget i Brug forinden den paagældende Vedtægts Ikrafttræden, skal regnes fra Tidspunktet for den sidste Begravelse i Gravstedet, saaledes at en eventuel Fornyelse af Retten til Gravstedet maa ske efter Udlobet af Fredningsperioden, regnet fra det nævnte Tidspunkt, eller om Fredningstiden i det anførte Tilfælde

først begynder at løbe fra det senere Tidspunkt, da Vedtægten træder i Kraft.

I Anledning heraf skal man, idet man forudsætter, at der ikke i Vedtægten er fastsat en kortere Fredningstid end den for Vedtægtens Ikrafttræden gældende, tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet maa holde for, at Fornyelse af Gravstedsretten i det omhandlede Tilfælde maa ske, naar der er forløbet en Fredningsperiode efter sidste Begravelse i Gravstedet, uanset at Vedtægten for Kirkegaarden først er traadt i Kraft paa et Tidspunkt, der ligger senere end Begravelsen.

8. Nov. 1934. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Roskilde Stift) ang. **Spørgsmaal om Ret for Kirkebetjentene til Honorar ved Udensogsboendes Bisættelse fra Kirkegaardskapel under Medvirken af Købstadens Præster.**

Efter at Stiftsovrigheden i Skrivelse af 13. August 1934 til Hammer-Tybjerg Herreders Provstiuvalg i Anledning af en Forespørgsel om, hvorvidt de ved Kirkerne i Næstved ansatte Kirkebetjente i Tilfælde hvor Næstved Bys Præster medvirker ved Begravelser af Udensogsboende fra Kapellet paa Næstved Kirkegaard, er forpligtede til i Henhold til § 21, Stk. 4, i Lov Nr. 284 af 30. Juni 1922 at medvirke uden Vederlag, eller om der ogsaa i saadanne Tilfælde tilkommer Betjeningen Vederlag efter de af Stiftsovrigheden stadfæstede Takster for Udensogsboendes Benyttelse af Kapellet, havde udtalt, at Kirkebetjeningen maatte være pligtig at medvirke uden Betaling i alle Tilfælde, hvor Begravelse eller Bisættelse forrettedes af en af Sognesses Præster, medens andre Udgifter ved Kapellets Benyttelse af Udensogsboende maatte betales efter de af Stiftsovrigheden fastsatte Takster, har Næstved Kirkegaardsbestyrelse anmodet om, at Stiftsovrighedens Afgørelse maa blive forelagt Ministeriet.

Saaledes foranlediget skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet kan tiltræde det af Stiftsovrigheden i Skrivelse af 13. August 1934 udtalte, hvorefter Kirkebetjeningen, uanset Takstbestemmelserne for Udensogsboendes Benyttelse af Krematoriekapellet, maa være pligtig at medvirke uden Betaling, ogsaa hvor det drejer sig om Begravelse af Udensogsboende, naar Begravelse forrettes af en af Præsterne i Næstved, og da hvad enten det drejer sig om Jordfæstelse eller Ligbrænding.

Forrettes Begravelsen derimod af udenbys Præster,

vil de paagældende Kirkebetjente kunne modtage Betaling efter Taksterne.

Overensstemmende hermed vil Takstbestemmelserne være at ændre og supplere.

12. Dec. 1934. Indenrigsministeriets Skriv. (til Ballerup-Maaløv Sogneraad) ang., **hvorvidt der haves Hjemmel til at lade Udgifterne ved Vedligeholdelse af ubemidlede afdødes Gravsteder afholde af Kommunen eller eventuelt af Kirkegaarden.**

I en til Socialministeriet indsendt, af samme hertil oversendt Skrivelse af 21. Juli d. A. har Sogneraadet forespurgt, hvorvidt Kommunen kan afholde Udgifterne ved Vedligeholdelsen af ubemidlede afdødes Gravsteder paa Ballerup og Maaløv Kirkegaarde, naar ingen Slægtninge eller andre, afdøde nærstående Personer sørger for Gravstedets Vedligeholdelse.

I denne Anledning skulde man tjenstlig meddele, at Socialministeriet ved Sagens Oversendelse hertil har udtalt, at der hverken i Forsørgsloven, eller, for afdøde Rentnyderes Vedkommende, i Folkeforsørgsloven, er Hjemmel for at lade Udgifter af den omhandlede Art afholde af Kommunen. Kirkeministeriet, med hvilket man ligeledes har brevvekslet over Sagen, har i Skrivelse af 4. d. M. udtalt, at Kirkegaarden i Medfør af Bestemmelserne i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 §§ 25, 1ste Stk., og 23, 2det Stk., jfr. § 20, 1ste Stk., er pligtig at drage Omsorg for, at de omhandlede Gravsteder ikke henligger i usømmelig Stand, men eventuelt ryddeliggøres og besaas med Græs eller gruslægges indtil Fredningstidens Udløb.

Indenrigsministeriet kan for sit Vedkommende henholde sig til det saaledes af Socialministeriet og af Kirkeministeriet udtalte.

18. Jan. 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Roskilde Stift), hvori — i Anledning af, at Stiftsovrigheden i Skrivelse af 23. November 1934 havde forespurgt, **om Sognebaandslødere med Hensyn til Erhvervelse af Gravplads paa Kirkegaarden i det Sogn, til hvis Sognepræst de har løst Sognebaand, vil kunne henregnes blandt de i Bestemmelserne i Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 § 25, Stk. 3, omhandlede udensogsboende, som paa særlig Maade har været knyttet til Sognet — meddeles, at Sognebaandslødere som saadanne med Hensyn til Erhvervelse af Gravplads paa Kirkegaarden i det Sogn, til hvis Sognepræst de har løst Sognebaand, ikke falder ind under nævnte Bestemmelse i Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 § 25, Stk. 3.**

Tillæg til »Vore Kirkegaarde« XIII Nr. 4

FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR

Nye Medlemmer.

Afdeling A.

160 Faxø Menighedsraad.

161 Stenløse Menighedsraad.

Afdeling C.

640 Hr. Stenhuggermester Emil Holm, Nørrebro 115, Rudkøbing.

641 Hr. Stenhuggermester C. Schmidt, Rødbyvej, Nakskov.

642 Hr. Stenhuggermester Karl Sørensen, Maribo.

643 Hr. Førstelærer, Kirkeværgen H. K. Kristensen, Lunde, Jylland.

644 Fru Læge L. Soetmann, Blichers Vej 1, Viborg.

645 Hr. Stenhuggermester Steffen P. Møller & Søn, Haderslev.

646 Hr. Stenhuggermester Otto Jensen, Nørresundby.

647 Hr. Stenhuggermester Nielsen, Søby.

648 Hr. Arkitekt S. Fritz, Ewaldsvej 54, Aabyhøj.

649 Hr. Havebrugskonsulent, Handalgartner N. O. Poulsen, Næstved.

650 Sognepræsten i Stifts-Bjærgby pr. Mørkøv.

651 Havebrugskandidat Frk. B. Friis-Nielsen, Stensballe, Horsens.

652 Kirkeværgen for Østermarie (Hr. Rentier Emil Hansen), Østermarie St.

653 Sognepræsten i Sdr. Jærnløse pr. Regstrup.

Bestyrelse.

Formanden: Domprovst, Dr. phil., C. I. Scharling, R*, Roskilde.

Næstformand: fhv. Folketingsmand P. Kammergaard, Hasselager.

Kasserer: Kirkegaardsinspektør Hans Rønø, Roskilde.

Sekretær: Havearkitekt Johannes Tholle, København F.

Statsrevisor, Folketingsm. A. M. Hansen, Roskilde.
Kirkegaardsgartner I. Blomberg, Hillerød, M. af Mhstr.

Kirkegaardsinspektør Rud. Rasmussen, Aarhus.

Kirkegaardsgartner J. Gravesen, Svendborg, M. af Mhstr.

Kirkegaardsinspektør, Havearkitekt Chr. Nielsen, Horsens.

Kirkeværgen, Lærer Fr. Hansen, Skelstrup.

Pastor A. J. Bartholdy Møller, R*, København F.

Stenhuggermester P. H. Mohr, København.

Stenhuggermester W. Sanderhoff Jensen, Thisted.

Billedhugger Gunnar Hammerich, København F.

Stenhuggermester H. P. Hansen Glem, Roskilde.

Bestyrelses-Suppleanter.

Havearkitekt J. P. Andersen.

Graver, Havearkitekt Birger Errboe.

Revisorer.

Udvalgsgartner A. Falmer Nielsen.

Stenhuggermester P. F. Jensen.

Revisorsuppleant.

Graver Chr. Andersen.

Forretningsudvalg.

Domprovst, Dr. C. I. Scharling.

Fhv. Folketingsmand P. Kammergaard.

Kirkegaardsinspektør Hans Rønø.

Havearkitekt Johannes Tholle.

Redaktionsudvalg.

Redaktør: Havearkitekt Johannes Tholle.

Kirkegaardsgartner J. Gravesen.

Inspektør Chr. Bech Skrydstrup.

Arkitekt C. E. Bauditz.

Stenhuggermester Hansen Glem.

Udvalg for Skønssager.

Havearkitekt Birger Errboe.

Arkitekt C. E. Bauditz.

Billedhugger Elo.

Inspektør Hans Rønø.

Udvalg for Konsulentvirksomhed.

Havearkitekt Birger Errboe.

Havearkitekt J. P. Andersen.

Kirkegaardsinspektør Chr. Nielsen.

Arkitekt C. E. Bauditz.

Medarbejdere ved Konsulentvirksomheden.

J. P. Andersen, Havearkitekt, København.
Chr. Bruus-Jørgensen, Anlægsgartner og Havearkitekt, Hellerup.

Elo, Billedhugger, København.

Birger Errboe, Havearkitekt og Graver, Hellerup.

E. Erstad-Jørgensen, Havearkitekt, Frederiksberg.

Jens Gravesen, Kirkegaardsgartner, Svendborg.

Frands Hansen, Kirkegaardsregistrator, Skelstrup.

Chr. Nielsen, Kirkegaardsinspektør, Horsens.

Rud. Rasmussen, Inspektør, Aarhus.

Johannes Tholle, Havearkitekt, Frederiksberg.

Juridisk Konsulent.

Overretssagfører P. Sandholdt, R*, København.

Annoncerepræsentant.

E. N. Nielsen, København, Valby.

Foreningens Love.

Saaledes vedtaget paa Generalforsamlingen i Viborg den 2. August 1938.

§ 1. Navn og Formaal.

Foreningens Navn er »Foreningen for Kirkegaardskultur«, og dens Formaal er gennem en Sammenlutning af kirkegaardsinteresserede og Kirkegaardsbestyrelser at fremme Sansen og Interessen for Kirkegaardsforhold her i Landet, saaledes at Kirkegaardene baade i æstetisk, teknisk og hygiejnisk Henseende kan komme paa Højde med Tidens Fordringer.

§ 2. Virkemaade.

Foreningens Formaal søges bl. a. naaet:

- a. Ved Udsendelse af et Tidsskrift og Udgivelse af Piecer eller andre Skrifter af formaalstjenlig Art (f. Eks. Kirkegaardsvedtægter, Protokoller etc.);
- b. ved Afholdelse af Foredrag;
- c. ved Konsulentvirksomhed for Kirkegaardsbestyrelser og andre Interesserede;
- d. ved overfor de respektive Myndigheder at virke for en forbedret og udvidet Lovgivning paa Kirkegaardsomraadet

§ 3. Medlemmer; Kontingent.

Som Medlem kan optages saavel enkelte Personer som Menighedsraad, Kirkegaardsbestyrelser, Foreninger eller Institutioner.

Medlemmerne modtager (saalænge Oplag rækker) de udgivne Skrifter til nedsat Pris, ligesom de modtager et Eksemplar af Tidsskriftet for hver fulde 5 Kr., de aarlig betaler i Kontingent, for Udlændinge dog 6 Kr.

Indmeldelse og **Udmeldelse** modtages af Foreningens Sekretær.

Kontingentet, der opkræves i April, er for personlige Medlemmer (Afdeling C) 5 Kr. om Aaret, for Udlændinge 6 Kr. (Afdeling D), for Menighedsraad Kirkegaardsbestyrelser etc. i Danmark (Afdeling A) 1 Kr. for hvert Medlem, den paagældende Bestyrelse bestaar af, dog mindst 7 Kr. og for Foreninger og Institutioner i Danmark (Afdeling B) efter Aftale, dog mindst 10 Kr. Livsvarige personlige Medlemmer betaler 50 Kr. een Gang for alle ved Indtrædelsen og nyder samme Rettigheder som almindelige personlige Medlemmer; Kirkegaardsbestyrelser, Foreninger etc. kan ikke optages som livsvarige Medlemmer. Ved kollektiv Indmeldelse af Foreninger m. m., som tæller mere end 25 Medlemmer, kan Forretningsudvalget (se § 4) fastsætte et særligt Fælleskontingent.

De fremtidig saaledes indmeldte Foreninger repræsenteres paa Generalforsamlinger udelukkende ved Medlemmer af deres Hovedbestyrelse.

Udmeldelse maa ske skriftlig inden en 1. April. Regnskabsaaret er Finansaaret.

§ 4. Ledelse.

Foreningen ledes af en Bestyrelse paa mindst 9 Medlemmer med 2 Suppleanter. Den vælges paa den aarlige, ordinære Generalforsamling, idet 3 hver Gang afaar efter Tur. Dersom Bestyrelsen skønner, at det vil være formaalstjenligt, er den berettiget til at supplere sig selv, saa at den derigennem bliver i Stand til at repræsentere de forskellige Interesser i Kirkegaardene, dog saaledes, at det samlede Antal Bestyrelsesmedlemmer ikke overstiger 20. De saaledes optagne Bestyrelsesmedlemmer afaar ligesom de øvrige normalt efter Tur.

Bestyrelsen vælger af sin Midte Formand, Næstformand, Kasserer og Sekretær, hvilke sammen med Redaktøren danner Forretningsudvalget og som saadan varetager de løbende Sager. Bestyrelsen fastsætter Instrukser og derunder Honorarregler m. m. for, hvem den maatte vælge til Medarbejdere ved Konsulentvirksomheden. Den holder Møde, naar Formanden skønner det fornødent, eller naar han opfordres dertil af mindst 4 Bestyrelsesmedlemmer, samt altid kort forinden og efter en Generalforsamling. Møderne indvarsles ordentligvis med mindst 5 Dages Varsel ved Brev med Dagsorden til hvert Medlem.

Bestyrelsessuppleanter indtræder i Bestyrelsen, naar et Medlem af denne udtræder af Foreningen eller faar varigt Forfald.

Forretningsudvalget sammenkaldes, naar det er nødvendigt, og modtager paa sine Møder Beretning fra Formand, Kasserer, Sekretær og Redaktør.

Formanden repræsenterer Foreningen indadtil og udadtil. Han foranlediger Indkaldelse til Møder og leder Møderne. Staar Stemmerne lige, er Formandens Stemme den afgørende.

Næstformanden indtræder i Tilfælde af Formandens Forfald i dennes Pligter og Rettigheder.

Kassereren bærer Ansvar for, at Pengemidlerne er tilstede; han anbringer kontante Midler i et sikkert Pengeinstitut, og han maa ikke ligge inde med mere end 200 Kr. ad Gangen.

Sekretæren modtager Indmeldelser og Udmeldelser samt besørger den daglige Korrespondance. Han indkalder til Møde efter Formandens Anvisning og refererer Møderne i Protokollen.

Kontrakter af økonomisk Betydning har kun Gyldighed ved samtidig Underskrift af Formand, Kasserer og Sekretær.

§ 5. Revision.

Til at revidere Regnskabet vælger Generalforsamlingen to Revisorer samt en Revisorsuppleant. Revisorerne er pligtige at revidere Regnskabet saavel talmæssigt som kritisk og kan om fornødent anmodes om ogsaa at revidere andet Foreningen vedrø-

rende, f. Eks. Opgørelse over Foreningens Effekter.

Revisorerne modtager Regnskabet med Bilagene snarest muligt efter Finansaarets Udgang og kan forlange, at det skal være dem ihænde senest 10 Dage efter Aarets Udgang. Regnskab og Bilag maa være tilbageleveret Kassereren senest 20 Dage efter Regnskabsaarets Udgang og maa være paategnet af begge Revisorer med deres Bemærkninger.

§ 6. Udvalg.

Bestyrelsen eller Generalforsamlingen kan nedsætte Udvalg til Behandling af særlige Opgaver. Udvalgenes Indstillinger afgives til Forretningsudvalget, som besørger det videre fornødne og eventuelt lader Indstillingerne forelægge Bestyrelse eller Generalforsamling.

Som **permanente** Udvalg fungerer Redaktionsudvalget, Udvalget for Konsulentvirksomhed og Udvalget for Skønssager.

Redaktionsudvalget bestaar af mindst 3 Medlemmer, der vælges paa den ordinære Generalforsamling, idet 1 hver Gang afgaar efter Tur. Udvalget vælger selv sin Redaktør, der sammenkalder Udvalget, refererer Forhandlingerne, er ansvarlig overfor Presseloven og er født Medlem af Forretningsudvalget. Udvalget administrerer under Ansvar overfor Generalforsamlingen Bladets Forhold indenfor de Rammer, som Budgettet og Vedtægterne for Bladet har fastsat. Det holder Møde, naar det skønnes fornødent, og da sædvanligvis i Tilslutning til et Bestyrelses- eller Forretningsudvalgs-møde.

Udvalget for Skønssager bestaar af 4 Medlemmer, hvoraf 1 skal være Kirkegaardsleder, 1 Havearkitekt, 1 Billedhugger og 1 Bygningsarkitekt. Det vælges af den ordinære Generalforsamling. Dets Opgave er at udtale sig om Spørgsmaal, som gennem Foreningen forelægges det fra Kirkegaardsbestyrelser. Medarbejdere ved Konsulentvirksomheden, Privatpersoner eller af Foreningens Styrelse (f. Eks. Kirkegaardsplaner, Mausolæer, Monumenter, Honorarberegninger etc.). Det sammenkaldes af Foreningens Formand, og dets Møder refereres af Foreningens Sekretær. Forretningsudvalget kan i Samraad med Udvalget fastsætte Regler for Honorering af Udvalgets Arbejde i de enkelte Tilfælde. For i givet Tilfælde at faa Udvalget fuldtalligt, kan Bestyrelsen midlertidigt vælge Stedfortrædere, hvis Overgang til permanent Medlemsskab skal bekræftes af en Generalforsamling. Ved Sager af principiel Betydning eller af økonomisk Omfang af over 1000 Kr. kan Udvalget tiltrædes af 3 Medlemmer, der er valgt af den faglige Organisation, som formenes at repræsentere Sagen.

Udvalget for Konsulentvirksomhed bestaar af 4 Medlemmer, der har faglig Indsigt i Kirkegaards-

spørgsmaal, og som vælges med et Medlem af hver af følgende Foreninger: 1) Akademisk Arkitektforening, 2) Dansk Anlægsgartner- og Havearkitektforening, 3) Foreningen for Kirkegaardskultur og 4) Foreningen af Gravere og Kirkegaardsinspektører. Dets Opgave er at autorisere saadanne Medlemmer af Foreningen for Kirkegaardskultur, som ønsker sig optaget paa denne Forenings Fortegnelse over Medarbejdere ved Konsulentvirksomheden (jfr. § 7). De vælges for 4 Aar ad Gangen, og et Medlem afgaar efter Tur; skulde en eller flere af de nævnte Foreninger ikke ville eller kunne vælge saadanne Medlemmer, er Bestyrelsen berettiget til at foretage det fornødne, saaledes at Udvalget kommer til at repræsentere de fire forskellige Interesser.

§ 7. Konsulentvirksomhed.

Alle kirkegaardskyndige Medlemmer af Foreningen kan ansøge om Optagelse som **Medarbejdere** ved Konsulentvirksomheden. **Optagelsen**, der foregaar i Juni Maaned, afgøres af Udvalget for Konsulentvirksomheden.

Ansøgning om Optagelse maa indsendes til Bestyrelsen inden 1. April. En Liste over de optagne offentliggøres aarligt i »Vore Kirkegaarde«. Hvis et Medlem ved længere Bortrejse eller paa anden Maade faar varigt Forfald eller sidder en Kendelse overhørigt, slettes han af Listen.

Klienterne kan selv vælge, hvem de ønsker til at udføre Arbejdet.

De nærmeste **Regler** for denne Del af Konsulentvirksomheden fastsættes i Instruksen for samme.

Alle Konsultationer angaaende Kirkegaardsvedtægter, Graverinstrukser, Assistance ved Embedsbesættelser etc., som ordentligvis kan besvares fra Konsultoret, ydes Medlemmerne gratis ved Henvendelse til Sekretæren. Eventuelle direkte Udlæg i saa Henseende (f. Eks. Repræsentation) kan i givet Tilfælde refunderes af Foreningens Kasse efter Regning.

§ 8. Generalforsamlinger.

Generalforsamlingen, der afholdes skiftevis i Landets forskellige Stifter i Sommerhalvaaret, er Foreningens højeste Myndighed. Den indvarsles med mindst 14 Dages Varsel gennem Foreningens Tidsskrift eller ad anden Vej direkte til hvert Medlem, dog saaledes, at Kirkegaardsbestyrelser, Foreninger etc. kun har Krav paa een Tilsigelse. **Indkaldelsen** skal indeholde Dagsorden og Regnskab. **Stemme** paa Generalforsamlingen har alle personlige Medlemmer, mens ikke-personlige Medlemmer kun raader over 1 Stemme for hver Kirkegaardsbestyrelse, Institution etc., man repræsenterer. Ethvert Medlem, personligt eller upersonligt, kan afgive Fuldmagt til et personligt Medlem, dog kan ingen afgive mere end to

Stemmer. Alle almindelige Punkter paa Dagsordenen afgøres ved simpel Stemmeferlighed, medens Lovændringer eller Beslutninger om Foreningens Ophævelse kræver $\frac{2}{3}$ af de afgivne Stemmer for at have Gyldighed. Dirigenten afgør **Afstemmingsmaaden**.

Eventuelle Forslag fra Medlemmerne skal være indgivet til Bestyrelsen inden 1. Maj, og kun de Punkter, der er opført paa Dagsordenen, kan sættes under Afstemning.

Generalforsamlingens **Dagsorden** skal bl. a. indeholde følgende Punkter:

1. Valg af Dirigent.
2. Aflæggelse af Beretning.
3. Fremlæggelse af det reviderede Regnskab.
4. Fremlæggelse af Virksomhedsplan.
5. Fremsættelse af Budget.
6. Beretning fra Redaktoren.
7. Valg af 1 Medlem til Redaktionsudvalget.
8. Valg af 1 Medlem til Udvalget for Skonssager.
9. Eventuelle Forslag.
10. Valg af 3 Bestyrelsesmedlemmer og 1 Suppleant.
11. Valg af 2 Revisorer og 1 Revisorsuppleant.
12. Fastsættelse af Stedet for næste Generalforsamling.
13. Eventuelt.

§ 9. Ekstraordinær Generalforsamling.

Ekstraordinær Generalforsamling kan afholdes, naar Bestyrelsen finder det nødvendigt, eller naar mindst 50 stemmeberettigede ved personlig Underskrift forlanger det gennem Brev til Formanden med en Motivering af Ønsket.

I sidstnævnte Tilfælde skal Generalforsamlingen indkaldes til Møde senest en Maaned efter Brevets Modtagelse.

Ekstraordinære Generalforsamlinger afholdes altid i København.

§ 10. Ophævelse.

Ophæves Foreningen, skal dens Midler tilfalde lignende Formaal efter Bestyrelsens Skøn, dog maa dens Midler ikke overlades nogen Privatperson. Dens Bogsamling overdrages til »Alm. dansk Gartnerforening«.

§ 11. Restancer og Eksklusion.

Naar et Medlem skylder for et Aars Kontingent og ej heller betaler for det følgende Aar, slettes han af Medlemslisten og mister de Rettigheder, der har fulgt med dette, og dersom et Medlem gør sig skyldig i vanærende Handling, er Bestyrelsen berettiget til midlertidigt at ekskludere Vedkommende; men Eksklusion skal dog for at have vedblivende Gyldighed forelægges den første ordinære Generalforsamling. Iøvrigt gælder den samme Regel om Tab af Rettigheder som ovenfor nævnt.

§ 12. Midlertidig Bestemmelse.

Indtil videre afholdes Foreningens Generalforsamlinger hvert andet Aar.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

2/7 (Nordsj. Soc. & Dem.): Egebækvang Kgd. udvides og der opføres nyt Kapel. (Havearkitekt C. Th. Sørensen).

4/3 (Næstved Avis): Licitation over Udv. af Nordre Kgd. i Næstved.

7/7 (Aalborg Amtstid.): Nr. Kongerslev Kgd. er bleven udvidet.

9/7 (Licitationen): Muren omkr. Næstved Kgd. koster 16,500 Kr.

12/7 (Demokraten): Riisskov Kgd. faar Vedtægt.

13/7 (Fyns Tid.): Urnegaarden i Svendborg indviedes i Gaar. (Arkitekt Andr. Jensen; Omkostn. ca. 30,000 Kr.; ca. 800 Pladser).

13/7 (Holstebro Dagbl.): Struer Kgd. udvides med ca. 1800 Gravpladser. (Arkitekt Hounum).

16/7 (Nakskov Tid.): Olstrup Kgd. udvides.

27/7 (Viborg Stifts Folkebl. m. fl.): De Dødes Have i Viborg.

28/7 (Frøborg Amts Avis): Ballerup Kgd. skal udvides.

28/7 (Jydske Tid.): Bedsted Kgd. skal udvides.

6/8 (Østsjæll. Folkebl.): Faxe Kgd. skal udvides og reguleres.

8/8 (Aarhus Stiftstid.): Riisskov Kgd. indviedes i Gaar.

11/8 (Horsens Folkebl.): Brødstrup Kgd. udvides af kgl. Bygningsinspektør V. Norn.

24/8 (Silkeb. Avis): Gl. Ry Kgd. udvides med ca. 2000 m².

2/9 (Flensborg Avis): Graasten skal have sin egen Kgd., og man har bedt Havearkitekt Johannes Tholle som har forestaaet Kgd. i Rinkenæs, om at assistere.

8/9 (Aalborg Amtstid.): Udv. af Kgd. i Skivum.

13/9 (Loll. Falst. Venstrebl.): Udv. af Nykøbing Nordre Kgd. paabegyndes. (2 ha.). (Landinspektør A. C. Lorentzen; Entreprenør G. Rasmussen, 35,670 Kr.).

17/9 (Fyns Venstrebl.): Grundstensnedl. til Odense Kgd.s-kapel. (Arkitekt W. Jacobsen) (ca. 350,000 Kr.).

19/9 (Ærø Folkebl.): Marstal Kgd.s-udvidelse indviedes i Gaar. (Gartner J. Jensen).

3/10 (Aalborg Amtstid.): Aars Kgd.s-udvidelse indviedes i Gaar. (Havearkitekt Emil Böttiger).

8/10 (Østsjæll. Folkebl.): Faxe Kgd. udvides med ca. 550 Pladser; Omkostn. ca. 14,000 Kr. plus Reguleringsomkostn. til den gl. Kgd.

10/10 (Vestkysten): Rødding Kgd. skal udvides.

Tillæg til »Vore Kirkegaarde« XIII Nr. 5

Medlemmernes Opmærksomhed henledes høfligst paa, at Foreningens Regnskabsaar er udløbet pr. 31. Marts. Der erindres samtidig om, at Kontingentet for det nye Aar lettest og billigst afgøres ved, at man indbetaler Beløbet til Postkonto 11,915 Roskilde. Dette koster kun 10 Øre. Indbetalingen bedes foretaget inden 15. April, fra hvilken Dag Opkrævningerne udsendes. Kontingentet er for personlige Medlemmer i Danmark Kr. 5,00, Medlemmer i Udlandet Kr. 6,00 og for Institutioner, Menighedsraad, Foreninger etc. beregnes efter særlige Regler (se Lovens § 3).

FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR

Nye Medlemmer.

Afdeling B.

- 36 Viborg Amtskreds af Landsbygraverforeningen.
- 37 Hjørring Amtskreds af Landsbygraverforeningen.
- 38 Ringkøbing Amtskreds af Landsbygraverforeningen.

Afdeling C.

- 654 Hr. Stenhuggermester C. Wenzin, Bedsted, Thy.
- 655 Hr. Graver S. Eliassen, Skaade Bakker, Højbjerg.
- 656 Hr. Kirkegaardsgartner Anton Klausen, Lemvig.

Afdeling D.

- 52 Hr. Ab. Edvin Lundgrens Bokhandel, Malmø.

Fortegnelse over Foreningens Bøger:

De med * mærkede Bøger udlaanes ikke. De øvrige kan udlaanes til Medlemmer imod Kvittering. Laanetid: 1 Maaned.

Historie.

- Secher, K.: Ligbrændingens Historie i Danmark. 1931, 8^o, 419 S.
- Tolle, Johannes: Den danske Begravelsesplads' historiske Udvikling. 1924, 4^o, 20 S.
- Tolle, Johannes: Fra Kirkegaardssomraadet 1902—27. 25 Aars Udvikling. 1927, 4^o, 8 S.
- *Aarboeg for Menighedsraadene. 1931, 8^o, 558 S. 1936—38, 8^o, 523 S.
- American Cemetery Law (Street). 8^o, 532 S.

Love etc.:

- *Aagesen & Hastrup: Love og Ekspeditioner vedk. Kirke- og Skolevæsenet. 1930, 8^o, 910 S. Kbhvn. 1932.
- *Hastrup & Paludan Møller: Love og Ekspeditioner vedk. Kirke- og Skolevæsenet. 1931, 8^o, 561 S. 1932. 1933—34, A. Kirkelige Forhold, 8^o.
- Betænkning til Udarbejdelse af et Begravelsesritual. 1929, 8^o, 12 S.
- *Den kgl. Anordning om Kirkegaarde. Smaaskrifter Nr. 1.
- *Kirkelovene af 30. Juni 1922 (Storch.). 1924, 8^o, 252 S.

*Kirkelovene og Præstelønningslovene. 2. Udg. 1938, 8^o, 328 S.

Rørdam: Danske Kirkelove. 1536—1683. I—III, 8^o.

Kirkegaardens Anlæggelse og Drift.

- *Begravelsesritual. Smaaskrifter Nr. 5.
- Brandt, G. N.: Kirkegaarde og Gravsteder. 1922, 4^o, 24 S.
- Böttiger, Emil: Kirkegaarden, dens Anlæg og Beplantning. I. 1924, 4^o, 32 S.
- Böttiger, Emil: Det æstetiske Gartneris Betydning og Opgaver. 1924, 4^o, 8 S.
- The cemetery hand book. 4^o, 589 S.
- Gartenkunst 1908—23, 1927.
- Hempelmann, J.: Die Praxis der Friedhofsgärtnerei. 1927, 4^o, 324 S.
- Hirzel: Grab und Friedhof der Gegenwart. 1927, 4^o, 150 S.
- Park and cemetery. 1925—31, 4^o.
- Tolle, Johannes: Kirkegaardshaandbog. 1933, 8^o, 208 S.
- Tolle, Johannes: Landsbykirkegaardens Regulering og Beplantning, 8^o, 112 S.
- *Vedtægt for Landsbykirkegaarde. Smaaskrifter Nr. 3.
- *Vejledning til Kortlægning og Protokollering. Smaaskrifter Nr. 4.

Gravstedsanlæg og Gravmæler:

- Anlæg og Beplantning samt Renholdelse af Gravsteder paa de under Københavns Begravelsesvæsen hørende Kirkegaarde. 1934, 8^o, 24 S.
- Gravminder fra København og Frederiksberg Kirkegaarde. 1917, 4^o, 55 S.
- *Katalog over Gravurner og Sarkofager (Ipsens Enke) 4^o.
- Knudsen, S.: Om de gamle haandsmedede Gravskors i Bjerre Herred. 1919, 8^o, 27 S.
- Kriegergräber im Felde und daheim. 1917, 4^o, 164 S.
- Tolle, Johannes: Anlæg og Vedligeholdelse af Gravsteder. 8^o, 48 S., 1938.
- *Kriegsgrabzeichen und Gedenktafeln. 1915, 32 Bl.
- Loercher: Der Grabstein. 1927, 4^o, 40 Tavler.
- Maasz: Die Bepflanzung von Grabstätten. 1934, 8^o, 37 S.
- Skændede Soldaterkirkegaarde. 1918, 4^o, 34 S.
- Vejledning for Landsbygravere, 8^o, 64 S., 1938.
- Wadsjö: Gravkonst, 1930, 4^o, 130 S.

Westergaard, Torvald: En lille Bog om folkelige Gravminder. 1930, 8^o, upag.
*Westrup, C. W.: Danske Gravmæler. 4^o, 23 S.

Ligbrænding:

Brorson: Ligbrænding. 1915, 8^o, 34 S.
Beutinger: Handbuch der Feuerbestattung. 1911, 4^o, 288 S.
Dansk Ligbrændingsforening. Beretning 1929, ff., 8^o.
Årsmeddelanden från Svenska Eldbegängelsesför-
eningen. 1928, Nr. 65, 8^o, 198 S. — 1934, Nr. 70,
8^o, 112 S. — 1935, Nr. 71, 8^o, 112 S. — 1936, Nr. 72,
8^o, 130 S.
*Frederiksberg Begravelsesvæsen. Søndermark Kapel
og Krematorium. 1929, 8^o, upag.
Kube: Über die Gestaltung von Urnenfriedhöfen.
4^o, S. 33—52.
*Ligbrændingens Lovregler. Smaaskrifter Nr. 2.
Ostium: Revue internationale sur les questions con-
cernant nos morts. 4^o, 50 S.
Schlyter, G.: Die Feuerbestattung und ihre kultu-
relle Bedeutung; der Tempel des Friedens. 1922,
8^o, 1934, 394 S.
Schlyter, G.: Hålsingborg Eldbegängelsesanlægning.
1930, 4^o, 10 S.
Studentereforeningen Verdandis Smaaskrifter 326. Eld-
begängelserörelsen av Oscar Övden. 8^o, 63 S.
Svenska Eldbegängelseforeningens Skriftserie N. 1,
Oscar Övden: Eldbegängelsen. — Framtidens grav-
skick. 1929, 8^o, 20 S. — Framtidens begängelseskick.
1936, 8^o, 21 S.
Övden, E.: Sveriges Urnlundar, 8^o, 60 S.
*Vejledende Bestemmelser angaaende Nedsættelse af
Askeurner paa Kirkegaarde og paa privat Grund.
Smaaskrifter Nr. 6.

Enkelte Kirkegaardsomraader:

Dillmann: Der alte Friedhof in Sachsenhausen.
1926, 8^o, 86 S.
Fischer: Jødekirkegaarden i Møllegade, Særtryk af
»V. K.«, 12 S.
*Forskønnelsen. 1917, 4^o (St. Petri Kirkegaard, Kø-
benhavn). 1919 (Nürnberg).
*Heymann, A.: Den jødiske Menighed i Horsens.
1929, 8^o, 9 S. (Kirkegaarden sammesteds).
Hillerød Kirkegaard 1830—1930. 4^o.

Diverse:

*Aarbog for Gartneri. 1927, 8^o.
*Beretning om dansk Byplanlaboratorium. 1926—30,
ff., 4^o.
Danmarks Folkeskole. 1924, 4^o, 392 S.
Det mosaiske Trossamfund i Kjøbenhavn. 1928, 4^o,
35 S.
Ehrencron-Müller: Gamle danske Bryllups- og Lig-
vers i Norske Biblioteker. 1923, 8^o, 61 S.
Fabricius, L. P.: Reformationsfesterne. 1936, 8^o, 30 S.

Hansen, Fr.: Tilbageblik. 1932, 8^o, 24 S.
*Kirkelig Aarbog. 1923, 8^o, 321 S.
*Kirkelig Haandbog. 1927, 8^o, 384 S. 1935, 8^o, 462 S.
Knudsen, S.: Om Krigeren, Tolderen og Bonden Pe-
ter Brakker. 1923, 44 S.
Kristensen, Asger: Et Minde om Munketiden. 8^o, 15 S.
*Menighedsraadens Blad. 1927, ff., 8^o.
Reklamehaandbogen. 1936, 315 S.
Salmer til Brug ved Begravelser. 1935, 8^o, 45 S.
Tholle, Johannes: Vandkummer, 4^o, 8 S., 1938.
*Vore Kirkegaarde. 1923. 1924. 1926. ff.
Wadsjö, H.: Kyrkogårdskultur. 1927, 4^o, 18 S.

Vedtægter, Regulativer, Brochurer m. m.:

Regulativ for Viborg Kirkegaard. 1932.
Vedtægt for Hørsholm Kirkegaard, 1937.
Vedtægt for Københavns Begr. 1929.
Vedtægt for Randers Begr., 1929.
Anlæg og Beplantning samt Renholdelse af Grave
paa Københavns Begravelsesvæsen hørende Kirke-
gaarde, 1934.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

11/10 (Nordsj. Soc. & Dem.): Sogneraadet har bevil-
get 6000 Kr. til Kgd.s-reguleringen.
12/10 (Rosk. Tid.): Graabrødre Kgd. skal nedlæg-
ges (Roskilde).
15/10 (Holstebro Dagbl.): Der er afh. Licitation
over Hegnsmur ved Struer Kgd.
15/10 (Fr. & borg Amts Tid.): I Søndags indviedes
Stenløse Kgd.s-udvidelse.
20/10 (Fyns Soc. & Dem.): Herringe Kgd. udvides
med 50 Grave.
20/10 (Bornholms Avis): Ronne Urnehal er bleven
restaureret.
25/10 (Nordjyll. Soc. & Dem.): Hadsund Kgd. er ud-
videt med ½ ha.
25/10 (Vejle Amts Avis): Vejle Søndermark Kgd.
er nu tilplantet.
25/10 (Aalborg Amtstid.): Nr. Kongerslev Kgd. er
udvidet med ca. 3000^o.
30/10 (Fr. & borg Amtstid.): Gørlose Kgd. skal udv.
med ca. 800^o.
1/11 (Nordjydsk Tid.): Havearkitekt Erstad-Jørgen-
sen har udarbejdet Plan til Urnehave i Fredericia.
1/11 (Sydfyns Soc. & Dem.): J. Gravesen er fra 1/1
udnævnt til Kirkegaardsinspektør (Svendborg).
3/11 (Sydsj. Soc. & Dem.): Næstved ny Kgd. indvies
paa Søndag (1850 Gravpladser) Omkostn. ca. 50,000
Kr. (Tidemand Dal og N. O. Paulsen).
5/11 (Vejle Soc. & Dem.): Uldum Kgd. udvides med
1770 m².
18/11 (Nationalt.): Kbh. Begravelsesvæsen anven-
der 10,000 Kr. til Bekæmpelse af Lus paa Planterne.
3/12 (Silkeborg Avis): Planen til Udv. af Gl. Ry
Kgd. er godkendt.

5/12 (Thisted Soc. & Dem.): Der er Forslag om at stryge Afgiften for Opstilling af Gravmæler i Thisted.

10/12 (Aalborg Stiftstid.): Brovst Sogneraad yder 3500 Kr. til Udv. af Kgd.

10/12 (Silkeborg Soc. & Dem.): I Dag indviedes Udvidelsen af Silkeborg Vestre Kgd.

13/12 (Aalborg Amtstid.): Asaa Kgd. skal udvides.

13/12 (Næstved Tid.): Næstved ansætter Kirkegaardssinspektør.

27/12 (Roskilde Soc. & Dem.): Hareskov Kgd. skal udvides.

30/12 (Langel. Avis): Kædeby Kgd. indv. d. 29.

9/1 (Folkebladet): Føvling Kgd. skal reguleres.

13/1 (Horsens Avis): Horsens Kirkegaardsbestyrelse vil købe Bygholm Skole til Funktionærbolig.

14/1 (Jydske Tid.) Graasten Sogneraad bevilger 15,300 Kr. til Kgd.

16/1 (Loll.-F. Folketid.): Kommunen i Horbelev afstaar Jord til Udv. af Kgd.

19/1 (Kbh. Amts Avis): Graver Enghave ønsker at fratæde Stillingen i Lyngby.

23/1 (Vestkysten): Esbjerg Krematorium og Kirkegaard indvies.

24/1 (Bornholms Avis): Rønne Kommune vedtager at overlade Kgd. et Areal til Udv.

27/1 (Ærø Folkebl.): Fra 1/4 antages Gravermedhjælper Petersen og Vognmand Erik Jørgensen som Gravere i Marstal.

2/2 (Randers Amts Avis): Der bør opføres Krematorium i Randers.

2/2 (Demokraten): Kolind Kgd. skal udvides.

3/2 (Vejle Amts Folkebl.): Vejles femte Kgd. er under Anlæggelse.

9/2 (Kolding Avis): Krematoriet i Aarhus ombygges af Arkitekt Svane i Kolding.

16/2 (Berl. Aften): Graver saaret ved Eksplosion paa Kbh. Vestre Kgd.

18/2 (Silkeborg Avis): Arbejdet med Udv. af Rye Kgd. bliver nu udbudt i Licitation.

22/2 (Nationalt.): Kbh. Magistrat nedsætter en Begravelseskommission til at undersøge Begravelsesvæsenets Økonomi.

23/2 (Demokraten): Trige Kgd.s Udv. blev i Gaar indviet.

28/2 (Vestjyll. Soc. & Dem.): Esbjerg Begravelsesvæsen faar ny Vedtægt.

28/2 (Sorø Amtstid.): Reersø Kgd. udvides af Lektor G. Georgsen.

3/3 (Randers Amts Avis): Østre Kapel i Randers skal udvides.

6/3 (Østsjælland. Avis): Paa den ny Kgd. i Køge er indvundet Plads til 400 Gravsteder.

6/3 (Silkeborg Avis): Arbejds. Rs. Elgaard skal udføre Udvidelsen af Gl. Ry Kgd. for 2205 Kr.

7/3 (Berl. Aften): Der er 101 Ansøgere til Stillingen som Graver i Lyngby.

8/3 (Jydske Tid.): Til Kirkegaardsgartner i Tønder er valgt Fritz Johnsen; der var 197 Ansøgere.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

30/6 (Indlandsposten): Vinger Kgd. udvides.

9/7 (Aftenposten): Kritik af Kgd.s-projekterne for Linderud.

31/8 (Fremtiden): Urnlunderne paa Strømsø Kgd. udvides.

14/9 (Gudbrandsdalen): Ny Kgd. ved Lillehammer.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Landsbygraveren Nr. 7: Drøm og Virkelighed; Helligdagsbegravelser; Uddannelse af Gravere m. m. — Nr. 8: Menighedsraadsforeningen og Landsbygravverne; Vejledning for Landsbygravere m. m. — Nr. 9: Spørgsmaal og Svar; Pension; Lidt Oversigt; Hvad er Ret; Kartotek m. m.

Nr. 10: Kirkepyntning; Pension m. m. — Nr. 11: Helligdagsarbejde? Løn eller Understøttelse? — Nr. 12: Ved Aarsskiftet. — Nr. 1: Sognekirkens Gerning. Kirkeklokken m. m. — Nr. 2: Hovedbestyrelsesmøde. Interview med Kirkeministeren. Gravstedernes Forsaars og Sommerflor.

Præsteforeningens Blad Nr. 32: Kirkegaardslabyrinter.

Blomsterhandlerbladet Nr. 3: Billeder af Sorgedekorationer. — Nr. 4: do.

Stenhuggertidende Nr. 10: Omtaler Delegeretmødet og refererer Hr. Billedhugger Sanderhoff-Jensens Indlæg om Gravmæler og Censur m. m.

Menighedsraadenes Blad Nr. 1: Kirkegaardskort.

Arkitekten Nr. 39: Udfaldet af en lokal Konkurrence om et Kapelkrematorium i Silkeborg.

Historiske Meddelelser om København, III, 1—2: Assistentens Kirkegaard.

Ignis Nr. 7: Krematoriet i Karlshamn m. m. — Nr. 8: Urnlunden i Härnösand. Malmökrematoriets tillbyggnad m. m. Kristianssand og Moss Krematorier tatt i Bruk. — Nr. 9: Eldbegängelsen i Tjekkoslavia kiens sudetyske område. Urnegården i Svendborg m. m. — Nr. 10: Karlstad Krematorium. — Nr. 11: Örebro Krematorium m. m. — Nr. 12: Norrköping Krematorium m. m. — Nr. 1: Till de dödes minna. Invigning av Urnlund i Gustavsberg. Hamar krematorium innviet m. m. — Nr. 2: Dansk eldbegängelsejubiläum. Nytt Förslag om urnas gravsättning. En stämmingsfull gravplats i Adelsnäs park. Föreningen Sveriges kyrkogårdsförst. m. m.

Alm. sv. Trädgårdstidning Nr. 17: Interessante kyrkogårdar i Tyskland. — Nr. 5: En märklig krematoriekyrkogård i England.

Die Feuerbestattung Nr. 4: Zur Geleit; Das Problem der Aschenbeisetzung; Europas grösstes Krematorium Berlin-Gerichtstrasse; Das 119. deutsche Krematorium zu Flensburg; das 120. Gleiwitz. — Nr. 5: Sudetenland; Flensburg Krematorium m. m.

Der Friedhof Nr. 7: Süd-Berlins neuer Friedhof. Der Gottesacker in der Kirche. Dritte Verordnung über die Neugestaltung der Reichshauptstadt Berlin vom 23. 4. 1938. Seltsame Scheintodfälle. — Nr. 8: Inhalt und Grenzen des Bestattungsanspruches auf kommunalen und kirchlichen Friedhöfen. — Nr. 9: Vortrag auf der Hauptversammlung des Verbandes. — Nr. 10: Keine Ruhebänke auf Grabstätten. Richtlinien. — Nr. 11: Pflanzensoziologie. — Nr. 12: Das Friedhofswesen in Oesterreich. — Nr. 1: Friedhofsgestaltung gestern und heute. Das Recht am Erbegräbnis. Friedhöfe Italiens und des Balkans m. m. — Nr. 2: Ruhe in Frieden. Friedhöfe und neues Grundsteurrecht. Das Problem der Aschenbeisetzung. Bodenschüttungen m. m.

Kriegsgräberfürsorge Nr. 6—7: Der Ablauf der 18. Reichstagung. — Nr. 8: Das deutsche Freikorpsdenkmal auf dem Annaberg. — Nr. 9: Die feierliche Einweihung des Schlesier-Ehrenmal in Waldenburg am 9. Juni 1938. — Nr. 10: Kieler Förde m. m. — Nr. 11: Nov. 1918—38. — Nr. 12: Bartenstein, Polen m. m. — Nr. 1: An deutschen Ehrenmalen in Italien. Die Vergeistigung des Kriegergrabes. — Nr. 2: Das Hans-Mallon-Ehrenmal der Hitler-Jugend bei Bergen auf Rügen.

BOGANMELDELSER

Vejledning for Landsbygravere. Anlæg af Gravsteder. Tegninger. Udgivet af Landsby-Graverforeningen for Danmark 1938.

Landsby-Graverforeningen for Danmark har som et af sine Midler til at forbedre sine Medlemmers saare beskedne Indtægter valgt at udsende en med Tegninger forsynet Vejledning i Anlæg og Vedligeholdelse af Gravsteder, og dette Initiativ maa hilses med Glæde. Forholdene medfører som bekendt, at Landsby-Graverne uundgaeligt maa rekrutteres fra alle mulige Erhverv, hvorfor de Landet over meget ofte staar ganske uden gartneriske Forudsætninger for deres Arbejde, til æstetisk Skade for Kirkegaarden og økonomisk for dem selv. Da der hidtil ikke har foreligget nogen Litteratur, der specielt var skrevet for Landsby-Graveren, og som han kunde ty til, har han været henvist til gennem sine Erfaringer at lære sig selv det fornødne, og ofte maa man forbavses over, hvad adskillige Landsby-Gravere ad den Vej har kunnet naa.

Imidlertid er det af stor Betydning, at saa mange som muligt faar de nødvendige Kundskaber for at kunne imødekomme den Trang til at ofre noget paa

Gravstedet, der næsten altid er til Stede hos Kirkegaardens Publikum, hvorfor det foreliggende Arbejde utvivlsomt vil gøre stor Nytte paa Landsbykirkegaardene Landet over.

Bogen, der er forsynet med Forord af Kirkeminister Johs. Hansen, er 64 Sider stor og særdeles pæn i Udstyr. Dog kan Omslagtegningen et Øjeblik bringe én en vis Frygt for Indholdet, men dette forsøger sig heldigvis straks, naar man gennemlæser de yderst fornuftige Anvisninger og Betragtninger, Bogen vrimler med. Det kan dog ikke skjules, at der kan være Grund til at advare mod et og andet, saaledes det meget farlige Raad at skære høje Stedsegrønne helt tilbage, da de med ganske faa Undtagelser ikke bryder fra gammelt Træ, ligesom det kan befrygtes, at den ukyndige let kan tyde en Bemærkning derhen, at Behandling af Jorden med Hakkejern medfører Udtørring, hvad der unægtelig turde være en Misforstaaelse. Til Gengæld skal Forf. roses, fordi han saa stærkt tilraader at tage Kirkegaardens Helhedsindtryk i Betragtning ved Anlæg af Gravsteder.

Bogen indledes med nogle Bemærkninger om Gravstedsanlæg i Almindelighed, hvorefter Spørgsmålene: Hække, Stedsegrønne, Roser, Buksbom m. v. gennemgaaes klart og populært i særskilt Afsnit. Til lige findes gode Plantelister, der desværre er skæmmet af en Del Trykfejl, — Plantenavne burde som Helhed være bedre korrekturlæst. Bogens sidste Halvdel rummer 59 Planer til Gravstedsanlæg, hvoraf mange er særdeles nydelige. Disse Tegninger vil være til stor Gavn for Bogens Brugere, der ofte i deres Arbejde staar og mangler en Idé til et særpræget Gravsted; her er noget for enhver Smag, baade den gode og den mindre gode.

Gentagne Gange støder man i Bogen paa det lille Ord »jeg«, men hvem denne jeg er, faar man ikke at vide. Det forekommer gaadefuldt, at denne gode Bog udsendes anonymt. Forf. kan dog særdeles vel være sit Arbejde bekendt. HANS RØNØ.

Handbog for Bygningsindustrien, 8. Aarg. Denne fortrinlige, men med sine 1100 Sider efterhaanden noget digre og uhaandterlige Haandbog, er i Aar forsynet med et Forord af Stadsbygmester Svend Møller, der skriver, at Bogens »gennemførte saglige Behandling... og dens friske Aktualitet... gør den til en virkelig og derfor uundværlig Haandbog«, hvortil vi slutter os.

Alm. Dansk Gartnerforening. Praktiske Haandbøger Nr. 7. H. Paludan: Dyrkning af Champignon.

En udmærket Skrift til Afløsning af de nu forældede Vejledninger og til god Hjælp for de mange nye og fremtidige Dyrkere.

Ellen Arnstrøm: Nøgle til vore Middelalderkirker, illustr. af E. Hjuler; Levin og Munksgaard, Kbhvn. 1938, 8°, 70 S.

For den, der gerne vil forstaa »hvorfor, hvorledes og hvormed« i vore Kirkebygninger er nærv. Nøgle god at have med under Besøg; den giver megen elementær Underretning, ogsaa en Bagatel om Kirkegaardene.

Sangbøger. »Alm. d. Gartnerforening« har udsendt sin (164 Sider) og »Landsbygraverforeningen for Danmark« sin (24 Sider); begge nyttige at have i et Land, hvor Hukommelsen for Vers er saa lidt udviklet. I begge Sangbøger findes baade god og daarlig Poesi; vi undlader at citere og at analysere.

Finn Salomonsen: Fugletrækket over Danmark, Hirschsprungs Forlag, 8^o, 228 S., 1938.

En fortrinlig Bog om de Fugle, som gæster Danmark, og hvoraf mangfoldige slaar sig ned paa vore Kirkegaarde.

Jakob E. Lange: Erindringer fra halvfjersindstve Aar, Nyt Bogforlag, Odense, 8^o, 224 S., 1938.

Livligt skreven; det er fornøjeligt at læse om Langes Ungdomsaar som Gartner og interessant at følge med i det, han senere har virket.

Under Afrikas Sol (Folmer Nielsen): Dansk for. Sudanmission, 8^o, 62 S., 1938.

Et pænt Hefte, der hævder sig smukt ved Siden af de mange tidligere.

Dansk Tidsskrift-Index, 25. Aarg. 1957, Nyt nord. Forlag, 8^o, 420 S.

Stadig tykkere og værdifuldere bliver dette Værk om, hvad der gemmer sig af mere eller mindre lodigt Stof i Tidsskrifterne.

Hother Paludan: Blomsterdyrkning, Alm. d. Gartnerforenings Forlag, 8^o, 176 S., Kbhvn. 1938.

Skrevet af en kyndig Fagmand og til Brug for Undervisningen af unge Gartnere, men ogsaa nyttig for Udlærte, — thi hvem bliver nogensinde helt udlært.

Østifternes Haveselskabs Jubilæumsskrift, 94 S., 1938.

Et nydeligt Hefte til at fejre Begivenheden med.

Alm. sv. Trädgårdstidn. Rådgivare: Plaskdammar. 16^o, 92 S., Stockholm.

En lærerig lille Vejledning i Indretning af Soppedamme og andet lignende, — skrevet som Artikel af en kyndig Mand, R. Östedt.

Lustgården 1937—38, 8^o 188 S.

Det statelige Aarsskrift af For. f. Dendrologi og Parkvård fremtræder smukt i Serien og bringer bl. a. Billeder fra Foreningens Besøg i Danmark.

Lommebog for Gartnere. N. C. Rom. 29. Aarg.

Kom noget sent, men er altid velkommen. Det kniber dog stadig med at faa den helt à jour trods den sene Fremkomst.

Ole Olsen: Hængeplanter. »A. d. G.« Praktisk Haandbog Nr. 5, 48 S.

For Husmødre og Stuekultivatorer saavel som producerende Gartnere den rette Bog om dette aktuelle Emne, skrevet af en i Emnet meget kyndig Mand, grundig og letfattelig.

RESOLUTIONER m. m. VEDRØRENDE KIRKEGAARDE

17. Dec. 1934. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Fyens Stift) ang. **Betaling for et Gravsted til en udensogsboende m. m.**

I Anledning af Stiftsøvrighedens Skrivelse af 5. November 1934 vedrørende et tidligere indsendt Andragende, hvori A. Menighedsraad under Henviisning til den hermed tilbagefølgende Udskrift af en d. 26. August 1933 inden Nyborg Kobstad med Vinding Herreds Ret afsagt Dom, hvorved Sagfører N. N. som executor testamenti i Boet efter afdøde Enkefru O. O. er blevet frifundet for et af A. Menighedsraad fremsat Krav om, at der udover et alt indbetalt Beløb af 30 Kr. for Fru O. O.'s Gravsted paa A. Kirkegaard skulde betales yderligere 170 Kr., og hvorved Menighedsraadet er blevet tilpligtet at godtgøre Sagsøgte Sagens Omkostninger med 35 Kr., har anmodet om en Udtalelse i Sagen fra Ministeriet samt om Tilladelse til at maatte udrede Sagsomkostningerne af A. Kirkekasse, skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet vel er enig med Menighedsraadet i, at Fru O. O. maatte betragtes som udensogsboende, idet den ved § 25, Stk. 3, i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 hjemlede Ret for udensogsboende til at erhverve Gravsteder paa en Kirkegaard paa samme Betingelser som Sognets Beboere maa gøres gældende inden Udløbet af Fredningstiden for den paagældendes paa vedkommende Kirkegaard sidst begravede Ægtefælles, Forældres eller Barns Gravsted.

Da imidlertid den af Menighedsraadet for nogle Aar siden truffne Beslutning om fremtidig at kræve en Betaling af 200 Kr. for et Gravsted for udensogsboende er ulovmedholdelig allerede af den Grund, at den ikke er blevet godkendt af Stiftsøvrigheden, kan Exekutor i Fru O. O.'s Dødsbo kun være pligtig for Erhvervelsen af det omhandlede Gravsted at betale efter den Takst, der i Medfør af fornævnte Lovs § 25 er fastsat i den approberede Kirkegaardsvedtægt for Salg af Gravsteder til udensogsboende.

Da nu Betalingen for et Gravsted til en udensogsboende i Kirkegaardsvedtægtens § 9 er fastsat til 30 Kr., har Menighedsraadet følgelig for selve Afstaaelsen af Gravstedet erholdt den rette Betaling.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Gravstedets Vedligeholdelse bemærkes, at Menighedsraadet ved Salg af Gravsteder til udensognsboende ikke er berettiget til at stille Krav om Kirkens Overtagelse af Ren- og Vedligeholdelsespligten, idet saadan Gravstedsvedligeholdelse, hvor Ejeren af Gravstedet ønsker den, i hvert enkelt Tilfælde maa aftales mellem Parterne under Forudsætning af Stiftsøvrighedens Approbation, jfr. den i Henhold til oftnævnte Lovs § 23, Stk. 2, optagne Bestemmelse i Kirkegaardsvedtægtens § 11 om, at Indehavere af Gravsteder kan faa Vedligeholdelsen af disse overtaget af Kirkegaarden for den Tid, for hvilken Gravstedet er erhvervet, efter Overenskomst med Kirkens Bestyrelse angaaende Vederlaget derfor og Stiftsøvrighedens Approbation derpaa.

Det tilføjes, at Ministeriet efter Omstændighederne bifalder, at Sagens Omkostninger dækkes af Kirkekassen.

18. Jan. 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Roskilde Stift), hvori — i Anledning af, at Stiftsøvrigheden i Skrivelse af 23. November 1934 havde forespurgt, om Sognebaandslødere med Hensyn til Erhvervelse af Gravplads paa Kirkegaarden i det Sogn, til hvis Sognepræst de har løst Sognebaand, vil kunne henregnes blandt de i Bestemmelserne i Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 § 25, Stk. 3, omhandlede udensognsboende, som paa særlig Maade har været knyttet til Sognet — meddeles, at Sognebaandslødere som saadanne med Hensyn til Erhvervelse af Gravplads paa Kirkegaarden i det Sogn, til hvis Sognepræst de har løst Sognebaand, ikke falder ind under nævnte Bestemmelse i Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 § 25, Stk. 3.

31. Jan. 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Indenrigsministeriet) ang., at en Sognepræsten i Tirstrup hidtil tilfalden Ydelse for Medvirken ved Begravelse af Patienter fra Plejeanstalten Raamosegaard ikke kunde anses omfattet af den i sin Tid stedfundne Offerafløsning, m. m.

I Skrivelse af 15. November 1934 har Indenrigsministeriet ved at oplyse, at der ved Begravelse paa Plejeanstaltens Kirkegaard af en Patient fra Plejeanstalten Raamosegaard i Tirstrup-Fuglslev Pastorat, Randers Amt, er ydet vedkommende Sognepræst, der mod særligt Honorar er antaget som Præst ved Plejeanstalten, et Beløb af 4 Kr. for Udførelsen af den kirkelige Handling samt Befordringsgodtgørelse og Vederlag for Udførelse af Kirkesangerens Tjeneste, idet denne var forhindret i at komme til Stede, udbedt sig en Udtalelse fra nærværende Ministerium om, hvorvidt Afløsning af Offer og Akcidenser i nævnte Pastorat har fundet Sted i Henhold til § 33 i Præstelønningsloven af 4. Oktober 1919, jfr. Præstelønnings-

loven af 30. Juni 1922, samt — i bekræftende Fald — Meddelelse om, hvorvidt Plejeanstaltens Patienter er medtaget under Afløsningen.

Saaledes foranlediget skal man, idet bemærkes, at Offerafløsning i Tirstrup og Fuglslev Sogne er approberet ved nærværende Ministeriums Skrivelse af 13. Juni 1919 til Biskoppen over Aarhus Stift fra den 1. Juli 1919 at regne, og at de i Kommunen anbragte Sindssyge er fradraget i Folketallet ved Beregningen af Afløsningsvederlagenes Størrelse, herved tjenstlig meddele til Underretning, at nærværende Ministerium kan henholde sig til den af Sognepræsten i hans i Afskrift vedlagte Skrivelse af 18. Januar 1935 givne Redegørelse og er enigt med Biskoppen i det af ham i hans i Afskrift vedlagte Erklæring af 25. Januar 1935 anførte, at Sognepræsten efter det oplyste maa have Krav paa fremdeles for sin Embedstid at oppebære de i sin Tid fastsatte særlige Vederlag (Honorar og Befordringsgodtgørelse) for kirkelige Handlinger paa Raamosegaard ved Siden af det særlige Honorar, for Tiden 225 Kr. aarlig, og den særlige Befordringsgodtgørelse af 50 Kr. aarlig, som Sognepræsten i Henhold til Ministeriets Skrivelse til Aarhus Biskop af 26. Marts 1920, hvoraf Afskrift vedlægges, oppebærer for den præstelige Betjening af Anstalten, idet der først ved Embedets Nybesættelse vil kunne træffes en Ordning, hvorefter det gøres til Pligt for den paagældende Præst at udføre alle kirkelige Handlinger — særlig ogsaa Begravelser — paa Anstalten uden særskilt Vederlag for den enkelte Handling, idet Vederlaget herfor da fremtidig indbefattes under det faste aarlige Honorar, der af Staten tillægges den paagældende for den præstelige Betjening af Plejeanstalten.

12. Febr. 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Biskoppen over Haderslev Stift) ang., hvorvidt en Distriktskirkesanger er pligtig at medvirke ved Begravelsen af en Beboer af hans Distrikt, naar Begravelsen forrettes af udensogns Præst.

I et med Deres Højærværdigheds Skrivelse af 22. Januar 1935 hertil indsendt Andragende har Lærer N. N. i A. forespurgt, om en Distriktskirkesanger er pligtig at medvirke ved kirkelige Handlinger paa Sognedage for Distriktets Beboere, naar saadanne kirkelige Handlinger foretages af en anden Præst end Præsterne i det Sogn, hvortil hans Distrikt hører.

Det fremgaar af Sagen, at den fremsatte Forespørgsel er foranlediget af, at Distriktskirkesanger O. O. i A. har nægtet at medvirke ved en Begravelse af en Beboer fra hans Distrikt, hvilken Begravelse forrettedes af Sognepræst ved Klosterkirken i Horsens P. P. Saaledes foranlediget skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at det rejste Spørgsmaal maa besvares benægtende, saafremt den paagældende udensogns Præst ikke udfører den kirkelige Handling paa en af Sognets Præsters Vegne,

jfr. Lov Nr. 284 om Sognebaandsløsning og Brugen af Kirkerne af 30. Juni 1922 § 21, Stk. 3, hvilket, efter det i nærværende Sag oplyste, maa antages ikke at have været Tilfældet med Hensyn til den ommeldte Begravelse.

13. Febr. 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftsamtmanden og Biskoppen over Roskilde Stift), hvori — i Anledning af et gennem Stiftsovrigheden modtaget Andragende fra Greve N. N. til A. om **Tilladelse til i Buerup Kirke at lade ophænge en Sølvkrans**, som en Del af Sognets Beboere havde skænket til hans afdøde Moders Baare — meddeles, at Ministeriet skal have det overladt til Provstesyndet at træffe Afgørelse i den foreliggende Sag, jfr. Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 § 10, Stk. 1.

14. Febr. 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftsamtmanden og Biskoppen over Aarhus Stift) ang., at der, efter at en Købstads Kirkegaard er overgaaet til kommunal Drift, **paahviler Kirkens Organist de samme Forpligtelser som hidtil med Hensyn til Medvirken ved Begravelser paa Kirkegaardene, m. m.**

I Anledning af den med Hr. Stiftamtmandens og Deres Højærværdigheds Skrivelse af 29. Januar 1935 hertil fra Randers Sct. Mortens Menighedsraad indsendte Sag vedrørende Spørgsmaalet om, hvorvidt Kirken, efter at Kirkegaardene i Randers er overgaaet til kommunal Drift, er pligtig til i al Almindelighed at afholde de Udgifter, der er forbundet med, at Kirkens Organist gør Tjeneste i Kapellerne ved Begravelser, specielt ved de Begravelser, hvor Folkekirkens Præster ikke gør Tjeneste, skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Organisten for det for ham fastsatte Honorar, som det paahviler Kirken at udrede, er pligtig til — nu ligesom før Kirkegaardenes Overgang til kommunal Drift — uden særskilt Vederlag at forrette Tjeneste ved alle kirkelige Handlinger uden Forbindelse med Gudstjenesten, som udføres i Kirken eller paa Kirkegaardene af Præsterne i det Sogn, i hvilket han er ansat, eller af andre paa deres Vegne, jfr. Lov om Sognebaandsløsning og Brugen af Kirkerne af 30. Juni 1922 § 21, Stk. 3, sammenholdt med Stk. 6. Udenfor disse Tilfælde er Organisten ikke pligtig at medvirke ved kirkelige Handlinger og er, saafremt han dog medvirker, berettiget til at oppebære særskilt Vederlag, f. Eks. ved de Begravelser, hvor Folkekirkens Præster ikke gør Tjeneste.

11. Marts 1935. Kirkeministeriets Cirk. (til Provstisudvalgene udenfor København og Frederiksberg) ang. **Indsendelse af Oplysning om de for 1934—35 budgetterede Udgifter til Vedligeholdelse og Drift af Kirkegaardene samt om disses Driftsindtægter.**

Man skal herved anmode Provstiudvalget om til Brug ved Ministeriets Overvejelser angaaende Folke-

kirkens økonomiske Forhold snarest belejligt paa Grundlag af de for Regnskabsaaret 1934—35 approberede Budgetter gennem Stiftsovrigheden hertil at ville indsende Oplysning om de for fornævnte Aar budgetterede Udgifter til Vedligeholdelse og Drift af Kirkegaardene i Provstiet og angaaende Driftsindtægterne af Kirkegaardene, forsaavidt saadanne Indtægter forefindes.

De fornævnte Oplysninger bedes meddelt paa en Fortegnelse henholdsvis for Købstæderne og for Landsognene med Angivelse af det samlede, de paagældende Kirkegaarde vedrørende Udgiftsbeløb og Indtægtsbeløb for hver enkelt Kirkekasses Vedkommende og saaledes, at der under Indtægterne kun opføres Beløb, som indgaar i den daglige Drift, men ikke Indbetalinger, der skal oplægges blandt Kirkens Kapitaler.

Særskilt bedes derhos paa Fortegnelsen — saavidt det efter de Oplysninger, der staar til Provstiudvalgets Raadighed, er muligt, — opgivet Størrelsen for hver enkelt Kirkekasse af Laan, der maatte være optaget til Dækning af Udgifter vedrørende Kirkegaardene, og med hvilket Beløb Renterne af disse Laan er medtaget under de paa Fortegnelsen opførte Udgifter vedrørende Kirkegaardenes Vedligeholdelse og Drift.

Paa Fortegnelsen omfattende Købstædernes Kirkegaard bedes det endelig oplyst, om der i Provstiet findes Krematorier eller Krematoriekapeller, hvis Driftsunderskud helt eller delvis betales af vedkommende Kommune, og i bekræftende Fald i hvilke Købstæder saadanne Krematorieanlæg findes.

26. Marts 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Biskoppen over Viborg Stift) ang. **Spørgsmaal dels om Indvielse af Ligkapeller og Kapelkrematorier og om Pligt for Kirkebetjentene til at medvirke ved kirkelige Handlinger i Anledning af Ligbrænding, dels vedrørende Kirkebogsførelsen.**

I den med Deres Højærværdigheds Erklæring af 29. Januar 1935 hertil indsendte Skrivelse har Provsten for Hjerm-Ginding Herreders Provsti i Anledning af, at det paa Struer Kirkegaard af Struer Menighedsraad opførte Kapelkrematorium, der foruden ved Ligfærd med Ligbrænding ogsaa vil blive benyttet ved almindelige Begravelser, nu nærmer sig sin Fuldendelse, udbedt sig Ministeriets Afgørelse med Hensyn til følgende af ham rejste Spørgsmaal angaaende Kapelkrematoriets Indvielse m. v.

1. Findes der nogen Forskrift for, hvorledes et Ligkapel skal indvies?

2. Gælder den almindelige Bestemmelse om, at Kirkens Tjenestemænd ikke maa modtage Vederlag for kirkelige Handlinger, ogsaa for Medvirken ved Ligbrændinger for udensogns boende, hvor der holdes Ligtale og finder Jordpaakastelse Sted?

3. Hvorledes skal der forholdes med Kirkebogstilsforslerne, naar Ligbrænding af en udensogsboende foregaar i Krematoriet i Struer?

Saaledes foranlediget skal Ministeriet udtale følgende:

ad 1. Der findes ikke, saaledes som det er Tilfældet med Hensyn til Kirkegaarde, jfr. Forordning af 22. Februar 1805 § 9, noget Paabud om, at Ligkapeller skal indvies, og det maa herefter overlades til Provstens egen Afgørelse, om han vil indvie Ligkapellet, hvilket ikke kan anses for udelukket, fordi det tillige benyttes ved Ligbrændinger. Det maa dog herved være en Forudsætning, at Provsten kan godkende Kapellets Indretning og Udstyr, jfr. § 3 i kgl. Anordning Nr. 61 af 16. Marts 1910 om Adgang for Folkekirkens Præster til at yde deres Medvirken ved Ligfærd, hvor Ligbrænding finder Sted.

ad 2. Da Kapelkrematoriet ligger paa Struer Kirkegaard, maa Kirkens Betjente i Medfør af § 21 i Lov af 30. Juni 1922 om Sognebaandsløsning og Brugen af Kirkerne være pligtige uden Vederlag at medvirke ved kirkelige Handlinger, der foretages af Stedets Præster i Kapelkrematoriet ved Ligfærd, forbunden med Ligbrænding, selv om det drejer sig om Ligbegængelse af Personer, der ikke har hørt til Sognet.

ad 3. Angaaende Kirkebøgenes Førelse henvises til Ministeriets Cirkulære af 28. April 1897 om Notering i og Anmeldelse til Kirkeministerialbogen af Dødsfald af Personer, hvis Lig skulde brændes, jfr. Ministeriets Cirkulære af 4. Juli 1893 angaaende, hvad Præster have at iagttage, naar Lig begraves i et andet Pastorat end det, hvor Dødsfaldet har fundet Sted. Herefter skal Dødsfaldet, hvad enten Ligbrænding finder Sted, eller Begravelse foretages paa almindelig Maade, kun opføres under Nummer i Ministerialbogen paa det Sted, hvor Døden er indtraadt, jfr. i denne Sammenhæng Ministeriets Skrivelse af 9. December 1921 til Biskoppen over Fyens Stift, hvorefter Notering om Jordspaaakastelsen og Ligbrændingen skal ske uden Nummer i Kirkebogen, naar Jordspaaakastelse ved Ligbrænding foretages for en Person, som er død udensogs.

29. Marts 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til N. N.) ang. Begravelse paa Folkekirkens Kirkegaarde af Per-

soner, der ikke er Medlemmer af Folkekirken, og om Betalingen for Begravelsesplads i saadanne Tilfælde.

I et hertil indsendt Andragende af 5. December 1934 har De besværet Dem over, at der ved den nye lig stedfundne Fornylse af et Dem tilhørende Gravsted paa Ringsted Kirkegaard, er forlangt højere Takst for Fornylsen af de Grave, hvori Deres Bedsteforældre og Forældre, der var Katholikker, er begravede, end for de Grave, hvori Medlemmer af Folkekirken er begravede.

Saaledes foranlediget skal man herved meddele, at det i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 § 25, Stk. 5, er fastsat, at Personer, som ikke tilhører Folkekirken, har Ret til at erholde Begravelsesplads udlagt paa Folkekirkens Kirkegaarde i de Sogne, hvor de bor, forsaavidt der ikke i Sognet findes nogen kommunal Kirkegaard eller Kirkegaard for det Trossamfund, som de tilhører, samt at den Betaling, der herfor skal ydes, fastsættes i Vedtægten under Hensyntagen til, at saadanne Personer ikke deltager i Udgifterne til Kirkegaardenes Vedligeholdelse og Drift.

Det tilføjes, at den Dem afkrævede Takst for Gravstedets Fornylse for Tiden indtil 1964 efter de af Ministeriet indhentede Oplysninger er overensstemmende med den for Ringsted Købstads og Landsogns Kirkegaard den 3. September 1928 stadfæstede Vedtægt, og at Ministeriet derfor ikke ser sig i Stand til at foretage videre i Sagen.

2. April 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Roskilde Stift) ang., at der ikke haves Hjemmel til Anlæggelse af Kirkegaarde, paa hvilke Begravelser ikke kan finde Sted, men Askeurner alene skal nedsættes.

I et med Stiftsovrighedens Skrivelse af 25. Januar 1935 hertil indsendt Andragende har Gørlev Valgmenighed anholdt om Tilladelse til paa den indhegnede Kirkeplads omkring Valgmenighedskirken at anlægge en Urnehave.

Saaledes foranlediget skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at der ikke haves Hjemmel til Anlæg af Kirkegaarde, paa hvilke Begravelser ikke kan finde Sted. Det tilføjes, at Spørgsmaalet om Anbringelse af Urner udenfor Kirkegaarde henhører under Justitsministeriets Forretningsomraade.

**FORENINGEN
FOR KIRKEGAARDSKULTUR**

Nye Medlemmer.

Afdeling A.

- 162 Maugstrup Menighedsraad.
163 Ensted Menighedsraad.
164 Ærøskøbing Menighedsraad.
165 Ullerup Menighedsraad.
166 Føvling Menighedsraad.
167 Aastrup Menighedsraad (Falster).
168 Skibet Menighedsraad.

Afdeling C.

- 657 Hr. Kirkegaardsgartner H. Hovmark Nielsen, Sorgenfri Kirkegaard, Lyngby.
658 Hr. Graver Holger Nielsen, Kirkegaardskontoret Lyngby.
659 Hr. Kirkegaardsgartner Sven Hansen, Mariebjerg Kirkegaard, Gentofte.
660 Hr. Graver N. Oluf Pedersen, Kundby pr. Sandby.
661 Hr. Kirkegaardsgartner Magnus Sonnichsen, Sønderho, Fanø.
662 Hr. Provst J. Exner, Hald.
663 Hr. Stenhuggermester Orla Sørensen, Vestergade, Sækkøbing.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

- 7/3 (Berl. Aften): Der er 101 Ansøgere til Graverstillingen i Lyngby.
8/3 (Jydske Tid.): Gartner Fritz Johnsen er antaget som Kgd.sgartner i Tønder.
10/3 (Sydsjæll. Venstrebl.): Der vedtages Regulativ for Kgd.sgartneren i Næstved.
13/3 (Berl. Aften): Københavns Magistrat har tabt Sagen mod Dansk Ligbrændingsforening ved Højesteret.
15/3 (Aalborg Amtstid.): Nr. Kongerslev Kgd. er udvidet og blev indviet i Gaar.
15/3 (Jydske Tid.): Ullerup Kgd. udvides med 2500 m².
21/3 (Roskilde Avis): Gartner Holger Nielsen bliver Graver i Lyngby.
22/3 (Randers Amts Avis): Et Vikingskib fundet paa Langaa Kgd.
24/3 (Løgstør Avis): Vilsted Kgd. er under Udvidelse.
25/3 (Sorø Amts Dagbl.): Der ventes opført nyt Kapel paa St. Mikkels Kgd. i Slagelse.

25/3 (Aalborg Amtstid.): Haverslev Kgd. udvides med et Stykke Skolehave.

2/4 (Aalborg Stiftstid.): Nyt Kolumbarium opføres paa Aalborg Kgd.

6/4 (Frøborg Amts Avis): Melby Kgd. tilplantes af Gartner Kier.

8/4 (Silkeborg Avis): Gl. Ry Kgd.s Udvidelse tilplantes af Gartner Skovgaard Hansen.

20/4 (Horsens Soc. & Dem.): Begravelsesvæsen og Kgd.sforhold i Horsens. I.

21/4 (do.): do. II.

22/4 (Fyns Tid.): Ny Kgd. i Næsby.

24/4 (Horsens Folkebl.): Horsens Vestre Kgd. indvies i Gaar. Kapel & Krematorium og Kgd. har kostet Byen 240,000 Kr.

25/4 (Aarhus Stiftstid.): Mørke Kgd. udvides.

27/4 (Vejle Soc. & Dem.): Ildved Kgd. er udvidet.

29/4 (Roskilde Tid.): De Dødes Have.

29/4 (Sydsjæll. Soc. & Dem.): Murerm. Th. Jørgensen har faaet accepteret sit Tilbud paa Udø. af Faxe Kgd. (11,813 Kr.).

1/5 (Randers Dagbl.): Faarup Kgd. skal udvides.

2/5 (Frøborg Amts Avis): Der er udpeget Areal for Ballerup ny Kgd.

4/5 (Ærø Avis): Ærøskøbing Kgd. skal forskønnes.

6/5 (Kolding Folkebl.): Ødis Kgd. skal udvides.

9/5 (Holbæk Venstrebl.): Hørby Kgd. er bleven udvidet.

11/5 (Fredericia Avis): Der anlægges Urnehave paa Nordre Kgd. i Fredericia. (E. Erstad & Jørgensen).

15/5 (Roskilde Tid.): Fhv. Kgd.sinspektør H. Petersen er afgaaet ved Døden.

16/5 ((Vendsyss. Tid.): Volstrup Kgd. udvides.

17/5 (Randers Amtstid.): Kolind Kgd. skal udvides.

18/5 (Frøborg Amts Avis): Arealet til Ballerup Kgd. er købt (ca. 2 ha).

19/5 (Svendborg Avis): Ringe Kgd. er udvidet; indvies 17. Maj.

19/5 (Fyns Stiftstid.): Der er Adresse i Gang om Bevarelse af Træerne paa Assens Kgd.

23/5 (Ribe Stiftstid.): Ny Vedtægt for Begr. væsenet i Esbjerg er vedtaget.

24/5 (Jydske Tid.): Ensted Kgd. udvides i Terrasereform.

24/5 (Østsjæll. Folkebl.): Arbejdet med Faxe Kgd.s Udvidelse er paabegyndt i Dag.

25/5 (Aarhus Stiftstid.): Der skal bygges nyt Krematorium i Aarhus.

25/5 (Demokraten): Kolind Kgd. skal udvides.

31/5 (Kbhvns. Amts Avis): Sorgenfri Kgd. bør udvides.

2/6 (Holstebro Dagbl.): Den store Udø. af Holstebro Kgd. er nu tilendebragt.

7/6 (Næstved Avis): Den ny Kgd.s-ordning i Næstved træder i Kraft 1. Okt.

9/6 (Silkeborg Avis): Paa Søndag indvies Rye Kgd.s-udvidelse.

10/6 (Sydsjæll. Soc.-Dem.): Præsto Kgd. skal atter udvides.

14/6 (Borgerbladet): Assistent Sv. Hansen er udnævnt til Kirkegaardsgartner ved Mariebjerg Kgd.

16/6 (Vestjyll. Soc.-Dem.): I Dag begynder Begravelserne paa Fourfeld Gravlund (Esbjerg). De øvrige Kirkegaarde i Byen er fuldlagt.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

22/5 (Ringeriksbladet): Hval Kgd. udvides.

24/5 (Hamar Stiftstid.): Furnes Kgd. skal udvides.

26/5 (Velgeren): Hov Kgd. skal oppudes.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Gartner-Tidende Nr. 12: Kirkegaardsledere.

Menighedsraadenes Blad Nr. 4—5: Skal Kirkegaardenes Ledere være Tjenestemænd eller Forretningsdrivende?

Bygge og Bo Nr. 4: Kirkegaardshyge og Uhygge.

Landsbygraveren Nr. 3: Gravstedernes Foraars- og Sommerflor (fortsat). Om Uddannelse af Gravere. Fra Gravernes Arbejdsmark. — Nr. 4: Arbejdets Storhed. Vor Gerning. Vor Uddannelse m. m. — Nr. 5: Landsbygraverne under Ferieordningen. Graverens Arbejdsplads. Om Uddannelse.

Gartenkunst Hefte 3: Heldengedenktag 1939. Flanderne. Südbelgien m. m.

Kriegsgräberfürsorge Nr. 3: Dem Gedenken unser Gefallenem. Fahrt durch Flandern. — Nr. 4: Heldengedenktag 1939 m. m. — Nr. 5: Deutsches Heldentum in Italien. Der Heldengedenktag im Auslande.

Ignis Nr. 3: En av Elbeg. fördelar. De protestantiska Urnlundarna och Kolumbarierna i Tjeckoslovakien. — Nr. 4: Kyrkogårdarna i Mellaneuropa. Krematorium i Esbjerg. Europas Krematorier VI. — Nr. 5: Krematorieföreningen i Finland under 50 år. — Transportemballage för askurna. Krematoriet i Tönsberg. Huru Krematorief. i Finland firade sitt 50-års Jubileum. Vreta Klosters kyrka och kyrkogård m. m. — Nr. 6: Gustav Vasakyrkans kolumbarium tillbyggt. Europas Krematorier VII m. m.

BOGANMELDELSER

Oscar Övden: Eldbegängelsen — Framtidens Begrängelseskick.

Den svenske Ligbrændingsforening har udsendt 10.

Oplag af sit Propagandahefte med Omtale af Ligbrændingssagens Historie og illustreret med Billeder af svenske Krematorier.

H. R.

Dansk Ligbrændingsforening: Beretning for Aaret 1938.

I Anledning af at den københavnske Afdeling af D. L. med Udgangen af 1938 fejrede sit 25-Aars Jubilæum redegør Foreningens Aarsskrift for de forløbne Aar, der har staaet i den fortsatte Fremgangs Tegn. Iøvrigt findes som sædvanlig særskilte Beretninger fra de 16 Provinsafdelinger.

Mag. art. Leo Buschardt og cand. theol. Halfdan Siiger fortsætter deres interessante Gennemgang af primitive Naturfolks Begravelsesformer. I Aar fremføres Materialet fra Nord- og Sydamerika. H. R.

Tyge Böcher: Hvad er det for en Blomst? 104 S., 8°, Hirschsprung, Kbhvn. 1939.

Dette er altsaa en anden Form for Rostrups Flora, bygget paa biologiske lagttagelser om Vækststed og ikke paa botanisk System. Det har naturligvis sin Fordel at kunne slutte fra Skoven, Marken, Heden og Engen til Blomstens Navn; men Planterne er dog ikke saa stedbundne, at de ikke ogsaa kan finde paa at vokse udenfor det opgivne Omraade, — og hvad saa? I Navnelisten bagi savnes unægtelig de botaniske (latinske) Navne. — Bogen er utvivlsomt velkommen hos unge Vandrere, Lejrspotsfolk og andre Naturnydere. Men for Viderekomne er den næppe nok.

E. Erstad-Jørgensen: Vandhaven. 94 S., 8°, Hirschsprung, Kbhvn. 1939.

Bogen vimler med Billeder af Bassiner og gode Raad — særlig hefter Forfatteren sig ved Dyrelivet. En Del af Stoffet er trykt før, og Billederne kunde uden Skade have været mere aktuelle og vise de Smaa-bassiner, som man nu fordrer, og ikke dem, som Gullashtidens Matadorer exellerede i. Desuden burde Bogen være billigere (den koster 4,50). Har dog utvivlsomt stor Interesse for saavel Haveejere som Anlægsgartnere, og den kan trykt anbefales.

Sven A. Loven: Parklandskapet och dess vård, 8°, 124 S., P. A. Nordstedt & Sønner, Stockholm 1939.

Denne Studie over Kulturlandskabet er tilegnet Stadsfuldmægtigene i Stockholm, og det fremførte har Forf. i Hovedsagen for sagt i Tidsskrifter. Forf. siger bl. a., at hver historisk Stil danner et Komplex, hvor de forskellige Dele (Arkitektur, Skulptur, Havekunst m. m.) danner et harmonisk Hele, og at de forskellige historiske Stilarter er at betragte som Udtryk for stadigt gældende Begreber om Skønhed, Balance, Fasthed, Rytme og Kontrastvirkning. Selv om Studiet navnlig drejer sig om svenske Forhold og specielt om Stockholms-Eggen, er det ogsaa af Interesse for Danmark.

Tilleg til Foreningskirkens XIII Nr. 7

Fritz Bauer: Eldbegængelsens udvikling gennem tiderne. 8^o, 28 S., Stockholm 1939.

Et af Generalfeltlægen forfattet Skrift og udsendt i Agitationsøjemed af den utrættelige, svenske Ligbrændingsforening.

John Häggqvist: Eldbegængelse, 8^o, 40 S., Helsingfors 1939.

Et interessant Skrift, udsendt af Finlands Ligbrændingsforening i Anledning af dens 50-aars Jubilæum.

Vår tids haga af O. Aspesæter, E. Grobstok, O. Nordal, Kr. Kraft og E. Strøm, Oslo 1939, Gyldendal Norsk Forlag, 192 S., 4^o.

Et interessant Vidnesbyrd om den frembrydende, norske Havekunst; paa een Gang et Propagandaskrift for bedre Haver og en Udredning af, hvilke Krav man skal stille til Haven af i Dag. Der omtales Folkeparker m. v., men ikke Kirkegaarde.

C. Th. Sørensen: Om Haver. I Komm. hos Emil Wiens Boghdl., Kbhvn. 1939. 238 S., 4^o, Kr. 32,00.

Dette store Værk om Nutidens Haver og Havekunst er en Studiesamling. Det er et Led i en svensk Bogserie, — dette ses bl. a. af nogle galt placerede Helsidesplancher; tillige har Forfatterens Sprogøre ikke kunnet modstaa svenske Ord i Omtalen af svenske Forhold (Renovering for Istandsættelse, Bostad for Bolig o. fl.). Det er en overmaade interessant Samling, navnlig Billedstoffet, og for Haveenthusiasterne er den meget værdifuld. Desværre er Kirkegaardsafsnittet ikke meget righoldigt, idet det praktisk talt indskrænker sig til et Referat af Reguleringen af Venge Kirkegaard og Indrettelsen af Mariebjerg. — Det vilde have været morsomt, om der var kommet mere med. Men vore Læsere med Interesse for noget ud over Dagen og Vejen vil dog alligevel næppe fortryde, at de køber Bogen.

RESOLUTIONER m. m.

VEDRØRENDE KIRKEGAARDE

10. Juli 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Fyens Stift) ang. **Omfanget af Kirkens Ansvar for Ulykker, som indtræffer paa Kirkens Grund, og om Tegning af Ansvarsforsikring til Dækning af Risiko for mulige Erstatningskrav.**

I et med Hr. Stiftamtmanden og Deres Højærværdigheds Erklæring af 29. Juni d. A. hertil indsendt Andragende har Horne Menighedsraad fremsat Forespørgsel om Omfanget af Kirkens Ansvar for eventuelle Ulykkestilfælde, som paa Kirkens Grund maatte overgaa Kirkegængere eller Besøgende paa Kirkegaarden, hvorhos Menighedsraadet har forespurgt, om det maa anses for paakrævet at tegne en Ansvarsforsikring for Tilfælde af denne Art.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at der paaahviler Kirken samme Ansvar som enhver anden Grundejer for Ulykker, som paa Grund af Forsømmelighed fra Kirkens Side maatte ske paa Kirkens Grund, og at man herfra intet har at erindre imod, at der af Kirken tegnes en Ansvarsforsikring til Dækning af Risiko for mulige Erstatningskrav.

25. Juli 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Landbrugsministeriet) ang. **Fredning af Bjørnsholms Kirkegaard i Overlade Sogn.**

I Anledning af den med Landbrugsministeriets Skrivelse af 11. Marts 1935 hertil til Erklæring oversendte skal man herved tjenstlig meddele, at Ministeriet kan tiltræde det af Provstiudvalget for Slet Herreds Provsti fremsatte Forslag, hvorefter Bjørnsholm overgaa til Nationalmuseet som fredet Areal under Forudsætning af, at Museet overtager Vedligeholdelsen af Kirkegaarden, og at der bliver fri og uhindret Adgang til denne for de Familier, der har Gravsteder paa Kirkegaarden.

26. Juli 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Københavns Stift) ang. **Vedligeholdelse af ubemidlede afdødes Gravsteder m. m.**

I Skrivelse af 17. December 1934 meddelte Ministeriet Hr. Stiftamtmanden og Deres Højærværdighed til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Indenrigsministeriet i Anledning af et til samme fra Ballerup-Maaløv Sogneraad gennem Socialministeriet indsendt Andragende i Skrivelse af 12. December 1934 har tilskrevet Sogneraadet, at Socialministeriet har udtalt, at der hverken i Førsorgsloven eller — for afdøde Rentnyderes Vedkommende — i Folkeforsikringsloven er Hjemmel til at lade Udgifter ved Vedligeholdelse af ubemidlede afdødes Gravsteder paa Ballerup og Maaløv Kirkegaarde, naar ingen Slægtninge eller andre, afdøde nærstaaende Personer sørger for Gravstedets Vedligeholdelse, afholde af Kommunen, og at Kirkeministeriet, med hvilket Indenrigsministeriet har brevvekslet over Sagen, i Skrivelse af 4. December 1934 har udtalt, at Kirkegaarden i Medfør af Bestemmelserne i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 § 25, Stk. 1, og § 23, Stk. 2, jfr. § 20, Stk. 1, er pligtig at drage Omsorg for, at de omhandlede Gravsteder ikke henligger i usømmelig Stand, men eventuelt ryddeliggøres og besaas med Græs eller gruslægges indtil Fredningstidens Udløb, samt at Indenrigsministeriet for sit Vedkommende kan henholde sig til det saaledes af Socialministeriet og Kirkeministeriet udtalte.

Ministeriet har derefter med Stiftsøvrighedens Skrivelse af 23. Februar 1935 modtaget et Andragende,

hvori Ballerup Sogns Menighedsraad forespørger, om Raadet er berettiget til af Menighedens Midler at foranstalte og bekoste Vedligeholdelsen af Gravsteder af den i Indenrigsministeriets anførte Skrivelse omhandlede Art, selv om Vedligeholdelsens Omfang maatte gaa noget ud over, hvad Kirkegaarden i Medfør af Bestemmelserne i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 § 25, Stk. 1, og § 23, Stk. 2, jfr. § 20, Stk. 1, er pligtig at sørge for, hvorhos Menighedsraadet — i bekræftende Fald — har udbedt sig Oplysning om, af hvilken af Menighedsraadets Kasser de saaledes forøgede Udgifter skal afholdes.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Menighedsraadet ved en selvejende Kirke er berettiget til at lade de paagældende Gravsteder vedligeholde i noget større Omfang end det, hvori Menighedsraadet i Henhold til Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 §§ 20, Stk. 1, 25, Stk. 1 og 23, Stk. 2, er pligtigt at drage Omsorg for Gravstedernes Vedligeholdelse, jfr. herved Ordene i sidstnævnte Bestemmelse, hvorefter Gravstedet kan ryddeliggøres og besaas med Græs eller gruslægges, hvorved dog bemærkes, at Udgiften til disse Gravsteders Vedligeholdelse maa holdes indenfor rimelige Grænser af Hensyn til Ønskeligheden af, at de kirkelige Ligningsbeløb ikke bliver større end nødvendigt.

Det tilføjes, at de heromhandlede Udgifter maa afholdes af Kirkekassen i Forbindelse med de øvrige Udgifter til Kirkegaardens Drift.

31. Juli 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Roskilde Stift) ang. **Spørgsmaal om en Askeurnes Anbringelse i et særligt dertil indrettet, helt eller delvist overjordisk Rum paa en Kirkegaard.**

I det med Stiftsøvrighedens Skrivelse af 5. Juli 1935 hertil indsendte Andragende har Sognepræst for Snesere Menighed N. N. med Henvisning til, at Ministeriets Cirkulære af 5. Marts 1935 angaaende Askeurners Nedsættelse paa Kirkegaardene synes at forudsætte, at Urnerne nedsættes med mindst 0,5 m Jord over, forespurgt, om der vil kunne gives Dispensation fra denne Regel, saaledes at en Urne vil kunne nedsættes paa Snesere Kirkegaard inden i et Gravminde, som nærmere vist paa den hertil indsendte Tegning.

Saaledes foranlediget skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at der eventuelt vil kunne gives Tilladelse til Anbringelse af en Askeurne i et særligt dertil indrettet, helt eller delvist overjordisk Rum, jfr. Lov om Ligbrænding af 14. Marts 1931 § 4, hvorefter dog ogsaa Justitsministeriets Tilladelse kræves til saadan Anbringelse, men at man

med Stiftsøvrigheden maa være enig i, at en Anbringelse som foreslaet i en støbt Cementbeholder er uheldig og ikke bør tillades.

Det maatte desuden ved Rummets Indretning være søgt sikret, at Urnen ikke uberettiget fjernes, og det ses ikke af den foreliggende Skitse, om Hensyn er taget hertil ved Indretningen af det til Urnen beregnede Rum.

2. Aug. 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Fyens Stift) ang. **Spørgsmaal om Stiftsøvrighedens Kompetence til mod Kirketiendeejerens Protest at godkende visse af Menighedsraadet foreslaede Ændringer i Kirkegaardsvedtægten.**

I et med Hr. Stiftamtmandens og Deres Højærværdigheds Skrivelse af 26. Juli 1935 hertil indsendt Andragende har Østrup Sogns Menighedsraad anholdt om, at Kirkegaardsvedtægten for Østrup Kirkegaard maa blive ændret paa følgende Punkter:

1. Den almindelige Fredningstid for Grave forlænges fra 20 til 30 Aar.

2. Gravstedernes Størrelse forøges fra $1,25 \times 2$ m til $1,25 \times 2,5$ m.

Ved Sagens Forelæggelse har Stiftsøvrigheden med Henvisning til, at Kirketiendeejeren har modsat sig de foreslaede Ændringer, forespurgt, om Stiftsøvrigheden er berettiget til at godkende de af Menighedsraadet ønskede Ændringer i Vedtægten for Østrup Kirkegaard imod Kirketiendeejerens Ønske.

Saaledes foranlediget skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Stiftsøvrigheden efter Ministeriets Formening maa have Kompetence til eventuelt ogsaa imod Kirketiendeejerens Ønske at affatte de paagældende Bestemmelser i Vedtægten som af Menighedsraadet foreslaet, jfr. henholdsvis Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 § 21, Stk. 1, og § 24, Stk. 2.

2. Aug. 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Haderslev Stift) ang. **et Byraads Berettigelse til at paaligne dels Kirkegaarden, dels Grundstykker, tilhørende Præsteembedet, Vejbidrag.**

I det med Stiftsøvrighedens Skrivelse af 29. Marts 1935 hertil indsendte Andragende har Gl. Haderslev Menighedsraad ved at indberette, at Haderslev Byraad ved Vejudvalget for Haderslev Købstad har paalagt dels Damager Kirkegaard for en Strækning af 125 m mod Ribe Landevej, dels Grundstykker, som tilhører Præsteembedet, Vejbidrag i Anledning af en foretagen Udbygning af nævnte Landevej i Haderslev, forespurgt, om dette er berettiget.

(Fortsættes i næste Nr.)

**FORENINGEN
FOR KIRKEGAARDSKULTUR**

Nye Medlemmer.

Afdeling A.

- 169 Tønder Kirkegaardsbestyrelse.
170 Lyngby-Taarbæk Kommunes Kirkegaardsudvalg.
171 Hjadstrup Menighedsraad.

Afdeling C.

- 664 Hr. Krematorieassistent Chr. Jensen, Bispebjerg Kirkegaard.
665 Hr. Kirkegaardsinspektør M. Stahlschmidt Nielsen, Næstved.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

- 17/6 (Skive Folkebl.): Fur Kgd. skal udvides.
21/6 (Nykøb. F. Soc. & Dem.): Landinspektør A. C. Lorentzen udvider Nykøb. F. Kgd.
2/7 (Kristel. Dagbl.): Hvorfor Bandlysning af Askeurner?
6/7 (Østsjæll. Folkebl.): Jersie Kgd. udvides af Ark. Langballe.
8/7 (Vestsjæll. Soc. & Dem.): Der anlægges Urnehave i Korsør.
13/7 (Holbæk Amtstid.): Der drænes til Udv. af Holbæk Kgd.
20/7 (Næstved Tid.): Der er 51 Ansøgere til Stillingen som Kgd.sinspektør i Næstved.
21/7 (Odder Dagbl.): Der er Planer om at udvide Malling Kgd.
25/7 (Assens Amts Avis): Træerne ved Assens Kgd. maa ikke fældes.
8/8 (Fyns Tid.): Begravelseskapellet paa Odense Kgd. er nu snart færdigt.
10/8 (Hejmdal): Augustenborg Kgd. skal udvides.
11/8 (Fyns Tid.): Der skal anlægges Urnehave i Nyborg.
11/8 (Demokraten): Tranbjerg Kgd. skal udvides.
17/8 (Sorø Amts Dagbl.): Havebrugskandidat M. Stahlschmidt Nielsen er fra 1/10 udnævnt til Kgd.sinspektør i Næstved.
26/8 (Venstrebl. f. d. sydl. Jyll.): Kolding Kgd. skal udvides af Havearkitekt J. P. Andersen.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

- 12/6 (Romsdal Folkebl.): Molde skal have en ny Kgd.
24/6 (Møre Dagbl.): Kristianssund faar Urnehave.
26/6 (Hordaland Folkebl.): Jondal skal udvide Kgd.
3/8 ((Tidens Tegn): Urnelunden paa Nordre Gravlund er færdig.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Landsbygraveren Nr. 6: Vor Ferieordning. Gravkultur og Kirkegaardskultur før i Tiden. — Nr. 7: Det 5. Delegeretmøde i Sønderborg. Gravkultur m. m. — Nr. 8: Forhandling og Samarbejde mellem Landsforeningen af Menighedsraad og Landsbygravverforeningen. Landsbygraveren i Fortid og Nutid. Pension. Vore Kirkegaardsdiger.

Gartner-Tidende Nr. 29: Danske Urnehaver.

Ignis Nr. 7: Urnehaver i Danmark ved Aar 1939 m. m. — Nr. 8: Generalfältläkare Frits Bauer 75 År. Intryck från eldbeg. i Italien i våra dagar. Per Gust Blidberg 50 År m. m.

Kriegsgräberfürsorge Nr. 6: Das ist Quero, Tolmein und Feltre. — Nr. 7: Feierstunden an Mahnmalen deutschen Heldentums in Italien. — Nr. 8: Wall des Gedenkens. Eir harren getrost der Ewigkeit.

Der Friedhof Nr. 5: Die Regelung der gärtnerischen Betätigung auf gemeindlichen Friedhöfen. Bodenschüttungen m. m. — Nr. 6: Beschwerde einer Steinbildhauerfirma über die neue Friedhofsordnung zurückgewiesen. Versicherungspflicht eines Friedhofsgärtners. Ohne Gräber und Friedhöfe? Die neue Friedhofskapelle in Bad Doberan. Muster für Kirchofsordnungen. Waldpark der Toten in Stansdorf. Einsprüche gegen die Erweiterung eines Friedhofs. Flensburgs neuer Urnenfriedhof. — Nr. 7: Noch einmal Grundsteuer und Friedhofsverwalterwohnung. Mumien und Einbalsamierungstechnik. Seltensame Begräbnisstätten. Der alte Nikolajfriedhof in Brandenburg. Gartenbau-Berufsgenossenschaft m. m. Nr. 8: Arbeitslosenversicherungsfreiheit. Würdige Gestaltung unserer Friedhöfe. Grabesblumen und Friedhofsblumen. Grabsteine nicht ohne weiteres vernichten. Der Friedhof, das kulturelle Bild eines Volkes m. m.

Hist. Medd. om Staden København, 3 R. III, Hefte 3—4: Kirkegaardenes Bestyrelse (Assistens).

BOGANMELDELSER

Die Praxis der Friedhofsgärtnerei, af Josef Hempelmann. 2. omarbejdede Udgave, 290 S., 233 Illustr., 8^o, Paul Parey, Berlin 1939.

Denne fortrinlige og for Kirkegaardsfolk aldeles uundværlige Haandbog er nu kommet i ny og om arbejdet Udgave, hvilket maa hilses med Tilfredshed. Bogen er paa mange Omraader ført a-jour og bringer friske og nye Billeder. Udeladt fra første Udgave er bl. a. alt vedr. Jødekirkegaarde, ligesom de tidligere tyske Enkeltlandes Bestemmelser for Kirkegaardsfor-

hold har kunnet simplificeres og gives i den af Rigsregeringen i 1937 udstedte Anordning. Der er bl. a. tilføjet en Del Skitser til Gravstedsanlæg. Naar Bogen har kunnet bringes ned med ca. 10 % Tekstsider, skyldes dette navnlig, at de nye Clicheer er mindre, og Pladsen paa Siderne er bedre udnyttet, og disse Ændringer forbedrer i det hele taget Bogen. I Mod-sætning til samme Forlags Værk om Anlægsgartneri, hvis 2. Udgave var ringere end 1., er denne bedre den første.

Kirkegaardshaandbog. Gads Bogforlag meddeler, at den af Havearkitekt Johannes Tholle forfattede Kirkegaardshaandbog (1933) er nedsat fra 8 til 5 Kr.

Villads Christensen: Vedbygaards Historie gennem 600 Aar. 116 S., 8^o, O. Lohse, Kbh. 1939, ill.

En nydelig lille Bog om dem, der levede og virkede paa Vedbygaard, samt om Bygningens Historie, skrevet af en, der selv har været Gæst paa Gaarden, og som derfor har kunnet leve sig ind i dens særlige Stemning. Nævner bl. a. at Haven i Biskop Madsens Tid omlagdes af Landskabsgartner Edv. Glæsel og bringer Billeder af Biskoppens Gravsted m. m. Vedbygaard er nu en selvejende Institution, der virker som Rekonvalescenthjem for Kvinder, og som bestyres af Diakonissestiftelsen.

Bogen er nydeligt (men sparsomt) illustreret, bl. a. ved nogle gode Tegninger af Viggo Bang.

RESOLUTIONER m. m. VEDRØRENDE KIRKEGAARDE

(Fortsat fra Side 28).

Saaledes foranlediget skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Indenrigsministeriet, som man har brevvekslet med om Sagen, forsaavidt angaar det Kirkegaarden paalagte Vejbidrag, har udtalt, at det maa holde for, at Haderslev Byraad i § 5 i den af Indenrigsministeriet under 4. April 1924 stadfæstede Vedtægt for Vedligeholdelse samt Anlæg og Overtagelse af Gader og Veje i Haderslev Købstad har haft fornøden Hjemmel til at foretage den omhandlede Bidragspaaligning, hvorved Indenrigsministeriet har bemærket, at den ved Lov Nr. 63 af 31. Marts 1926 om Ændringer i Lov af 14. December 1857 indeholdende nogle Forskrifter om Gader, Veje og Vandløb i København indførte Bestemmelse, hvorefter Kirkegaarde kun kan paalignes Bidrag til en Gades Istandsættelse, forsaavidt angaar den Strækning, hvor Facaderetten benyttes eller vil kunne benyttes, ikke kan komme til Anvendelse i det foreliggende Tilfælde, allerede fordi Kirkegaarden i Haderslev, efter hvad der er oplyst for Indenrigsministeriet, benytter sin Facaderet paa den Strækning, der grænser mod Ribe Landevej.

Til disse Udtalelser vedrørende det Kirkegaarden paalagte Vejbidrag kan nærværende Ministerium henholde sig.

17. Aug. 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til lettisk Sømandspræst, Lic. theol. S. H. Poulsen) ang. **Til-ladelse for den herværende lettiske Sømandspræst til at forrette Begravelse af lettiske Undersaatter, der er afgaaet ved Døden her i Landet.**

I Anledning af Deres hertil indsendte Skrivelse af 29. December 1934, hvori De med Henvi-sning til, at Staden Københavns Begravelsesvæsen under 29. og 30. November 1934 har nedlagt Forbud imod, at De som den lettiske evangelisk-lutherske Kirkes herværende Sømandspræst udøvede præstelig Funktion ved Begravelsen af en lettisk Sømænd, N. N., forespørger, hvorvidt De er berettiget til at fungere ved Begravelse af her i Landet afdøde lettiske Sømænd, skal man, efter stedfunden Brevveksling med Biskoppen over Københavns Stift og efter at have modtaget Af-skrift af den lettiske evangelisk-lutherske Kirkes Begravelsesrituals tyske Tekst, meddele Dem, at Ministeriet intet finder at erindre imod, at De som den herværende lettiske Sømandspræst foretager Begravelse fra Kirkegaardenes Kapeller af lettiske Undersaatter med Benyttelse af den lettiske evangelisk-lutherske Kirkes Ritual, idet herved bemærkes, at der i hvert enkelt Tilfælde maa træffes Aftale med den paagældende Kirkegaardsbestyrelse om Kapellets Benyttelse, ligesom den sædvanlige Betaling herfor maa erlægges.

10. Sept. 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Ribe Stift) ang. **Ejendomsretten til de fra hjemfaldne Gravsteder fjernede Gravsten og disses Anvendelse m. m.**

I Anledning af det med Stiftsovrighedens Skrivelse af 12. Juni d. A. hertil tilbagefulgte Andragende, hvori Kirketjener N. N. i A. dels forespørger, hvem der maa betragtes som Ejer af Gravsten og Monumenter fra Gravsteder, der er hjemfaldne, dels besværer sig over, at nogle gamle Gravsten fra Gravsteder paa A. Kirkegaard er anvendt som Trappesten ved en Overgang over Kirkegaardsmuren, skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet med Stiftsovrigheden er enig i, at Kirken efter almindelig Praksis maa betragtes som Ejer af de fra hjemfaldne Gravsteder fjernede Gravsten, hvorpaa ingen berettiget Familie gør Krav, ligesom det paahviler Kirken at drage Omsorg for, at saadanne Gravsten, om de er af historisk eller kunstnerisk Værdi, bevares for Kirken, jfr. Ministeriets Cirkulære af 15. August 1882.

Med Hensyn til den af Andrageren fremsatte Besværing over, at nogle gamle Gravsten fra nedlagte Gravsteder er anbragt som Trappesten ved en Over-

gang over Kirkegaardsmuren, skal man, efter at det i en af Menighedsraadet i Sagen afgivet Erklæring af 4. Juni 1935 er oplyst, at Menighedsraadet med Hensyn til ejerløse Gravsten hidtil har fulgt den Fremgangsmaade at anbringe saadanne Gravsten i et Hjørne af Kirkegaarden op mod Kirkegaardsdiget, og at det i Andragendet omhandlede Tilfælde drejer sig om værdiløse Sten, som med Menighedsraadsmedlemmers og de paagældende Gravstedsejeres Tilslutning er anvendt til Trappetrin, endvidere meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet ikke finder noget at erindre imod den af Menighedsraadet anvendte Fremgangsmaade med Hensyn til Gravsten fra hjemfaldne Gravsteder, og at der fra Ministeriets Side intet findes at erindre imod den paagældende Overgang, idet dog bemærkes, at Indretningen af en saadan Overgang maa bestemmes af Menighedsraadet med Provststudvalgets Godkendelse, men at man efter de modtagne Oplysninger ikke finder Grund til at foretage videre i Sagen.

3. Okt. 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Roskilde Stift), hvori — i Anledning af at der i det af N. N. Kommune udstedte betingede Skøde paa nogle til Kirkegaardsudvidelse godkendte Arealer indeholdtes forskellige Servitutbestemmelser — udtales bl. a., at Ministeriet principielt maa fastholde, at det til Kirkegaard udsete Areal maa overdrages frigjort for de ommeldte Servituter, saaledes som det vilde ske i Tilfælde af, at Arealet erhvervedes ved Ekspropriation i Henhold til Forordning af 23. April 1845, jfr. Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 § 28, Stk. 3.

4. Okt. 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Formanden for Maribo Menighedsraad) ang. **Forvaltningen af Købstadskirkernes Kapitaler, herunder særlig oplagte Gravstedskapitaler.**

I Anledning af Deres Forespørgsel hertil angaaende Bestyrelsen af Maribo Kirkes Kapitaler skal man her ved meddele, at Købstadskirkernes Kapitaler i Henhold til § 5 i Lov om Kirkers Bestyrelse af 30. Juni 1922 og Ministeriets Cirkulære af 22. Februar 1918, der ikke er ændret efter Ikrafttrædelsen af fornævnte Lov, forvaltes og opbevares af Kirkebestyrelsen i samme Omfang, som det fra tidligere Tid har været sædvanligt.

I Overensstemmelse hermed maa ogsaa Kapitaler, der i Henhold til Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 § 25 indbetales for Erhvervelse af Gravsteder for flere end en Fredningsperiode, saavel som Betaling, der erlægges i Henhold til fornævnte Paragrafs Stk. 4—5, og som i Henhold til samme Lovbestemmelse skal oplægges blandt Kirkens Kapitaler, forvaltes af Kirkebestyrel-

sen tillige med Kirkens øvrige Kapitaler, men dog saaledes, at det efter Ministeriets Bestemmelse vil kunne tillades, at de saaledes oplagte Beløb anvendes til Kirkegaardens Udvidelse eller til Arbejder ved Kirkegaarden.

Man vedlægger Afskrift af en Cirkulærskrivelse af 27. December 1932 fra Ministeriet til Stiftsøvrighederne, hvori det indskærpes, at de fornævnte Midler skal oplægges blandt Kapitalerne og ikke maa anvendes uden særlig Tilladelse fra Ministeriet.

20. Dec. 1935. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Haderslev Stift) ang., at **Udgiften til Vedligeholdelse af Kirkegaarde og Kirkegaardskapeller skal afholdes af Kirkens Kasse og ikke kan tillades lignet sammen med de kommunale Skatter.**

I et med Stiftsøvrighedens Skrivelse af 2. December 1935 hertil indsendte Andragende har Trinitatis-Ullerup Menighedsraad i Fredericia forespurgt, hvorvidt den Del af de kirkelige Ligningsbeløb, der medgaar til Dækning af Udgifter ved Vedligeholdelse af Kirkegaarde og Kirkegaardskapeller, vil kunne udskilles fra den kirkelige Ligning og i Stedet lignedes sammen med de almindelige kommunale Skatter.

I Anledning heraf skal man under Henvisning til Lov om Kirkers Bestyrelse m. v. af 30. Juni 1922 § 13, Stk. 1, jfr. § 7, tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at det fremsatte Spørgsmaal maa besvares benægtende, idet man i denne Forbindelse yderligere skal henvise til Bestemmelserne i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 § 25, Stk. 5, og den heri givne Anvisning paa Fastsættelse af særlige Takster for Udlæggelse af Gravsteder til Personer, der ikke hører til Folkekirken, netop under Hensyn tagen til, at saadanne Personer ikke deltager i Udgifter til Kirkegaardenes Vedligeholdelse og Drift, en Anvisning, som ogsaa ses benyttet ved Udfærdigelsen af § 13 i den hoslagt tilbagefølgende Vedtægt for Kirkegaardene i Fredericia.

15. Jan. 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Aalborg Stift) ang. **Spørgsmaal om Ret for Kirken til Fortov omkring Kirkegaardshæget m. m.**

I et med Stiftsøvrighedens Skrivelse af 9. September 1935 hertil indsendt Andragende har Øster Assels Menighedsraad indberettet, at Tømrer af Øster Assels N. N., som for ca. 2 Aar siden erhvervede en ubebygget Grund, der stoder op til Øster Assels Kirkegaards søndre Dige, i Sommeren 1933 forespurgte Menighedsraadet, hvor nær op til Kirkegaardsdiget han maatte bygge, samt at Menighedsraadet efter Forhandling med Provststudvalget svarede ham, at man

maatte mene, at 3 Alens Afstand mellem Dige og Bebyggelse maatte anses for passende; Tømrer N. N. rettede sig straks herefter, men har senere tæt ind mod Diget opført et Vaskehus og en Automobilgarage samt en Mur parallelt med og en Mur vinkelret paa Diget.

Med Henviſning hertil har Menighedsraadet derhos forespurgt, om Kirken har Ret til Jord udenfor Diget og i bekræftende Fald hvor meget, samt om man vil tilraade Menighedsraadet at anlægge Sag mod Tømrer N. N. for at hævde Kirkens Ret, og om der kan forventes fri Proces.

I Anledning heraf skal man, efter om Sagen at have brevvekslet med Landbrugsministeriet, af hvis Erklæring af 27. November 1935 Afskrift vedlægges, tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse:

I Danske Lov 2—22—74 indeholdes om Kirkens Fortog følgende Bestemmelse:

»Kirkens Fortog maa ingen bruge, indhegne eller Bygning paasætte, uden Kirkens Forsvars Bevilning og Kirken faar sin Rettighed deraf«.

Det har sikkert været almindeligt, at der hørte Fortov til Kirken, men Lovgivningen indeholder ikke nogen almindelig Bestemmelse om Ret for Kirken hertil, jfr. herved Udtalelser i forskellige ministerielle Skrivelser, f. Eks. Skrivelser af 29. Januar 1846, 24. April 1858 og 28. Januar 1865.

Om saadan Ret til Fortov omkring Kirkegaardshegnet maatte tilkomme Øster Assels Kirke, eller om Kirken har vundet Hævd paa Retten til Færdsel udenfor Diget for at kunne reparere dette — i bekræftende Fald denne Færdselsrets Omfang — ser Ministeriet sig ikke i Stand til at afgøre paa det foreliggende Grundlag, men maa, saafremt en Afgørelse ikke kan træffes i Mindelighed, henvise Menighedsraadet til at søge Sagen afgjort ved Domstolene, hvorved bemærkes, at Ministeriet vil være sindet at anbefale et Andragende fra Menighedsraadet om fri Proces i den Anledning.

Forsaavidt angaar Spørgsmaalet om Hævd, henvises til Reglerne i Lov om Tinglysning af 31. Marts 1926, navnlig §§ 1, 5, 12, 26 og 52.

27. Jan. 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Justitsministeriet), hvori Kirkeministeriet under Henviſning til sin Skrivelse af 28. Juli 1934 til Københavns Magistrats 1ste Afdeling udtaler bl. a., at Kirkeministeriet ikke kan anbefale, at der gives Tilladelse til Paaanke til Højesteret af Østre Landsrets Dom af 15. November 1935, der stadfæstede **Københavns Byrets Dom af 17. September 1935 i en Sag, i hvilken N. N. var sat under Tiltale i Anledning af, at han paa Bispe-**

bjerg Kirkegaard en Søndag i April Maaned 1935 havde taget Stade for at søge Arbejde ved Gravsteders Anlæg og Vedligeholdelse.

11. Febr. 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Københavns Stift) ang. **Anbringelse paa et Gravsted af en Kvindefigur, forestillende »Natten«.**

I Skrivelse af 6. Januar 1936 har Hr. Stiftamtmanden og Deres Højærværdighed med Henviſning til Bestemmelsen i § 26, Stk. 3, i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922, jfr. § 21, Stk. 2, i kgl. Anordning angaaende Kirkegaarde af 10. December 1927, udbedt Dem Ministeriets Afgørelse med Hensyn til, om der vil kunne meddeles Tilladelse til paa et Gravmonument paa Taarbæk Kirkegaard at anbringe en Kvindefigur, forestillende »Natten« og udarbejdet efter det hermed tilbagefølgende Forslag.

Af det i Sagen oplyste fremgaar, at Taarbæk Sogns Menighedsraad intet har fundet at erindre imod Anbringelsen af den paagældende Figur, men har ønsket Sagen forelagt for Provstiudvalget, hvis tvende valgte Medlemmer har sluttet sig til Menighedsraadets Standpunkt, hvorimod Provsten og den af Provstiudvalget valgte bygningskyndige Mand har ment, at Tilladelse til Anbringelsen bør nægtes.

Endelig har Stiftsovrigheden for sit Vedkommende ganske henstillet, om den paagældende Figur kan anses for egnet til Anbringelse paa et Gravmonument.

Med Henviſning til det saaledes oplyste skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet efter Omstændighederne ikke finder Anledning til at modsætte sig Anbringelsen af den ommeldte Figur, forestillende »Natten«, paa det paagældende Gravsted.

20. April 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Ribe Stift) ang., **hvem det paahviler at bekoste Opførelsen af et Ligkapel paa Sognekirkegaarden, m. m.**

I et med Stiftsovrighedens Skrivelse af 14. Februar 1936 hertil indsendt Andragende har Tinglev Menighedsraad med Henviſning til, at der mellem Tinglev Sogneraad og Menighedsraadet er Enighed om, at der er Trang til et Ligkapel paa Tinglev Kirkegaard, men at der ikke har kunnet opnaas Enighed om, hvorvidt det paahviler Kommunen eller Kirken at afholde Udgifterne ved Kapellets Opførelse, forespurgt, om Sogneraadet ikke i Henhold til Bestemmelsen i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 § 27, Stk. 1, er pligtigt at bekoste Opførelsen af det omhandlede Ligkapel.

(Fortsættes i næste Nr.)

**FORENINGEN
FOR KIRKEGAARDSKULTUR**

Nye Medlemmer.

Afdeling A.

- 172 Halk Menighedsraad.
173 Sct. Nicolai Sogns Menighedsraad, Kolding.
174 Sønderborg Menighedsraad.
175 Ejby Menighedsraad (Vestfyn).
176 Skjern Menighedsraad.
177 Velling Menighedsraad.
178 Dreslette Menighedsraad.

Afdeling C.

- 666 Hr. Stenhuggermester Axel Schiøler, Jernbanegade 36, Nykøbing F.
667 Hr. Stenhuggermester J. C. M. Westerskov, Nørregade 10, Frederikshavn.
668 Hr. Stenhuggermester Harald Sørensen, Nørregade 13, Kjellerup.
669 Hr. Stenhuggermester Svend Aage Espersen, Silkeborg.
670 Hr. Stenhuggermester Henry Mortensen, Esbjerg.
671 Hr. Stenhuggermester H. Sørensen & Th. Rasch, Axeltorv, Fredericia.
672 Sognepræsten i Aunslev-Bogense pr. Hjulby.
673 Graveren i Thyregod.
674 Kirkeværgen i Bedsted Lø.
675 Formanden for Hojer Menighedsraad.
676 Hr. Anlæggartner Jørgen Olsen, Godthaabsvænge 10, København F.
677 Hr. Gaardejer M. Jensen, Kirkeby pr. Vejle.
678 Kirkeværgen for Herringe (Fr. B. Christiansen), Herringe pr. Rudme.
679 Hr. Skolebestyrer Alfred Jørgensen, Christiansfeld.
680 Hr. Handelsgartner A. Kristensen, Åarup.
681 Kirkeværgen i Vårde (G. Lund), Vårde.

Afdeling D.

- 53 Kyrkogårdsvaktmästare Henning Månsson, box 51, Degeberga, Sverige.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

- 31/8 (Demokraten): Kolind Kgd. skal udvides.
13/9 (Licitationen): Skivum-Giver Kgd. udvides af Gartner Larsen, Aars; indviet 17/9.
14/9 (Åalborg Amtstid.): Opførelsen af det nye Kolumbarium i Åalborg påabegyndes snarest (Arkitekt Carlo Odgaard).
17/9 (Fyns Stiftstid.): I Duft af Busk og Blomst og Muld paa Odense Kirkegaard.
21/9 (Socialdemokraten): Mindet ved nogle Grave.
22/9 (Åarhus Stiftstid.): Kirkegaardskultur.
24/9 (Fyns Stiftstid.): Omkring Mindelunden.

- 28/9 (Nordjyll. Soc. & Dem.): Vejgaard Kgd. udvides.
4/10 (Hejmdal): Til Graasten Kapel er paa Finansloven opført 10,000 Kr. (Arkitekt Jep Fink).
6/10 (Nakskov Tid.): Købelev Kgd. udvides.
9/10 (Skive Folkebl.): Fur Kgd. udvides.
9/10 (Randers Soc. & Dem.): Faarup Kgd. udvides.
12/10 (Fyns Tid.): Biskop Øllgaard indvier Odense Begravelseskirke. (Se Artiklen inde i Hovednumret).
12/10 (Åarhus Stiftstid.): Malling Kgd. reguleres.
13/10 (Nordjyll. Soc. & Dem.): Nørre Sundby Kgd. udvides med 1200 Gravpladser.
13/10 (Ringkøbing Amts Avis): Udvidelsen af Struer Kgd. indvies 14/10.
15/10 (Nationaltidende): Paa en Landsbykirkegaard.
17/10 (Løll. & F. Soc. & Dem.): Nakskov faar Danmarks mest moderne Ligbrændingsanlæg.
20/10 (Berl. Tid.): Rødovre Kgd. reguleres og udvides.
27/10 (Himmerland): Vesterbølle Kgd. udvides i Terrasser.
30/10 (Østsjæll. Avis): Kgd.s-udvidelsen i Faxø indvies paa Alle-Helgens-Søndag den 5/11.
1/11 (Holbæk Amts Venstrebl.): Omordning af Begravelsesvæsenet i Holbæk.
2/11 (Østsjæll. Folkebl.): Kgd.s-udvidelsen i Faxø afleveredes den 1/11.
7/11 (Jydske Tid.): Fristen for Indlevering af Tilbud paa det af Graasten Kommune udliciterede Arbejde med Planering og Garnering af den projekterede Kirkegaard i Graasten udløb i Gaar, og i Overvarelse af de Bydende aabnedes de indkomne Tilbud, nemlig fra H. O. Petz, Ensted, Dræningsarbejdet 2915,30 Kr., Materialer 889 Kr., Nicolai Wulf, Kølberg, Jordarbejdet 4847,50 Kr., Dræningsarbejdet 2681,40 Kr., Materialer 881,50 Kr., A. Andreasen, Graasten, Jordarbejdet og Planering 10,795,00 Kr., Dræningsarbejdet inkl. Arbejdsløn 6596,00 Kr., Materialer 1733,00 Kr., Manner Jakobsen, Graasten, Jordarbejder 10,026 Kr., Dræningsarbejdet 2193 Kr., Materialer 1670 Kr.
Onsdag Aften holdes Sogneraadsmøde, og der vil da blive taget Bestemmelse om Arbejdets Fordeling.
6/11 (Østsjæll. Soc. & Dem.): Provst Alsbo indviede i Gaar Faxø Kgd.s-udvidelse.
8/11 (Vendsyssel Tid.): Asaa Kgd. udvides.
10/11 (Skive Folkebl.): Løvns Kgd. faar Ligkapel.
13/11 (Løgstør Avis): Vilsted Kgd. udvides med godt 1000 m².
17/11 (Berl. Tid.): En Del af Garnisons Kgd. i København er nedlagt og sælges til Bebyggelse.
17/11 (Rosk. Dagbl.): Begravelsernes Antal gaar ned.
18/11 (Åalborg Stiftstid.): Blære Kgd. er udvidet med 1800 m². Stenene fra det søndre Gærde er brugt

til en ny Mur, der er opsat af Murer Sommer. Gartner Larsen i Aars har tilplantet Kgd. Indvies 18/11.

19/11 (Fyns Stiftstid.): For nogen Tid siden kunde man i Aviserne læse om, at der i Odense var blevet indviet en Begravelseskirke. Udtrykket skurrede i mine Øren, og jeg tvivlede om, at det virkelig var en Kirke og ikke blot et Begravelseskapel, man havde indviet. Et Sted, der kun er beregnet til Begravelser, kan ikke være en Kirke. Til en Kirke hører Døbefont og Alterbord; for i en Kirke er det Livskilderne fra Gud, man samles om, og ikke Døden. Jeg fik da ogsaa siden bekræftet, at der nok var et Alterparti, men der vil næppe blive holdt Altergang; og der var ingen Døbefont. Saa det er altsaa ikke en Kirke, men kun et Kapel, der er indviet i Odense. Man har blot syntes, det lød finere at kalde det en Kirke. Men det er ikke Rummets Størrelse og Skønhed, det kommer an paa; det, som det kommer an paa, naar der tales om Kirke, er, at her er et Rum, det være sig nok saa lille og fattigt, hvor Menigheden samles ikke blot om Ordets Forkyndelse, men ogsaa om Sakramenterne, om Daab og Nadver.

Men det er betegnende nok, at man kan komme til at tale om en »Begravelseskirke«. For der er jo desværre mange Mennesker, der kun betragter Kirken som en Begravelseskirke. I det store og hele kommer de der kun til Begravelser. Hvor er det sørgeligt at se, at der ofte er flere Mennesker i Kirke til en Begravelse end til en Gudstjeneste. Hvor er det sørgeligt at opleve, at Døden kan samle flere end Livet!

Saaledes var det ikke Guds Mening. Gud vil, at vi skal samles om Livet, om det evige Livs Ord og om Livets Kilder ved Døbefont og Nadverbord. Her skal det Fællesliv skabes, der binder os sammen i en levende, glad Menighed, i Stedet for, at vi bare bliver til et stort Ligfølge, der sammen vandrer mod Graven.

Er din Sognekirke for dig bare blevet til en »Begravelseskirke«, eller har du forstaaet, at der bør ogsaa du øse af det evige Livs Kilder?

Rinkenæs, i November.

Frøde Beyer, Sognepræst.

20/11 (Aalborg Stiftstid.): Asaa Kgd.s udvidelse blev i Gaar indviet af Pastor Christiansen.

21/11 (Heimdal): Synet har besluttet Fældning af 2 Kastanjealléer paa Løgumkloster Kgd.

21/11 (Flensborg Avis): Der afholdes 28. ds. Licitation paa Kapellet i Graasten.

22/11 (Aarhus Stiftstid.): Aarslev Kgd. udvides.

24/11 (Roskilde Tid.): Ved Vallensbæk Kgd. indrettes nyt Anlæg.

27/11 (Vejle Soc. Dem.): Hvejsel Kgd. reguleres.

28/11 (Ringkøbing Amtstid.): Vandborg Kgd. udvides.

5/12 (Korsør Avis): Der paatænkes indrettet Urnehave i Korsør.

7/12 (Roskilde Dagbl.): Der opstilles Sneskærme om Kgd. i Hedehusene.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

5/9 (Summørsposten): Lagevåg Kgd. skal udvides.

12/9 (Dagsposten): Lademoens gamle Kgd. ligner en Losseplads.

30/9 (Drammens Tid.): Filtved Kgd. skal udvides.

2/10 (Aaresundsposten): Hareid Kgd. udvides.

12/10 (Falu Lens Tid.): Stora Tuna bygger Krematorium 1940.

13/10 (Kongsvinger Arbeiderblad): Kgd. skal udvides.

23/10 (Aftenposten): Centralkgd. i Oslo.

23/10 (Romsdalsposten): Straumsnes udvider Kgd.

25/10 (Bergens Tid.): Herdla skal have en ny Kgd.

25/10 (Velgeren): Nordsini Kgd. udvides.

2/11 (Stavanger Aftenbl.): Riska Sogn drøfter ny Kgd.

6/11 (Østlændingen): Søre Osen Kgd. udvides.

11/11 (do.): Koppang Kgd. udvides.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Landsbygraveren Nr. 9: Vort Blad. — Nr. 10: Tilbageblik. Plantesygdomme m. m. Pension. — Nr. 11: Landsbygraverforeningen. Ferieordningen m. m.

Ignis Nr. 9: Eldbeg. Fremgångar i Tyskland. Kyrkogd.sproblem vid Tysklands nordvästra kust. Kapelkrematorium i Horsens. Högalidskyrkans Urnelund. Föreningen Sveriges kyrkogårdsf. Årsmöte. — Nr. 10: Röster från det förgångna. Elektriska krematorier. Eldbeg. och kriget. Världens nordligste krematorium (Stamsund i Norge). — Nr. 11: Svenska Krematorier. Kistens utbärning vid kreation. Arkitektsynspunkter m. m.

Der Friedhof Nr. 9: Die Richtlinien für die Gestaltung des Friedhofs. Feststellung und Forderungen. — Nr. 10: Wer trägt die Grabpflegekosten für einen indfolge eines Kraftwagenunfalles zu Tode Gekommenen? Ordnung des Leichenwesens in Hamburg. Ein Ehrenbuch für die Opfer der See. Grabinschriften. Gartenbau-Berufsgenossenschaft.

BOGANMELDELSER

Lommebog for Gartnere (N. C. Roms Forlag) 1940, er i Aar kommet noget tidligere end ellers — heldigvis. Den er praktisk; men hvorfor fører den ikke alt, hvad der kan slaas efter andetsteds, ajour — f. Eks. ang. Vore Kirkegaarde?

Johannes Tholle: Danske Urnehaver ved Aaret 1939. Særtryk af Ignis 1939. Udsendt af Dansk Ligbrændingsforening.

I det smukt illustrede Skrift har Forf. gjort et Forsøg paa at samle en Omtale af de Urnehaver i Danmark, han har et første- eller andethaands Kendskab til, og denne Omtale udtømmer sikkert paa det nærmeste Emnet.

Det skal straks siges, at det der her foreligger, er en ren kvantitativ Gennemgang, ordnet alfabetisk efter Urnehavernes Beliggenhed, og at denne Linje konsekvent følges, saaledes at Læseren præsenteres for baade godt og ondt i Blanding og selv overlades til at skønne over de i Plan eller Fotografi gengivne Arbejders Kvalitet.

Der omtales ialt 37 Byers Urnehaver og Columbarier, og Skriftet er i det hele velegnet til at vække en videre Interesse for Indrettelse af Urnehaver i Danmark. H. R.

Niels Hewe: Välsignade Växter. 240 S., 8^o, ill.; Natur och Kultur, Stockholm 1939.

Pluk en maanelys Nat Urter af forskellig Slags paa en Kirkegaard, stop dem i Kirkedørens Noglehul og hent dem næste Morgen; saa har de faaet større Lægedomskraft.— Saadan lyder et af de mange gamle Raad, som gengives i Niels Hewes Bog om Helseurterne; Bogen har Undertitlen »Skrock och fakta om hundra läkeörter«; i et fornøjeligt og levende Sprog gennemgaar H. Plantemedicinens Historie, gaar fra Verdens første Apothek over Urtebøgerne til Hitlerjugend's Indsamling af Bøgefrugter og til Sovjets Arbejde med at lave Gummi af Scorzonnerødder. Skildrer derefter ca. 100 Lægeurter, — og er her baade lærerig og hyggelig at være i Selskab med.

Dansk Tidsskrift-Index. Nyt nordisk Forlag, 24. Aarg. 1938, 8^o, Kbh. 1939.

Det er lidt sent paa Aaret, at dette Index foreligger; og dets Nytte vilde naturligvis være større, om det kom noget før. Med sine mangeartede Oplysninger er Indexet bleven ganske uundværlig for hvem, der arbejder med Tidsskrifter eller for hvem disse aktuelle og saglige Oplysninger er nødvendige. Og for hvem er de ikke det?

Alm. d. Gartnerf.s praktiske Haandbøger Nr. 9.

I denne populære Serie smaa Haandbøger har Konsulent **Lars Hansen** udgivet: Gødningernes Anvendelse i Gartneri og Havebrug. Det er et interessant, lærerigt og nyttigt Skrift, — rummende meget Nyt og vidnende om en Forfatter, der er særdeles hjemme i sit Emne og forstaar at behandle det populært. Har ikke mindst Bud til vore Læsere. — Som det var at vente, har man med de stigende Papirpriser, der sikkert snart maa efterfølges af stigende Bogtrykpriser, ikke kunnet holde den tidligere Pris paa 1,50 Kr. pr. Haandbog; nærv. er endog forhøjet til 2,70. Det er at haabe, at en forhøjet Pris ikke maa svække Salget af

disse Skrifter, og at det desuden gør det muligt, at udvide Sidetallet i nogle af dem.

Regnar Knudsen: Haandbog i Hjemstavnsforskning og Hjemstavnskultur. E. Munksgaards Forlag, Kbh. 1939, 8^o, 432 S.

Lektor Regnar Knudsen har her skabt et digert og udmærket Værk, der rummer vægtige Bidrag fra en Del af de bedste Forskere og Forfattere paa Hjemstavnsområdet; hans Indledning giver i klare Ord, hvad man mener med Hjemstavnsbevægelse, — ikke Bybeboernes Bagstræb gennem Brug af Bondemøbler og Straataag paa Sommerhuset, men noget langt dybere og inderligere. Hjemstavnen tages op til Behandling i Afsnit om Oldforskning, Geologi, Dialekt, Bygningshistorie, Slægtsforskning, Musæer, Lov og Ret og meget andet. Haver og Haveplanter behandles desærre kun periferisk, skønt de dog giver et væsentlig Træk i vor Almuekultur og hjælper til for Forestaaelsen af andre Træk, Kirkegaardene, hvor Slægtshistorien og Folkets Tankegang saa tydeligt kommer frem, nævnes slet ikke; begge Dele er en Mangel. Ligesaa at Sagregistret er temmelig unøjagtigt. Men der er saa meget andet værdifuldt i Værket, at det bør have en Udbredelse langt ud over den Kreds af Interesserede, der beskæftiger sig med disse Emner i deres Virke. — Forlaget har sørget for nydelig Udstyrelse.

I. C. A. Carlsen-Skiødt: Fra Hovbonde til Herremand. O. Lohses Forlag, Kbh. 1939, 8^o 260 S.

Carlsen-Skiødt og Morten Koch er statistisk bevist at være Landets mest læste Forfattere; førstnævntes Bøger er nu trykt i over 100,000 Eksemplarer, og der er udkommet 33 af dem. Man maa forklare denne kolosale Popularitet ved den jævne Maade, hvorpaa Forfatteren beretter om jævne Folks Liv og Levned; Læseren faar alt ind med Skeer og kan ganske lade Hjernen hvile under Læsningen; desuden er det sundt Kost, han fyldes med, moraliserende og med en happy end; saa er man sulten, vil det hele let kunne glide ned; men er man kræsen, — ja, saa er der andre Forfattere, der serverer en sværere Kost for dem, og da Smagen er saa forskellig, bliver jo (som man siger) al Maden spist, og alle Piger gift. Men de andre Forfattere naar vel aldrig til 100,000 Expl. C. S. opererer med Jord og Bønder, Gartnere og Herremænd, kirkelige og vantro, — hans fynske Smil og Hjemstavn røber ham paa en god Maade.

E. Erstad-Jørgensen: Anlægsgartneri. 2. Udg. 1939, Alm. d. Gartnerfor. Bogforlag, 8^o, 306 S.

Denne nye Udgave maa hilses med Glæde; dels er en saadan praktisk Bog i sig selv meget nyttig, og dels er denne 2. Udgave for »Anlægsgartneri« betydeligt mere værd end den første. En Vinding er det

bl. a.; at de første 80 Sider fra 1. Udgave er bleven til kun 12 i 2. Udg., og har kunnet give Plads til mere aktuelt Stof. De instruktive Afsnit er ganske godt ført a' j6ur baade vedr6rende Anvisninger for Materialer og nye Planter og for den nyere Teknik; den valgte Plan til en Villahave kunde nu uden Skade have v6ret morsommere; saa stive laves dog kun meget faa Haver nuomstunder, og selv om det kan indvendes, at B6gen ikke blot skal bringe det, der er god Latin i 1939, men ogsaa hvad der kan ventes, er den som Fingerpeg sikkert helt ved Siden af. — Det skal ogsaa indvendes, at det ikke er n6dvendigt (som angivet) at l6gge Kirkegaardens Dr6nledninger i G6ngene.

Bogen maa meget anbefales alle Have-Teknikere og Have-Praktikere, — derunder ogsaa Kirkegaardsledere.

W. Boeck: Alte Gartenkunst. Eine Kulturgeschichte in Beispielen. Tegninger af Gerhard Ulrich; L. Staackmann, Leipzig 1939; 8^o, 104 S.

I n6rv6rende nydelige Bog er samlet en R6kke typiske Eksempler paa Havekunst gennem Tiderne, ligefra det gode gamle 6gypten til vore Dage; de fleste Eksemplarer stammer fra Tyskland, men der findes dog bl. a. ogsaa franske (Versailles), svenske, italienske, hollandske m. fl., blot ingen danske. Illustrationerne stammer fra 6ldre og nyere Værker og er for St6rstedelen kendt; yderligere er tegnet en Del Vignetter til Bogen. En udf6rlig Litteraturliste slutter det tiltalende og underholdende Værk.

RESOLUTIONER m. m. VEDR6RENDE KIRKEGAARDE

(Fortsat fra Side 32).

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtg6relse, at den anførte Lovbestemmelse ikke paaalgger Kommunalbestyrelsen nogen Pligt til at bekoste Opf6relsen af et Ligkapel, men at det maa antages, at det ikke er usædvanligt, at Udgiften til Opf6relsen af et Ligkapel er affholdt af Kommunen, navnlig hvor Kirken var i privat Eje.

20. Juni 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Danmarks Lærerforening) ang. Ret for Kirkebetjentene til at modtage Vederlag for Medvirken dels ved kirkelige Handlinger, ved hvilke de ikke er pligtige at medvirke, dels ved gudelige Forsamlinger o. lign. samt saadanne Gudstjenester, ved hvilke de ikke er pligtige at f6rrette Tjeneste m. m.

I et den 28. Februar 1936 hertil indsendt Andragende har Danmarks Lærerforening forespurgt, om Kirkernes Betjente; hvis de medvirker ved Gudstjenester og kirkelige Handlinger (Begtavelser, Vielser

m. m. for udensognsboende); der f6rrettes af fremmede Præster, eller ved gudelige Forsamlinger, kirkelige M6der og lignende, hvor de i Henhold til Lov om Sognebaandsl6sning og Brugen af Kirker af 30. Juni 1922 § 21, Stk. 2 og 3, jfr. Stk. 6, ikke er pligtige at medvirke, er ber6ttigede til at modtage Honorar for en saadan Medvirken.

I Anledning heraf skal man herved meddele, at det for Sp6rgsmaalet om Kirkebetjentenes Pligt til Medvirken ved kirkelige Handlinger er uden Betydning, om den kirkelige Handling udf6res for Sognets Beboere eller for udensogns boende, idet Kirkebetjentene er pligtige at medvirke i alle Tilfælde, hvor den kirkelige Handling udf6res af en af Præsterne i det Sogn, i hvilket vedkommende Kirkebetjent er ansat, eller af andre paa deres Vegne.

Naar den kirkelige Handling ikke udf6res af Sognets egne Præster eller af andre paa deres Vegne, er Kirkebetjentene ikke forpligtigede til at medvirke, men kan, hvis deres Medvirken 6nskes, forlange Vederlag herfor, ligesom de ogsaa kan forlange Vederlag for deres Medvirken ved Gudstjenester, gudelige Forsamlinger, kirkelige M6der og lign., naar de i Henhold til Bestemmelserne i ovennævnte Lov af 30. Juni 1922 § 21, Stk. 1—2, ikke er pligtige at v6re til Stede.

25. Juni 1936. Kongl. Stadfæstelse (udfærdiget gennem Kirkeministeriet) paa Fundats for Grosserer Francis James Zachariaes Legat til Sikring af Renligholdelsen og Vedligeholdelsen af det af ham byggede Kapel i Asminderød med tilh6rende Ringm6r, Hegn, Have, Vejanlæg m. m.

Undertegnede Grosserer Francis James Zachariae, der i Anledning af, at jeg i 1910—11 har ladet opf6re et Kapel ved Asminderød Kirkegaard, oprettede et Legat med allerh6jst stadfæstet Fundats af den 18. Juli 1912 med Tillæg af 5. December 1913, erklærer herved, at det er mit 6nske, at denne fremtidig bortfaldet og erstattes med folgende Bestemmelser.

§ 1. Legatets F6rmue, der aldrig maa f6rminskes, er 20,000 Kr. — Tyve Tusinde Kroner — som er tilvejebragt ved en Legatkapital paa 8,000 Kr. og ved Opsparing af Renterne af den oprindelige Legatkapital, idet jeg selv har affholdt Udgifterne til den n6dvendige Renligholdelse af Terrainet m. m. og til den til Dato stedfundne Vedligeholdelse af Ejendommen m. v.

Legatformuen maa ikke overstige dette Bel6b, og de ved Opsparingen herved nu fremkomne 1939,66 Kr. udbetales derfor uopholdelig til »Anna M6rcks Mindelegat« tilligemed de paa Udbetalingsdagen yderligere opsparede Renter.

(Fortsættes i næste Nr.).

Tillæg til »Vore Kirkegaarde« XIII Nr. 9

Medlemmernes Opmærksomhed henledes høiligst paa, at Foreningens Regnskabsaar er udløbet pr. 31. Marts. Der erindres om, at Kontingentet lettest og billigst afgøres ved, at man indbetaler Beløbet til Foreningen for Kirkegaardskultur, Postkonto 11,915, Roskilde. Kontingentet er for personlige Medlemmer i Danmark Kr. 5,00, Medlemmer i Udlandet betaler 6,00 og for Institutioner, Menighedsraad, Foreninger etc. beregnet efter særlige Regler (se Lovenes § 3). Beløbet bedes godhedsfuldt indbetalt inden den 5. April, efter hvilket Tidspunkt Udsendelse af Opkrævninger med paaløbende Omkostninger paabegyndes.

FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR

Nye Medlemmer.

Afdeling A.

- 179 Oksenvad Menighedsraad.
- 180 Nørre-Nebel Menighedsraad.
- 181 Svendborg Kirkegaardsbestyrelse.

Afdeling C.

- 682 Kirkeværgen i Jegerup.
- 683 Sognepræsten i Vojens.
- 684 Handegartner Emil Damm, Vamdrup.
- 685 Arkitekt Axel Jacobsen, M. A. A., Læssøgade 24, Odense.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

13/12 (Næstved Tid.): Der vedtages ny Ordensregler for Næstved Kgd.

13/12 (Kolding Soc. Dem.): Havearkitekt J. P. Andersen udarbejder sammen med Stadsingeniøren i Kolding Planer til en Kgd.s Udvidelse i Kolding. (Omkostn. 132,000 Kr.).

13/12 (Berl. Aften): Bispebjerg Kgd. vil i nær Fremtid faa overladt 245 ha ved Utterslev Mose.

14/12 (Aarhus Stiftstid.): Aarslev Kgd. skal udvides med Parkeringsplads m. m.

19/12 (Kolding Avis): Kolding Kommune vedtager selv at udføre Kgd.s Udvidelsen.

20/12 (Rosk. Dagbl.): Der foreslaas indrettet Urnehave paa Hedehusene Kgd.

21/12 (Ringsted Folketid.): Stenlille Kgd. udvides med ca. 2500 m². (Lektor G. Georgsen).

22/12 (Aalborg Amtstid.): Haverslev Kgd. udvides med ca. 2000 m². Man laaner 11,000 Kr. til Udgifterne.

30/12 (Heimdal): Graasten Kommune har udliseteret Arbejdet ved Vandindlæg med dertil hørende murede Kummer, Opstilling af Hegn samt Beplantning af Graasten Kirkegaard. Ved Fristens Udløb var indgaaet følgende Tilbud, der aabnedes paa Kommunekontoret i Overværelse af en Del af de Bydende. Vedr. Vandindlæg: Blikkenslagermester Johs. Küc-

kelhahn, Graasten, 1895 Kr., for Installation med Malmannsrør 1835 Kr., ekstra for Kummer (Murerarbejde) 890 Kr. Smedemester Aug. Schulz, Graasten, henholdsvis 1945 Kr., 1900 Kr. og 890 Kr. Blikkenslagermester A. A. Brunckhorst, Graasten, Vandindlæg inkl. Kummer 2450 Kr. og med ovennævnte Rørtype 1680 Kr. 80 Øre.

Murerarbejdet, Opførelse af Kummer: Bygmester V. Manner-Jakobsen, Graasten, 890 Kr. Bygmester Hans Thorsen, Graasten, 675 Kr.

Levering og Opstilling af Hegn, Traadvævshegn: Smedemester Hans Petersen, Hokkerup, Type I 2145 Kr. eller 9,75 Kr. pr. løbende Meter, Type II 17 Kr. pr. løbende Meter. Smedemester Aug. Schulz, Graasten, Type I 10 Kr. pr. løbende Meter, Type II 12 Kr. pr. løbende Meter. Installatør E. Petersen, Graasten, 1990 Kr., ekstra for Skraastivere med to Rækker Pigtraad og dobb. Laage 275 Kr. samt Maling af Stolper og Traadvæv.

Fra H. de Bang, Gentofte, forelaa flere Tilbud paa Levering og Opstilling af det saakaldte Dyrehavehegn. Priserne varierede fra 12,50 Kr. til 17,25 Kr. pr. løbende Meter, alt efter hvilket Materiale, der skulde anvendes.

Planter: Damstedts Planteskole, Vollerup, 2749,09 Kr. H. Hansens Handegartneri, Graasten, 2880,54 Kr., J. J. Jeppesen, Vollerup, 3392,30 Kr., Hørsholm Planteskole 3900,00 Kr., H. Lieker og N. Sørensen, Graasten, 2906,00 Kr., Asger M. Jensens Planteskole, Holmstrup, 2709,10 Kr., subsidiært 2549,60 Kr., Brostrøms Planteskole, Viborg, 3311,02 Kr., Gartneriet »Faulkær« og P. Jensen, Torsbøl, 4461,20 Kr., A. Lind Poulsen, Haderslev, 3062,84 Kr.

Endvidere var der en Del ikke sammentalte samt delvise Tilbud fra Johansens Planteskole, Børkop, Handegartner Arndt, Hatting, Axel Olsens Planteskole, Kolding, Salling Planteskole, Mathiesens Planteskole, Korsør, Beder Planteskole og Gartner Johan Jürgen Jensen, Sønderborg.

Samtlige Tilbud vil nu blive gennemgaaet af Havearkitekt Tholle.

Plantningsarbejdet skal foregaa i Marts og Maj Maaned n. A.

5/1 (Grenaa Folketid.): De 3 Kirkegaarde i Gjersild Sogn.

6/1 (Østsjæll. Soc. Dem.): Jordprisen paa Ringsted Kgd. forhøjes.

9/1 (Svendborg Amtstid.): Forslag om at standse Begr. paa Svendborg gl. Kgd. vækker Modstand.

9/1 (Ringsted Folketid.): Der fastsættes 5650 Kr. i Erstatning for Jord til Stenlille Kgd.

16/1 (Assens Amts Avis): Kgd.s store Træer i Assens fredes.

23/1 (Loll. F. Folketid.): Nykøb. Kommune afhænder 21,645 m² af Hammerlodden til Ud. af Kgd.

24/1 (Loll. F. Folketid.): 33,000 Kr. for det nye Areal til Nordre Kgd. i Nykøbing.

30/1 (Aalborg Amtstid.): Det bliver nu til Alvor med Ud. af Volstrup Kgd.

3/2 (Ribe Stiftstid.): Der arbejdes paa at bevare den gl. Kgd. i Esbjerg.

8/2 (Nordjyll. Soc. Dem.): Aalborg Kommune overtager Kgd. fra 1/4.

13/2 (Vestloll. Avis): Kapellet i Nakskov genindvies.

16/2 (Rosk. Tid.): Begravelsestaksterne i Roskilde skal igen forhøjes.

20/2 (Viborg Amts Folkebl.): Nørup Kgd.s udvidelse toges i Brug 16/2.

22/2 (Loll. F. Folketid.): Nordre Kgd.s udvidelse i Nykøb. F. bortliciteres.

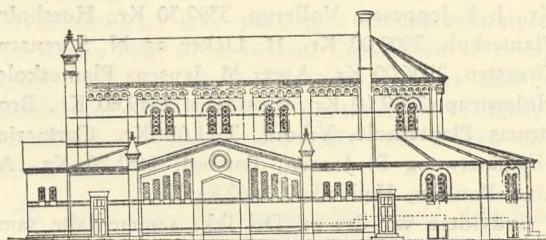
22/2 (Rosk. Dagbl.): Der ønskes Kirke og Kgd. i Vridsløse.

24/2 (Flensb. Avis): Tønder Kgd. skal reguleres.

27/2 (Vestkysten): Begr. paa Esbjerg Kgd. maa finde Sted til Ud. af 1940.

27/2 (Fyns Venstrebl.): Snedker Rasm. Chr. Jørgensen i Dalum er beskikket til Graver.

28/2 (Demokraten): Ark. Svane har tegnet nyt Kaspelkrematorium til Aarhus (Omkostn. ca. 100,000 Kr.).



FRA NORSKE KIRKEGAARDE

29/11 (Moss Avis): Strombråtens Kgd. udvides.

29/11 (Fædrelandsvennen): Kristianssand maa nu ha en ny Kgd.

20/1 (Indlandsposten): Kgd.s spørgsm. i Vinger og Kongsvinger.

1/2 (Gudbrandsdølen): Den gl. Kgd. i Lesjaverk tas i Brug igen.

6/2 (Vestopland): Gjøvik kgd. maa udvides.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Landsbygraveren Nr. 12: Det kirkepolitiske Udvalg. Klokke, ring Fred. — Graver Corfitzen er ansat som Kirkegaardsleder i Faxe. — Graver G. Cardes er fratraadt Vallensved Kirke. — Nr. 1: Tjenestemænd eller Forretningsdrivende. Kirkegaardens store Træer. Feriespørgsmaal. — Andreas Petersen er fratraadt Aagerup Kgd., og Petersen Haldagerlille.

Menighedsraadenes Blad Nr. 12: Men Omgivelserne (for Kirken)?

Ignis Nr. 12: Kyrkogårdsarealen i några svenska Städer. Sveriges Krematorier i November 1939. — Nr. 1: Hur Linköpings krematorium kommit till. Göteborgs Krematorium 50 år. — Solheim Kapell. Krematorium. — Nr. 2: Hur skötas urlundarna? Kunstnärlig utsmyckning av krematoriet i Västanfors. Kyrkogården och urlunden i Karlskrona m. m.

Viola Nr. 50: Begravningarna på söndagarna.

Der Friedhof Nr. 11: Würdige Ruhestätten für unsere Gefallenen in Polen. Der erste Soldatenfriedhof von Warschau. Der Ehrenfriedhof von Celle wird erweitert.

Gartenkunst Nr. 12: Gedanken über der Friedhof.

Kriegsgräberfürsorge Nr. 11: Der deutsche Soldat ist der Held dieses Feldzuges. Kriegsgräberfürsorge in Polen. Nach dem Sieg binden wir den Helm fester. — Nr. 12: Kriegsgräberfürsorge in Polen. Deutsche Soldatengräber in Polen 1914—39. — Nr. 1: Zur Jahreswende. Kriegsgräberfürsorge in Polen. — Nr. 2: Die notwendige Vorarbeit in Polen m. m.

BOGANMELDELSER

E. Övden: Kyrkogårdsarealen i några svenska städer. Pjece, Særtryk af Ignis, Stockholm 1939.

I Agitationen for Ligbrænding har Fru Övden gjort denne Undersøgelse over det eksisterende Kirkegaardsareal i Sverige. Det hævdes bl. a., at der er udlagt følgende Areal pr. Indbygger:

Stockholm 2,8, Göteborg 6,6, Malmø 4,6, Norrköping 3,0, Hälsingborg 3,0, Borås 1,9, Halmstad 5,6, Lund 8,5, Kalmar 8,7, Växjö 12,3. Middeltallet for de svenske Byer skulde være 4,5 m² pro persona. Det er interessant at lægge Mærke til, hvor nær disse Tal passer med danske Forhold. Vi kan (efter »Kirkegaardshaandbog«) nævne: Skanderborg 2,8, Skelskør 6,7, Herning 4,6, Aalborg 3,0, Æbeltoft 5,6, Nysted 12,3. I Sverige synes man dog ikke at have saa store Omraader, som der er udlagt i Mariager og Christiansfeld (21,2 og 25,3 m² pro persona), hvorimod man naar helt ned til 1,9 m², mens Danmark den Gang (1933) stod lavest med København paa 2,1. Med Byens Vækst og stigende Anvendelse af Ligbrændin-

ger er dette Tal dog nu sikkert mindre, maaske svarende til det laveste svenske.

Haandbog for Bygningsindustrien. Aarg. 9.

Nu foreligger Haandbog for Bygningsindustrien 1940. Som sædvanlig er denne fortræffelige Bog fuld af gode Artikler og nyttige Oplysninger. Af Artiklerne maa fremhæves de om Skadedyr, i hvilke der gøres Rede for saavel Forebyggelse mod, Angreb af, Bekæmpelse af som om Lovgivning vedr. Svampe, Insekter og Rotters skadelige Virksomheder. Artiklerne er skrevet af Ingeniør, cand. polyt. Harald Hertel og Ingeniør cand. polyt. T. C. Fuglsang-Frederiksen. — Bogen anbefales foruden til Tegnestuer, Byggepladser m. m., ogsaa til Kirkegaardsledere.

Folke E. R. Johansson: Trädgårdens vattenpartier och dess växter. 8^o, 184 S., Alm. sv. Trädgårdstid. Forlag, Stockholm 1939. Kr. 2,75.

En fyldig lille Bog om Indretning af forskellige Slags Vandpartier i private og offentlige Haveanlæg, — navnlig udførlig hvad angaar Plantematerialet.

C. Sass-Nielsen: Erhvervsmæssig Dyrkning af Æbler. Alm. d. Gartnerforening. Praktiske Haandbøger Nr. 10.

En praktisk Mands praktiske Anvisninger med Bud til alle, der dyrker Æbler til andet end egen Husholdning.

Lustgården. Dendrologi och parkvårds Aarsskrift 1939.

Dette (stadigt statelige) Aarsskrift fra den svenske Forening indeholder navnlig interessante Artikler om Plantesamfund og Bondehave. Der bringes bl. a. Billede fra Kirkegaarden i Glava, som viser en ikke helt almindelig Løsning. Desuden det sædvanlige værdifulde Tidsskrift-Index.

Kommentar.

I den som helhed velvillige anmeldelse af anden udgave af bogen »Anlægsgartneri« i Januarnummeret af »Vore Kirkegaarde« fremfores den indvending »at det ikke er nødvendigt (som angivet) at lægge kirkegårdens drænledninger i gangene«.

Det forekommer mig mærkeligt, at et blad for kirkegårdskultur kan fremkomme med en sådan indvending, da det dog vilde være højest uheldigt, om man skulde blive nødt til at opgrave tilstoppede drænrør der var lagt ind under selve gravstederne; og da kirkegårde som bekendt i alt væsentlig består af grave og gange, ved jeg ikke hvor drænledningerne skulde lægges, hvis det ikke skulde være i gangene. Læbælter, affaldspladser o. l. er der jo ingen grund til at afdræne.

Selvfølgelig bliver der undertiden udlagt mindre græsarealer, rosenrabatter o. l. på nye kirkegårde, og i så fald kan der sommetider også være rimelighed i at anbringe en drænledning under et sådant

areal, men når der i »Anlægsgartneri« efter en udførlig omtale af dræning og ulemperne ved ledningernes tilstopning af okker og trærodde, indskydes en bemærkning som denne: »På kirkegårde må hele systemet lægges i gangene, for at ledningerne ved en eventuel tilstopning kan graves op« kan dog vist enhver forstå meningen, at ledningerne ikke bør lægges ind under gravstederne; og er det ikke en ting, der bør stå fast?

I Johannes Tholles kirkegårdshåndbog, der iøvrigt kun ofrer 17 linier på spørgsmålet, siges nogenlunde det samme: »De [drænledningerne] må ikke lægges under gravstedskvartererne, men hellere langs gangene — navnlig sådanne, der er uden stærkere plantninger«.

Der er altså her en væsentlig modstrid mellem anmelderens og hr. Tholles meninger om dette spørgsmål, noget den ærede redaktør formentlig burde have gjort de herrer opmærksom på.

E. Erstad-Jørgensen.

Til ovennævnte Indvendinger skal Anmelderen bemærke:

1. At Anmeldelsen i Korrekturtrykket havde følgende Linjer: Det skal ogsaa indvendes, at det ikke er nødvendigt (som angivet) at lægge Kirkegaardens Drænledninger i Gangene. Ledningerne skal først og fremmest holde **Gravene** fri for Vand; de bør derfor lægges saadan, at de virker mest effektivt i saa Henseende, og det gør de ikke i Gangene. Kommer en Ledning i Uorden, roder man vel ikke hele den gamle op for at finde Fejlen, men lægger uden videre et nyt Stik der, hvor ogsaa det virker mest effektivt. — Disse Linjer blev strøget af Takthensyn overfor Forfatteren.
2. At det er Anmelderen bekendt, at det under mit Punkt 1 anførte Synspunkt bl. a. deles af andre, som har noget med Kirkegaardsanlæg at gøre, f. Eks. Gentoftes Kommunegartner, og
3. At ligesom den anmeldte Bog om Anlægsgartneri i sin nye Udgave ajourføres, vil ogsaa Kirkegaardshaandbogen blive ajourført i sin 2. Udgave.

RESOLUTIONER m. m. VEDRØRENDE KIRKEGAARDE

(Fortsat fra Side 36).

Skulde fremtidigt, efter at de nødvendige Beløb til Gennemførelse af Legatets Formaal er udredet, ikke hele den aarlige Indtægt være forbrugt, indbetales Overskudet ved Regnskabsaarets Slutning til »Nelly Zachariae's Mindelegat«.

Legatets Midler skal stedse være anbragt efter de for Anbringelsen af Umyndiges Midler gældende Regler.

Legatets Værdipapirer vil være at notere paa Legatets Navn og indleveres til Opbevaring hos Københavns Stiftsoverighed.

Legatets Midler bestaar for Tiden af Obligationer til ca. 22000 Kroners Værdi.

§ 2. De aarlige Indtægter af Legatet skal anvendes paa følgende Maade:

40 Kr. skal anvendes til Uddeling blandt Sognets Fattige paa min Moders Fødselsdag den 20. Septbr.

Derefter udredes de Beløb, som kræves til den nødvendige Renligholdelse (Fjernelse af Ukrudt m. m.) af Chausséen — og andre Vejarealer, dels indenfor og dels udenfor Ringmuren samt Beplantningen og dens eventuelle Fornyelse samt til Vedligeholdelsen:

1. af fornævnte Kapel og den omkring de 3 Sider af samme opførte Ringmur samt den 4. Sides Stakit af Egetræs-Stolper med Jerntraadsnet (ind imod Præstegaardshaven),
2. samt af de Stakitter (Hegn), som omgiver Ringmuren (f. T. Egetræsstolper med udspændt Telegraftraad i 5 Rækker), som i Afstand af 4—5 Alen udenfor Ringmuren isolerer denne fra de omliggende Jordstykker,
3. samt alle Vejarealerne saavel indenfor som udenfor Ringmuren, som alle ere makadamiserede og grusbelagte, heri indbefattet Chausséen, som fører fra Ringmuren ud til Landevejen, samt Stakitterne paa begge Sider af samme, samt Mur og Laage ved Indkørslen fra Hovedlandevejen,
4. samt af det ved Kapellet indenfor Ringmuren opførte Materialskur.

Med et eventuelt Overskud vil der være at forholde som ovenfort i § 1 angivet.

§ 3. Legatets Bestyrelse skal bestaa af 3 Medlemmer. Af disse er det mit Ønske, at den til enhver Tid værende Sognepræst ved Asminderød Kirke skal være det ene, medens de to andre skal være Administrator og et andet Medlem af Legatets Bestyrelsen for »Nelly Zachariae's Mindelegat«. Som de første Medlemmer udpeger jeg altsaa herved sidstnævnte Legats nuværende Administrator, Højesteretsadvokat Otto Bang, Nygade 4, København, og Kasserer Reimer Wiese, Kultorvet 16, København, der sammen med den nuværende Sognepræst ved Asminderød Kirke, Slotspræst Aage Reumert, fra 1. Januar 1936 vil udgøre Legatets første Bestyrelse.

Saa snart et Medlem af »Nelly Zachariae's Mindelegat«s Bestyrelse er indtraadt i nærværende Legats Bestyrelse, skal han straks udpege sin Eftermand.

§ 4. Bestyrelsens Opgave er at varetage, at Kapellet og dets Omgivelser bevares i en smuk og velvedligeholdt Stand, samt at paase, at de Legatet tillagte Rettigheder nøje overholdes.

Den almindelige Renholdelse og Vedligeholdelse forestaas af Sognepræsten, der af Legatets Indtægter afholder de løbende Udgifter dertil.

Til Afholdelsen af disse Udgifter sendes der hvert Aar — den 1. Januar — Sognepræsten et Forskud paa 300 Kr. — Naar Sognepræsten senere paa Aaret skønner, at dette Beløb vil være opbrugt inden Aarets Udgang, maa han i god Tid rekvirere yderligere Forskud fra Administratoren (første Gang Højesteretsadvokat Otto Bang, København), som modtager Rentindbetalingen fra Københavns Stiftsøvrighed.

Det er en Selvfølge, at disse Forskud opføres i det aarlige specificerede Regnskab, som afleveres til Godkendelse af den samlede Bestyrelse.

Fremdeles er det Bestyrelsens Opgave at sikre, at den bestaaende Ordning med Hensyn til Afgrænsningen mellem Kapellet og den dertil hørende Ejendom og Kirkegaarden nøje overholdes, selvom der paa Grund af eventuel Udvidelse af Kirkegaarden ved Inddragning af Jord paa den anden Side af den til Kapellet hørende Chaussé opstaar Modsætningsforhold desangaaende til Asminderød Kirkes Bestyrelse. Især bemærkes, at der ikke paa nogen Maade maa gøres Brud paa den ved § 3 i Gavebrev af 10. Januar 1924, lyst 17. Maj s. A., fra Grosserer F. Zachariae til Asminderød Kirke paalagte Servitut, hvorved det bl. a. bestemmes, — »at der aldrig over (eller gennem) den Chaussé, der fra Sognevejen fører op til mit paa Matr. Nr. 1 p af Asminderød beliggende Mausoleum eller over nogen Del af det til nævnte Matr. Nr. 1 p hørende Areal eller over Matr. Nr. 1 u, som jeg har erhvervet af Præstegaardens Jord (Matr. Nr. 1 a), maa skabes en Forbindelsesvej fra det ved nærværende Gavebrev overdragne Areal til Areallet paa den anden Side af nævnte Chaussé og af nævnte Matr. Nr. 1 u af Asminderød«. En Overtrædelse af disse Bestemmelser vil betyde en overordentlig Forringelse af min Ejendoms Skønhedsværdi og den deraf følgende Formueforringelse og derfor være i bestemt Modstrid med de Forudsætninger, som har dikteret Paalæggelsen af Servituten.

Legatets Bestyrelse er ifølge Gavebrevet paataleberettiget med Hensyn til denne Servitut, og da Sognepræsten er født Medlem af Kirkebestyrelsen, er det en Selvfølge, at han, hvis dette Spørgsmaal om Forbindelsen imellem den gamle Kirkegaard og det paatænkte inddragne Areal — via min Chaussé — opstaar, maa vige sit Sæde i Bestyrelsen til Fordel for den til enhver Tid værende Provst i Lyngø Kronborg Herred.

§ 5. Administrationen af Legatets Formue forestaas af Stiftsøvrigheden, saaledes at der kun udbetales Legatbestyrelsen de aarlige Renter.

Bestyrelsen aflægger aarlig Regnskab over Legatets Indtægter og Udgifter til Københavns Stiftsøvrighed, der lader foretage den fornødne Revision og deciderer Regnskabet. For Revisionen erlægges et aarligt Honorar af 15 Kr.

(Fortsættes i næste Nr.)

Foreningens ordinære Generalforsamling, der skulde have været afholdt i Randers, er udsat paa Grund af de ekstraordinære Forhold, som bl. a. vanskeliggør Tilrejse, og som forbyder Afholdelse af offentlige Møder.

Bestyrelsen.

FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR

Nye Medlemmer.

Afdeling A.

182 Ødis Menighedsraad.

183 Vonsild Menighedsraad.

Afdeling B.

39 Præstø Amts Landsbygraverforening.

Afdeling C.

686 Hr. Stenhuggermester Oscar Carlsen, Slagelsevej 56, Kalundborg.

687 Hr. Stenhuggermester Sv. R. Øvlesen, Bjerget 33, Kalundborg.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

5/3 (Viborg Stifts Folkebl.): Ørum Kgd. skal udvides.

7/3 (Vendsyssels Tid.): Vraa Kgd. udvides med en Del af Anlægget »Lunden«.

8/3 (Loll. Falst. Stifts-Tid.): Ved Licitationen over Nordre Kgd. i Nyk. antoges Georg Rasmussens Tilbud paa Hegn (850 Kr.), Laur. Larsens Eftf. paa Vand (952) og samme paa Veje og Kloaker (8953 Kr.).

12/3 (Fyns Tid.): Til Drift af det nye Kapel i Odense budgetteres aarlig ca. 16,000 Kr.

14/3 (Fredericia Soc.-Dem.): Arkitekt Svanes Forslag til Urnehave i Fredericia godkendt efter at Menighedsraadets er forkastet af Ligbrændingsforeningen.

14/3 (Horsens Avis): Gartner-Monopol paa Horsens Kgd.

2/4 (Holbæk Amts Avis): I Holbæk er der kun Gravjord til 5—6 Aar.

2/4 (Folkebl. f. Vejle): Føvling Kgd. reguleres.

3/4 (Aalborg Amtstid.): Det ny Kolumbarium i Aalborg (Arkitekt Odgaard) er snart færdig.

5/4 (Ringsted Folkebl.): Man drøfter Opførelse af Kapelkrematorium i Ringsted og Ansættelse af en Kirkegaardsinspektør.

5/4 (Silkeborg Avis): Bjerringbro Kgd. reguleres af Hvidt Nielsen i Randers.

12/4 (Nykøb. Soc.-Dem.): Østre Kgd. i Nykøb. F. skal udsmykkes med en Skulptur af Billedhugger Elo (se Side 97—98).

17/4 (Aarhus Amtstid.): Skjød Kgd. faar Kapel.

18/4 (Aarhus Amtstid.): Mørke Kgd. er under Udvidelse.

26/4 (Borholms Avis): Ronne Kgd. udvides af G. N. Brandt.

26/4 (Jydske Tid.): Spandet Kgd. udvides.

29/4 (Aalborg Amtstid. m. fl.): Den nye Kgd. og Kapellet paa Bejsebakken indviet i Dag.

Spørgsmaalet om Indvielse af Kapellet paa den ny Kirkegaard paa Bejsebakken blev løst i Dag, idet der i Formiddags fandt en stilfærdig Indvielse Sted. Aarsagen var, at man fra tysk Side har ønsket en samlet Begravelsesplads, saaledes at Tyskere, som dør heroppe, ikke bliver spredt i Gravsteder rundt paa den gamle Kirkegaard. Kirkegaardsbestyrelsen stillede derefter Jord til 50 Begravelser til Raadighed, og i Dag skulde den første Begravelse finde Sted, — en tysk Soldat, der er død paa Kommunehospitalet.

Kl. 9,30 samledes en lille Kreds i Kapellet. Man saa bl. a. Byens Præster i Ornat, Repræsentanter for Byraadet med Borgmester Jørgensen i Spidsen. Kirkegaardsbestyrelsen og Repræsentanter for Menighedsraadene.

Efter en Salme foretog Stiftsprovst Horstmann Indvielsen af det store Rum.

Deltagerne i den lille Højtidelighed vandrede, efter at man havde sunget »Som den gyldne Sol frembrøder«, ud paa Kirkegaarden, som Stiftsprovsten derefter indviede til Begravelsesplads ud fra Ordene »Herefter saa jeg en stor Skare, som ingen kunde tælle, der stod for Tronen og Lammet«. Efter nogle faa indledende Ord sagde Stiftsprovsten »Saa indvier



Kapellet paa Aalborg ny Kirkegaard paa Bejsebakken.

Ja, vord en kristen Kirkegaard,
Hvor Paaskeliljen plantet staaer,
Hvor Sorg og Tvivl og Angst maa fly
For Evighedens Morgengry!

Forfatter Christen Pram Gad, f. 1801, Præst ved Helligaandskirke i København, Provst, død 1877.

Trykt (og bruges) i Roskilde Konvents Salmebog, men slettet af Kirkens Salmebog.

Billedbladet Nr. 22: Alt leveres fra Vugge til Grav. (Forest Lawn Cemetery).

Arkitekten, Ugehefte Nr. 18: To Krematorier (i Finland og Sverige).

Ignis Nr. 3: Katrineholms Krematorium. — Nr. 4: Eldbeg. et beredskapskrav. De hända att frostén förstörde Urnan. Sveriges Kolumbarier. Jordfästning och avskedsaktens avslutning m. m.

Kriegsgräberfürsorge Nr. 3: Tod und Verklärung. Besinnung auf der Weg. — Nr. 4: Heldengedenktag 1940. Kriegsgräberfürsorge im ehemaligen Polen. — Nr. 5: Die Handwerkskultur im Werk der Volksbundes.

Die Feuerbestattung Nr. 1: Gedanken am Ostern. Feuerbestattung, ein urgermanischer Brauch. Die Krematorien in Schweden. Gräberfürsorge der Wehrmacht. Wem steht das Sterbegeld zu?

BOGANMELDELSER

Dansk Ligbrændingsforening: Beretning for Aaret 1939.

Foreningen fik 10,874 nye Medlemmer i Aaret 1939 og tæller nu ialt 116,179 Medlemmer. Landet har 18 Krematorier i Drift. Brændingsprocenten for København er siden 1929 steget fra 14,7 til 32,2 og for hele Landet fra 3,9 til 11,0. Af samtlige Lande ligger kun Schweiz højere med 14,5 %.

Foruden Beretninger fra samtlige Lokalfdelinger indeholder Aarskriftet nyt fra Udlandet, »Ligbrændingens Historie i Schweiz« af W. Hodler, Referat af en Studierejse til svenske Krematorier og Urnelunde af Skolebestyrer Magnus Lund og afsluttes i Lighed med tidligere Aar med en Afhandling af Magister Leo Buschardt i Serien: Primitive Naturfolks Begravelsesformer. Artiklen, der er illustreret og i høj Grad læseværdig, tager denne Gang Forholdene i Afrika op til Behandling. H. R.

Baum und Strauch an der Strasse. Volk und Reich Verlag, 72 S., 4^o, Berlin 1939.

I Skriftserien »Strasse« er dette Hefte udkommet som Nr. 18. En Række Forfattere behandler Emner som Landskabet og Landevejen, Træer og Buske ved Vejen, levende Hegn i Kulturlandskabet o. m. fl., og man gaar stærkt i Detailler med Behandlingen af enkelte Træers eller Buskes Værdi. Der er meget at lære for danske Vejteknikere, som laver Veje, for

ikke at tale om Vejmændene, som passer vore Vejtræer.

Dansk Naturfredning, Aarskrift 1939—40, 8^o 136 S.

Af det smukke Aarskrifts mange Beretninger kan anføres Fredning af Alléer paa den gamle Kirkegaard i Assens, af Udsigten fra Farum Kirkegaard samt Ophævelse af Fredningen af nogle Træer i Søndre Kirkegaards Allé i Horsens.

Havekalenderen. 8^o, 208 S., Munksgaards Forlag, Kbhvn. 1940, Kr. 3,85.

Egentlig er Titlen lidt misvisende, for det drejer sig ikke om en Kalender med Datoer og Havenotitser; den brugte Titel turde referere sig til nogle Maa nedsoversigter, der fylder ca. 120 af Bogens Sider. Men Bogen har iøvrigt ogsaa anden Titel, nemlig »Gartner Bechs Arbejdsbog med A. B. C. for Haveejere«. En Arbejdsbog i almindelig Forstand finder man imidlertid heller ikke, og A. B. C. en er ikke en Lærebog i Bogstaver, men et Slags Leksikon. Endelig staaer der, at Bogen er bleven til »under Redaktion af Gartner P. Bech og Havebrugskandidat M. Surlykke Petersen«; da der imidlertid ikke er opgivet andre Forfattere, har disse altsaa kun redigeret deres egne Artikler, — men er det egentlig at redigere, — er det ikke at forfatte eller affatte? — Disse Indvendinger er (som det ses) alle mere møntet paa den formelle Side af Bogen, — ikke paa dens Indhold. Og af dette er der meget godt. Da de 2 »Redaktører« ikke opgiver, hvem der har skrevet hvad, er det ikke uden Kendskab til Personerne muligt at analysere dette, og det er vel ogsaa saadan set af underordnet Betydning; at Frugtavlén har faaet en endog betydelig Plads ses bl. a. deraf, at der under Glosen Beskæring kun omtales Frugttræer, men f. Eks. intet om Roser, — og under Glosen Afstande kendes ligeledes kun Frugt, men hverken Kokkenurter, Prydplanter el. a., — ja, i »A. B. C. en« findes end ikke Glosen Roser, der dog er »Blomsternes Dronning«. Beskæring af Roser kan findes under Havearbejdet i April, Plantningen af Roser under Havearbejdet i November. I Indholdsfortegnelsen nævnes Vinterhave og Stueplanter; men uden Side-tal; i Stikordsregisteret, hvor man naturligvis søger dem, findes ingen af disse Gloser, og i den Vejviser for Haveejere, som Bogen ogsaa er forsynet med, findes Glosen Stueplanter heller ikke, og slaar man op paa den Side, der henviser til Vinterhaver, finder man — en Annonce fra en Tømrermester.

Trods formelle Fejl og Mangler vil dog naturligvis ogsaa denne Havebog faa mange Læsere; og de vil sikkert finde mange gode Raad, navnlig er Maanedsoversigterne omfattende og værdifulde. Og de placerede Annoncer har selvfølgelig hjulpet Bogens Fremkomst og vil sikkert ogsaa kunne hjælpe Haveejerne i Arbejdet.

Ja, vord en kristen Kirkegaard,
Hvor Paaskeliljen plantet staaer,
Hvor Sorg og Tvivl og Angst maa fly
For Evighedens Morgengry!

Forfatter Christen Pram Gad, f. 1801, Præst ved Helligaandskirke i København, Provst, død 1877.

Trykt (og bruges) i Roskilde Konvents Salmebog, men slettet af Kirkens Salmebog.

Billedbladet Nr. 22: Alt leveres fra Vugge til Grav. (Forest Lawn Cemetery).

Arkitekten, Ugehefte Nr. 18: To Krematorier (i Finland og Sverige).

Ignis Nr. 3: Katrineholms Krematorium. — Nr. 4: Eldbeg. et beredskapskrav. De hända att frosten förstörde Urnan. Sveriges Kolumbarier. Jordfästning och avskedsaktens avslutning m. m.

Kriegsgräberfürsorge Nr. 3: Tod und Verklärung. Besinnung auf der Weg. — Nr. 4: Heldengedenktag 1940. Kriegsgräberfürsorge im ehemaligen Polen. — Nr. 5: Die Handwerkskultur im Werk der Volksbundes.

Die Feuerbestattung Nr. 1: Gedanken am Ostern. Feuerbestattung, ein urgermanischer Brauch. Die Krematorien in Schweden. Gräberfürsorge der Wehrmacht. Wem steht das Sterbegeld zu?

BOGANMELDELSER

Dansk Ligbrændingsforening: Beretning for Aaret 1939.

Foreningen fik 10,874 nye Medlemmer i Aaret 1939 og tæller nu ialt 116,179 Medlemmer. Landet har 18 Krematorier i Drift. Brændingsprocenten for København er siden 1929 steget fra 14,7 til 32,2 og for hele Landet fra 3,9 til 11,0. Af samtlige Lande ligger kun Schweiz højere med 14,5 %.

Foruden Beretninger fra samtlige Lokalfdelinger indeholder Aarsskriftet nyt fra Udlandet, »Ligbrændingens Historie i Schweiz« af W. Hodler, Referat af en Studierejse til svenske Krematorier og Urnelunde af Skolebestyrer Magnus Lund og afsluttes i Lighed med tidligere Aar med en Afhandling af Magister Leo Buschardt i Serien: Primitive Naturfolks Begravelsesformer. Artiklen, der er illustreret og i høj Grad læseværdig, tager denne Gang Forholdene i Afrika op til Behandling. H. R.

Baum und Strauch an der Strasse. Volk und Reich Verlag, 72 S., 4^o, Berlin 1939.

I Skriftserien »Strasse« er dette Hefte udkommet som Nr. 18. En Række Forfattere behandler Emner som Landskabet og Landevejen, Træer og Buske ved Vejen, levende Hegn i Kulturlandskabet o. m. fl., og man gaar stærkt i Detailler med Behandlingen af enkelte Træers eller Buskes Værdi. Der er meget at lære for danske Vejteknikere, som laver Veje, for

ikke at tale om Vejmændene, som passer vore Vejtræer.

Dansk Naturfredning, Aarsskrift 1939—40, 8^o 136 S.

Af det smukke Aarsskrifts mange Beretninger kan anføres Fredning af Alléer paa den gamle Kirkegaard i Assens, af Udsigten fra Farum Kirkegaard samt Ophævelse af Fredningen af nogle Træer i Søndre Kirkegaards Allé i Horsens.

Havekalenderen. 8^o, 208 S., Munksgaards Forlag, Kbhvn. 1940, Kr. 3,85.

Egentlig er Titlen lidt misvisende, for det drejer sig ikke om en Kalender med Datoer og Havenotitser; den brugte Titel turde referere sig til nogle Maa nedsoversigter, der fylder ca. 120 af Bogens Sider. Men Bogen har iøvrigt ogsaa anden Titel, nemlig »Gartner Bechs Arbejdsbog med A. B. C. for Haveejere«. En Arbejdsbog i almindelig Forstand finder man imidlertid heller ikke, og A. B. C. en er ikke en Lærebog i Bogstaver, men et Slags Leksikon. Endelig staaer der, at Bogen er bleven til »under Redaktion af Gartner P. Bech og Havebrugskandidat M. Surlykke Petersen«; da der imidlertid ikke er opgivet andre Forfattere, har disse altsaa kun redigeret deres egne Artikler, — men er det egentlig at redigere, — er det ikke at forfatte eller affatte? — Disse Indvendinger er (som det ses) alle mere møntet paa den formelle Side af Bogen, — ikke paa dens Indhold. Og af dette er der meget godt. Da de 2 »Redaktører« ikke opgiver, hvem der har skrevet hvad, er det ikke uden Kendskab til Personerne muligt at analysere dette, og det er vel ogsaa saadan set af underordnet Betydning; at Frugtavlens har faaet en endog betydelig Plads ses bl. a. deraf, at der under Glosen Beskæring kun omtales Frugttræer, men f. Eks. intet om Roser, — og under Glosen Afstande kendes ligeledes kun Frugt, men hverken Kokkenurter, Prydplanter el. a., — ja, i »A. B. C. en« findes end ikke Glosen Roser, der dog er »Blomsternes Dronning«. Beskæring af Roser kan findes under Havearbejdet i April, Plantningen af Roser under Havearbejdet i November. I Indholdsfortegnelsen nævnes Vinterhave og Stueplanter; men uden Side-tal; i Stikordsregisteret, hvor man naturligvis søger dem, findes ingen af disse Gloser, og i den Vejviser for Haveejere, som Bogen ogsaa er forsynet med, findes Glosen Stueplanter heller ikke, og slaar man op paa den Side, der henviser til Vinterhaver, finder man — en Annonce fra en Tømrermester.

Trods formelle Fejl og Mangler vil dog naturligvis ogsaa denne Havebog faa mange Læsere; og de vil sikkert finde mange gode Raad, navnlig er Maanedsoversigterne omfattende og værdifulde. Og de placerede Annoncer har selvfølgelig hjulpet Bogens Fremkomst og vil sikkert ogsaa kunne hjælpe Haveejerne i Arbejdet.

RESOLUTIONER m. m. VEDRØRENDE KIRKEGAARDE

26. Juni 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Københavns Stift) ang., at Betalingen for et Gravsteds Fornyelse maatte ske efter den paa Fornylsestiden gældende Takst, uanset at det ved Gravstedets Erhvervelse gældende, nu ophævede Kirkegaardsreglement hjemlede Ejerne af Gravsteder Ret til at forny disse efter den tidligere betalte Takst.

I et med Hr. Stiftamtmandens og Deres Højærværdigheds Skrivelse af 9. Juni 1936 hertil indsendt Andragende har Højesteretssagfører N. N. som Sagfører for Fru O. O., København, besværet sig over, at der ved den 16. Juli 1935 foretagne Fornylse af Retten til det Fru O. O. i Henhold til det blandt Bilagene værende Skøde af 6. Juli 1915 tilhørende Gravsted paa Taarbæk Kirkegaard, i hvilket Gravsted Liget af hendes Mand er nedsat, er afkrævet hende et Beløb af 576 Kr. i Stedet for det samme Beløb, som blev erlagt i sin Tid ved Gravstedets Erhvervelse, nemlig 360 Kr.

Det fremgaar af Sagen, at Fru O. O., der hverken for Mandens Død eller senere har haft nogen Tilknytning til Taarbæk Sogn, har erhvervet Gravstedet i Henhold til Bestemmelsen i § 4, Stk. 4, i det da gældende Reglement for Taarbæk Kirke og Kirkegaard, der er approberet af Ministeriet den 3. Marts 1906, saaledes at Betalingen for Gravstedet er fastsat ved Overenskomst til det fornævnte Beløb af 360 Kr. Ved den i 1935 stedfundne Fornylse af Gravstedet, der er 48 Kvadratalen stort, er imidlertid Betalingen paa Grundlag af den i § 6, Stk. 2, i det den 9. Juni 1921 af Sjællands Stiftsovrighed stadfæstede Reglement fastsatte Minimumstakst for udensoogsboende af 12 Kr. pr. Kvadratalen fastsat til 576 Kr.

Da imidlertid det fornævnte Reglement af 1906, der var gældende ved Gravstedets Erhvervelse, i § 4, Stk. 5, indeholder en Bestemmelse om, at de, der en Gang har erhvervet Gravsteder paa Kirkegaarden, har Ret til at forny disse efter den tidligere betalte Takst, mener Klagerinden, at der ved den stedfundne Fornylse ifølge denne Bestemmelse kun skulde være erlagt 360 Kr., svarende til det ved Gravstedets Erhvervelse erlagte Beløb, og ikke det foran anførte Beløb af 576 Kr.

Ved Sagens Forelæggelse for Ministeriet har Stiftsovrigheden udtalt, at der i § 7, Stk. 1, i de senest for Kirkegaarden stadfæstede Reglementer af 1921 og 1934 er optaget en udtrykkelig Bestemmelse om, at Fornylse af Gravsteder sker efter den paa Fornylsens Tidspunkt gældende Takst. Selv om dette ikke udtrykkelig var anført i Reglementet, maatte en saadan Regel formentlig antages at være gældende, idet

det ikke alene maa anses for stemmende med Forholdets Natur, at Betaling for Fornylse sker efter den Takst, som er gældende paa Fornylsens Tidspunkt, men formentlig ligefrem følger af Bestemmelsen i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 § 25, Stk. 2, hvorefter Ønske om Fornylse af Gravsteder skal imødekommes, mod at der erlægges en i Vedtægten herfor fastsat Betaling, d. v. s. den Betaling, som er fastsat i den paa Fornylsens Tidspunkt gældende Vedtægt.

Saaledes foranlediget skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet uanset Bestemmelsen i § 4, Stk. 5, i Reglementet af 3. Marts 1906 for Taarbæk Kirkegaard, hvilket Reglement maa betragtes som ophævet ved de senere Reglementer af 1921 og 1934, maa holde for, at Betaling for Fornylse af Gravsteder maa ske efter den paa Fornylsestiden gældende Takst.

22. Juli 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Københavns Magistrat), hvorved meddeles Approbation paa den af Københavns Kommunalbestyrelse vedtagne Nedsættelse af Taksten for Ligbrænding fra 35 Kr. til 30 Kr. for Voksne fra 1. April 1935 at regne.

28. Juli 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Roskilde Stift) ang. Spørgsmaal om Indførelse af en Ordning, hvorefter Graveren lønnes af Kirken og Gravkastningen i hvert enkelt Tilfælde sker uden Udgift for den paagældende Gravstedsejer.

I det med Stiftsovrighedens Skrivelse af 1. Maj 1936 hertil indsendte Andragende har Hammer og Tybjerg Herreders Provstiudvalg udbedt sig Ministeriets Afgørelse af, om det kan anses for lovligt, at Betalingen til Graveren for Gravkastning udredes af Kirkekassen, saaledes at Gravkastning i hvert enkelt Tilfælde er vederlagsfri for de paagældende Gravstedsejere.

Det fremgaar af Sagen, at Provstiudvalget ved sit Arbejde med Overslagene for 1936—37 for Kirkekasserne, respektive Menighedsraadskasserne ved de ikke-selvejende Kirker, har bragt i Erfaring, at Betalingen til Graveren for Gravkastning i nogle Sogne udredes af Kirkekassens Budget, og at Kirkekassen i et enkelt Sogn oppebærer Betalingen for Gravkastningen og samtidig betaler Graveren et fast aarligt Honorar for Gravkastning, saaledes at Kirkekassen kan faa enten Overskud eller Underskud ved Gravenes Gravning. Provstiudvalget udtaler derhos, at Udvalget er principielt imod en saadan Ordning, idet det ikke skønnes rigtigt, at Kirkeligningen bebyrdes med en saa stor aarlig Udgift paa et Omraade, som lige saa fuldt kan henregnes til det fælleskommunale, bortset fra Beboernes Forhold til Folkekirken.

(Fortsættes i næste Nr.)

**FORENINGEN
FOR KIRKEGAARDSKULTUR**

Nye Medlemmer.

Afdeling A.

184 Graasten Menighedsraad.

Afdeling C.

- 688 Kirkeværgen i Gjesten Sogn.
689 Hr. Kirkeminister, Folketingsmand V. Fibiger, R. Øland pr. Snedsted.
690 Hr. Stenhuggermester Kai Grage, Bendz' Vej 6^a Kbhvn. F.
691 Hr. Havebrugskandidat Jørgen Chr. Jørgensen, Flensborggade 30^a, V.
692 Hr. Havearkitekt Troels Erstad, Sølystvej 3 A, Klampenborg.
693 Hr. Stenhuggermestere Hans & Jørgen Larsen, Jyllingevej 52, Vanløse.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

2/7 (Kolding Soc. Dem.): Til Udv. af Kgd. i Kol-
ding er bevilget 30,000 Kr. (Haveark. J. P. Ander-
sen). — Artikel vil fremkomme i »V. K.«

12/7 (Svendborg Avis): Sygehusets Kgdskapel, der
ligger paa Grænsen mellem Sygehuset og Kgd. i
Svendborg, er indvint i Gaar (se Billedet).

14/7 (Politikens Magasin): Det er sikkert ikke
mange bekendt, at der i København findes en Grav-
sten over Struensee og hans Ven, Grev Enevold
Brandt, men det skal ogsaa indrømmes, at en simplere
Grav og et mere bramfrit Gravminde kan ikke
tænkes.

Dersom De tager ud paa Vestre Kirkegaard og stil-
ler Dem ved Søndre Kapel med Front mod Indgangs-
døren, vil De, naar De gaar til højre ad Gangen, der
fører mod Udgangen, ved første Sti paa Deres højre
Haand finde en lille Forhøjning, tæt bevokset med
Krat. Her staar en ganske almindelig, ca. 30 cm høj
Kampesten, paa hvis ene Flade er ridset Bogstaverne
STR og BRD, her ligger — eller laa, thi ingen ved
med Sikkerhed, om de i Virkeligheden mere befinder
sig her — de sørgelige Rester af de to Stormænd.

Da Grunden blev gravet til Folkets Hus paa Eng-
havevej, fandt man Benene, der af kyndige Folk blev
bestemt som værende Struensees og Brandts; de Sag-
kyndige, Arkivar Villads Christensen, Inspektør
Bahnsen og Pastor K. P. Rasmussen, sørgede for, at
de blev jordet paa Kirkegaarden, og at Stenen blev
opstillet paa den lille Gravhøj.

15/7 (Vendssyssel Tid.): Vester Hjermitslev Kgd.
udvides.

17/7 (Aalborg Amtstid.): Dronninglund Kgd. regu-
leres.

23/7 (Vendssyssel Tid.): Volstrup Kgd. Udvidelse
er indviet den 21/7.

24/7 (Holstebro Dagbl.): Borbjerg Kgd. er bleven
udvidet.

28/7 (Hejmdal): Tandslet Kgd. er bleven udvidet
af Kirketjener Joh. Petersen.

29/7 (Nordjyll. Soc. Dem.): Licitation over Vraa
Kgds. Udv.

6/8 (Købh. Amts Avis): Sorgenfri Kgd. i Lyngby
skal udvides.

6/8 (Nykøbing Soc. Dem.): Urnehaven i Nyk. F.
har faaet sin Søjle (jvf. »V. K.« S. 97—98).

9/8 (Ringkøbing Amtstid.): Arbejdet med Udv. af
Vandborg Kgd. er i Gang. Omkst. 8 à 10,000 Kr. —
Ogsaa Thyborøn Kgd. bliver udvidet i Sommer.

10/8 (Aalborg Stiftstid.): Der er udarbejdet ny
Vedtægt for Aalborg Kgd.

12/8 (Vendssyssl. Tid.): Vraa Kgd. udvides af Murer-
mester Kristiansen, der er gaet i Gang med at ned-
bryde Kampestensmurene.

13/8 (Jydske Tid.): En Del af den ny Kgd. i Graa-
sten indvies i Morgen ved en Begravelse.

14/8 (Venstres Folkebl.): Ringsted Mhstr. vedtager
at bygge Kapel til 72,000 Kr. (Ark. Aage Herløv).

16/8 (Aalborg Stiftstid.): Under Reguleringsarbej-
det paa Dronninglund Kgd. er gjort Fund fra Mun-
ketiden.

18/8 (Aalborg Amtstid.): Hadsund Kgd. er ud-
videt. Omkstn. 11,000 Kr.

24/8 (Næstved Avis): Skal Kgds. Inspektøren have
Kontor paa sin Bopæl? (Næstved).

27/8 (Århus Amtstid.): Udvidelsesplanerne for
Mørke Kgd. er godkendt af Kirkeministeriet, dog med
visse Ændringer.

28/8 (Aalborg Stiftstid.): Den ny Urnehal i Aal-
borg, der er den største i Landet (udenfor Køben-



Sygehusets Kapel i Svendborg.

havn), indvies, naar til Foraaret den nye Urnehave er færdig.

28/8 (Berl. Tid.): Der er Planer om at indrette Gammel-Maarum Kgd. som Musæum (se Billedet).

28/8 (Loll.-Falst. Stifts-Tid.): Licitation over Ud. af Horbelev Kgd. (Landinspektør Lorentzen).

29/8 (Sorø Amtstid.): Den 1. Septbr. indviedes Reersø Kgd.s Udvidelse (Lektor, Haveark. G. Georgsen); samtidig indviedes Mindestenen for den med Linjeskibet »Christian VII« 5/4 1849 omkomne Peter Nielsen. Ud. af Kgd. har kostet 15,000 Kr.

29/8 (Ringkøbing Dagbl.): Strid om Ekspropriation til Ud. i Horne.

29/8 (Kolding Soc. Dem.): Grindsted Kgd. skal udvides.

29/8 (Amager Bladet): Ud. af Kastrup Kgd. indviedes 25/8 (Lektor G. Georgsen, Havearkitekt Johannes Tholle og Anlægsgartner Johs. Jørgensen).

31/8 (Randers Dagbl.): I Mørke tiltræder man Bygningsinsp. Packness Forslag til Ud. af Kgd.

4/9 (Vendsyss. Tid.): Ingstrup Kgd. er udvidet med ½ ha.

5/9 (Vendsyss. Tid.): Murerm. Kristiansen udvider Vraa Kgd.

11/9 (Frederiksborg Amts Avis): Ballerup Kgd. skal udvides.

11/9 (Østsjælland. Soc. Dem.): Graver Hansen i Ringsted afskediges fra 1/1, og der ansættes en Inspektør.

12/9 (Holbæk Amts Avis): Kirkeministeriet kan ikke bifalde den ny Ordning i Holbæk.

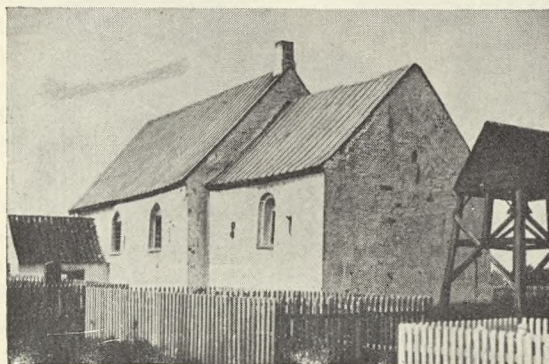
FRA NORSKE KIRKEGAARDE

19/6 (Sunmørposten): Planerne til Kgd. i Stordal er vedtaget.

5/7 (Gudbrandsdølen): Kirke- og Gravpladsspørgsmaalet i Mesna.

FRA SVENSKKE KIRKEGAARDE

3/7 (Viola): Stockholms nye Krematorium.



Gammel Maarum Kirke og Kirkegaard.

15/8 (B. T.):

Bispens Levninger



Da Mariager Kirke for nogle Aar siden indlagde Centralvarme, maatte man fjerne et gammelt Familiegravsted, der bl. a. indeholdt den engang mægtige Børglum Bisp Stygge Krumpens jordiske Levninger, og da man ikke kunde identificere de forskellige Knogler og Kranier, lagde man det altsammen i en Fællesgrav og satte denne Sten over.

★

FRA TIDSSKRIFTERNE

Grønlandet Nr. 8: Billeder af Gravsten fra Øen Før.

Havekunst Nr. 8: Kirkegaardsbetragtninger, Kirkegaardens Planter i den strenge Vinter.

Gartner-Tidende Nr. 30: Grave og Blomster bag Fronterne.

Præsteforeningens Blad Nr. 23: Københavns Begravelsesvæsen (om Kontorets Evakuering m. m.), Nr. 27: Kirken og det tredje Bud (om Søndagsbegravelserne).

Landsbygraveren Nr. 6: Nye Planter til Kirkegaarde. Hække. — Nr. 7: I Rosentiden. Dyrkning af Planter under Glas. Graver og Graverkoner.

Menighedsraadenes Blad Nr. 7: Hvilebænke paa Kirkegaardene.

Ignis Nr. 6: Meditation i Norrköpings Krematorium. Eldbegængelse av avledna soldater. Eskilstuna Krematorium 5 Aar. Några Tankar om enhetlig Monumentering. — Nr. 7: Åtgärdar för Eldbegængelse av under Krig stúpade. Tekniska Åtgärdar för Kremation under Krigstid. — Nr. 8: Om Tillkomsten av Skogskrematoriet i Stockholm. Invigning av Skogskyrkogårdens Krematorium. Det nya Krematoriet på Skogskyrkogården. Kring Skogskyrkogårdens Krematorium.

Kriegsgräberfürsorge Nr. 6—7: Ehrenmal des Volkes. Nr. 8: Die ewige Ruhe. Kriegsgräberfürsorge in Norwegen.

Gartenkunst Nr. 8—9: Darf man auf Friedhöfen photographieren? Warum gehört der Kunststein nicht auf den Friedhof?

Die Feuerbestattung Nr. 2: Feierliche Übergabe der Werdauer Einäscherungsanlage. »Die moderne Leichenverbrennung«. Ein Salzburger Krematorium vor 15 Jahren. Zur Umgestaltung der Friedhöfe. Katholischer Friedhof und Volksgemeinschaft. Grabmalkosten und Socialversicherung. Die deutsche Krematorien im Jahre 1939 m. m.

BOGANMELDELSER

Min Hjemstavn. Nr. 3: **København**. H. Hirschsprungs Forlag, 8^o, 78 S. Kbh. 1940.

I et let og underholdende Sprog fortæller Kom-munelærer P. L. Jørgensen, Adjunkt Hans Hvass og Skoleinspektør N. P. Andreasen i den af fhv. Skole-direktør Sophus Franck redigerede Series Nr. 3 om København, ikke mindst om dens Lilleverden af Dyre- og Planteliv. Bogen giver København fra en Side, som kun faa kender den; derfor er den nok værd at studere.

A. M. Danvig: Hundrede Stueplanter. 8^o, 96 S., Kbh. 1940, J. Fr. Clausens Forlag.

Paa samme Forlag har samme Forfatter tidligere udgivet »Haveplanternes Fjender«, »Min Altan« og sammen med R. Tørslev »Mine Stueplanter«. Den sidstnævnte er dobbelt saa stor som den nye Stueplantebog; men det er dog et Spørgsmaal, om den nye ikke er mere praktisk; i hvert Fald er den billi-

gere, og for de fleste Stuekultivatorer vil den ogsaa være fuldt tilstrækkelig, — hvem har mere end 100 Planter i sine Stuer, Vinterhaven inclusive? Billederne er gennemgaaende udmærkede, Dyrkningsreglerne ganske praktisk ordnet uden alt for mange Gentagelser og tilpas knapt affattet. Gid alle Stuekultivatorer vilde støtte sig til en saadan Bog, — saa var de sparet for megen Ærgrelse.

Om de kasserede Gravmæler.

Paa de fire Stenhuggermesterforeningers Delegeretsmøde i Odense (August) udtaltes under Punkt »Eventuelt« følgende:

Sanderhoff havde tænkt sig en Ordning, hvorved man skulde tilsende Kirkeministeriet en Skrivelse for Forbud af Salg af gl. Gravmonumenter fra Menighedsraadene.

Mohr: Dette er praktiseret i København. Det var lykkedes i Københavns Begravelsesvæsen to Gange at standse et saadant Udsalg, det ene endog Auktion. Man havde i Lauget enedes om at ville købe disse gl. Sten og havde budt Kr. 1000,00 til Amortisation. Imidlertid indsaa Begravelsesvæsenet det usmagelige i et saadant Salg og oplyste Lauget om, at de selv vilde tilintetgøre Stenene eller imodsat Fald intet foretage sig dermed uden at underrette Lauget derom.

RESOLUTIONER m. m. VEDRØRENDE KIRKEGAARDE

(Fortsat fra Side 44).

Ved Sagens Forelæggelse for Ministeriet har Hr. Stiftamtmanden og Deres Højærværdighed udtalt, at det formentlig saavel i Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v., § 23, Stk. 1, sidste Punktum, som i kgl. Anordning af 10. December 1927 § 16, Stk. 4, forudsættes, at der skal erlægges Betaling for Gravkastning af Erhververen af Gravstedet, hvorfor Stiftsovrigheden med Provststudvalget er enig i, at Gravkastning ikke bør være vederlagsfri, hvorimod der formentlig intet kan være til Hinder for, at Betalingen for Gravkastning indgaar i Kirkens Kasse, og at Graveren erholder et fast aarligt Vederlag af denne Kasse.

Saaledes foranlediget skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet, uanset at Overførelsen af den heromtalte Udgift til Gravkastning paa den kirkelige Ligning er uden positiv Hjemmel i den kirkelige Lovgivning, efter Omstændighederne ikke vil modsætte sig, at denne Ordning fremdeles praktiseres, dog under Forudsætning af, at der tages behørigt Hensyn hertil ved Fastsættelsen af de Beløb, som i Henhold til de paagældende Kirkers Kirkegaardsvedtægter vil være at afkræve som Betaling for Gravstedets Erhvervelse, idet disse Takster bør afpasses herefter, saaledes at det,

naar det drejer sig om Begravelse af udensognsboende eller af udenfor Folkekirken staaende Sognebeboere, tages i Betragtning, at disse ikke har ydet noget Bidrag til Sognets Kirkeligning og altsaa heller ikke til de gennem denne tilvejebragte Beløb til Dækning af Udgifterne til Graves Kastning, forsaavidt disse Udgifter efter den i Sognet bestaaende Ordning er lagt over paa Kirkeligningen, jfr. herved Principet i Lov af 30. Juni 1922 om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v., § 25, Stk. 4 og 5 sidste Punktum.

4. August 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Roskilde Stift) ang. **Bestemmelsen i Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 § 25, Stk. 1, om Adgang for ubemidlede til uden Vederlag at faa en sømmelig Gravplads udlagt paa Kirkegaarden.**

I den med Stiftsøvrighedens Skrivelse af 16. Marts 1936 hertil indsendte Sag har Kalundborg Købstads Menighedsraad rejst Spørgsmaal om Forstaaelsen af Udtrykket »ubemidlede« i Bestemmelsen i Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 § 25, Stk. 1, om Adgang for saadanne til at faa en sømmelig Gravplads udlagt uden Vederlag.

I Anledning heraf skal man efter stedfunden Brevveksling med Socialministeriet herved tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, af Afgørelsen af, om en afdød Person maatte anses for »ubemidlet«, beror paa et Skøn over samtlige Omstændigheder i hvert enkelt Tilfælde, men at der, naar de kommunale Myndigheder har skønnet, at den paa gældende var ubemidlet, og Begravelsen derfor sker med Tilskud fra Kommunen, efter Ministeriets For mening ikke fra Kirkebestyrelsens Side vil kunne rejses Indsigelse imod at stille Frijord til Raadighed i Overensstemmelse med den nævnte Lovbestemmelse.

4. August 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Biskoppen over Roskilde Stift) ang., at **Sager om Flytning af Lig fra en københavnsk Kirkegaard til en Kirkegaard udenfor København maa forelægges Kirkeministeriet til Afgørelse.**

I den med Deres Højærværdigheds Skrivelse af 15. April 1936 hertil indsendte Sag har Sognepræst for Snoldelev og Tune Menigheder N. N. indberettet, at Københavns Begravelsesvæsen med Henvi sning til den af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet den 29. Marts 1892 givne Bemyndigelse den 11. September 1935 har meddelt Tilladelse til, at Liget af Enkefru O. O., der blev begravet paa Vestre Kirkegaard den 7. December 1915, er henflyttet derfra til Tune Kirkegaard.

Ved Sagens Fremsendelse hertil har Deres Højærværdighed forespurgt, om Ministeriet kan tiltræde,

at Flytningen af Liget er foretaget, uden at Ministeriets Tilladelse forinden var indhentet, idet De iøvrigt har udtalt, at Ministeriets nævnte Skrivelse af 29. Marts 1892 næppe indeholder nogen Bemyndigelse til Flytning af Lig udenfor københavnske Kirkegaarde.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet med Deres Højærværdighed er enig i, at den paa gældende Bekendtgørelse af 29. Marts 1892 ikke indeholder nogen Bemyndigelse for Direktoratet for Københavns Begravelsesvæsen til paa egen Haand at approbere Flytning af Lig fra en københavnsk Kirkegaard til en Kirkegaard udenfor København, idet saadanne Sager maa forelægges Ministeriet til Afgørelse.

Det tilføjes, at Københavns Magistrat, med hvilken man har brevvekslet om Sagen, har tilskrevet Direktoratet for Københavns Begravelsesvæsen i Overensstemmelse hermed.

4. Aug. 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Haderslev Stift) ang., **hvorledes Ullerup Sogns Beboere er stillet med Hensyn til Erhvervelse af Gravplads paa Fredericia Trinitatis Kirkegaard i Henhold til den af Vestre Landsret den 16. Marts 1936 afsagte Dom.**

Efter at det ved Vestre Landsrets Dom af 16. Marts 1936 i den af Trinitatis Menighedsraad i Fredericia mod Ullerup Menighedsraad anlagte Sag til Afgørelse af Spørgsmaalet om, hvorvidt der tilkommer Beboerne af Ullerup Sogn Frijord paa Fredericia Trinitatis Kirkegaard, er fastslaet, at Beboerne i Ullerup Sogn ikke har nogen paa særlig Adkomst hvilende Ret til Frijord paa Trinitatis Kirkegaard, men at en saadan Ret maa antages at være hjemlet i Lovgivningens almindelige Regel om fri Gravplads paa Landsbykirkegaardene, har Trinitatis Menighedsraad i et med Stiftsøvrighedens Skrivelse af 8. Juli 1936 hertil indsendt Andragende udbedt sig en Udtalelse fra Ministeriet med Hensyn til, om det kan anses for rigtigt, naar Menighedsraadet forstaa den omhandlede Dom saaledes:

1. at Beboerne af Ullerup Sogn kun har Ret til ved Dødsfald at faa udlagt som Frijord en enkelt Gravplads efter Kirkebestyrelsens Anvisning eller, saafremt den afdøde var gift, en dobbelt Gravplads med Plads ogsaa for den efterlevende Ægtefælle ved Siden af den først afdøde, alt for første Fredningsperiode, og

2. at Trinitatis Kirke, forsaavidt angaar de ca. 10 Gravsteder af Størrelse fra 2 til 10 Gravpladser i hvert, som hidtil har henligget som Frijord til Beboere af Ullerup Sogn, ikke er pligtig til at lade disse Gravpladser henligge uden at kræve Betaling efter Kirkegaardens Takster, og at Kirken, saafremt saadan

Betaling ikke erlægges, maa have Ret til at slojfe Gravene, medmindre den første Fredningsperiode endnu ikke er udløbet.

Ved Sagens Forelæggelse for Ministeriet har Hr. Stiftamtmanden og Deres Højærværdighed udtalt, at De kan tiltræde Menighedsraadets Fortolkning af Dommen, dog at der, forsaavidt angaar de under Punkt 2 anførte Gravsteder (Familiegravsteder, jfr. Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 § 25, Stk. 2) maa tages Forbehold med Hensyn til Særrettigheder i Henhold til nævnte Lovs § 25, Stk. 7.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet er enigt med Hr. Stiftamtmanden og Deres Højærværdighed i, at Menighedsraadets Fortolkning af Dommen formentlig er rigtig, dog at der, som af Stiftsøvrigheden anført, forsaavidt angaar de under 2 anførte Gravsteder, maa tages Forbehold med Hensyn til Særrettigheder i Henhold til Bestemmelsen i den foran citerede Lovs § 25, Stk. 7.

Det tilføjes, at Spørgsmaalet om den rette Fortolkning af Dommen iøvrigt henhører under Domstolens Afgørelse.

22. Aug. 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Frederiksberg Kommunalbestyrelse), hvorved meddeles Approbation paa, at Bestemmelsen i § 16, sidste Punktum, i Reglementet for Begravelsesvæsenet paa Frederiksberg ændres saaledes, at Bestemmelsen faar følgende Ordlyd:

»De dobbelte Takster gælder dog ikke ved Fornylse af Gravsteder for dem, der har erhvervet disse, medens de boede i Kommunen, selvom de ikke længer har fast Bopæl i samme, eller i Tilfælde, hvor Gravstedsejeren har Ægtefælle, Forældre eller Børn begravet i det paagældende Gravsted«.

Endvidere godkendes det, at Taksten for Brænding af Liget af en voksen Person nedsættes fra 35 Kr. til 30 Kr.

26. Okt. 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Fyens Stift) ang. en af Menighedsraadet for Dalby Sogn mod den tidligere Kirkeværges anlagt Retssag angaaende Udlevering af nogle til ham overgivne Beløb, der var bestemt til Vedligeholdelse af forskellige Gravsteder paa Dalby Kirkegaard m. m.

Efter af Ministeriet med Henviisning til, at der af Justitsministeriet var givet Menighedsraadet for Dalby Sogn fri Proces under en Sag, som Raadet agtede at anlægge mod Lærer S. J. Simonsen, Dalby, angaaende Udlevering af nogle til ham overgivne Beløb, ialt 1150 Kr., der er bestemt til Vedligeholdelse af forskellige Gravsteder paa Dalby Kirkegaard, i Skrivelse af 23. September d. A. havde udbedt sig Ind-

beretning om, hvad der maatte være passeret i Sagen, har man med Stiftsøvrighedens Erklæring af 16. Oktober d. A. modtaget Indberetning om, at Menighedsraadet ved den af Østre Landsret i Sagen den 4. Februar 1936, afsagte Dom har faaet tilkendt de omhandlede Gravstedssummer med Undtagelse af et enkelt Beløb, samt at Raadet, efter at Appelfristen for Dommen er udløbet, fra Modpartens Sagfører har modtaget de omhandlede, paa Kontrabøger med Kereminde Sparekasse og Landbosparekassen for Fyen indestaende Beløb, tilsammen 943 Kr. 79 Øre. Stiftsøvrigheden har derhos udtalt, at Sagen formentlig herefter kan betragtes som afsluttet, saaledes at de paagældende Sparekassébøgers samlede Paalydende, 943 Kr. 79 Øre, kan inddrages blandt Kirkens Kapitaler i Stiftsmidlerne, og de aarlige Renter udbetales Menighedsraadet til Anvendelse ved Gravstedernes Vedligeholdelse.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet herved bifalder Stiftsøvrighedens Indstilling.

16. Nov. 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Haderslev Stift) ang., hvorvidt Gravsteder paa Augustenborg Kirkegaard, som inden Genforeningen er overladt de paagældende som »Erb und Eigenthum«, nu kan kræves fornyet mod Betaling efter Kirkegaardsvedtægten m. m.

I den med Stiftsøvrighedens Skrivelse af 27. Oktober 1936 hertil tilbagefulgte Sag har Augustenborg Menighedsraad udbedt sig Ministeriets Afgørelse af, hvorvidt Raadet er berettiget til hos Ejerne af saadanne Gravsteder paa Augustenborg Kirkegaard, som i sin Tid inden Genforeningen er overladt de paagældende Gravstedsejere som »Erb und Eigenthum«, at opkræve Vederlag for Fornylse af Retten til disse Gravsteder overensstemmende med Reglerne i den for Kirkegaarden i Henhold til Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 § 23 stadfæstede Vedtægt.

Det fremgaar af Sagen, at Menighedsraadet i Anledning af, at der paa Kirkegaarden i mange Aar har henligget Gravsteder, der aldrig eller i ethvert Fald meget sjældent bliver tilset og vedligeholdt, har udsendt Meddelelse til alle Ejere af Gravsteder, der er erhvervet før 1920, om, at Gravstedet, saafremt det maatte ønskes bevaret, maa fornyes mod den i Kirkegaardsvedtægten herfor fastsatte Betaling, men at de paagældende Gravstedsejere har nægtet at erlægge et saadant Fornylsesgebyr under Henviisning til, at Gravstederne i sin Tid er erhvervet til »Erb und Eigenthum«, uden at der iøvrigt med Hensyn til de Regler, der særlig maatte have været gældende for de ommeldte Gravsteder, er tilvejebragt saadanne Oplysninger, som kunde være af afgørende Betyd-

ning ved Sagens Afgørelse, hvorved dog bemærkes, at det af en i Sagen værende Kvittering vedrørende Erhvervelse af et saadant Gravsted til »Erb und Eigenthum«, udstedt af Kirkeforstanderskabet den 20. December 1875, fremgaar, at der for det paagældende Gravsted, bestaaende af 5 Gravpladser, er erlagt et Vederlag af 18 Mark.

Saaledes foranlediget skal man udtale, at det efter Ministeriets Skøn ikke kan antages at have været Hensigten, ligesom der ej heller kan være vakt nogen berettiget Forventning hos de paagældende Gravstedsejere om, at der for et saa beskedent Vederlag som det, der efter det oplyste har været krævet i det foran omtalte Tilfælde og i Mangel af andre Oplysninger vel maa antages at svare til det sædvanlige krævede, skulde ydes ganske ekstraordinære Rettigheder forud for dem, der ydes andre Gravstedsejere, og at man vil være tilbøjelig til at opfatte den benyttede Betegnelse, »Erb und Eigenthum«, som sigtende til en Praksis, svarende til den mangfoldige andre Steder i Landet udenfor Købstæderne fulgte, hvor det har været Skik at udlægge Gravsteder uden nogen som helst Tidsbegrænsning, og uden at der senere krævedes Fornylsesgebyr, en Praksis, som nu er ulovmedholdelig som Følge af Bestemmelsen i § 25, Stk. 2, i fornævnte Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922, hvorefter der skal betales for Bevaring af Gravstedsretten ud over den første Fredningsperiode, hvilket ogsaa maa anses som gældende for de forinden Lovens Ikrafttræden udlagte Gravsteder.

Selv om man imidlertid vil tillægge den omhandlede Betegnelse (»Erb und Eigenthum«) en videregaende Betydning end foran anført, maa Ministeriet dog i Overensstemmelse med det af Hr. Stiftamtmanden og Deres Højærværdighed ved Sagens Indsendelse hertil anførte mene, at der ikke kan være Spørgsmaal om nogen videregaende Ret end den, der tilkommer Indehaverne af de fra gammel Tid til bestemte faste Ejendomme henlagte Gravsteder, saaledes at Retten i ethvert Fald er begrænset til at gælde for de hidtidige Indhaveres Levetid, jfr. Bestemmelsen i den foran citerede Lovs § 25, Stk. 7.

Det bemærkes iøvrigt, at Spørgsmalets endelige Afgørelse henhører under Domstolene.

Endelig skal man efter den Anledning, som Sagen dertil giver, ikke undlade at tilføje, at de Gravsteder paa Kirkegaarden, der ikke vedligeholdes paa behørig Maade, selvfølgelig, uanset de Bestemmelser, der iøvrigt maa anses for gældende med Hensyn til Retten til Bevarelse af disse Gravsteder, kan sløjfes efter de i Kirkegaardsvedtægtens § 21 gældende Regler.

7. Dec. 1936. Kirkeministeriets Skriv. (til Sagfører C. Jensen, Odense) ang. en paa nærmere angivne Vil-

kaar meddelt Tilladelse til at lade Askeurner nedgrave i et dertil indrettet Areal paa en privat Ejendom.

I et direkte hertil indsendt Andragende har Godsejer N. N., Margaard, anholdt om Tilladelse til at lade sin afdøde Hustrus Aske, der beror i en Urnebegravelse i et Gravsted paa Frederiksberg Kirkegaard, hensætte i det paa den hoslagte tilbagefølgende Skitse med rødt betegnede Areal, der er beliggende i Margaard Skov, ligesom Andragerens Aske efter hans Død ønskes gravsat sammesteds.

I Anledning heraf skal man, efter stedfunden Brevveksling med Justitsministeriet, meddele Dem til Efterretning, at Kirkeministeriet i Medfør af Bestemmelsen i § 4 i Lov Nr. 60 af 14. Marts 1931 om Ligbrænding herved paa Justitsministeriets Vegne meddeler den ansøgte Tilladelse til Anbringelse dels straks af en Askeurne, indeholdende Asken af Andragerens afdøde Hustru, dels til sin Tid af en Askeurne, indeholdende Asken af ham selv, paa Betingelse af at Urnen nedgraves i passende Dybde, at der tinglyses en Deklaration paa Ejendommen, hvorefter den nuværende og de fremtidige Ejere af denne forpligter sig til ikke i 10 Aar fra den sidste Urnes Nedsættelse at regne at grave saa dybt, at Urnerne kan berøres, og at Justitsministeriet skal være paa taleberettiget med Hensyn til den Ejendommen ved Deklarationen paalagte Servituts Tilsidesættelse.

26. Jan. 1937. Kirkeministeriets Skriv. (til Overpræsidenten i København og Biskoppen over Københavns Stift) ang., i hvilket Omfang det paa hviler Graverne ved de københavnske og frederiksbergske Kirker uden Vederlag at udføre Arbejder ved de ved Kirkerne værende Anlæg, m. m.

I et med Hr. Kammerherrens og Deres Højærværdigheds Skrivelse af 9. December 1936 hertil indsendt Andragende har Graverforeningen for København og Frederiksberg med Hensyn til Bestemmelsen i § 21 i det fælles Regulativ af 1. April 1935 for de københavnske og frederiksbergske Kirker, hvorefter Graveren, naar ikke andet er fastsat af Overtilsynet, bl. a. skal renholde Kirkepladsen og Gadearealet ved Kirken, udbedt sig en Udtalelse med Hensyn til, hvilke Arbejder det herefter paa hviler Graveren at udføre ved det Anlæg, som adskillige Steder er beliggende ved og hører til Kirken.

Graverforeningen har i saa Henseende anført, at den nævnte Bestemmelse formentlig alene paalægger Graveren Pligt til Renholdelse af Anlægget, medens egentligt Gartnararbejde maa være Graverstilingen uvedkommende.

Overtilsynet har derhos i sin fornævnte Skrivelse af 9. December 1936 med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvilke Arbejder det herefter maa antages, at

Graveren er pligtig at udføre ved et til Kirken hørende Anlæg, eksempelvis udtalt, at følgende Arbejder, hvortil særlig Fagkundskab ikke kan anses for nødvendig, nemlig Vanding, Slaaning af Græsplæne (med Maskine), Skufning af Havegange og Rabatter samt Klipping af en almindelig Hæk, maa udføres af Graveren uden Vederlag, medens det maa afhænge af Arbejdets nærmere Omfang og Beskaffenhed, om Gravning og Afstikning af Græsplæner skal anses for egentligt Gartnerarbejde, hvortil iøvrigt maa henregnes Beskæring af Træer og Buske, Plantning samt alle Nyanlæg.

I Anledning heraf skal man meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, herunder for Graverforeningen, at Ministeriet i det hele kan tiltræde de af Overtilsynet fremsatte Synspunkter, hvorefter det maa paahvile Graveren uden Vederlag at udføre alle Arbejder vedrørende Kirkens Anlæg, hvortil ikke kræves særlig Fagkundskab, medens der til de Arbejder, som forudsætter egentlig gartnermæssig Uddannelse, af Kirkens Bestyrelse maa antages Gartnerassistance paa Kirkens Regning.

12. Febr. 1937. Kirkeministeriets Skriv. (til N. N.) ang., hvorvidt en Kirkegaardsbestyrelse havde været berettiget til at forbyde Anbringelsen af Monumenter af imiteret Granit paa et nyt, under Kirkegaarden inddraget Areal.

I et den 3. September 1936 til Ministeriet indgivet Andragende har De besværet Dem over, at Hjørring Menighedsraad har forbudt Opstilling af Monumenter af imiteret Granit paa Hjørring Kirkegaard.

Efter at Ministeriet i Anledning heraf har brevsvekslet med Stiftsovrigheden over Aalborg Stift, skal man meddele Dem, at det er oplyst, at det paagældende Forbud ikke gælder for Hjørring gamle Kirkegaard, men kun for et nyt, under Kirkegaarden inddraget Areal med ialt ca. 100 Grave, idet Menighedsraadet med Hensyn til dette nye Areal stiller særlige Krav paa Grund af dets smukke Beliggenhed, og at Ministeriet maa holde for, at Menighedsraadet efter Kirkegaardsvedtægten er berettiget til at stille saadanne Krav.

23. Febr. 1937. Kirkeministeriets Skriv. (til Biskoppen over Viborg Stift) ang., at Dispositionsretten over et paa en Købstadkirkegaard værende Ligkapel tilkommer Menighedsraadet, herunder ogsaa Beføjelse til at træffe Bestemmelse om Kapellets Benyttelse til Afholdelse af gudstjenstlige Møder m. v.

I den med Bispeembedets Erklæring af 10. Juni f. A. hertil indsendte Sag har et Mindretal indenfor A. Købstads Menighedsraad for Ministeriet indanket en af Menighedsraadets Flertal truffen Afgørelse med Hensyn til Reglerne for Benyttelse af det paa A. Kirkegaard værende Ligkapel til Møder m. v., hvor-

efter »Brug af Kapellet til gudstjenstlige Møder ordnes ved Henvendelse til Menighedsraadets Formand«, idet Mindretallet har forment, at der — da Distriktsdeling i Henhold til Lov om Sognebaandsløsning og Brugen af Kirkerne af 30. Juni 1922 § 1, Stk. 3, er indført i A., og det herommeldte Ligkapel er beliggende i det den residerende Kapellan tildelte Distrikt — bør tillægges denne sidste en af Menighedsraadets Formand uafhængig Adgang til at benytte Kapellet til gudstjenstlige Møder m. v.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet i det hele kan tiltræde de af den daværende Biskop i Skrivelse af 5. Marts f. A. til Menighedsraadet for A. Købstad fremsatte Betragtninger, hvorefter Dispositionsretten over det herommeldte Ligkapel — der ikke er eller kan sidestilles med en Kirke — maa tilkomme Menighedsraadet i dets Egenskab af Kirkens og dermed Kirkegaardens Bestyrelse, hvorfor det ogsaa maa tilfalde Menighedsraadet at træffe nærmere Bestemmelse om Reglerne for Kapellets Benyttelse, derunder ogsaa til gudstjenstlige Møder og lignende.

Imidlertid fremgaar det af Sagen, at medens der i det Sognepræsten tildelte Distrikt er beliggende — foruden Sognekirken — tillige et »Missionshus«, hvortil Sognepræstens Menighedsarbejde er knyttet, forefindes der i det Kapellanen anviste Distrikt intet andet til gudstjenstlige Møder m. v. anvendeligt Lokale end det herommeldte Ligkapel.

Under disse Omstændigheder maatte Ministeriet finde det rimeligt og ønskeligt, at der sikredes Kapellanen en selvstændig og uafhængig Adgang til at benytte dette Ligkapel til de af ham — eller af ham i Forbindelse med andre, ved hans Foranstaltning og paa hans Ansvar indbudte Talere — afholdte gudstjenstlige Møder m. v., hvorfor man skal anmode Deres Højærværdighed om at ville henstille til Menighedsraadet at tage Sagen under fornyet Overvejelse og derefter fremkomme med et overensstemmende med foranstaaende udfærdiget Forslag til Affattelse af de herhenhørende Bestemmelser vedr. Benyttelsen af det ommeldte Ligkapel.

4. Marts 1937. Kirkeministeriets Skriv. (til Københavns Magistrats 1ste Afdeling, hvorved meddeles Approbation paa følgende ændrede Affattelse af § 27 i Vedtægten for Københavns Begravelsesvæsen:

»I Kirkegaardskapellerne maa ingen Begravelse ansættes til senere end Kl. 2«.

Den saaledes ændrede Bestemmelse træder i Kraft fra den 1. April 1937 at regne.

31. Marts 1937. Kirkeministeriets Skriv. (til Sogneraadetsformand N. N.) ang. Erstatning for Skade paa Mindesmærker paa en Kirkegaard, foraarsaget ved Storm m. m.

I et direkte hertil indsendt Andragende af 10. December 1936 har De anholdt om Besvarelse af følgende Spørgsmaal:

1. Hvem har Erstatningspligt i saadanne Tilfælde, hvor Grene af gamle Træer paa Kværs Kirkegaard paa Grund af Storm falder ned og beskadiger Mindesmærker paa Kirkegaarden?

2. Hvem skal bekoste midlertidig Fjernelse af Mindesmærker paa Kirkegaarden i Tilfælde af Træfældning?

3. Har Ejeren af en til Kirkegaarden grænsende Ejendom Ret til at forlange Træer paa Kirkegaarden fjernet, saafremt de er til Gene for den paagældende Naboejendom?

I Anledning heraf skal man, efter om Sagen at have brevvekslet med Stiftsøvrigheden over Haderslev Stift, meddele Dem:

ad 1. Ifølge Bestemmelsen i § 22, Stk. 9, i den for Kværs Kirkegaard gældende Vedtægt har Kirkegaardsbestyrelsen intet Ansvar for Beskadigelse eller Ødelæggelse, som maatte overgaa Mindesmærker, Indhegning eller lignende ved Naturbegivenheder, Vold eller hændelig Skade.

ad 2. Ifølge en af Kværs Menighedsraad i Sagen afgiven Erklæring er der saavel i Vinteren 1935—36 som i indeværende Vinter fjernet en Del store Træer paa Kirkegaarden, og Udgifterne ved Mindesmærkenes Fjernelse og Genanbringelse i denne Anledning er afholdt af Kirkens Kasse.

ad 3. I Henhold til Bestemmelsen i § 15, Stk. 1, i kgl. Anordning angaaende Kirkegaarde af 10. December 1927 maa de paa Kirkegaarden staaende Træer kun borttages eller stevnes efter nærmere Bestemmelse af det i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. m. af 30. Juni 1922 § 32 ommeldte Syn.

Det tilføjes, at Besvarelsen af de af Dem fastsatte Spørgsmaal iøvrigt beror paa en Fortolkning af Lovgivningen, som henhører under Domstolenes Afgørelse, hvorved bemærkes, at der ikke for Kirkegaarde gælder særlige Lovbestemmelser om Erstatning for Skade m. m.

Regulativ for Udførelsen af Ligbrænding.

I Medfør af § 6 i Lov Nr. 60 af 14. Marts 1931 om Ligbrænding udfærdiges herved følgende Regulativ for Udførelsen af Ligbrænding. *)

*) Se Smaaskrifter Nr. 6.

12. Juni 1937. Kirkeministeriets Skriv. (til N. N.) ang. **Overførelse til Udlandet af et i et underjordisk, ikke tilgængeligt Gravkammer nedsat Lig.**

I Skrivelse af 3. Juni 1937 har De paa Konsulinde O. O.s Vegne anholdt om Tilladelse til at lade Liget

af hendes Mand, der er afgaaet ved Døden den 25. November 1936 i en Alder af 82 Aar, flytte fra Garnisons Kirkegaard her i Staden til Letland.

Det er oplyst, at Liget den 1. December 1936 er nedsat i muret Grav (underjordisk, ikke tilgængeligt Gravkammer) paa Garnisons Kirkegaard i en forsvarligt tilloddet Zinkkiste, der er omsluttet af en svær Egetræskiste, hvorhos Transporten til Letland vil ske i en solid Transportkasse.

I Anledning heraf skal man efter Forhandling med Sundhedsstyrelsen meddele til Efterretning, at der fra nærværende Ministeriums Side intet findes at erindre imod, at den paagældende Kiste optages af Gravkamret.

I Overensstemmelse med det i Cirkulære herfra af 15. Maj 1914 anførte skal man henlede Opmærksomheden paa, at der ved Aabningen af Gravkamret maa udvises den største Forsigtighed — navnlig maa Kamret omhyggelig udluftes, forinden det betrædes af Mennesker — og at Kamret snarest muligt atter maa tillukkes og tætnes.

Endvidere bemærkes, at der, saafremt nogen af Kisterne maatte befindes at være utæt, maa iagttages de i Ministeriets Skrivelse af 30. September 1922 omhandlede sædvanlige Forsigtighedsregler.

Endelig bemærkes, at der, forinden Liget føres ud af Landet, maa indhentes Tilladelse hertil fra Justitsministeriet, hvem man Dags Dato har givet Meddelelse i Overensstemmelse med foranstaaende.

12. Aug. 1937. Kirkeministeriets Skriv. (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Ribe Stift) ang. **Ansættelsen af Kirkegaardsværger, deres Funktionstid m. v.**

I Skrivelse af 11. Juni 1937 har Hr. Stiftamtmanden og Deres Højærværdighed ved at fremsende det hoslagt tilbagefølgende, i Medfør af Bestemmelsen i Lov om Kirkers Bestyrelse m. m. af 30. Juni 1922 § 7, Stk. 2, udfærdigede Forslag til Vedtægt for Værger ved Ribe Kirkegaarde, hvorefter Kirkegaardsværger antages af Kirkegaardsudvalget uden anden Tidsbegrænsning, end at Opsigelse fra begge Sider kan ske med 1 Aars Varsel til en 1. April, forespurgt:

- 1) om Kirkegaardsværger saaledes kan ansættes paa ubestemt Tid, eller om han overensstemmende med den i Lovens § 4, Stk. 2, for Kirkeværger fastsatte Bestemmelse skal ansættes for Menighedsraadens Funktionstid, hvilket sidste efter Stiftsøvrighedens Formening burde være Tilfældet,
- 2) om det i Vedtægten kan bestemmes — saaledes som sket — at Ansættelsen foretages af Kirkegaardsudvalget uden Godkendelse af Menighedsraadene.

(Fortsættes i næste Nr.)

FORENINGEN FOR KIRKEGAARDSKULTUR

Nye Medlemmer.

Afdeling A.

- 185 Holsted Menighedsraad.
186 Skibby Menighedsraad.

Afdeling B.

- 40 Det kgl. danske Haveselskab.

Afdeling C.

- 694 Hr. Stenhuggermester Karl Rasmussen, Silkeborg.
695 Hr. Stenhuggermester H. Sørensen, Kolding.
696 Hr. Kirkegaardsgartner V. Munk Andersen, N. Strandvej 311, Hornbæk.
697 Hr. Entreprenør N. Wolf, Keldbjerg, Rinkeæs.
698 Hr. Kirkegaardsinspektør Carl Thorsen, Ringsted.
699 Hr. Gartner A. Sørensen, Graasten.
700 Kommunegartneren i Aalborg.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

- 14/9 (Bornholms Soc. Dem.): Reguleringen af Klems Kgd. er nu færdig.
17/9 (Herning Avis): H. J. Poulsen har 1. Oktbr. været Graver ved Herning Kgd. i 40 Aar.
21/9 (Bornholms Tid.): Kapellet paa Nyker Kgd. bygges om.
22/9 (Aalborg Stiftstid.): Dronninglund Kgd. er bleven kloakeret og forsynet med Flisegange m. m.
24/9 (Kbh. Avis): Taarbæk Kgd. skal udvides.
25/9 (Hjørring Soc. Dem.): Frederikshavn Kgd. lukkes i Fremtiden ved Mørkets Frembrud.
4/10 (Roskilde Tid.): Tre Roskilde-Kirker og Kirkegaarde.
4/10 (Aalborg Stiftstid.): I Aalborg begravnes der fremtidigt kun paa den nye Kgd.
4/10 (Skagens Avis): Skagens Kommune faar Lov at faa 10,155 m² til Udvidelse af Kgd.
7/10 (Roskilde Tid.): Weyses Grav.
7/10 (Vestloll. Avis): Vil Hr. Date bygge Drivhuse paa Kgd. i Nakskov?
7/10 (Bornholms Avis): Af Klems Kgd.s Historie.
10/10 (Holbæk Amts Venstrebl.): Hørby Kgd. maa restaureres efter Vinterens Ødelæggelser.
12/10 (Hejmdal): Tønder Kgd. skal reguleres.
14/10 (Nakskov Tid.): Købelev Kgd. søges udvidet.
15/10 (Vendsyssels Venstrebl.): Der skal indrettes Krematorium i det ny Kapel paa Hjørring Kgd.
15/10 (Randers Dagbl.): Mørke Kgd. Udv. er snart færdig.
17/10 (Kolding Soc. Dem.): Omkr. Gjesten Kgd.s Udvidelser er der sat et smukt Stengærde.

21/10 (Holstebro Soc. Dem.): Foreningen af Kirkegaardsinspektører har holdt Møde i Odense.

21/10 (Ringkøbing Amtstid.): Vandborg Kgd. er bleven udvidet.

23/10 (Roskilde Dagbl.): Haudrup Kgd. skal udvides paa det Sted, hvor den gl. Skole har ligget.

24/10 (Demokraten): Det er 31 Aar siden, Kapellet paa Nordre Kgd. i Aarhus blev udvidet, og nu hejses Kransen paa det nye Kapel-Krematorium.

25/10 (Vendsyss. Tid.): Muremester Kristiansen udvider Vraa Kgd.

26/10 (Aalborg Stiftstid.): Bjørnsholm nedlagte Kgd.

29/10 (Fr. borg Amtstid.): Kgds.gartner Blomberg er død (se Mindeordene i Hovednumret S. 116).

29/10 (Venstres Folkebl.): Nedrivning af det gl. Kapel i Ringsted begyndt; det nye ventes færdigt til 1. Juli 1941.

31/10 (Fyns Soc. Dem.): I Odense indrettes en Afdeling med Stengærder. Kgd. udvides med nogle Kolonihaver (ca. 5 ha).

2/11 (Fr. borg Amts Avis): Herløv Kgd. er bleven uvidet.

5/11 (Jydske Tid.): Ensted Kgd. er udvidet og blev indviet 3. Novbr.; Havearkitekt Johannes Thølle.

9/11 (Silkeborg Avis): Svstrup Kgd. udvides (Kr. 2500).

9/11 (Vejle Amts Folkeblad): Klovborg Kgd. skal udvides; Diget og nogle Veje flyttes.

11/11 (B. T.): Kirkeklokker paa Grammofon.

12/11 (Løgstør Avis): Udv. af Vilsted Kgd. udføres under Tilsyn af Arkitekt Windfeld Brørsen.

13/11 (Social-Dem.): Hans Rønø talte i Gaar i Radioen om Kirkegaardsforhold.

13/11 (Folkebl. f. Vejen): Holsted Kgd. er bleven reguleret.

14/11 (Loll. F. Venstrebl.): Beplantningen af Hørbelev ny Kgd. koster 700 Kr. (Gartner Olsen).

18/11 (Vestkysten): Ny Vedtægt for Brørup Kgd.

19/11 (Vendsyss. Tid.): V. Hjermitzlev Kgd.s Udv. indviedes den 17.

20/11 (Venstres Folkebl. Hdlg. Carl Thorsen udn. til Kirkegaardsinspektør i Ringsted.

20/11 (Venstres Folkebl.): Uenighed om Redskabskur paa Ringsted Kgd.

20/11 (Holbæk Amts Venstrebl.): Nyordning af Holbæk Begravelsesvæsen.

21/11 (Haderslev Soc. Dem.): Graasten Kgd. indvies Søndag.

22/11 (Hejmdal): Graasten ny Kgd.

24/11 (Fyns Venstrebl.): Kirkegaarden skal være en Have.

25/11 (Hejmdal): Den ny Kgd. og Kapellet i Graasten indviet den 24. ds. af Pastor C. Hvidt. (Arkitekt Jep Fink, Havearkitekt Johannes Thølle).

25/11 (Sydsjæll. Venstrebl.): Billedhugger Priors Skulptur opstillet i Urnehaven i Næstved.

25/11 (Sønderborg Soc. Dem.): Udv. af Ullerup Kgd. og nye Kapel indviedes den 24. af Provst Biering (Bygmester A. Skov, Havearkitekt Johannes Tholle).

26/11 (Ribe Stiftstid.): Den gl. Kgd. i Esbjerg bliver ikke nedlagt i 1941.

27/11 (Østsjæll. Folkebl.): Grundsten til Ringsted Kapelkrematorium nedlægges 5. Decbr.

28/11 (Frøborg Amts Avis): Slangstrup Kgd. udvides.

28/11 (Aalborg Stiftstid.): Der bevilliges 30,000 Kr. til Aalborg ny Kgd. (Kommunegartner Wendelboe).

29/11 (Horsens Avis): Brædstrup Kgd. taget i Brug og indviet den 28. ds. af Pastor Rosendal.

1/12 (Nordjyll. Soc. Dem.): Det ny Kolumbarium i Aalborg færdig (Arkitekt Odland). Urnehaven anlægges af Kommunegartner Wendelboe.

5/12 (Vendsyss. Venstrebl.): Vraa Kgd.s Udvidelse afleveredes i Gaar (Arkitekt Heilesen, Muremester K. J. Kristiansen).

5/12 (Venstres Folkebl.): Grundstenen er nedlagt til Ringsted ny Kapel (Arkitekt Herløv).

7/12 (Kaløborg Avis): Pyntegræn er steget med næsten 400 pCt.

7/12 (Horsens Soc. Dem.): Der bygges 295 m Mur ved Østre Kgd. i Horsens og rejses en Skulptur i Urnehaven paa Vestre Kgd. (Billedhugger Elo).

8/12 (Nordjyll. Soc. Dem.): Der er 25 Mand i Arbejde for at regulere den ny Kgd. i Aalborg.

10/12 (Holstebro Soc. Dem.): Vandborg og Thyborøn Kgd. er bleven udvidet i Sommer.

12/12 (Rosk. Tid.): Der er forelagt Forslag til Udv. af Glostrup Kgd.

13/12 (Herning Soc. Dem.): Herning Kgd. skal udvides, og der er bevilget et Laan paa 13,491 til delvis Betaling af Arealet. Der bevilges ca. 2500 Kr. til at indrette 475 nye Grave paa den nuv. Kgd.

14/12 (Sønderborg Soc. Dem.): Spørgsmaalet om Sønderborg ny Kgd. kommer til Behandling i Byraadet.

15/12 (Aalborg Stiftstid.): Vilsted Kgd. udvides mod Nord.

17/12 (Berl. Tid.): Sorgenfri Kgd. i Lyngby udvides.

18/12 (Aalborg Stiftstid.): Kolumbariet paa Aalborg gl. Kgd. indviedes den 15. ds.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Gartner-Tidende Nr. 45: Udhugninger og Trærydninger. Nr. 48: Vore Kirkegaarde før og nu. Nr. 50: Nye københavnske Urnehaver.

Menighedens Raadens Blad Nr. 8: Foreningen for Kirkegaardskultur og »Vore Kirkegaarde«. — Nr. 9: Søndagsbegravelser.

Landsbygraveren Nr. 8: Myrer m. m. — Nr. 9: Nustrup Kirke. Hortensia. — Nr. 10: Søndagsbegravelser. Ret til Ferie.

Havekunst Nr. 8: Kirkegaardsbetragtninger.

Hus og Hjem Nr. 37: Kirkerist (Svinerist) ved Transebjerg Kgd. (Billede).

Bygmesteren Nr. 39: Kirkegaardskultur.

Ignis Nr. 10: Till frågan om åt gårdar för eldbeg. av under krig stupade. Urnlunden i Trollhättan. »Vore Kirkegaarde«. Eldbegängelseutställningen i Oscarshamn. Helsingör Krematorium 5 År. Krematorieplaner i Tranås. — Nr 11: Exhumering av en stupad svend Finlandsfrivilligs stoft. Eldbegängelseutställningen i Norköping. Svend Ericsons Krematoriefresk och monumentalmåleriets utveckling i Norden. Kring skogskrematoriet i Stockholm. Urnlunden i Knislinge.

Bygmästaren Nr. 19: Krematoriet på skogskyrkogården.

Gartenkunst Nr. 10: Waldfriedhof Lauheide.

Signal Nr. 16: Her hviler en tysk Soldat.

Kriegsgräberfürsorge Nr. 9: Die ewige Wache. Ehrenstätte Westerland auf Sylt. — Nr. 10: Die ewige Wache. Die Kriegsgräberfürsorge der deutschen Wehrmacht.

Puutarha Nr. 10: Vainajien päväski 1940 (om Gravsmykningdagen. Nr. 12: Sankarihautojen hoito — puutarhaväen kunnia — asia (om Heltegrave m. m.).

Viola Nr. 47: Trädsm. Hans Cato er bleven Inspektör paa Stockholm Norre begravningsplats. — Bombfällning över tyska kyrkogårdar.

BOGANMELDELSER

Karl Foerster: Von Landschaft, Garten, Mensch; Verlag Gartenschönheit, 8^o, 48 S.

I 1917 udsendte den kendte Havebogsforfatter og Planteskolemand Karl Foerster en Bog, der havde sin store Succes blandt de feltgraa og de saarede. I 1940 udsender han denne Bog med Tanken om Naturfølelse og Naturlæde i Haab om at kunne skaffe ogsaa Soldaterne megen Glæde, Hjemstavnsfølelse og Kærlighed til Naturen. Den indeholder gode Billeder af saa forskellige Thema som Snekrystaller, Albrecht Dürers Melancholia, Riddersporer, Chrysanthemum og Michelangelo-Fragmenter, og den gamle Goethe citeres.

Finsk Kirkegaardslitteratur.

Den finske Kirkegaardslitteratur er righoldig, og i Forhold til de andre nordiske Lande indtager den en overmaade smuk Plads, — Skade kun, at ingen af de udgivne Værker er tvesprogede, saa de andre nordiske Folk ogsaa kunde læse de fortrinlige Bøger. Men Billederne kan man jo altid »læse«, — og da de i flere af Bøgerne udgør en væsentlig Del, behøver ingen i de andre nordiske Lande at holde sig tilbage fra at »gaa ombord« i nogle af de finske Bøger; de supplerer den øvrige Kirkegaardslitteratur paa en udmærket Maade, og de giver et levende Indtryk af det særlige Kulturelement, som Finland har beriget Norden med. — Udgiven af Foreningen Kirkegaardenes Venner (**Hautausmaiden ystävä**) foreligger Smaaskrifter Nr. 1, 2, 3 og 4, der bl. a. indeholder Perspektiver fra Wasa og Åbo; desuden af samme Forening et noget større Skrift (82 S.) om Gravmæler, Indddeling af Gravrækker, Registrering, Beplantning m. m. Af Pastor V. I. Forsman er udgivet et Skrift paa 32 S. om Kirkegaardenes Anlæggelse, Gravmæler m. m. (Kirkegaardskultur) bl. a. med Plan fra Malm Kirkegaard og Billeder fra München, Helsinki m. fl. Steder. Det er udsendt som Nr. 8 i en Serie om kristelig Kunst. Af Kunstneren Ilmari Wirkkala er udsendt en Bog paa 62 S. om Kirkegaardsteknik og Kirkegaardskunst, — illustreret med fotografiske Gengivelser og Tegninger af Kunstneren; denne har iøvrigt i høj Grad medvirket ved Fremkomsten ogsaa af de forannævnte Bøggerr. — Størst, smukkest og mest værdifuld er dog Professorinde Maila Talvios Værk: »Julalan quistot«, et Værk i Kvart og med 368 plus 172 Sider. Værket er trykt i Dybtryk og fremkom som det første finske Værk i denne Art (1927). I fortrinlige Gengivelser skildres Finlands Kirkegaarde i By og paa Land; Fugleperspektiver fra Malm, Fotografier af gamle Trægravmæler fra fjerne Egne, berømte Gravmæler og berømte Mænds Monumenter, saasom Topelius, Fredrikka Bremers, Runebergs og mange flere, — Krikergrave fra 1918, Kirkegaard i Tampere, Gravkammer i Åbo, det Tottske Gravmæle samme Sted, Kirkegaardssport i Wiborg, Lapplandspartier og meget, meget mere. Kort sagt: Selv uden at forklejne Wadsjö's svenske Værker er Maila Talvio det betydeligste Værk om Kirkegaardskultur i Norden.

Deutsche Soldatenmale, 8^o, 36 S., Berlin 1940.

Det tyske Forbund for Krikergraveforsorg har udgivet dette smukke Værk om de Grave, som er indrettet ved Forbundets Hjælp. Det indeholder smukke Illustrationer, ofte Helsides og flere farvelagte, og med lidt forklarende Tekst, — altsammen vedrørende Verdenskrikerens Grave.

Hector Boeck: Danske Mindesmærker og Krikergrave i Sønderjylland fra Krikerene 1813, 1848—50 og 1864. Slesvigsk Forlag, 8^o, 368 S., Kbh. 1940. Kr. 6,50.

Militærforfatteren, Kaptajn Hector Boeck har i det nys udsendte digre Værk om danske Krikergrave givet Danmarks Folk en Bog, som man uvilkaarligt griber med Begærlighed, — den er som talt ud af vor Tid, og i Ulykkesaaret 1940 har vi godt af at grave i disse dyrebare Minder, — Minder om de Helte, der gik forud for 9. Aprils 13 danske Soldater, og som ligesom de stred for Danmarks Frihed og Frelse, og desuden ligesom de fleste af 9. Aprils Helte god deres Blod i Sønderjyllands hellige Jord. Omkring 450 Grave er beskrevet, og de Begivenheder, der knytter sig hertil, er omtalt, ofte med gribende Ord. Værket er derfor ikke blot af national og militær Værdi, det er ogsaa af personalhistorisk Betydning, og for Kirkegaardsfolk er det selvfølgelig Læsning. Mange af Gravene er kendte og har »Stjerne« i Turistbøgerne, — mange andre er her draget frem i Dagens Lys for et Publikum, der ellers ikke vilde have let ved at finde dem; og Forfatteren fortjener en varm Tak, fordi han har gjort dette Arbejde, og Forlaget, fordi det har ofret saa mange Billeder (ofte flere paa hver Side). Der er meget lidt at kritisere ved dette Værk; dets Niveau og dets Emne kræver Ærbødighed og Pietetsfølelse; men netop derfor bør Blicherne ikke være skaaret saadan af, som f. Eks. Billederne nederst Siderne 126 og 127 samt paa Side 51, og man undres over, at Forfatteren i Forordet benytter det unægtelig politisk betonedede Udtryk »Folkefæller«, naar vi dog ellers hidtil var brugt Udtrykket Landsmænd. — Værket omfatter de mange Grave, som er under Tilsyn og Omsorg fra det danske Krikerministeriums (Forsvarsministerium) Side, — der er mange, som er under lokal Omsorg, og paa Bogen om dem venter vi nu med Længsel, — ligesom Bogen om Gravene og Mindestenene for de Danske, der faldt i Verdenskrikeren, ogsaa bør skrives. Der er her mange Kilder at øse af, baade i Krikerarkiver, Hjemstavnsaarbøger og andre Steder, — og for Verdenskrikerens Faldne gælder det jo desuden, at der lever Paarørende, saa at Undersøgellesarbejdet væsentlig lettes og Bogens økonomiske Basis lettere sikres.

Hans Hvass og Sikker Hansen: Byens Dyreliv, 4^o, 120 S., Kbh. 1940.

Et nydeligt Værk for Store som Smaa. Magister Hvass fortæller paa Livet løs om smaa og store Fugle, om deres Forekomst, baade Stedet og Antal, og om deres Liv og Færd — ligetil og fornøjeligt. En god Tid maa det have været, da der engang kun var 87 Maager i København, mens de nu er en hel »Byplage« — ligesaa trist som det er, at de fornøje-

lige Selskabspapegøjer, som Zoologisk Have en Sommer slap løs (med Vilje) ikke kunde klare sig ude, for dem vilde vi alligevel hellere have beholdt. At Solsorten er bleven en hel Byflugt, hvad den egentlig ikke er født til, ved vi, og at Rotter og Mus generer i Parker og paa Kirkegaarde er ikke gaaet upaaagtet hen; men Hvass fortæller det nu godt, og Sikker Hansens Streg giver den rette Stemning: Lys og Skygge fordelt paa Dyrene, baade efter deres Færd, om Natten eller om Dagen, og efter den Sympati, de er omgærdet af — hos Mennesker. Bogen fortjener at komme ud og blive læst paa mange Kirkegaarde, ganske som Forfatteren selv har gjort mange Studier der.

Ole Olsen: Husmoderens Blomsterbog. 8^o, 64 S., ill. Hirschsprungs Forlag, København 1940.

Det er ikke en Selvfølge, at en »Blomsterbog« udelukkende handler om Stueplanter, — men det ligner alligevel ligesom i Luften, og Forsidebilledet viser klart, at saadan er det her. Det er en billig Bog (2,50) med udmærket Navneregister og en hel Del Billeder, der for de flestes Vedkommende er optaget af den kendte Blomster-Amator-Fotograf Willy F. Hansen. Dertil udmærkede Kulturanvisninger af en, der har levet det meste af sit Liv med Stueplanter, og som altsaa er Dus med dem. Mere kan man ikke forlange.

J. V. Irgens-Møller: Jenssens Lommebog for Gartnere og Havevenner, 31. Aarg. Kbhvn. 1941.

Lommebogens Værdi er forlængst anerkendt, — de 31 Aargange bærer for dens Nytte; Gartnere og Kirkegaardsfolk vil nødigt undvære den. Skal man indvende noget, saa skulde det være, at den er for monotont. Der kunde godt være en eller et Par smaa nye Artikler hvert Aar, saadan som man har det i tilsvarende udenlandske Lommebøger og Almanakker. Og Redaktøren kunde godt rette de Fejl, som aarligt gaar igen og som Anm. aarligt gør opmærksom paa, saaledes bl. a. vedr. »Vore Kirkegaarde«.

Kirkegården paa Teatret.

I den genoptagne, noget antikverede, men sarkastiske og fornøjelige Komædie »En Sjæl efter Døden«, har Det kgl. Teaters Dekoratorer Svend Gade og Axel Bruun gengivet et Kirkegaardsparti, som man straks nikker genkendende til. Motivet er fra Assistens Kirkegaard i København, og rummer den gamle Graverbolig ved Nørrebros Runddel, tilsat et Parti med gammeldags Gravmæler af den beskednere Slags, og dertil en kostbar Obelisk over »Sjælen«. Holger Gabrielsens fortrinlige Komædie forhindrer ikke, men foranlediger tværtimod, at han glemmer, at det er

Kulisser og ikke Virkelighed, hvorved man baade kommer til at se det »kostbare« Gravmæle vugge kraftigt i sine Fuger, saa det staar i Fare for at falde om, og at Gabrielsen formaar i eet Tag at løfte en hel Række af de beskedne Gravmæler, uden at han dog bliver overanstrengt derved. Man kunde ønske en saadan Teaters Unøjagtighed omsat i Virkeligheden, naar gamle Gravmæler trænger til at blive fjernet.

RESOLUTIONER m. m. VEDRØRENDE KIRKEGAARDE

(Fortsat fra Side 44).

I Anledning heraf skal man udtale, at uanset at Ministeriet maatte finde det ønskeligt, at der med Hensyn til Kirkegaardsværger gjaldt samme Regler angaaende deres Ansættelse og Funktionstid m. v., som er gældende for Kirkeværger, ses det dog ikke, at der i Lovgivningen findes nogen Bestemmelse, som ligefrem er til Hinder for, at der i en Vedtægt for Kirkegaardsværger fastsættes Bestemmelser med Hensyn til Ansættelse og Funktionstid som de i nærværende Sag omhandlede.

30. Aug. 1937. Kirkeministeriets Cirk. (til Biskopperne) ang. nogle Bestemmelser i det af Justitsministeret udfærdigede Regulativ for Udførelse af Ligbrænding af 1. Juni 1937.*)

Ved Fremsendelsen af fornævnte Regulativ skal man henlede Opmærksomheden paa de i § 7, Stk. 1, givne Bestemmelser om Pligt for Krematorierne — i København og Frederiksberg Begravelsesvæsen — til at give Underretning til vedkommende Sognepræst om Stedet og Tidspunktet for Brændingen, om Anbringelsesstedet for Asken og Navnet paa den Person, til hvem Asken udleveres. Man henleder derhos Opmærksomheden paa, at det nu i Regulativets § 6 er udtrykkeligt fastsat, at Asken kun maa anbringes paa det til Krematoriet opgivne Sted, og at der, forinden Nedsættelsen paa en Kirkegaard finder Sted, skal ske Henvendelse herom til vedkommende Sognepræst.

Endelig henleder man Opmærksomheden paa Bestemmelsen i Regulativets § 7, Stk. 2, hvorefter der om Anbringelsen af en Askeurne paa en Kirkegaard udenfor København og Frederiksberg straks efter Anbringelsen skal gives Underretning herom til vedkommende Krematorium eller, forsaavidt Brændingen har fundet Sted i København eller paa Frederiksberg, til Begravelsesvæsenet der.

(Fortsættes).

*) Se Smaaskrifter Nr. 6.